

**Urăm cititorilor noștri
Sărbători fericite și La mulți ani**

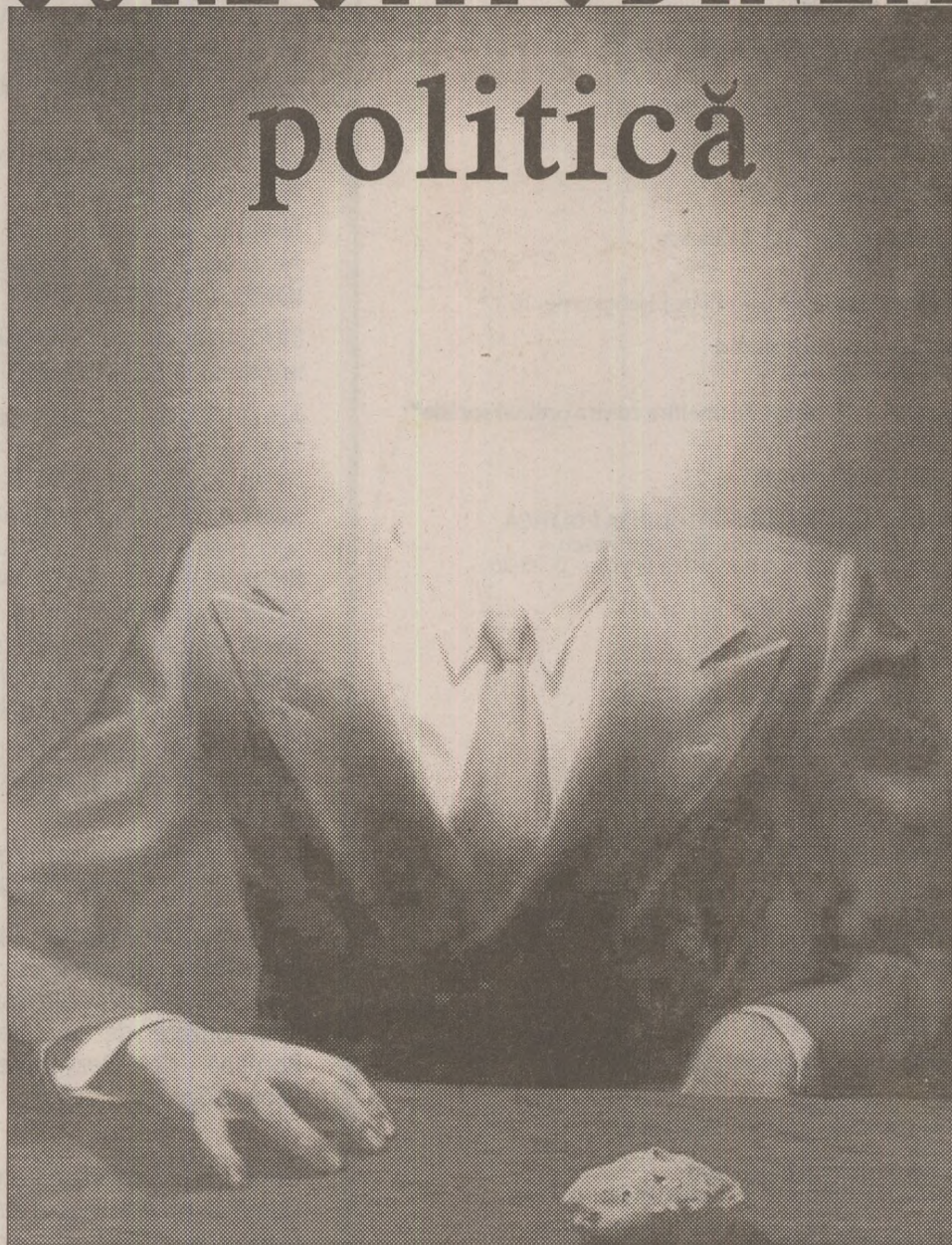
Apare săptămînal sub egida Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația România literară cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară 51-52

28 decembrie 2005 - 10 ianuarie 2006 (Anul XXXVIII)

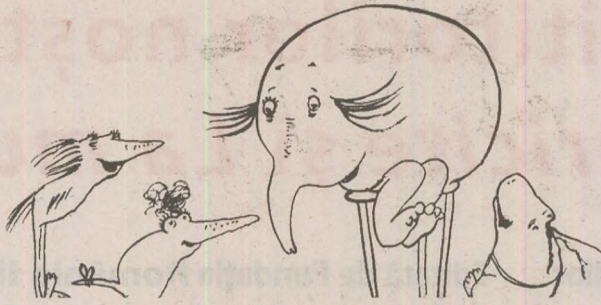
Corect politic despre CORECTITUDINEA politică

Parodii originale de: Ioana Pârvulescu,
Adriana Bittel, Alex. Ștefănescu, Tudorel
Urian, Sorin Lavric și Daniel Cristea-Enache.

pag. 23-26

s u m a r

Coperta I, desen de Magritte

Antologie de literatură română în Franța
de Mircea Iorgulescu - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Cine are nevoie de cruciați

Tabletă de Nicolae Manolescu

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Viața și opiniile bonjuriștilor

CĂRȚI RĂSFOITE de Alex. Ștefănescu - p. 6
Amestec diafan de eseistică, memorialistică și poezie

Diaristul prin vârste de Barbu Cioculescu - p. 7

Poeme de Florica Madritsch Marin - p. 8

PLECÎND DE LA CĂRȚI de Mihai Zamfir - p. 9
Ce voia Alfred Nobel

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumar - p. 9

LECTURI LA ZI de Simona Vasilache - p. 10
Train grande vitesse

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Testiban rescrie un roman

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Între slăbiciune și forță

Opera Milionarului în povestiri de Ion Simuț - p. 13

PREPELEAC de Constantin Toiu - p. 14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

Întregiri la bibliografia lui G. Călinescu
de Nicolae Scurtu - p. 15

Dosarul Gellianu. După 130 de ani de I. Hangiu - pp. 16-17

Scriitorii și îndrumarea de partid
de Marin Radu Mocanu - pp. 18-19

Vasile Voiculescu - „Înviniut de uneltire contra ordinii sociale”
de Ioana Diaconescu - pp. 20-21

Decembrie de Gabriela Ursachi - p. 22

CORECT POLITIC DESPRE CORECTITUDINEA POLITICĂ
de Ioana Pârvulescu, Adriana Bittel, Alex. Ștefănescu,
Tudorel Urian, Sorin Lavric, Daniel Cristea-Enache - p. 23-26

Postume de Aurel Dragoș Munteanu - p. 27

Un dejun la Capșa... de Dumitru Hîncu - p. 29

Politică și literatură de Ștefan Cazimir - p. 30

Cullberg Ballet de Liana Tugearu - p. 31

Tradiție și modernitate de Speranța Rădulescu - p. 32

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 33
Premiere înainte de Crăciun

Lola Schmierer Roth de George Radu Bogdan - pp. 34-35

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 36
Despre artă, geografie și solidaritate

Nu e Brâncuși! de Pavel Șușară - p. 37

Despre alegeri, timp și mărturie de Mariana Neț - p. 38

Vine un bărbat pe ploaie
traducere de Tudora Șandru Mehedinți - p. 39

Viața ca poveste și izvor de povești
interviu cu Eginald Schlattner de Rodica Binder - p. 40-41

Mario Varga Llosa în România
de Luminița Voinea-Răuț - p. 42-43

Et in Samos egol de Nicolae Manolescu - p. 44

Întâlnire la Praga de Gabriel Dimisianu - p. 45

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 46

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 47

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 47

OCHIUL MAGIC - p. 48

România literară®

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

**ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.**

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU.**

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 3, 5, 8, 10, 18, 19, 27, 29, 38, 39,
42, 43, 46), **SIMONA GALAȚCHI** (pag. 1, 2, 20, 21, 28, 33, 36, 37,
44, 45, 47, 48), **ECATERINA IONESCU** (pag. 4, 9, 11, 14, 23, 24,
25, 26, 32, 34, 35), **NINA PRUTEANU** (pag. 6, 7, 12, 13, 15, 16, 17,
22, 30, 31, 40, 41).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Ființe care apar pe sub darurile de Crăciun*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Imprinat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Administrația: Fundația **România literară**, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod
71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației,
RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG,
sucursala Aviației, RO93BRDE445SV39194054450 (USD) și
RO27BRDE445SV11920914450 (EUR).

CORNELIU IONESCU (director administrativ),

MIRONA LAUDĂ (economist principal),

GHEORGHE VLĂDAN (difuzare, tel. 212.79.86).

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),

GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro <http://www.romlit.ro>;

tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Revista **România literară** este editată de Fundația
România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”,
Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.

Sponsorizare de la Banca

Română de Dezvoltare -

Groupe Société Générale.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

literatură

Acum 85 de ani

Antologie de literatură română în Franța

«**S**e poate presupune că viitorul literar al României, ca și al altor țări, este rezervat fuziunii între vechiul fond tradițional și sentimentele sociale născute în cursul enormelor convulsii contemporane». Așa se încheie prefata unei antologii de literatură română apărute în Franța.

Sau, mai exact, așa se încheia, fiindcă este o antologie apărută acum 85 de ani, în 1920. Se numește **Anthologie de la Littérature Roumaine des Origines au XXe siècle**, a fost publicată la Paris, la editura *Librairie Delagrave*, într-o colecție, *Pallas*, în care mai apăruseră asemenea cărți despre literatură engleză, germană, japoneză, monografii despre Shakespeare, Tolstoi, Dickens, Stendhal, Maupassant, antologii din proza și poezia franceză din secolul XIX, altele, fiecare în câte trei volume, din poezia și proza franceze contemporane, o istorie a muzicii în mai multe volume (în al cincilea, din 1922, e și un capitol despre România) etc.

Format «de buzunar» (în 12), hîrtie fină și rezistentă, nici azi îngalbenită ori scămoșată, text îndesat, literă mărunță (corp 8, cred) : tiparite după canoanele de astăzi, cele 312 pagini ale acestei antologii de literatură română ar căpăta dimensiunile unui somptuos, impozant volum de opt-nouă sute de pagini, de nu și mai mult. Nimic de-a face cu meschine încropeli decorative din zilele noastre, prezentate ca epocale rachete balistice culturale menite să spargă, în fine!, blocada indifferenței față de o literatură ce de-abia acum începe, de-abia acum se înfiripă...

*

Subintitulată «Traduction et extrait des principaux poètes et prosateurs», antologia a fost făcută de doi autori, N. Iorga și Septime Gorceix. Acesta din urmă semnează un «avertisment», unde istorisește cum a ajuns să ia parte la întocmirea antologiei. Căzut prizonier la Verdun, încercase două evadări spre Elveția, dar nu izbutise decât să devină prizonier austriac. I-a venit ideea să încerce spre Răsărit. A traversat, împreună cu un alt tovarăș de fugă, Austria și Ungaria, iar în mai 1918 a ajuns la frontiera apuseană a României. Cum însă «Valahia» era acoperită, ca de «o redutabilă pînză de păianjen», de rețeaua posturilor germane de rechiziție, cei doi sînt ajutați de țărani români să ajungă pînă în «Moldova liberă», «am putut ajunge în Moldova liberă datorită admirabilului devotament al țarilor români». Septime Gorceix avea de altfel să reia povestea acestei evadări de-a curmezișul continentului într-o carte întregă, publicată zece ani mai tîrziu, **Evadé (des hauts de Meuse en Moldavie)**, Payot, 1930.

La Iași fostul prizonier îl cunoaște pe N. Iorga, care îl invită să pregătească în colaborare cu el o antologie română. Propunere acceptată «cu mare bucurie», fiindcă, scrie Septime Gorceix, «găseam astfel o ocazie de a plăti puțin din datoria de recunoștință pe care o contractasem față de această țară, refugiul meu, asemenea unui marinar care, salvat de la furtună, închină un smerit ex-voto».

Iorga preocupat de întocmirea unei antologii a literaturii române în franceză în crîncinul Iași al anului 1918, fostul prizonier francez aruncat acolo de valurile monstruosului măcel mondial și care se antrenează «cu mare bucurie» în această aventură, ireală în raport cu tot ce se petrecea în jur și în lume în acel timp... ! Atît cît (mai) știu, dintre prozatorii români de azi poate doar Bedros Horasgian ar putea fi ațrăși, interesat de un asemenea desigur inactual «subiect».

La începutul verii 1919 antologia era probabil încheiată, de vreme ce «avertismentul» lui Septime Gorceix este datat 9 iulie 1919. Și este indicat și locul unde l-a scris: «la bordul *Daciei*», vaporul cu care fostul prizonier francez

pesemne se repatria, avînd în bagaje manuscrisul cărții ce urma să apară la Paris un an mai tîrziu. Călătorea, se poate presupune, de la Constanța la Marsilia, drumul pe apă, prin Marea Neagră și Marea Mediterană era mai sigur și poate chiar mai lesnicios decît cel pe uscat, prin Europa devastată de război.

*

Inceput cu istoria ajungerii lui Septime Gorceix în România, care ocupă însă mai puțin de o treime din întregul text, «avertismentul» continuă cu precizări de natură tehnică despre felul în care a fost lucrată antologia.

Selecția i-a aparținut lui N. Iorga, el «putea alege judicios din producția istorică și literară a țării sale», dar o contribuție a avut și Septime Gorceix, a eliminat fragmentele «pe care cu greu publicul francez le-ar fi înțeles ori gustat». Operațiune considerată de el «travail critique».

Traducerea prozatorilor nu a avut de întîmpinat mari greutăți; uneori, doar, frazele prea lungi au fost tăiate și au fost suprimate epitele excesive. Se menționează, pentru explicarea procedurii, că în secolul al XIX-lea

scriitorii români se găseau într-o situație dificilă, limba, se înțelege că literară, nefiind prea evoluată, încît ei aveau «ingrata sarcină de a-și făuri instrumentul înainte de a-și croi și șlefui operele». Nu este însă un îndemn la compasiune, istoria nu este evocată pentru ca scriitorii români să fie prezentați ca niște victime traumatizate pînă la desfigurare de vitregiile ei.

Explicațiile despre traducerea poezilor sînt mai amănunțite. Soluția traducerii în proză a fost îndepărtată, «traduși în proza altei limbi, poezii lirici își pierd esențialul frumuseții și farmecului lor, asemenea unor păsări lipsite de aripi». S-a renunțat și la soluția traducerii în proză ritmată, chiar dacă era «mai seducătoare», fiindcă «în limba noastră franceză proza ritmată nu va fi niciodată gustată decît de diletanți». Nici la adaptare nu s-a recurs, dintr-un scrupol depotrivă artistic și moral, autorii ar fi fost tradați, iar publicul înșelat. Din fericire, notează Septime Gorceix, «prozodia română este suficient de înrudită cu a noastră», el susține chiar că a avut deseori mulțumirea de a fi putut să «calcheze versul francez pe versul românesc».

*

«Avertismentul» este urmat de o prefată intitulată *Introducere în literatura română*. Nu este semnată, dar aparține după toate indiciile lui N. Iorga - stilul, viziunea, amplexarea și fulguranța asociațiilor, ideile sînt ale lui, ușor de recunoscut.

Puse în relație cu cele ale literaturii franceze, spaniole și italiene, începuturile literaturii române sînt văzute ca o expresie a «latinității răsăritene, ce se rezumă astăzi în poporul român». Se schițează un traseu al formelor, temelor și motivelor, de la francezele *chansons de geste*, trecute în Italia și de acolo în poezia populară sîrbă, ajunsă aceasta la curțile domnești din Valahia și Moldova. Aceeași metodă (astăzi s-ar spune «retorică» ori «strategie», de marketing, se-nțelege), a amplasării fenomenului românesc în perimetrul latinității, este folosită și pentru proză, încă de la primul enunț al capitolului - «La români, ca și la popoarele de origine latină din Occident, proza este mult mai recentă decît poezia» (subl.meu, M.I.). În doar douăzeci de pagini, această prefată strînge esențialul despre devenirea istorică a literaturii române de la origini pînă în primele două decenii ale secolului XX.

Antologia a fost gîndită și realizată ca un întreg, de aceea, probabil, și sînt la singular termenii din subtitlul volumului («traduction et extrait»); amuzant este că unii anticari francezi și belgieni, la care mai poate fi găsită azi această carte, au simțit nevoia ca în anunțuri să corecteze punînd la plural unul sau altul din cele două cuvinte!); e o traducere și un extras din literatura română, nicidecum o însumare de eșantioane. Prima secțiune este consacrată poeziei, începe cu «balade și cîntece populare» și se încheie cu

trei poezii de Octavian Goga. Cele mai multe poezii selectate sînt de Alecsandri și Eminescu, de la fiecare cîte zece. Partea leului revine prozei, mai mult de două treimi din totalul volumului. Capitolul este deschis cu texte din cronicari și epistolieri, cel dintîi prozator în înțelesul întreg al termenului este C. Negruzzi și se ajunge pînă la Sadoveanu, Brătescu-Voinești și Henri Stahl. Foarte bogat reprezentată este ceea ce s-ar putea numi «proza de idei», eventual «eseistică», în general, nu însă și exclusiv, pe teme de istorie - texte de N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, Vasile Conta, B.P. Hasdeu, T. Maiorescu, Alexandru Xenopol, N. Iorga. Tot aici figurează și Regina Maria. Din Caragiale este tradus și un fragment din *O noapte furtunoasă* (scena IX din primul act), despre comediile lui spunîndu-se, în prefată, că în ele sînt reprezentate, între altele, «corupția rușinoasă a micilor funcționari și viciile unei democrații improvizate».

Un veritabil model de antologie literară destinată străinătății.

Mircea IORGULESCU

actualitatea

Mircea Mihăies

CONTRAFORT

Cine are nevoie de cruciați?

Dac-ar fi să am un politician preferat, acesta ar fi Tony Blair. Cred că am mai scris asta. Și cred că am mai spus că vorbesc din perspectiva unui român, nu a unui britanic. Probabil că, văzute și simțite la fața locului, mandatele sale de premier ar suscita alte discuții decât cele pe care, de la distanță, le pot face eu. Pentru ceea ce a făcut constant spre a ne integra în NATO și în structurile europene, cred că nu-i vom fi vreodată suficient de recunoscători. Dintre toți politicienii continentali care s-au perindat pe la București, Tony Blair a fost nu doar cel mai patetic, ci și cel care și-a ținut la milimetru promisiunile. Îmi aduc și acum aminte mesajul său din Parlamentul României, când banda grohăitoare a pesedeilor sabota la scenă deschisă un om care venea, în fine, să ne aducă ceva, și nu să ne ia.

În acest context, când am aflat că premierul britanic a propus reducerea cu zece la sută a fondurilor pentru integrare europeană, mi-am spus: „Hait, ne-am ars!” Mă bazam, desigur, pe faptul că Tony Blair obișnuiește să-și țină cuvântul și că are suficientă forță de a impune anumite lucruri. Firește că pentru țările Vest-Europene aceste sume nu reprezintă mare lucru. Pentru economiile slăbănogă din Est, însă, lovitură ar fi fost mortală. Ar fi existat toate șansele ca integrarea noastră să rămână un simplu act birocratic, fără nici o finalitate practică. Am fi continuat să fim la fel de sărăntoci, doar că ni s-ar fi adăugat câteva stele pe pașaport.

Din fericire, același Tony Blair s-a dovedit suficient de rațional pentru a înțelege miza jocului din acești ani. Un joc în care Marea Britanie e prinsă mai mult decât alte țări europene, în virtutea funcției sale de prelungire în Europa a politicii Statelor Unite. Probabil că exagerez spunând că un rol oarecare îl va fi jucând – deși speram ca acest argument să nu mai fie niciodată invocat în politică, nici măcar atunci când ne avantajează – și religiosul. Bulgaria și România, principalele țări vizate pentru integrare, sunt țări creștine. În condițiile în care terorismul islamic reprezintă un pericol crescând, mi-e greu să cred că acceptarea noastră la masa europeană nu e socotită, măcar în planul al doilea, și ca o încercare de a întări flancul sudic al creștinătății.

Studiile au arătat că integrismul islamic și-a stabilit în țările europene puncte de iradiere de-o extremă virulență. Postcolonialismul britanic a facilitat migrarea spre centru a milioane de adepți ai islamului care, spre deosebire de emigranții din Statele Unite, refuză asimilarea. Nici unul din foștii pakistanezi, indieni, afgani sau arabi stabiliți în orașele britanice nu vor să devină „englezi”. În schimb, dincolo de ocean, toată lumea vrea să fie „american” (a spus-o, cândva, și Ronald Reagan). Londra este, în momentul de față, probabil orașul cel mai important din lume în ceea ce privește experimentele religioase fundamentale. Percepându-se drept paria irecuperabili, mulți dintre copiii imigranților din Asia dezvoltă o surprinzătoare mișcare de recuperare a unor valori cu care n-au fost, la drept vorbind, niciodată în contact direct. Din acest punct de vedere, cred că episoadele filozofico-

mistice ale foștilor Beatles sunt mult mai profunde decât ale asiaticilor născuți și crescuți în Anglia, Scoția, Irlanda de Nord sau Țara Galilor.

Neașteptatul și nedoritul argument religios nu va fi niciodată invocat la Bruxelles sau în celelalte capitale occidentale. Dimpotrivă, mișcarea de coagulare a țărilor creștine a fost contrabalansată de invitarea pripită a Turciei de a începe și ea procedurile de aderare. Personal, sunt sceptic că această țară seculară, dar locuită de optzeci de milioane de non-creștini, va fi parte a Europei în viitorul previzibil. Va fi nevoie de un cataclism, de o confruntare militară de proporții între, să zicem, europeni și aliații americani, și țările musulmane, confruntare în care Turcia să fie de partea aliaților pentru ca aderarea la UE să aibă loc rapid. Altminteri, tehnica amânărilor, a răzgândirilor, a invocării standardelor, a șicanărilor, la care europenii sunt mari meșteri, va intra în acțiune, spre încântarea țărilor de dincolo de Dunăre, deja populate în exces cu temple musulmane și moschei islamice.

Deși trece de ani buni printr-o perioadă de masochism la scenă deschisă, civilizația europeană, una bazată pe valorile creștine, nu se va cantona la nesfârșit – desigur, dacă nu vrea să piară – în defensivă, în *non-combat*-ul actual. O recentă carte a lui Jean Sévillia, *Corectitudinea istorică*, demonstrează că mistificările nu pot dăinui în eternitate. Vă aduceți aminte cu ce virulență s-a vorbit de modelul „cruciadelor” atunci când americanii și aliații lor au reacționat la marea provocare numită 11 Septembrie. Existau interese ca acest model, și nu altul, să fie pus pe tapet, tocmai pentru că Occidentul de azi, unul puternic ideologizat spre stânga, ateu și ros de ură de sine, va mușca imediat momeala. Ceea ce, matematic, s-a și întâmplat. N-a lipsit mult pentru a se ajunge la concluzia că Turnurile Gemene au fost doborâte de Papa Ioan Paul al II-lea, și nu de teroriștii islamici!

În ce mă privește, e singura instanță când accept ca elementul religios să fie adus în discuție: și anume, atunci când falsificarea, reaua-credință, minciuna merg atât de departe încât îți pretind, ca individ normal, o reacție de indignare. Jean Sévillia demonstrează într-un discurs perfect documentat că Occidentul a pornit cruciadele medievale nu ca un act de cucerire (Franța avea, încă de pe vremea lui Carol cel Mare, tutela Locurilor Sfinte), ci drept „ripăstă la expansiunea militară a islamului”. Înaintea secolului al XI-lea, „cruciadele” erau simple pelerinaje spre tărâmurile unde a trăit Mântuitorul, drumul spre Palestina fiind străbătut de zeci, poate de sute de mii de creștini. După anul 1000, ocupația arabă renunță la politica, oarecum tolerantă de până atunci, trecând la măsuri radicale: creștinii din administrația califatului au fost obligați să treacă la islamism, iar califul El-Hakim a dezlanțuit o serie de persecuții ce-au culminat cu profanarea și distrugerea Sfântului Mormânt.

Să nu uităm că în secolele anterioare musulmanii ocupaseră Palestina, anihilaseră pe calea armelor comunitățile creștine din Africa, cuceriseră Spania, Portugalia și Sicilia. Totul în numele distrugerii unei religii care, așa cum o arată toți istoricii de bună credință, se impusese prin acțiunea pașnică a mii de călugări care au încercat, „rugându-se, predicând și construind”, să evanghelizeze planeta. A vorbi de „cruciade” în termenii în care Occidentul însuși vorbește astăzi („o agresiune săvârșită de occidentali violenți și lacomi împotriva unui islam tolerant și rafinat” – Jean Sévillia) înseamnă a accepta una din marile mistificări produse chiar sub ochii noștri. Firește că expedițiile militare din secolele al XII-lea și al XIII-lea nu mai aveau nimic din „legenda poleită” promovată de ideologia catolică. Dar originile marilor mobilizări de forțe le-au constituit agresiunea sângeroasă a forțelor arabe, cu scopul de a distruge inima credinței occidentale.

Nu putem să ne opunem, din păcate, la repetarea experiențelor nefericite ale trecutului. Dar putem să ne opunem minciunilor propagandistice prin care atâția intelectuali de stânga țin să ne demonstreze morțiș că nu există stânga, ci doar extrema stângă. Tocmai de aceea mi-am început rândurile de față invocând excepția Tony Blair. ■

Tabletă de Nicolae Manolescu

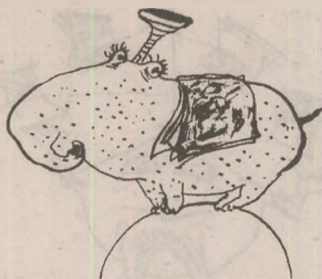
Statul și literatura

Ar fi fost, poate, cazul să închid anul literar, în acest ultim număr al revistei noastre, cu un bilanț. Însă, pe de o parte, nu mai urmăresc decât superficial aparițiile și evenimentele din actualitatea literară, iar pe de alta, am fost dintotdeauna sceptic cu privire la interesul pe care astfel de recapitulări îl prezintă pentru cititori. Ce veți citi mai departe nu este așadar un bilanț, ci doar câteva succinte observații referitoare la împliniri din ultimele săptămâni care mi se par în cel mai înalt grad alarmante.

Filosoful, scriitorul și ziaristul Pascal Bruckner a venit în noiembrie în România ca să se documenteze, în vederea unui articol pentru *Le Monde*, asupra tragediei de la Mănăstirea Tanacu. I-a fost refuzată discuția cu preotul caterisit Corogeanu, sub cuvânt că ancheta este în curs, ceea ce era oarecum previzibil. Purtătorul de cuvânt al Mitropoliei de la Iași i-a comunicat însă pe un ton vehement că I. P. S. Daniel nu dorește să stea de vorbă cu niște nulități precum ziaristii care au inventat cazul cu pricina numai și numai ca să compromită BOR. Două sau trei zile mai târziu, ierarhii ieșeni ai BOR au acuzat de blasfemie un spectacol cu piesa *Evangheliștii* a Alinei Mungiu, băgându-l în sperieți pe primarul local, care și-a pus întrebarea filosofică dacă spectacolul n-ar trebui cumva interzis. Liberalul domn Constantin Bălăceanu-Stolnic a chemat-o și el *La judecata zilei* pe autoare pentru a fi lezate sentimentele adevăraților creștini taman în pragul Nașterii Domnului. În fine, doi membri ai Consiliului Municipal din Bistrița-Năsăud au contestat nominalizarea la premiile urbei a romanului *Băgău* de Ioana Bradea (care a mai luat Premiul de debut al revistei noastre, al USR și al Fundației Anonimul) sub cuvânt că ar conține obscenități. Cei doi consilieri sînt pionierii unei istorice puneri la unison a PRM și UDMR. Valoarea literară nu scuză vulgaritățile, ar fi comentat unul dintre cei doi domni, n-are importanță care, despre profesia căruia nu știm nimic, deși presupunem că nu e aceea de critic literar.

Contestarea unor opere literare în numele moralei religioase ori al aceleia de stat se cuvine socotită un abuz inacceptabil. Felul în care Mitropolia ieșeană l-a tratat pe Pascal Bruckner nu este decât rodul strimtei gândiri care a dus la anatimizarea piesei Alinei Mungiu. Ce e curios e că, inițial, BOR își comunicase oroarea față de crima lui Corogeanu, pe care-l scosese din rîndurile ei, decidind chiar închiderea mănăstirii. De ce, acum, ziaristii, Pascal Bruckner în primul rînd de la Paris, devin vinovați de urîta poveste, n-am nici cea mai mică idee. Dar nu pot să nu leg schimbarea de atitudine de prezența la o manifestație din fața sălii unde s-a jucat spectacolul cu *Evangheliștii* a unor măicuțe vociferînd temeinic contra diavolului cu fustă care comisesse blasfemia. Să fi fost printre ele și colaboratoarele apropiate ale lui Corogeanu la criminala exorcizare de la Tanacu? N-ar fi deloc exclus, dat fiind că atât Corogeanu, cât și măicuțele care i-au dat o mîna de ajutor ca s-o scape de lucrarea drăcească pe o biată față se află în libertate, așteptîndu-i pe judecători să-și încheie alte procese mai importante și, firește, meritata vacanță de Sfintele Sărbători.

De cîte ori autoritatea, laică ori religioasă, statul ori biserica, se apucă de critică literară rezultatul este o dogmă, o cenzură sau o interdicție. Singura urare de care mă simt capabil sufletește, în acest decembrie înnegurat, este aceea de a dori fiecăruia dintre protagoniștii cu pricina să se întoarcă la uneltele lui, mai mult sau mai puțin sfinte, și să lase literatura să se bucure de pagina ei libertate. ■

critică literară

Adrian Marino obișnuia să compare perioada de după căderea comunismului cu cea care a urmat anului revoluționar 1848. Schimbările petrecute într-un interval foarte scurt de timp la nivelul vieții politice și sociale, transformarea radicală a modului de viață și a mentalităților, progresul tehnic fără precedent (câți români și-ar fi imaginat, în toamna anului 1989, că în câțiva ani vor vorbi cu deplină natură despre PC, laptop, internet, televiziune prin cablu, magazine mall, DVD, carduri bancare, telefonie mobilă, cuvinte inexistente în vocabularul lor la vremea respectivă), eforturile de sincronizare la standardul de viață și valorile culturale occidentale susțin, *mutatis mutandis*, comparația, chiar dacă, la prima vedere, afirmația pare teribilistă. Atunci, ca și acum, totul era de inventat, imaginația debordantă, entuziasmul, curiozitatea se descătușaseră, dinamica societății românești devenise amețitoare, și în doar câteva decenii de dezvoltare intensă, țara noastră (câtă era la vremea respectivă, după unirea din 1859) devenise un regat recunoscut și respectat la scara continentului european. Privite mai de aproape, asemănările dintre cele două epoci nu mai sînt atît de evidente. Progresul actual este unul de import, pe care oameni plătisiți, blazați, obosiți de viața de la vîrste tot mai fragede, și-l asumă cu indiferență. Cum ar spune Mihai Șora, omul de azi și-a pierdut dimensiunea verticală a propriei existențe, nu mai simte bucuria vieții, nu mai are ochi pentru miracolele care se petrec în jurul său.

După fascinanta sa *Întoarcere în Bucureștiul interbelic* (Humanitas, 2003), Ioana Pârvulescu face un nou *tour de charme*, invitîndu-și cititorii într-o altă memorabilă călătorie în timp, de această dată *În intimitatea secolului 19* (recent premiata de UNPR). La fel ca în precedenta sa carte, autoarea îmbracă o rochie de epocă, citește ziarele timpului pentru a afla faptele diverse, mondenitățile, informațiile de ultimă oră despre care se discuta cu însuflețire la berării și în saloanele sofisticate, pe care, în ziua apariției, le citeau cu uimire sau cu amuzament Eminescu, Maiorescu, Caragiale, C.A. Rosetti, Carol Davila, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Vasile Alecsandri, Iacob Negruzzi, Regele Carol I și Petre Ispirescu. Citește apoi jurnalele și corespondența tuturor acestor domni și doamne, le află speranțele și visele, iubirile și obsesiile, bolile, bucuriile și dramele familiale. Pune viața în chipurile țepene pe care le știm din reproducerea care ilustrează manualele de istorie (a literaturii). Rezultatul este o carte încântătoare, în imediată apropiere a prozei, scrisă cu înțelegere și mult sentimentalism de o autoare care știe ca nimeni alta să se pună în pielea personajelor sale.

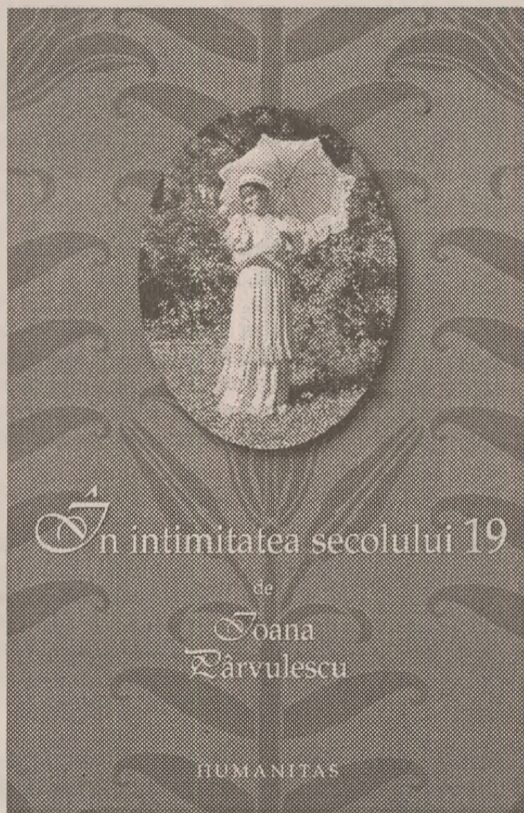
Cititorul cărții Ioanei Pârvulescu, *În intimitatea secolului 19*, are șansa de a parcurge, pas cu pas, etapele nașterii civilizației române moderne. Între străzile cu damf de fecale ale Bucureștiului anului 1940, civilizația narghilelei, a ilicului și a șalvarilor, a animalelor moarte (cîini, pisici, vaci, cai) abandonate în stradă vreme de săptămîni, pînă la capitala Regatului României de la sfîrșitul secolului al XIX-lea (în care funcționau deja Teatrul Național, Academia, Banca Națională, Universitatea, Ateneul Român) distanța în planul progresului este incomensurabilă. Într-o singură generație românii au făcut trecerea de la o încremenită societate cvasi-rurală cu vizibile reminiscențe feudale, la o societate modernă, dinamică, în ton cu realitatea europeană a momentului respectiv. Cartea Ioanei Pârvulescu este o reverență adusă acestor oameni ai începutului de drum care, prin curiozitatea, entuziasmul și energia lor puse în slujba progresului în toate domeniile, au semnat, simbolic vorbind, actul de naștere al civilizației române moderne. Cine sînt aceste personaje emblematice pentru secolului al XIX-lea, ale căror existențe sînt urmărite pas cu pas, de la naștere pînă în ultima zi de viață? Oamenii care prin faptele și prin scrisul lor au marcat veacul și care, prin corespondența pe care au purtat-o, jurnalele, operele lor de ficțiune și scrierile altora despre personalitățile lor, au făcut posibilă reconstituirea climatului epocii: C.A. Rosetti, soția sa Mary Grant,

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Viața și opiniile bonjuriștilor

Ioana Pârvulescu, *În intimitatea secolului 19*, Editura Humanitas, București, 2005, 346 pag.

Vasile Alecsandri, Carol Davila, Petre Ispirescu, frații Golești, Regele Carol I, Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Mihai Eminescu, Veronica Micle, I.L. Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Iulia Hasdeu. Personalități ale veacului venite din lumi diferite, cu destine greu comparabile, dar care toate au rămas, într-un fel sau altul, în istoria veacului lor. Fiecare om trecut prin școală are o idee despre personalitatea acestor celebrități ale secolului al XIX-lea. Se cunosc zonele lor de activitate și faptele sau operele care le-au adus stima contemporanilor și admirația generațiilor care au urmat. Dar nimănui, înaintea Ioanei Pârvulescu nu i-a trecut prin minte să reconstituie viața lor cotidiană. Să le dezvăluie aspirațiile cele mai intime, retorica de îndrăgostiți, cărțile care le-au marcat formarea intelectuală, gusturile artistice, reacțiile în fața bolii sau a morții celor apropiați, secretele cele mai bine păstrate și indiscrețiile stînjenoare

din relațiile cu ceilalți. Sub pana scriitoarei, toți acești oameni devin vii, le simțim răsufierea, le auzim oftatul, le înțelegem neliniștile, spaimile, temerile, impecabil camuflata în spatele ținutelor severe.

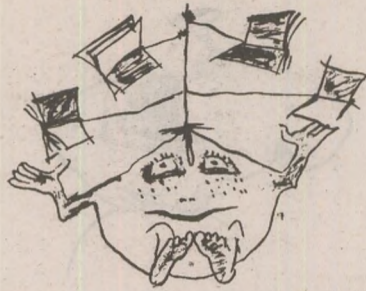
Abia sosit în România, doctorul Carol Davila îi împărtășește soției sale românce exasperarea în fața unui comportament care face ravagii și astăzi, mai ales în viața politică: „Oamenii aceștia ar trebui să priceapă odată că, dacă au obiceiul să se insulte spre a se săruta a doua zi, și dacă obișnuiesc să-și ierte micile lașități zilnice, din pricina politice, un om de onoare nu se poate supune unor astfel de moravuri“. Într-un secol al duelurilor menite să rezolve chestiunile de onoare, unui om venit din vestul Europei îi este greu să priceapă tradiționalul nostru „pupat Piața Independenței“. Se pare însă că, în timp, i-a fost mai simplu domnului doctor să se adapteze la aceste moravuri dîmbovițene, decît să militeze eficient pentru schimbarea lor.

Foarte interesantă este analiza pe care Ioana Pârvulescu o face asupra bibliotecilor oamenilor de gust din a doua jumătate a secolului al XIX-lea: „Se citește istorie, se citește filozofie, se citesc scriitorii mari, cu cărți care trăiesc mai mult de un veac și romane care trăiesc doar un an sau doi. Shakespeare sta lîngă Paul Bourget, Dante lîngă G. Sion. Iar opiniile despre autori nu sînt neapărat ale urmașilor, impresiile momentului pot fi cu totul altele. Tînarul Duiliu Zamfirescu, de pildă, nu-l gustă pe nuvelistul Caragiale. Într-o scrisoare din prima zi a anului 1890 către Maiorescu îi atrage atenția asupra altor ciudațenii: «Am auzit pe Excelența voastră socotind odată pe Leopardi ca pe un om împrejurul căruia s-a făcut gălagie degeaba; pe Caragiale gîsind ca Musset e superior aceluiași Leopardi etc., etc.»“. Considerații interesante, dar este greu de spus dacă bibliotecile de azi arată altfel. Și în biblioteca mea Shakespeare coexistă cu te miri cine – sînt convins că nu aș ieși deloc bine la o astfel de analiza – dar asta nu înseamnă că nu știu cam cîte parale face fiecare dintre autorii expuși acolo.

Incredibile sînt proiecțiile pe care oamenii de la sfîrșitul secolului al XIX-lea le faceau pentru secolul următor. În zilele lor, Turnul Eiffel fusese deja construit, statuia Libertății era împachetată în Franța pentru a lua drumul New-York-ului, trenurile începuseră să străbătă Europa, se știa din ziare despre inventarea telefonului și a patelefonului, iar cărțile lui Jules Verne descriau destul de fidel rachetele cu care, peste un secol, se va zbura spre lună. Miracolele științei și tehnicii pe care le vedeau petrecîndu-se sub ochii lor îi făceau să viseze că în secolul următor se va găsi un leac împotriva morții și se discuta cu toată seriozitatea despre utilitatea lui, așa cum în zilele noastre se dezbate despre clonarea umană. Dincolo de unele aberații firești, se poate spune că proiecțiile lor privind lumea la sfîrșitul secolului XX nu au fost infirmate.

Cum arăta lumea în a doua jumătate a secolului al XIX-lea? O spune Ioana Pârvulescu în chip de concluzie: „Îmi sar mereu în ochi calitățile lor: energici, încrezători, constructivi, înfruntînd raul cu rîsul pe buze (pentru a-l neutraliza). Femei generoase, inteligente, foarte feminine și totuși puternice, care fac lumea mai bună și mai frumoasă, bărbați altruști, prietenoși, cu o curiozitate inegalabilă pentru tot ce există, dornici să învețe, să știe, să înțeleagă, patrioți genuini, inteligenți, deprinși să gîndească într-o combinație unică de realism și idealism, gata să se sacrifice, harnici, curajoși, cu o nestăvilă poftă de viață. Și asta fie că e vorba de un boier sau de un muncitor sărac ca Petre Ispirescu“. Nu era rău deloc de trăit într-o astfel de lume a speranțelor redeșteptate.

Scrise cu inteligență și farmec, rod al unor documentări exhaustive, cărțile Ioanei Pârvulescu, aflate la granița dintre eseu și proză, sînt un fel de excursii de plăcere în istoria civilizației românești. Călătorii în timp care te fac să vezi cu alți ochi ceea ce credeai că știi de mult. ■

critică literară

Alex Ștefănescu

CĂRȚI RĂSFOITE

Nicolae Labiș, Dincolo de fruntarile poeziei (proză, dramaturgie), ediție îngrijită și cuvânt înainte de Nicolae Cârlan, Suceava, Ed. Mușatinii, 2005. 154 pag.

La scurta vreme după publicarea volumului *Doină întârziată*, cuprinzând versuri inedite de Nicolae Labiș, Nicolae Cârlan, cercetător calificat și consecvent al vieții și operei poetului, ne pune la dispoziție o nouă culegere de texte inedite, care îl prezintă de data aceasta pe Nicolae Labiș ca posibil prozator și dramaturg. Este vorba de fragmente, de ciorne, de exerciții de stil, care, și ele, așa umile cum sunt, scriesc de talent, făcându-te să te gândești nu la o gramadă de moloz, ci la niște sfărâmături de roca auriferă. Iată, schițată în numai câteva fraze, decăderea unei țărânci cândva încântătoare, Clementina:

„Barbatul o bătea, câteodată, fără pricină și ea îndura bătaile cu indiferență, fără să țipe, fără să se plângă ca celelalte femei, încât aproape nimeni nu știa că o bate. Se îngrășase, mersul ei ușor și delicat se prefăcuse într-un pas butucanos, încât, când umbla desculță prin tindă, duduiau podelele. Tot ce iubise odinioară era mort, îngropat demult. Îngropați părinții, sub florile tințirimului, îngropate jocurile copilăriei, în apa îngroșată a sufletului. Padurile dimprejur, care o înfioraseră odinioară, însemnau acum numai un loc de unde se pot aduce vreascuri pentru foc.“

Minerva Chira, Jar și lebădă, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. „Poeți de azi”, 2004. 64 pag.

O combinație originală de delicatete și ton categoric caracterizează versurile Minervei Chira. Se înregistrează frecvent *întreruperi* ale mesajului, care creează emoții cititorului, ca stingerile de câte o clipă ale unei flăcări:

„Zefirul pregătea vișinul pentru dragoste/ când dezlegam rune în pietre/ Fântâna lui Vigeland/ se-ndepărta nealungată/ revenea nechemată/ cu acea răbdare folosită de rădăcini/ pentru a găsi pe întuneric/ Pe o corabie din Muzelul Kon-Tiki/ bolnavii de fericire răsfoiau nuferi“ (*Arma*).

Efim Tarlapan, O antologie cronologică a aforismului românesc de pretutindeni, prefață de Constantin Zărnescu, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. „Antologii”, 2005. 216 pag.

Autorul antologiei a selectat, cu bun-gust, aforisme nu numai din cărțile autorilor de aforisme (Valeriu Butulescu fiind cel mai valoros dintre ei), ci și din acelea ale unor poeți, prozatori, dramaturgi care au frecventat genul accidental (Eminescu, Caragiale, Arghezi, Marin Preda, Nichita Stănescu ș.a.). Aforismele lui Nichita Stănescu (extraordinare, ca tot ce a scris poetul) au, ca să parafrăzăm titlul unui roman celebru, parfum de idee:

„Să nu uităm că singura exagerare suportabilă în adunarea lui unu cu unu nu e aceea că fac doi, ci aceea că se pot aduna unu cu unu.“

„Un ceas oprit, un ceas stricat, un ceas cu limbile moarte – de două ori pe zi arată ora adevărată.“

Adrian Popescu, Aur, argint, plumb, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005. 130 pag.

Publicistică literară și religioasă, scrisă într-un stil ceremonios, cu o notă, uneori, de umilință ironică. Autorul, unul dintre cei mai valoroși poeți de azi, nu alunecă,

Amestec diafan de eseistică, memorialistică și poezie

nici ca publicist, în noroiul greu al prozei. Articolele sale sunt un amestec diafan de eseistică, memorialistică și poezie. Cele mai emoționante sunt evocările unor momente de trăire mistică:

„Acolo, la Biserica din deal ascultam înfiorat bătaia în poarta masivă și răspunsul preotului «Cine bate?» *Împăratul mării, cel înviaț și biruitor asupra morții*. Până departe, peste grădini scăldate în boarea primăvăratică, se auzea bucuria din bucuria a celor de lângă tine, Cântecul de resurrecție cosmică.“

Grigore Chiper, Turnul de fildes înclinat, București, Ed. Vinea, 2005. 68 pag.

Poezie scrisă cu siguranță, cu profesionalism, de un experimentat adept-reprezentant al optzecismului. Aproape fiecare vers are pregătita pentru cititor câte o mică surpriză, dar în cele din urmă nu se ajunge – cum speră mereu cititorul – la o revelație. O cuminenie de fond împiedică, asemenea unei ancore inoportune, poezia să se aventureze în larg:

„erau câteva singurătăți/ mici inconștiente decolorate/ precum plimbatul câinelui în parc/ sau cititul unei singure cărți/ acum vine peste tine o singurătate fără resorturi/ ca un monstru/ din spumele-învolburate ale lui Spielberg// te-ai regăsit din toate astea/ în brațele încurcate ale mai multor femei/ pe care le-ai iubit sau numai ți-ai zis că sunt frumoase// acum dormi pe două perne/ și ascuți tic-tac-ul organelor tale/ nu ca pe un reproș/ ci ca pe un vis/ gata să se curme oricând“ (*Între singurătăți*).

Dumitru Radu Popa, Skenzemon!, postfață de Călin-Andrei Mihăilescu, București, Ed. Curtea Veche, 2005. 400 pag.

Călin-Andrei Mihăilescu, posfațatorul volumului, definește ingenios contradicția care face mereu efervescentă și demnă de interes proza lui Dumitru Radu Popa: „De timpuriu, cu zâmbet iute și ironie heruvimică, Dumitru Radu Popa a ținut întredeschisă ușa dintre Caragiale și Kafka. [...] Solul vibrant al acestei cărți leagă fantasticul și depersonalizarea ironică într-o suverană sclavie. E subtil în miresme și greu de nuanțe de gri; inteligent în neliniște

și abisal prin virtuozitate; calitatea sa e umorul gogol-goluț.“

Gavril Moldovan, Taciturnalii, Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 2005. 140 pag.

Într-un limbaj simplu și prietenos, Gavril Moldovan îl transportă pe cititor, pe neobservate, până foarte departe. Ambianța vieții de fiecare zi este înlocuită nu se știe când cu un peisaj cosmic. Această scamatorie îi reușește autorului fiindcă, în afara de dexteritate lingvistică, are și o anumită canoană, proprie poezilor autentici:

„În odaie e joi/ mă-mpiedic mai mult de trecut/ privesc scrisorile, ascult muzica altui veac/ unde călătoresc la urechea ce-ar vrea să asculte mai mult/ tumultul de-afară, repetiția diurnă și stînsul stelelor/ cândva pe pământ a fost noaptea continuă/ apoi întunericul fu sărbătorit de lumină“ (*În odaie e joi*).

„În odaie e joi“ este unul dintre cele mai originale versuri aparute în ultimii ani în limba română.

Petre Pandrea, Soarele melancoliei, memorii, prefață de Ștefan Dimitriu, ediție îngrijită de Nadia Marcu-Pandrea, București, Ed. Vremea XXI, 2005. 304 pag.

Despre cele 300 de pagini ale acestei cărți ar putea fi scrise alte 300. Memorialistica lui Petre Pandrea, de fapt o proză de idei, bogată și involburată, stimulează imaginația oricărui comentator. (Putem considera un noroc faptul că opera sa, în întregime, impresionantă atât prin anvergură, cât și printr-o inventivitate patetică, de genul celei a lui G. Calinescu, iese treptat la lumină, datorită strădaniei fiicei scriitorului, Nadia Marcu-Pandrea.) În sumarul recentului volum, *Soarele melancoliei*, figurează prelegeri ținute la „Universitatea din Aiud“, pe vremea când Petre Pandrea era deținut politic, ca și numeroase comentarii, însemnări de jurnal, scrisori etc. referitoare la perioada stalinistă și poststalinistă.

O atenție aparte merită portretele morale făcute unor contemporani, remarcabile prin radicalitate:

„Dacă Voitec este «femeia cu barbă» (bărbat molâu și sovăitor, decis numai în favoarea propriilor interese), apoi Groza este o prostituată a trotuarului politic.“

Toate textele pot fi considerate elementele constitutive ale unui discurs nesfârșit, dramatic, răscolitor. Scriitorul cheltuiește, „rostindu-l“, din propria lui ființă. El se înfățișează uneori ca un spirit vizionar, iar alteori ca un biet om, care se înecă în valurile istoriei fără să-i auda nimeni strigătele deznădăjduite. ■

comentarii critice

Dacă socotim genul memorialistic drept câștigătorul pieței literare după patruzeci de ani de comprimare a personalității umane și de absență a genului în librării, atunci trebuie să consemnăm existența unui veteran al diaristicii în prozatorul Constantin Mateescu, unul din talentele pe care comunismul le-a ținut sub obroc în exact anii când se alcătuieste o reputație artistică și se pronunță un verdict critic așezător. Profesor secundar de limba franceză, intelectual cu largă deschidere și autor de cărți al căror succes la public n-a trezit îndeosebi atenția criticii, Constantin Mateescu a ținut din tinerețe un jurnal pe care l-a dus, cu deplină consecvență, până în zilele noastre – cel de al șaselea tom, din anul 2002, intitulându-se *Jurnal în libertate*, cel de al șaptelea, recent publicat la Editura Almarom din Râmnicu-Vâlcea, purtând titlul *Jurnal de tranziție*.

Se înțelege, cele două volume în cauză sunt dedicate vieții în societatea românească după căderea comunismului. Ele au ca temă pe canavaua unor întâmplări zilnice – întâlniri, călătorii, probleme ale creației scriitoricești, ale sănătății – în primul rând destinul scriitorului național în anii lungi, trudnici și doar în parte încheiați ai tranziției. Sunt note scurte, dar nu eliptice, riguros articulate ale unei conștiințe treze care nu se scaldă în apele compromisului, dar nici nu-și nutrește existența pe schelaria evenimentelor politice, al cărui substrat însă nu-i scapă – în acei ani de confruntare socială ce aveau să ducă la prima cădere de la putere a neocomunismului local.

În 1994, diaristul împlinea 65 de ani, doi ani mai târziu nota cu amaraciune: „Lasat în urmă molozuri de speranțe.“ Odata ce: „Se naște o lume nouă, străină, sunt un deșeu al veacului trăit sub zodia purpurie, suport tensionat asediul clipelor“. Ca martor „realizez târziu că am pierdut «saloanele literaturii» pe care le vor fi frecventat frații Goncourt acum un secol și mai bine.“ Și mai constată cum „cei patruzeci de ani de comunism nu-au extirpat și ultimele instincte «capitaliste» (de le voi fi avut vreodată)“. Personalitate marcantă în orașul de origine, în Capitală se simte aproape un anonim. Când, în februarie 1994, îi apar în **România literară** fragmente dintr-un *Jurnal indian*, pe o pagină întreagă, notează șovaielile redacției față de un text vechi de doisprezece ani – dar, se întreabă diaristul, cine i le-ar fi publicat în comunism?

La o trienală de tapiserii, unde iau cuvântul Adrian Năstase și Marin Sorescu, adresându-i acestuia din urmă o banală rugămintă de difuzare a unei cărți, înregistrează cum acesta ezită, e crispat, nervos, „se vede că n-are timp de mine“. „Sunăți-mă la minister“, îi spune. Reacția: „Firește, n-o să-l sun. Se încheie astfel o veche prietenie «cordială».“ Pe când, citind cu emoție *Ultimul cuvânt* al lui Mircea Vulcănescu constată: „Generația noastră se resimte de absența unor caractere de calitate și înălțimea morală a acestor oameni care s-au stins în pușcăriile dejiste.“ O lectură despre Ivan cel Groaznic îi trezește vechi sechele antirussești. În compensație, ascultă două simfonii de Ceaikovski. De altminteri, aproape fiecare seară – deseori marcată de dureri de cap și alte suferinți ale vârstei – se termină cu audiții muzicale.

Cititor pasionat, gustă „Ferestrele“ lui Vona, încântătoare, neașteptat de bine scrisă. Mateiu Caragiale dezbrăcat de frac și papillon și pălărie neagră și deghizat în Beckett“. Cu mici accente acide, parcurgerea volumului de dialoguri între Matei Calinescu și Ion Vianu îl delectează, conchizând: „Abia în momentul când biografia scriitorilor se trece în subsidiar, va fi uitată, se va putea concepe o istorie (fără menajamente, ocolișuri, amnezii și temeri)“ a literaturii. În aceeași ordine a priorității eticului: „Citit memoriile lui Crohmalniceanu. Magnifică mistificare! Teribilul «director de opinie» al anilor '50, profetul realismului socialist, cosmetizându-și cu abilitate propriul trecut și omițând dibaci perseverența, zelul și iscusința cu care a contribuit la demolarea tradiției noastre literare“. Scris cu finețe, „opul îi confecționează autorului o mască nobilă cu care speră să rămână în posteritate“. Cu cuvintele, diaristul nu se joacă: „Citesc cu răbdare *Moartea lui Mercurio* de Simion. Rateu magnific. Maestrul s-a hazardat într-un domeniu (publicistic) în care îi lipsește harul.“

Dar pe sine se cruță? „*Jurnalul* mă decepționează, e tern, lipsit de sevă, de evenimente. Îmi folosește doar ca

Diaristul prin vârste

Constantin Mateescu, *Jurnal de tranziție*, Ed. Almarom, Râmnicu-Vâlcea, 2005.

aide-memoir. Îl port cu mine ca pe o povară“. Și iar: „*Jurnalul*, ce deșertăciune! Conviețuiesc cu el de patruzeci de ani, o căsătorie jalnică, uzată.“ De unde problema continuării. În timpul comunismului „scrim cu disperare, sub ghilotină, purtam în mine (inconștient) seducția delincvenței, a fructului oprit, a riscului. Notațiile, astăzi, au devenit un fel de contabilitate puerilă, un gest futit, mi-e jenă să recitesc o însemnare din săptămânile trecute, realitatea e că nu mai am proiecte, nici visuri, m-am cantonat într-un trecut penibil.“ În fapt, pretențiile sunt foarte mari. Cu asemenea tăis și *Jurnalul* lui Petru Comarescu arată „arid, lipsit de nerv. Eroul își ascunde cu iscusință blestemul cu care l-au hărăzit ursitele. În rest – notații strălucite –

pe alocuri, panseuri docte, erudiție. L-am cunoscut în epoca «Relații» (Institutul, n.n.) ciufut, ursuz, coleric, insipid“. Oare ce ar trebui mai mult? *Dragonul* lui Ion Negoitescu îl duce cu gândul la un autoportret cu mască, *Lupul și catedrala* lui I. D. Sârbu îi pare scris de un autor „inteligent, ironic, incisiv, caustic, atent la limbă, dar prolix, prea multe divagații – lectură oricum obositoare.“ În schimb, în Patapievici (*Zborul*) îl vede pe copilul minune al exploziei postdecembriste!

Am greși însă luând în considerare *Jurnalul* ca pe unul de lecturi. În pagină, fiecare zi își are șartul ei, la București, la Paris, la Râmnicu-Vâlcea, cu ciocniri, satisfacții, întâlniri: „De la Roman pășesc o vreme pe urmele Mariei Banuș – în stilul urmărilor detectiviste. N-am mai văzut-o de vreo trei decenii. Bătrână, obosită, cu umerii căzuți, mantou de lână, foarte elegantă. Arată ca o babă din fosta aristocrație proletară, ieșită la plimbare pentru a-și expune artrita cronică la soare.“ Cu coda: „Vag sentiment de duioșie.“ El însuși își cunoaște vârsta: „La 35 de ani eram în plină forță. Și chiar la patruzeci. Dar încă nu știam să scriu. Acum am învățat câte ceva, dar ce folos? Problema e să-mi găsec o întrebuintare, fie ea și de pensionar cuminte cu pipă, halat de casă și o tichie.“

Dacă nu-și mai face visuri, nu contează nici pe vise, a căror amanunțită narare îndesește filele celor mai multe dintre *Jurnale*. Și nu numai a lor: „Invidiez bizara specie a oniricilor ce fac (sau doar pretind că fac) din vise materie primă pentru opul literar. O spun cu jena: în fața lor mă simt handicapat, ne-trebnic.“ Lectorul care nu va sesiza ambiguitatea textului nu e pregătit pentru literatura diaristică. Pe aceeași linie, când un cunoscut critic literar îi arată simpatie, caracterizându-l drept un scriitor de un rar rafinament stilistic, aparținând familiei „retro“ a lui C. Țoiu, diaristul notează „Magulilor – așa zice.“

Relațiile cu propriul *Jurnal* nu sunt, de altfel, totdeauna tandre. La fine de an, diaristul notează, pradă a unui sentiment al neantului: „*Jurnalul* cu care cochetez de trei decenii a devenit asemeni unei țărfe ajunse la vârsta înfrământărilor bilanțuri, care așteaptă încă logodnicul predestinat ce n-o să mai apară niciodată. Să abandonez, să mai continui?“ Cel de al optulea volum ne va oferi răspunsul...

Mai degrabă spectator decât erou al anilor ce se înșiruie, diaristul face, în fine, un vis, în una din ultimele zile ale lui 1996: „Spre dimineață visat pe frate-meu, cețos, îngândurat, mă sfătuia să intru în partid. În care? Nici o speranță dacă nu mă înrolez. Pe urmă s-a așezat la pian și a cântat un menuet de Mozart.“ E soarta lucrurilor frumoase să se încheie cu muzică.

Barbu CIOCULESCU

cărți primite

● A. D. Xenopol, *Istoria partidelor politice în România*, „de la origini până în 1866“, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București, 2005, 656 p.

● C. Rădulescu-Motru, *Vocația, factor hotărâtor în cultura popoarelor*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București, 2005, 183 p.

● Dumitru Draghicescu, *Idealul creator*, „eseu psiho-sociologic asupra evoluției sociale“, traducere și studiu introductiv de Virgiliu Constantinescu Galiceni, Editura Albatros, București, 2005, 446 p.

● Alexandru Lungu, *Himere în amurg*, „36 desene poeme într-un vers cu o cheie

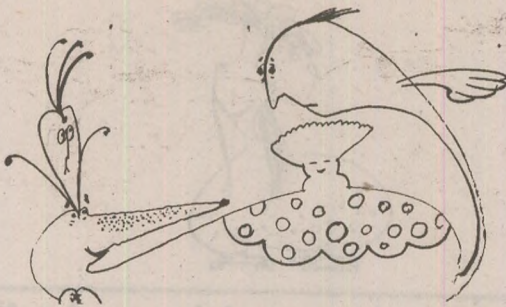
de citit himere și de văzut cuvinte de Petre Răileanu“, Editura „Galteea“, 2004.

● Alexandru Lungu, *Ziditor de umbre înălțând zădărnicii*, „o sută douăzeci și șase versuri treizeci și șase desene cu un cuvânt înainte-mergător de Gabriela Melinescu“, Editura „Galteea“, 2005.

● Nora Iuga, *Fetița cu o mie de riduri*, poem-roman, Editura „Cartea Românească“, București, 2005, 108 p.

● Octavian Doclin, *55 de poeme*, selecția textelor Ada D. Cruceanu, produs P.H., 2005, 76 p.

● Alexandru Dumitru, *Matricea de onoare*, poeme 2005, Editura „Casa Scriitorilor“, Bacău, 2005, 112 p.

L i t e r a t u r ă

Cerul pare o pălărie albastră
pe capul chel al unui turn străjuit de ferestre
o vreme aștept
în spatele unei perdele cineva pândește
ma pândește pe mine
suntem două mici fiare
de-o muțenie ucigătoare

mi-ar placea să adulmec mirosul de parfum bărbătesc
un obraz proaspăt bărbierit
numai dimineața bărbatul miroase a mirt
când se întoarce acasă
are privirea obosită
rece
o vreme stă la fereastră
fumează
tușește
din piept i se desprind cercuri fumurii
fruntea i se încrețește de gânduri

Ar trebui anume să-ți vorbesc
ca un copil care și-a încheiat un arest
în camera ne-ndurător de strâmtă
ar trebui să-ți spun că-nii urâsc lacrimile frunzoase
din copilăria boțită
nu este nimic altceva decât o pară zemoasă
care-și caută pentru totdeauna putrezirea

și eu la fel ca fructul
ma azvârl într-o gură flamândă

Îmi trec prin minte tot felul de imagini
dar mai ales cea a copilului ascuns în caruța cu mere
soarele amenințându-l cu putrezirea

nici un copil
nu poate opri
rostogolirea

Nimic nu-mi seamănă
îmi aduc aminte cum vântul mă plesnea peste degete
în timp ce mama cânta la pian
în camera cu miros de naftalină
și flori de șofran

copiii râdeau
chiar dacă nu aveai nici o vină
prin aer treceau cai –
cai mânați de lumină

Toamna la mare
carapacea de miere în care adorm copilărește
lumina lunii mă dezvelește
un pictor stă pe dig și schițează portrete
numele lui în tăcerea care se strânge
prin obraz respiră o puzderie de fructe
marea se-adună într-o batistă șifonată
și plânge

Mă duce gândul la un salcâm
praful în care îmi înmuaiam
rochia și ochii

câteodată găștele sălbatice ale creierului
furau copiii din pânțele fructifer al apei
trupurile

ingreuiate de lacrimile morții

numai eu alergam să-ți prind umărul
să mă țin de el împăcată
ca de un corn sunător de lună bună
să mă balansez în umbra lui ca într-un legănat

Florica Madritsch Marin

prin care se strecura geamătul subțire
al mamei

Îmi îndrept găteala
mă târâsc pe acoperișul de ceară al minții
la ureche îmi atârnă Mărgăritarul lui Vermeer
pe deget port inel din solzi de sânge tămăduitor
în pieptul meu trăiește spaima
ca un cameleon
uneori îmi zâmbește o fetiță dintr-o fotografie

Aud un scârțâit:
să fie pantoful de metal al lunii?
sau ușa prin care dispari, rece
ca un perete de pe care tocmai s-a desprins
varul?

să fie vocea ta înșurubată în balamaua ușii?
piciorul tocmai scăpat din mușcătura grăbită?

Această femeie respiră aerul meu
îmbracă rochiile mele
îmi încalță pantofii
îmi folosește cerceii
calcă peste luciul podelelor mele
bea din același pahar
în zilele cele mai calde își caută umbra în umbra mea
în zilele friguroase intră pe sub pielea mea jupuită
doarme în același pat
când n-o mai suport
las gândul meu negru sa-i închidă scâncetele
ca pe niște sertare

Siluețele erau șapte la număr
înalte
mult prea înalte
le puteai bănui soldurile
sânii goi
brațele incolăcite deasupra capului
frumusețea plămădită din lut
semănau cu niște lumânări
în întunericul osos

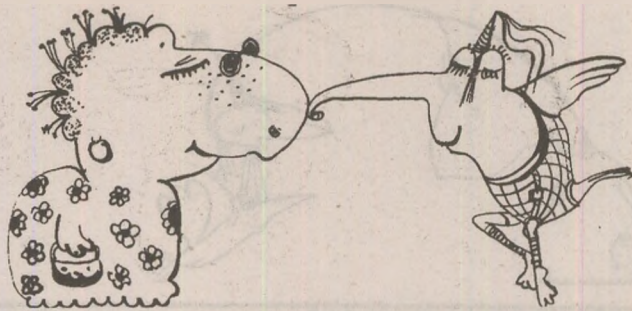
Mă zidește un om seară de seară
cu mâinile pline de spaimă
și eu strig să mă lase în pace
el mă liniștește sărutându-mă
apoi își duce lucrul mai departe
zidindu-mi fiecare încheietură
până ajunge să-mi zidească și aerul
cu gura lui amară

Stau
stau așa pierdută ca un obiect
pe care nu-l caută nimeni
stau
stau contemplându-mi lenea de la un gest
la altul
aud plângând o păpușă
văd un copil lovind-o cu palma peste gură
apoi ducând-o la piept într-un gest de
mângâiere

Am sărit peste gardul de sârmă ghimpată
am mai surprins o vîetate strecurată-ntr-lemn
aduse de-afară
de la o vreme îmi place s-aud jarul trosnind
în măruntaie
aștept să aud pocnitura întârziată
a unei arme
stau cu gura lipită de-o piatră
lăcrimează
cum ochiul de bivoliță lăcrimează
înainte de tăiere

Frumoasă e moartea albă ca un cearceaf
fiecare copil îl găsește în lada cu zestre
il întinde pe pat
de la an la an se învechește
e tot mai urât și mai plin de noroi
il spălăm și-l punem la loc în lada cu zestre
nu-l luăm niciodată cu noi ■

L i t e r a t u r ă

Mihai Zamfir

PLECÂND DE LA CĂRȚI

Că urmașii nu iau în serios prevederile unui testament – asta-i de când lumea! Însă între ce a dorit Alfred Nobel cu privire la premiul său pentru literatură și ceea ce se întâmplă astăzi, diferența s-a adâncit pînă la dimensiunile unei prăpăstii. Sfirșitul anului aduce, mai mult decît oricînd, valoarea premiilor. A adus-o mereu, dar, pe măsură ce arta și mai ales literatura au devenit dependente de marketing, cota lor de interes se află în creștere constantă. Și care este deocamdată „premiul premiilor“? S-a vorbit atîta despre Premiul Nobel, încît credeam că, la acest capitol, s-a spus tot ce se putea spune.

Și totuși, există în spectacolul anual Nobel pentru literatură o tot mai zgomotoasă mișcare de culise ce explică discreditul constant în care instituția se adîncește de vreo doua decenii încoace. Nu atît statura voit insignifiantă, literar vorbind, a premianților receați mi se pare a fi în discuție (academicienii pot invoca oricînd, drept argument salvator, propriul lor gust literar), cît criteriile după care se face în ultimul timp alegerea. În acest punct, testamentul inventatorului dinamitei este extrem de explicit: membrii Academiei pentru Literatură, trebuie să fie cei mai pricepuți oameni din țară în materie și au datoria să aleagă laureatul ținînd seama doar de valoarea lui literară și de nimic altceva. Oare? Cît sunt de respectate cele două comandamente?

Cînd se invocă sacrosancta Academie, ne gîndim la ea ca la un monolit, ca la un fel de Curte Supremă anonimă și strivitoare, ce ia deciziile în unanimitate și – o dată decizia comunicată – se retrage dincolo de cortină în misterul absolut de unde venise. Cei 18 membri ai Academiei beneficiază în fapt de statutul

cărți primite

● Solomon Marcus, *Paradigme universale*, studii, Editura Paralela 45, 2005, 308 p.

● Daniel Cristea-Enache, *București Far West, Secvențe de literatură română*, critica literară, Editura Albatros, București, 2005, 696 p.

● Gelu Negrea, *Dicționar subiectiv al persoanelor lui I. L. Caragiale*, A-Z, vol. I, ediția a doua, Editura Cartea Românească, 2005, 238 p.

● Constantin Schifirneț, *C. Rădulescu-Motru, viața și faptele sale*, volumul III, Editura Albatros, București, 2005, 640 p.

● Ioan Mătuț, *Déjà vu*, „o antologie în selecția autorului și poeme inedite“, Editura Dacia, 2005, 92 p.

● Viorel Lică, *Formatul magic*, poezii, Editura Brumar, Timișoara, 2005, 74 p.

Ce voia Alfred Nobel...

unor semizei. Cînd se vorbește - în Suedia și în țările occidentale – despre „cei 18“, formula este rostită de obicei în șoaptă și cu venerație. Aparențele au fost păstrate cu o știință perfectă a regiei pînă în urmă cu cîteva luni, cînd unul dintre cei mai prestigioși membri, profesorul Knut Ahnlund, a demisionat cu zgomot din Academie, făcînd publice motivele ineditei sale procedări.

După ce a analizat cu un profesionalism perfect opera laureatei de anul trecut, austriaca Elfriede Jelinek, profesorul suedez a ajuns la concluzia că proza și piesele de teatru ale acesteia reprezintă doar o suită șocantă de termeni injurioși, de orori verbale și de scene care, în afară de vulgaritate programată, n-au nimic interesant. Jelinek a fost decretată cîștigătoare, precizează Ahnlund, cu toate că nici una dintre cărțile ei nu fusese tradusă în suedeză și cu toate că - tot după Ahnlund – cea mai mare parte a colegilor săi academicieni n-o citiseră pe autoare în nici o limbă. Prestigiosul demisionar îndrăznește să spună, cu voce tare și în cunoștința de cauză, ceea ce lumea bănuia: de cînd Academia are actuala componență, premiul se atribuie doar la insistențe politice externe, toate purtînd marca „politically correct“, și se aleg mereu nume marginale, minoritare, care să contrazică principiile tradiționale proprii „literaturii bune“, valoarea estetică a acestor autori rămîne nu pe planul doi, ci pe planul șapte. Și astfel Ahnlund a renunțat de bună voie la statutul de semizeu, precizînd că nu mai vrea ca numele să-i fie asociat, de acum încolo, cu opțiuni de care lui personal îi este rușine.

Între timp, faimoasa Academie, rămasă în doar 16 membri, ușor *déplumée* în urma acestui episod, a luat act în felul ei de protestul lui Knut Ahnlund: l-a premiat în 2005 pe Harold Pinter, de data asta un nume cu adevărat semnificativ al dramaturgiei contemporane. Numai că premiul nu a mers către crudul și cinicul autor al pieselor *The Birthday Party* ori *The Caretaker*, ci, putem fi siguri, către criticul violent al Președintelui Bush, către cel care îl acoperă regulat de injurii pe Primul Ministru britanic Tony Blair, către apărătorul convins al lui Saddam Hussein și Miloșevici, adică spre acel Harold Pinter care nu mai are demult a face cu literatul.

Morala: păstrarea prestigiului unui premiu se dovedește a fi mult mai greu de realizat decît crearea, finanțarea și popularizarea lui. Imensul pericol pentru o asemenea instituție este acela de a ridica stacheta foarte sus, de a tinde spre punctul „excelsus“: după aceea, așteptările vor fi mereu în consecință, iar dezamăgirile pe măsură.

Suita numelor excepționale de după ultimul război mondial (cînd Hesse, Gide, Faulkner, Hemingway, Böll, Pasternak, Montale, Saint-John Perse, Soljenitin, au urmat aproape unul după altul) înălțase prestigiul marelui Premiu la cote nesperate: suma înscrisă pe cecul înminat discret, considerabilă, aproape nu mai conta. Timpul însă a trecut și, din păcate, cu Premiul Nobel s-a întîmplat ceea ce se întîmplat cu multe alte premii.

Din Infernul unde, probabil, destructiva invenție l-a plasat, Alfred Nobel privește astăzi cu explicabilă melancolie la deturnarea testamentului său. ■

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Tot despre îngeri nătăfleți

Îngerii nu ne-nțeleg pe deplin.
Acesta li-e dulcele, veșnicul chin.

Ei simt cum se mișcă pe trupul tău
razele
Deși stai cuminte. Ți-adulmecă frazele,

Ba chiar le și pipăie ca pe mari fructe
Ce-atîrnă în aer, din gura ta rupte.

Veșmîntul lăsat li se pare Izvorul.
El pîlpîie străluminîndu-și covorul.

Și vin să-și adape plăcerea dintr-însul.
Dar brusc îi oprește-o uimire: e *Plînsul*.

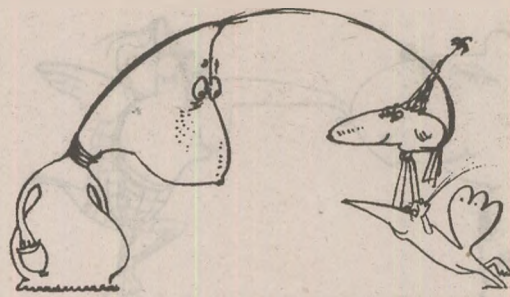
Și vor să-și împace c-un fluture prînzul;
Din nou îi lovește ceva: este *Rîsul*.

Și-atunci se îndeamnă blînd unul pe
altul
Să plece de-aici... Iar s-ocupe înaltul...

Emil

P.S. Acum mă duc afară. E cald. Am dormit cu vise multe și tîmpite. Te sărut, te îmbrățișez... Am dat-o pe smiorcăieli de hobbit învins...

(17. 07. 2002)

critică literară

Simona Vasilache

LECTURI LA ZI

Train grande vitesse

Felul în care accelerarea-i joacă feste puterii noastre de-a privi imagini, devălmășindu-le și despărțindu-le, apoi, în lungul unui fals contur, nu-i, prea adesea, de găsit într-un roman. Pesemne fiindcă le e peste mână, prozatorilor, să taie pozele ca pe *cartes* colorate, așa că din pasiența data-n grabă nu doar să se amestece figuri, ci să rămii, mai mult, și cu impresia că fiecare cartolină are, rotită repede, volum. Să profițe, adică, de-un *trompe l'oeil* „desenat” din povești. Ei bine, s-a încumetat, totuși, un scriitor să o facă: Florina Ilis, în *Cruciada copiilor*, cel mai recent roman al ei, distins de **România literară** cu Premiul *Cartea anului* 2005.

Mi-era dor (și cred că nu sînt, nici pe departe, singura...) de răsfațurile omniscienței, de bunul narator *d'antan*, care-ți întoarce pagina, îți potrivește ochelarii și-ți dă, dintr-o scenă *en marche*, atît cît poate să cuprindă o privire aruncată iute, ocolîș, împrejur. Florina Ilis delegă să vorbească soiul ăsta, „patriarhal”, de povestitor. Îi lasă pe cîte unii prinși ca-ntr-o figură de balet frîntă la jumătate, ca să-ți întoarcă binișor capul, într-o carte cu personaje duium, spre ce fac, la cîtiva pași distanță sau, dimpotrivă, în alt oraș, cine știe care alții. *Ei* (niște ei oarecare, din vreunul din „tablouri”) nu bănuiesc, dar *ea* (de fapt, poate fi foarte bine un *el...*) îți spune, divulgă, anticipează, „bîrfește”. Așa lucruri (bineînțelese că nu sîntem în secolul XIX, naratorul nostru cunoaște toate deliciale indiscrețiilor în surdina, lipsite de orice disonanță, ca și dulceața „tiraniei” unui autor cu maniere), în tradiția (sic!) romanului, s-au mai întîmplat. Dincolo de actualitatea, nu o dată extremă, a poveștilor, o țesătură bine bătută de perspective – bunăoară, basmele-basme, ale copiilor de azi, isprăvile lui Harry Potter, pe care le încearcă și ei, sînt, într-o lume periculoasă („magică”) în multe feluri, cu vrăjitoare și trafic de minori, mai adevărate decît basmele „pedagogice” ale dascălilor adormiți întru veghe deșartă – care face din romanul Florinei Ilis rescrierea, cu material de-acum, a unor vechi *novele* de moravuri în schimbare, cartea joacă două atuuri mari.

Întîi, are o foarte bună *gramatică*. N-ai să găsești decît, pe ici, pe colo, exclamații sau întrebări dar, în rest, nici o afirmație. Cum se face? Simplu, fiecare paragraf (frază, propoziție) se termină, invariabil, cu virgulă. Mărturisesc, curiozitatea m-a împins să „dau”, înainte de vreme, la sfîrșit și da, romanul se termină cu virgulă. Ziceam că naratorul e omniscient, statut greu de contestat cîta vreme îi vede pe toți, stă călare pe două trenuri – „grosul” acțiunii se împarte între niște compartimente de rapid și altele de accelerat, curse despărțite de 28 de minute – mai și povestește ce se-ntîmplă prin Capitală, destinația onora din călători, popasul altora în drumul spre litoral. Știe tot, e drept, dar nu afirmă, fără drept la replică, nimic, cîta vreme nu vezi, într-un roman de aproape 500 de pagini, nici măcar un singur *full stop*. Niciodată. Virgulă, și de la capăt. Pe de altă parte, „vacarmul”, pe care opțiunea

pentru o asemenea punctuație îl servește de minune, îi dă prilejul de-a intra, oricînd pofteste, în „filmul” fiecăruia, de-a trece, „teoretic” spus, de la *vision du dehors* la așa-numita omnisciență selectivă (sau – sic! – „focalizare obiect delegată” – cf. Vitoux). Ce importanță are asta pentru judecata de valoare? Destulă, dacă vrem să ducem, cît de cît, linia subțire despărțitoare între povești, calde ca toate poveștile, și tehnica lor armată la rece sau, mai ales, să măsurăm distanța de atelierul optzecist de normat proză. Premisele sînt, de bine, de rău, aceleași: trenuri, „navete”, oameni cărora le zboară, amestecate, gîndul și vorba, dialoguri diverse, fire care se leagă sau poate nu. Și un „program”: ambiția de-a scoate, din resursele de narativitate ale unor situații ciobite, incomplete, o poveste. Aici e diferența. Optzecistii, teoreticienii chibzuiți (mă gîndesc acum la Nedelciu, Babeți, Mihăies, dar pot fi foarte bine alții...), planificau o narațiune *à venir*, la capătul unor laborioase preparații, ca să aibă surpriza că, sfidînd pensele lor de legiști ai hîrtiei, ea șiroia, afurisită, pe lîngă. Florina Ilis, *unlike them*, să spun așa, chiar își obține povestea *acolo*, în formele cu care îmbucătățește evenimentele.

De aici, al doilea avantaj. *Tăietura*. Un decupaj „agățat”, ca și cum foarfece s-ar opri într-o bandă de siguranță. Dacă prima parte a romanului se termină, într-un context oarecare, cînd un Cezar calculatorist trece un Rubicon virtual, cu *alea jacta est*, partea a doua, nu-î de mirare, va începe, în cu totul altă lume, cu „zarurile au fost aruncate”. Am dat doar un exemplu, dar felul ăsta de zig-zagare, torsionînd o ancoră subțire suspendată între paragrafe, e, în *Cruciada copiilor*, procedeul de construcție. Firește că-ți dai seama, citînd, că e o cusătură la vedere, o bridă prin care faci să alunece suplu o poveste altminteri colțuroasă, adunată din multe părți, dar n-ai decît, uimit, măgulit chiar de-atîta risipă de „calcul” narativ, să-i admiri frumusețea modelului. Cum te bucuri, călător fiind, de-o rută cu legături bune. Înțelegeți, de aici, că textul, așa cum e abătut prin diverse noduri, croșetat pe-un singur fir, sau pe mai multe, cultivă o metaforă a drumului. E, de fapt, ultimul nivel la care drumul, ca noțiune, se exprimă. Tot romanul, al cărui subiect o să-l aproximez doar, fiindcă povestit de-a fir a păr crește-n volum și pierde-n eleganță, ca o dantelărie deșirată, e despre căi. Știute și neștiute.

Foarte sumar, cîteva școli clujene își trimit elevii, copiii civilizației extreme, cu diriginții lor, într-o tabără la mare. Savuros balamucul de pe peron, părinți, bagaje, griji și batiste, aproape inedit în proza noastră, care n-a mai plecat de mulțișor „la băi”. Prin gări, mișună dezmoșteniți cu aurolac și inițiativă, conchistadori de subpămîntă, pentru care orice drum e bun. Las deoparte legăturile lor, canale pe care Florina Ilis intră cu burghie fine, cu lumea compromis-prosperă a Bucureștiului, cu clanurile de „fermecătoare”, cu traficanții (de iarbă&carne), cu pedofilii. Cele două armii de copii fac cumva și se-ntîlnesc, într-un tren care ia viteză, și de-aici începe aventura. Învățăceii de la Școala nr. 10 vād în ocazia de-a-și sechestra profesorii replica dată de ei, telespectatorii de Discovery și cititori de *Harry Potter* (toate volumele), unei discipline nesuferite și abuzive, celălalt, Calman, copil de „stepă”, o răbufnire de orgoliu banditesc. Ar avea un tren, un tren al lor, și a avea înseamnă lucruri binișor diferite. Unii își doresc trenul cum și-ar dori o jucărie mai mare, sau cum își doresc, în societatea din care vin și ei, adulții *yacht*-uri și avioane.

Florina Ilis, *Cruciada copiilor*, *Cartea Românească*, București, 2005, 485 pag.

Calman, în schimb, joacă, despărțit de ceilalți, într-un scenariu aducînd a *Împăratul muștelor*. Între timp, se-ngroașă gluma, profesorii fac saună blocăți în compartiment, trenul nu oprește în Brașov, autoritățile disperă. Un tren *deurnat*.

Funcționari ticățiți, foarte reușiți ca tipuri și – vai! foarte „după natură”, încearcă să dea de capăt situației ridicînd praful de pe regulamente vechi de vreo zece ani. Cînd îi „vezi”, și-i recunoști, cum să nu îți cu copiii, așa „antisociali” cum sînt? Aceeași impiegați găsesc de cuviință să oprească celălalt tren, rapidul în care se dau lupte de cucerire (nu că profesorii din accelerat n-ar fi și ei oameni și n-ar păcătui, măcar cu gîndul, în vacanță, chiar dacă predau religie...), se citesc reviste de fenomene paranormale, pînă cînd toată situația alunecă, încetișor, în paranormal. Tot farmecul cozilor din toate timpurile, unde morga unor „retori” e bășcălia celorlalți, se răspîndește endemic în rapid, pe peron, în oraș, pe la gazete: „Colegii lui din redacție să fie pregătiți pentru o eventuală ediție specială! apoi își anunță un bun prieten de la știrile protv, sugerîndu-i să se grăbească spre Brașov, era pontul cel mare al unui sezon de vacanță mort pentru lumea mass-media, un tren al copiilor! a început cruciada! și vazu în minte literale mari cu roșu publicate pe prima pagină a ziarului, *Cruciada copiilor!*”

Pe lîngă trenul care gonește spre București își fac veacul alte cîteva lumi, mai molcome, cu călugări și revelații, cu bătrîni din leud (fără ieșire...), cu poliție și alte autorități. Toate, prinse prin cine știe ce jumătate de verigă, fac o societate etajată, locuind niște „căsute” semifabricate, asemeni celei pe care ai putea-o scoate dintr-un bloc de cartier bucureștean. *Sîntem la cheremul făpturilor pe care le-am creat*, așa că lumea, după ce inocenții (mai mult sau mai puțin...) se baricadează la Posada, devenită o haltă de care n-a prea auzit nimeni, dovadă de cum se uită istoria, și-ncep să aibă pretenții, se schimbă treptat. Ziarele iau atitudine, „cruciații” ajung „subiect” pe internet, profesorii îi predau ca pe o curiozitate, oamenii politici se preocupă. Romanul însuși, la cheremul personajelor lui, după ce a făcut, pe cîteva sute de pagini, dovada unui management excelent aplicat unei armate de vieți de hîrtie, fiecare cu întîmplările ei, pe care Florina Ilis le strunește cu mîna forte, alunecă și el în utopie, deopotrivă a tehnicii și a imaginației hrănite cu povești. Povestea înmugurită din ele se termină cu moarte: moare Romulus, Romi, unul din gemeni, urmașul urmașilor urmașilor celor hrăniți de lupa romana. Și cad, în acorduri de Eminem (*a murit prietenul meu, care vînase cu mine lei* ajunge „Romi nu mai este, eu cu cine o să mai ascult eminem?”), coloanele Capitolului: dorice, ionice, sau corintice. Din bucăți indistincte se face un alt soi de carte, bună să încheie o trilogie, așa cum a gîndit-o Florina Ilis, dar la fel de bună să pună capac unei lumi. Aceea în care părinții, și naratorii, *știu*. Nu știm nimic, dar citim. Cu încîntare orgolioasă, revendicativă, de copii. ■

critică literară

Un scriitor în mare încurcatură: iată eroul prozei *Ficțiune și infanterie* de Costache Olăreanu și, totodată, emblema ambiguității romanului. Odata cu profesiunea personajului, apar și fosnesc în cartea tipărită filele manuscrise ale alteia, umplute sânguinos timp de doi ani pentru a fi apoi pierdute, regretabil, într-un parc. Apar, de asemenea, proiectele scriitorului, convingerile și ezitățile lui, ticurile caracteristice și în general tot ceea ce însoțește, la suprafață sau în adânc, efortul de a crea o noua lume, de hârtie. Victor Testiban, literatorul zapăcit, dar nu flusturatic, lipsit de succes, nu însă și de ambiții, este o definiție mobilă a Autorului categorial, o imagine în mișcare ce reflectă sinuozițiile, sincopel și reușitele actului creator. Cu o remarcabilă inteligență artistică, Costache Olăreanu alege să construiască un personaj „de intersecție”, la mijloc de veleitarism și profesionalism, tinerețe și experiență creatoare, virtualitate și notorietate. În Victor Testiban (spre deosebire de mult mai hârșitul lui confrate George Condeescu, pentru care literatura e o activitate de intensă producție) se întretaie posibilitățile și probabilitățile pe care fiecare scriitor se sprijina sau le înfruntă.

Altfel, de ce ar fi atât de pasionantă istoria unui autor care a pierdut manuscrisul unui roman și se chinuie să-l rescrie? Fără conflicte puternice, în care să fie angrenate personaje consistente tipologic, fără vână epică și date concrete ale unui timp istoric și social, recognoscibil în rezoluția realistă a paginilor, fără întâmplări spectaculoase, psihologii complexe și serializarea unor experiențe (de)formatoare, *Ficțiune și infanterie* se citește totuși, în mod curios, ca un *policier*. Dacă nu unul al *faptelor* literaturii, atunci al proiecțiilor ei și al ideilor-forță care o pot justifica. Sau, mai dramatic, al neputinței de a o scrie: „A fost el vreodată artist, a luat viața *en artiste*? Nu atât prin cartile lui, ci prin acea organizare a universului sensibil la scara unei cosmogonii proprii, prin trăirea autentică, nu mimată, a naturii. Nu, n-ar putea spune acest lucru. Un ecran permanent a stat între el, omul, și *operă*, dacă *operă* se poate numi ce a făcut până acum. Între ceea ce a scris și viața, convingerile și preocupările lui s-a aflat mereu ceva străin, o liniște burgheză împăcată cu sine. Nici o idee până acum nu l-a făcut să nu doarmă. Muzica și pictura l-au interesat doar pentru a putea spune că nu-i străin și de alte arte. Când a citit filosofie mai mult a memorat doctrine și curente, când a citit literatură grija lui a fost să se țină «la zi» și cam atât. În rest, a mîmat. Da, asta a făcut! A mîmat până și indelicatetele față de propria-i soție (trântirea ușii, nervii iscați din senin, «retragerile» bruste). Cum ar putea exista un creator care să nu-și offenseze nevasta? «Opera» lui e mai importantă decât orice pe lume.” (p. 92). Comice și serioase, deopotrivă, asemenea considerații... Costache Olăreanu utilizează constant această modalitate narativă și stilistică, ridicând probleme grave cu aerul că nu o face și depășindu-le, apoi, printr-o ironie cordială. Înainte de a fi scriitor – sau poate chiar fără să fie unul –, Victor Testiban se comportă ca un creator în toată puterea cuvântului. Are „inspirațiile” și gesticulațiile artistului de elită, justificările pe care Opera (obligatoriu, cu majusculă) i le oferă, pedestalul familial și social pe care, compunând-o, se așează. Abia în acest punct descoperim o surprinzătoare tangentă a romanului la contextul în care a apărut. În 1980, anul ediției princeps, scriitorul generic era un personaj important în sistem, o figură de reprezentativitate și aplomb, conturată prin tiraje amețitoare și considerația (fie ea și scrâșnită) a activiștilor. În anul de grație 2005, întreg acest eșafodaj al aspirațiilor și motivațiilor lui Testiban se destramă de la bun început: a fi scriitor nu mai are nici un chichirez sub aspect de profit, iar a pierde un manuscris pare un gest cu mai mult sens decât acela de a-l redacta...

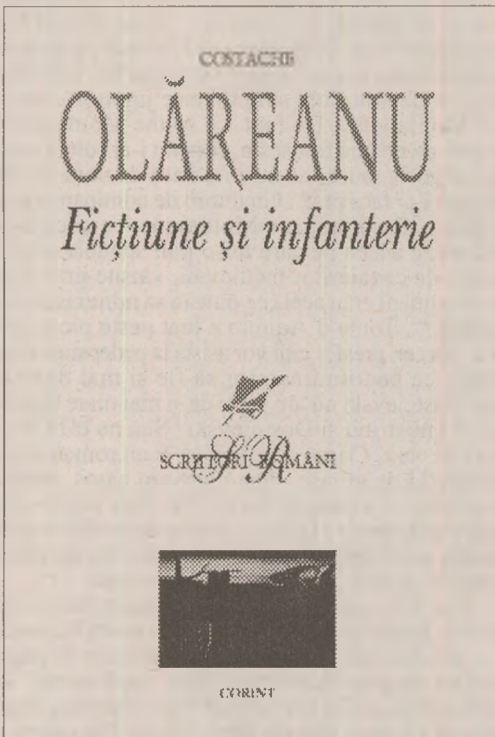
Despre ce era însă vorba în romanul pierdut? E greu s-o aflăm din cel pe care îl parcurgem. Contururile se modifică necontenit, povestea de dragoste de pe fundalul anilor '60 se mută în plin război mondial, evenimentele încep să se amestece și firele ficțiunii sa-l înfășoare, tot mai strâns, pe derutatul autor. *Ficțiune și infanterie* e un exemplu clasic de postmodernism

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMANEASCĂ

Testiban rescrie un roman

Costache Olăreanu, *Ficțiune și infanterie*, ediție definitivă, prefață de C. Stănescu, Editura Corint, București, 2005, 208 p.

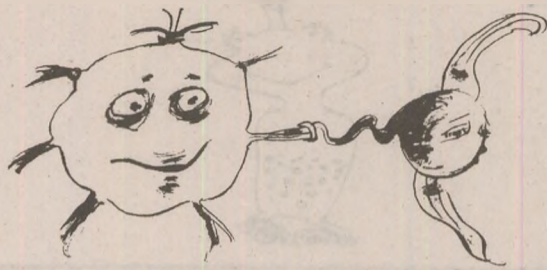
literar, în care metaromanul apare și crește în exces, copleșind narațiunea inițială printr-o pletoră reflexivă. Tulpina firavă a intrigii se rupe. Nu mai contează ceea ce apărea în versiunea primă a romanului scris de protagonist. Lumea ficțională nu era și *nu poate* fi turnată în calupuri incasabile, în forme indestructibile; ea reprezintă un permanent joc al aparențelor, o nebuloasă în care autorul însuși se pierde. Cel mai confuz dintre toți ne apare artistul care a „plăsmuit” o lume, nefiind acum în stare să o fixeze în memorie – și pe hârtie. „Nici eu nu mai știu ce e real și ce e imaginat”, recunoaște el. Romanul interferează cu jurnalul, realitatea ficțională cu visul și universul secund al lui Victor Testiban cu cel terț al personajelor acestuia: generalul Arabolu, ispititoarea lui soție mai tânără, avocatul și omul de lume Jean Lalescu, ceilalți eroi care fac, tot mai insistent, semne creatorului lor. Desigur că autoreferențialitatea, intertextualitatea și restul punctelor din programul postmodern sunt bine marcate și exploatate în romanul cu fund dublu al lui Costache Olăreanu.

Pagini întregi sunt date cu litere italice, titluri din bibliografia scriitorului (*Dragoste cu vorbe și copaci*, *Lupul și Chitanța*) sunt menționate și împrumutate între personaje, iar *Ficțiune și infanterie*, titlul cărții de față, e comentat de Testiban și preluat de întreprinzătorul Condeescu cu o justă intuiție a impactului pe care l-ar putea avea. La final întâlnim și bine cunoscuta *bucula* postmodernă, varianta narativă și compozițională a benzii lui Möbius. Condeescu citește amicilor primele pagini din cartea sa *Ficțiune și infanterie*, iar debutul acesteia e identic cu începutul romanului scris de Costache Olăreanu, pe care, astfel, tocmai ce l-am încheiat.

↑ ntrebarea legitimă este în ce măsură acest complicat (dar aproape banalizat astăzi) construct epic mai reține în el și un alt tip de romanesc decât cel care destructurează romanul. Joaca de-a creația dematerializată pe măsură ce autorul încearcă s-o închege nu poate dura la nesfârșit. Destui scriitori autohtoni, mai ales din generația '80, au căzut în capcana propriei „abilitați”, desfașurând iar și iar golul, până ce s-au topit în el. În urma lor rămâne doar un zâmbet stupid-enigmatic, precum cel al pisicii lui Lewis Carroll. Costache Olăreanu reușește să evite acest risc, folosind două instrumente diferite. Unul are, mai degrabă, consacrarea unei arme: *ironia* (când benignă, îngăduitoare, moale, când acida și greu de suportat) la adresa literaturii grele și a scriitorilor „de mare tonaj”. Obsedantele probleme ale romanului politic, transfigurările și arhetipurile, barocul, călcătura grea a romancierului abisal sunt prinse în câte un fragment malițios și savuros. Biet scriitorăș de schițe și povestiri, Victor Testiban (și, citim în filigran, Costache Olăreanu) nu se poate compara cu autorul de forță al anilor '70, așa cum o bărcuța va ieși strivită din comparația cu un transatlantic: „Vrând sa fiu logic, devin simplist. Tratez subiectele «pe scurt», ca și cum m-ar goni cineva din urmă. N-am răbdare pentru portrete mai amănunțite, fug de monologurile interioare. Și cum se poate scrie fără ele? Cărțile contemporane sunt pline de asemenea alunecări în străfunduri. Nu e roman să nu aibă zeci de descrieri ale starilor sufletești, dacă nu cumva unele nu sunt decât asemenea descrieri. «Vreau să ajung la Ploiești, dar n-am bani» – și de aici o sută de pagini.” (p. 52).

Și mai incitante sunt reflecțiile asupra literaturii, în special a celei realiste, căreia Costache Olăreanu pare să-i fi cunoscut toate secretele de fabricație. Romanul ce pretinde a „reda” realitatea se oprește, în fapt, la o limită foarte apropiată, convenabilă, într-un plan în care naratorul poate patina cu mai multă sau mai puțină grație. Descrierile, oricât de realiste, nu sunt niciodată exhaustive, portretele atât de elaborate echivalează cu niște schițe palide, „anatomistul” vieții mai curând o asculta cu stetoscopul decât o disecă. A trece *dincolo* de suprafețe, a pătrunde în compoziția și structura ființelor, a lucrurilor, a lumii, ar fi într-adevăr o probă convingătoare de *realism*. Numai că, observă Testiban, „vrând să despici, să analizezi, să nu mai rămâi la suprafața lucrurilor (descrieri oricât de frumoase, dar plate) intri în străfunduri, în moleculele bucății de zahăr, ca și în intestinele vreunui personaj (...) cum să rezisti tentației de a intra măcar pentru o clipă într-un lucru, oricât de neînsemnat? Drama unui adevărat artist e că trebuie să dea deoparte toate aceste intenții și să rămână logic, pentru a fi înțeles, că ceea ce scrie el pentru public e o infimă parte din universul sfărâmat de ochiul său cercetător.” (p. 117). Realismul consecvent este, atunci, unul „letal”, cu formula plastică a lui C. Stănescu; personajele se sufocă în plasa unei cercetări și a unei descriții prea minuțioase. Prin urmare, dacă e preferabil să ne oprim pe suprafețele netede, de ce n-am recunoaște-o, conștienți fiind nu numai de forța, ci și de limitele realismului? În *Ficțiune și infanterie* nu se întâmplă mai nimic, prozastic și prozaic vorbind. Se meditează, în schimb, în mod substanțial la condiția scriitorului și a literaturii.

Nu am de unde să știu cum era romanul pierdut de Victor Testiban; dar acesta scris și semnat de Costache Olăreanu mi se pare scăpător de inteligență, subtilitate și umor. ■

critică literară

Scria Proust: „*Il en est de la vieillesse comme de la mort. Quelques-uns les affrontent avec indifférence, non parce qu'ils ont moins d'imagination.*” Dl Livius Ciocârlie consacră o carte bătrâneții și morții, ceea ce nu e deloc un semn de „indiferență”. Sau, totuși, este, întrucât spaima blochează, reduce la sterilitate?

Admițând „indiferența”, n-am putea contesta „curajul” celui ce se opune extincției printr-un gest constructiv, însă nici „imaginația” în afara căreia n-ar fi posibilă pagina literară, ficțiune în esența sa. Ni se pare că aci „curajul” și „imaginația” se cupleză. Dar nu e orice fel de imaginație. Ci o imaginație specifică unei instinctive tendințe de defensivă, un camuflaj, care-l îndeamnă pe autor a reduce, a aplatiza, a micșora obiectele și, consecutiv, a se micșora pe sine însuși: „Am un hybris intermitent. Întii, am vrut – și eu – să mă înalț. Inapt pentru transcendență, am transferat-o, ca și alții, între care Marx, în viitor. De unde utopia, cel mai uscat exercițiu inflammat(...) Ulterior am înțeles că aparțin nediferențierii, în varianta ei de la frontiera dintre mîl și nisip, adică dintre letargie și scepticism. Aici par să mă opresc”. Sau: „Prin umare, e cazul să drămuiesc pateticul decrepitudinii. Cum ar zice un mare bărbat de stat: ciocul mic!”. Sau, cu capul tot mai plecat: „Soluția, bine cunoscută: să nu mă mai iau în serios”. Sau chiar fără nici o retenție a umiltenței: „oricum nu mă prea respect”. Logic, reaua opinie de sine se extinde și asupra trudei literare proprii, adesea depreciate, înghiontite, trimise la colț: „Deși fundamental leneș, am muncit mult, dar nu chiar cu ardoare”. Ori: „În afara de o vagă veleitate literară, nu urmăresc nimic. Traiesc și atita tot”. Ajuns, la insistența unor prieteni, la întrunirea unui cenuclu literar, autorul își denunță incompatibilitatea cu „oamenii în general deștepti și dezinvolti” ce-l uniplu: „Ma simt transferat pe altă planetă, populată cu ființe cu care nu am nimic în comun. Cel mult, o vagă asemănare”. Dar e oare autentică această umiltență? Sau e doar ceea ce se cheamă, printr-o moralizare a unui fenomen natural, un soi de cameleonism?

Surpriza e de-a constata că dl Livius Ciocârlie e atît de ironic încît neîncrederea în sine (o liotă psihologică) nu funcționează ea însăși decît ca o ironie, adică un mod invers al afirmării personalității. Să vedem cum anume. Întregul discurs în cauză e clădit pe nisipurile mișcătoare ale unui relativism generalizat, ale unei lunecoase incredulități care exprimă fața modernă a scepticismului. Ataraxia urmărită de scepticii antici, realizabilă în concepția lor prin „dedogmatizarea” vieții, a trecut în epoca noastră într-o anxietate generată tocmai de suspectarea certitudinilor, de treptata lor abolire. Răspunsul la acest vid al încredințării ferme este nu doar intensificarea pînă la obsesie a operației analitice (scepticismul derivă din cuvîntul grec *skeptomai*, cu înțelesul de-a examina, de-a observa), ci și o îngroșare a contrarietății, deci o stare de permanență alarmă, de conflict cu lumea, o exacerbare a negației. Dacă nimic nu e sigur pe lumea asta, de ce să nu accentuăm nesiguranța, de ce să nu investim într-însa energia spiritului nostru? Instanța acestuia devine un judecător implacabil al tuturor vorărilor, pe care nu ezită, indiferent de gradul lor de prestigiu, a le scruta pe toate părțile, a le impresura cu o textură de obiecții și nu odată a le osindi în termenii unei, să admitem, legitimități intelectuale. Dl Ciocârlie nu șovăie a-l admonesta și corija pe Pascal, la fiecare pas: „A nu-ți fi frica de moarte e prejudiciabil, socoteste Pascal. El scrie că «omul care-și petrece atîtea zile și nopți în furie și în disperare pentru că și-a pierdut o funcție sau pentru vreo ofensă imaginară adusă onoarei sale e același care, fără neliniște și emoție, știe că va pierde totul prin moarte» (87). (Din altă perspectivă, a-ți apăra onoarea nu e vanitate, e voința de a-ți afirma condiția de om.)”. Ca și: „Ce nu mă mulțumește este raționamentul potrivit căruia Dumnezeu trebuie să existe fiindcă altfel viața nu are sens. Și dacă sensul nu există? Și dacă viața e tragică pînă-n străfund? Chiar dacă Dumnezeu există, raționamentul rămîne fals”. Ca și: „Îmi provoacă o reacție de respingere felul cum dezvoltă Pascal admirabila lui idee fundamentală: «Omul este în mod vizibil făcut ca să gîndească; e toată demnitatea și tot meritul lui» (69). (...) Deci, după ce ți se afirmă demnitatea de ființă gînditoare,

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Între slăbiciune și forță

ți se impune obligația de a gîndi într-un fel predeterminat. Gîndirea predeterminată este, cred, un oximoron”. Sau, doar cu un grăunte de concesie: „Sigur, efortul lui Pascal este dezinteresat. El încearcă să-l salveze pe necredincios. Nefericita mi se pare numai strategia lui. Într-un cuvînt, felul lui de a-mi iubi sufletul este jignitor”. Nu e cruțat nici Montaigne; „De fapt, ce spune Montaigne despre moarte nu ne mai folosește, cum nu i-ar folosi unui boxer de categoria muscă să nu-i fie frică de unul de categoria grea: tot l-ar face praf”. Gînditorii de odinioară îl stupefiază în grup: „Problema, cu Montaigne, ca și cu stoicii ori Socrate, e aceea pe care mi-o pun spadele și ghioagele uriașe ale cavalerilor medievali, văzute prin muzee: ce fel de oameni erau aceia ce puteau să minuiască asemenea greutăți?”. Toma d' Aquino e luat peste picior printr-un citat: „În cer, preaficicii vor asista la pedepsirea damnaților pentru ca beatitudinea lor să fie și mai delectabilă”. Nici Dostoievski nu are parte de-o mai mare benevolentă: „Să fi îmbătrînit și Dostoievski? Sau nu el? Citesc, a nu știu cîta oară, *Crimă și pedeapsă*. E un roman popular, cu fire destul de groase. Pînă unde am ajuns, numai scena omorului și-a păstrat tensiunea. Dar unde s-a ascuns «adevărul uman»? Chiar și Marmeladov mi se pare acum patetic și predeterminat”. Subversiunea scepticismului a izbutit, așadar. „Umilul” își ia revanșă!

Însă ținta predilectă a șarjelor eseistului o constituie Cioran. Împotriva acestuia e alcătuit un rechizitoriu amplu (i-a închinat un volum întreg, continuat în paginile de care ne ocupăm acum doar prin „suplimentate” la fel de grăitoare în sensul unei urmăriti inverșunare, acaparante, precum a balenei albe din *Moby Dick*). Din rațiuni stilistice avem a face însă cu elegante estompări. Predomină o îndirjire inaparentă, o ciudă mîlatică, o iritare îndoită cu indolență cum vinul cu apă: „În *Pe culmile disperării*, Cioran scrie tînește, de multe ori prea inflammat: «Ce este teama de moarte, de întuneric, de neființă față de teama de tine însuși?» (125). Exagerarea e egală cu distanța dintre a fi mort și a fi ca și mort”. Sau: „Cioran nu seamănă cu Kafka. În timp ce la acesta intensitatea suferinței e halucinantă, a lui Cioran e balcanică, adică e și nu e. De altfel, cu o sinceritate cuceritoare, el însuși își divulgă situația și se ia în ris”. Sau: „La el, exagerarea, ironia și concentrarea țin loc de imaginar. În *Caiete*, unde le estompează, cînd nu și le pierde, unde e mai «sincer», nu mai este el”. Ca și: „Se întîmplă și ca Cioran să nu sesizeze tragicul”. Ca și: „Și nu i se potrivește cultul actual. Îndeobște, cultul e indus de o gîndire. La Cioran, nu o gîndire există, ci un fel de a gîndi și de a se exprima. El poate fi admirat. Beatificîndu-l, din nevoie de idoli, îl sufocăm” (în treacăt fie spus, ca și cînd situația n-ar fi similară la toți gînditorii, specie distinctă, „literară” a filosofilor!). Fixația cioraniană pe care o are dl Ciocârlie se exprimă, la un moment dat, cu franchețe: „Mă opun lui Cioran și mă întîlnesc cu el”. Căci dl Ciocârlie însuși e un Cioran mai fragil, mai puțin împlinit, ca să zicem așa, un Cioran prevăzut cu bemolii unei reticente temperamentale, ai unei nesiguranțe structurale. Pe cînd energia negatoare a prototipului izbucnea la cotele unei îmbeșugări demoniace, ale

unui spectacol ce friza peisajul unei erupții naturale, la exegețul său constatăm o îndoială a îndoielii care subțiază postura contestatară, o pune mereu în dependență de o autocenzură organică, de o slăbiciune de fond. Voinduse un profesor care corectează cu creionul roșu textul lui Cioran, dl Ciocârlie ajunge în situația de a se corija pe sine. De unde, în locul unei violente exhibări a eului, tonalitatea unei insatisfacții blajine, a unei autoscopii dublate de o ireprimabilă autocompașiune: „Cînd crezusem că nu-mi rămîne decît să «pun la punct» lucruri vechi, iată – cu bătrînețea și moartea – peste ce chilipir am dat!”. Ori: „Scriu mai puțin despre bătrînețe decît despre moarte, probabil din cauza instinctului autoprotector care-mi spune că *toamna-i aici, iarna departe*”. Ori: „Am vrut să-i cedez locul unei doamne în vîrstă. N-a acceptat. Am înțeles-o. Nu se făcea să-i ia scaunul unui moș”. În consecință, autorul pare a trăi nu în cosmos, ci în societate, a se circumscrie unui context de tabieturi, pe care cu cit încearcă a le lua în deriziune cu atît le confirmă prin numirea lor ori măcar prin aluzia la ele: „Un titlu de tot interesul, în fața la Leonida, pe o taraba: *Mă hrănesc, deci nu îmbătrînesc*. Conținutul, nu știu, doar am îndoieli. Fapt este: nici eu nu fac greva foamei și tot nu întînerez”. Chiar dacă se rostește în maniera unei autoironii colective, efectul este acuzat: „Noi, bătrînii patriei, sintem de două ori vinovați. Și prea mulți și prea puțini. Prea mulți, și de aceea bugetul, colectat de la un număr comparativ mic de contribuabili, ne suportă greu. Prea puțini, fiindcă murim mai repede decît aiurea, ceea ce face să scada numărul românilor, periclitînd situația noastră de stat cu cea mai numeroasă populație din Europa de Sud-Est. După ce că incurcăm lumea și dăm loc la cheltuieli, nici patrioți nu sintem. Deh! aștia sintem noi”. Prin ambiguitățile în care se scaldă și prin ostentativul pragmatism pe care-l pune (cu sarcasm compensat!) în pagina, dl Ciocârlie are alura unui Cioran într-o variantă domesticită.

Și cu toate acestea, dl Livius Ciocârlie nu se resignează. După toate semnele, d-sa dorește a emula cu autorul *Silogismelor amărăciunii* față de care aplică o dublă strategie. Pe de-o parte îl hartuiește, îl corijează, îl contrazice, urmărindu-l înfrigurat, nedîndu-i (nedîndu-și) o clipă de răgaz, nelăsîndu-l în pacea sa textuală, pe care, fie și subliminal, o admiră, pe de altă parte ar vrea să scrie în tiparul...cioranian. E la mijloc un grațios (fiindcă nepremeditat) fariseism. Cu o sporadică infuzie de energie în nervurile fine ale naturii d-sale de moralist de cameră (așa cum există o, nu o dată strălucită, muzica de cameră), dl Ciocârlie emite uneori fraze radicale în direcție metafizică (exerciții blasfemice) ori numai morală, fraze în care încearcă a capta focul și pucioasa unei lumi în care d-sa se simte doar un vizitator fascinat iar nu un băștinăș: „Mi-e greu să înțeleg cum poate cineva, altfel decît de frică, să se închine unui Dumnezeu care pedepsește în veșnicie păcate comise în timp”. Ca și: „Nemuritori, oamenii nu s-ar mai putea omori unii pe alții. S-ar... devitaliza. Plictisiți de toate, ar fi somnolenți. Ar hiberna”. Ca și: „Nu suferim nici pe departe din cauza păcatelor, cît din a gîndului că am putea fi descoperiți. Iar Dumnezeu e un descoperitor. Moartea, ea, închide un ochi, ba chiar pe amîndoi”. Ca și: „Am fost crezut de cîte ori mă prefăceam; de cîte ori am fost eu însumi, nu m-au crezut”. Ca și: „Ai zice că muzica este cea mai greu contestabilă dovadă a existenței lui Dumnezeu. Decît că nu ajungi la muzică decît după ce ai traversat zone interioare foarte tulburi”. Ca și: „Credința șubredă mai pot s-o înțeleg. În credința sigură de sine vād un mare risc. Ori ești, atunci, un mistic, ori e ca și cum ai avea un cont, asigurător, la CEC”. Cinismul, ca o îngroșare voită a vocii imature la adolescenți, dar și – de ce nu? – și la mai vîrstnici, e inflorescent. Să fie și o modalitate a autorului de a-și face curaj în fața abisului ultim? Tot ce se poate. Dar cum rămîne cu umilitatea, cu modestia obsecvivoasă, cu reducerea subiectului la ceva banal, sters, insignifiant? Chiar dacă e o poză, putem la fel socoti că și cinismul e o poză! Să presupunem mai bine că e vorba de soluții alternative, una (modestia adîncă, parcă intimidată de ea însăși) izvorită din scepticismul evoluat pînă la anxietate și extensibil asupra întregii ființe a actantului, alta (cruzimea, ipostaza rebelă, sfidătoare) ca o formă de contrabalansare a umilității printr-o sursă de putere proteguitoare, în speță răscolitoarea viziune cioraniană. Între slăbiciune și forță are loc o alianță productivă, marcînd personalitatea unuia dintre cei mai valoroși esești pe care-i avem. ■

Livius Ciocârlie, *Bătrînețe și moarte în mileniul trel*, Ed. Humanitas, 2003, 236 pag.

comentarii critice

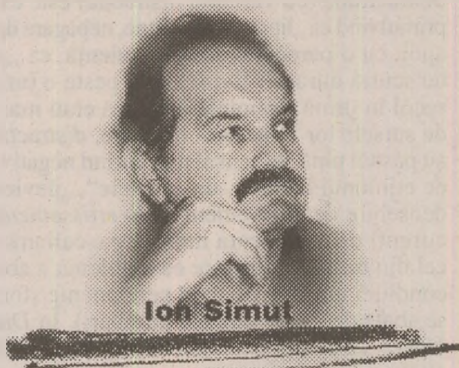
Colecția „Opere fundamentale“, coordonată de Eugen Simion și apărută prin colaborarea dintre Editura Fundației Naționale pentru Știință și Editura Univers enciclopedic, s-a îmbogățit în toamna lui 2005 cu încă unsprezece volume: unul singur pentru Nicolae Filimon, câte două pentru Mircea Vulcănescu, Anton Holban, Ștefan Bănuțescu și Marin Sorescu, câte unul dintr-o serie pentru Ioan Slavici și Nichita Stănescu. În ultimele trei cazuri e vorba de continuarea unei serii de opere, în primele patru aveni quasi-integralitatea unei opere. Fiecare caz trebuie discutat, desigur, separat. Lăudabilă este tentativa colecției de a se apropia și de a rezolva situațiile moștenirii scriitorilor contemporani cu operă încheiată. Au apărut până acum scrieri selective de Petru Dumitriu (în trei volume), se află în curs de desfășurare serii de *Opere* Marin Preda (au apărut patru volume), Marin Sorescu (cinci volume) și s-a încheiat ediția Nichita Stănescu (în șase volume). Ștefan Bănuțescu (1926-1998) vine foarte firesc în această serie de mari scriitori contemporani, care ar putea fi continuată cu Vintilă Horia, Ștefan Aug. Doinaș, Sorin Titel, Ion Caraion și alții.

În prefața ediției Ștefan Bănuțescu, Eugen Simion îl evocă pe scriitor ca pe un „om misterios, reticent, obsedat de fantasmă literaturii lui“. Portretul merită reținut: „Când l-am zărit prima oară, m-a surprins figura lui de mucenic și privirea lui mefientă. Purta părul lung, tăiat țărănește la ceafă, mersul lui era ușor împleticit și, când se decidea să vorbească, vorba-i era blândă și eliptică. Pe scurte perioade de timp era prietenos și comunicativ, apoi se retrăgea într-o tăcere compactă, o tăcere – îmi vine să zic – asurzitoare. Dispărea din motive necunoscute din orizontul tău de așteptare luni și chiar ani de zile, apoi reapărea, fără alte explicații, și dialogul continua în formele semnalate mai sus“ (p. V). Criticul încearcă să-l redescopere pe scriitor întâi prin lectura memoriilor din *Elegii la sfârșit de secol* (1999) și apoi, desigur, prin interpretarea cărților lui principale: nuvelele din *Iarna bărbaților* (1965) și romanul *Cartea Milionarului* (1977). Eugen Simion se întreabă pe bună dreptate dacă – acum, când avem în față întreaga operă cunoscută până în prezent, întinsă pe două mii de pagini – putem rămâne la vechea impresie că Ștefan Bănuțescu a scris puțin (p. XI). Nu e o operă vastă, dar nici una foarte restrânsă. Nu știm (o fi știind numai fiica scriitorului, Sultana Bănuțescu, aflată în SUA la studii de medicină, cu care am vorbit și eu în 2001 pentru o eventuală restituire de inedite) dacă o ladă secretă de manuscrise (cum spune un zvon sau o legendă), păstrată pentru o posteritate mai îndepărtată, nu ne va rezerva surprize de proporții nebanuite. Eugen Simion însuși mărturisește că, la un moment dat, Ștefan Bănuțescu i-a vorbit de *Cartea Dicomesei*, partea a doua (din care au apărut numai fragmente) din *Cartea Milionarului*, ca de un volum încheiat. Într-un interviu, autorul afirma ca are un volum de memorii de peste o mie de pagini. Deci, probabil ca misiunea realizării unui corpus de opere complete Ștefan Bănuțescu este rezervată unui viitor incert. Să ne bucurăm însă deocamdată de ceea ce avem acum: o imagine de ansamblu a operei bănuțesciene cunoscute până în acest moment.

Meritele acestei ediții, realizate foarte meticolos și profesionist de Oana Soare, le-aș sintetiza în trei puncte principale: 1. pune ordine într-o operă nu foarte diversă, dar care a creat o oarecare derută spre finalul vieții autorului prin variantele de sumar ale unor nuvele așezate și reșezate în structuri diferite și sub titluri schimbate de volum; 2. relevă variantele de text ale unui scriitor extrem de exigent cu sine, ce a intervenit semnificativ mai ales la ediția a III-a (1971) a volumului de nuvele *Iarna bărbaților*; 3. ne apropie de omul Ștefan Bănuțescu, de familia lui de origine, de anii lui de formație, restituie textele perioadei de debut (poezii, reportaje, proză, publicistică), neincluse de autor în volume, realizează o istorie internă a operei (modelele, evoluția și migrația unor personaje de la un text la altul, transpunerea unei realități regionale identificabile și atestabile) și recompune o istorie a receptării critice a fiecărui volum și a operei bănuțesciene în ansamblu. Aparatul filologic (evidențierea variantelor) și aparatul de istorie literară (cronologia biografică, notele și comentariile fiecărui text, restituirile din presa și, uneori, din manuscris, dicționarul

de personaje, reperele critice, bibliografia) sunt în măsură să califice pe deplin această ediție ca o ediție critică foarte bine realizată. Reușita documentară și ambiția exegetică sunt cu atât mai mult de laudate cu cât Oana Soare se află la început de drum în dificila muncă de editare. Să notez totuși că începutul și l-a făcut, tot sub îndrumarea lui Eugen Simion, în 2004, în editarea volumului *Jurnal intim. Carnete de atelier* de Marin Preda. E un nume nou, de încredere, în aria atât de oropsită a îngrijitorilor de ediții, o cariera al cărei bun început trebuie salutat ca atare.

Oana Soare aduce destule corecturi de istorie literară, chiar în spațiul tabelului cronologic, corecturi ce vor trebui înregistrate și acceptate de acum încolo. A făcut explorările biografice absolut necesare și aceste date trebuie introduse

Ion Simu

Opera Milionarului în povestiri

Ștefan Bănuțescu, Opere, I, LXIV+1136 p.; II, 1240 p., ediție îngrijită de Oana Soare, prefață de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Editura Univers enciclopedic, 2005.

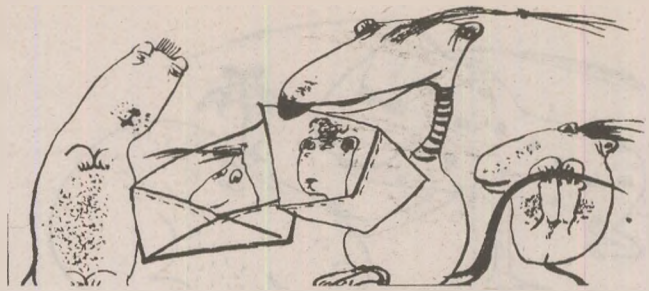
în rândul informațiilor de bază. Ștefan Bănuțescu s-a născut în 8 septembrie 1926, nu în 1929, cum figurează atât în *Dicționarul Zăciu* (vol. I, 1995), cât și în *Dicționarul Simion* (vol. I, 2004). O altă informație esențială s-a perpetuat eronat în aceleași dicționare. Debutul publicistic al lui Ștefan Bănuțescu cu articolul despre Gogol *Din Petersburg*, prilejuit de o recentă ediție din proza scriitorului rus, s-a produs în martie 1952, în nr. 3 al „Vieții românești“, nu în 1949. Nimeni, până la Oana Soare, nu a verificat trimiterea la sursă. Datele eronate au fost perpetuate de câteva zeci de ani. Prozatorului i-a convenit, din câte se pare, să se declare cu câțiva ani mai tânăr, pentru a fi integrat mai firesc generației '60, cu care se simțea solidar și față de care avea un decalaj de vârstă în defavoarea lui.

Am crezut întotdeauna că personajele lui Ștefan Bănuțescu sunt de invenție pură, fără nici o contingentă

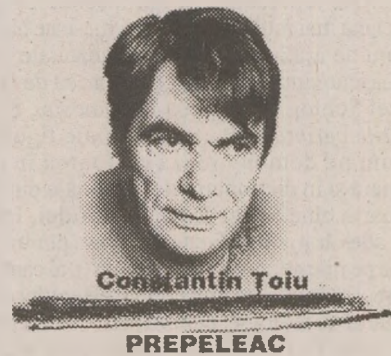
cu o realitate reperabilă. M-am înșelat. Există în proza bănuțesciană mai multe configurații mascate ale paternității, după cum ne arată cu multă perspicacitate Oana Soare. Ștefan Lascăreanu Apostatul din *Cartea de la Metopolis*, Arhip cel Șchiop din *Cartea Dicomesei*, Ștefan Duras din *Marile cariere* sunt „travestiri ale figurii paterne“, după cum ne demonstrează editoarea în cronologia preliminară și în dicționarul de personaje din final, foarte util și foarte bine făcut. Tatăl scriitorului, Ion Durak pe numele adevărat, modificat în Duras (pentru că „durak“ înseamnă pe rusește „prost“ sau „nebuș“, ai cărui predecesori erau porecliți Banu, de unde derivă Bănuțescu, a fugit de la seminarul de teologie, nedorind să devină preot – motiv pentru care ar fi fost poreclit Apostatul. Pe linie paternă, bunicul Vasile provenea dintr-un șir de notari, considerați „socotitori de destine“, cei care umblau prin sate pentru a face înregistrările populației și purtau la brâu o călimară cu cerneală și una cu nisip. De aici s-ar fi putut trage viitorului prozator ceremonia scrisului, caligrafia frazelor, scenografia epică și preocuparea pentru destinele personajelor. La originea excepționalului personaj din *Cartea de la Metopolis* Filip Teologul Umiliul stătea un unchi al tatălui, Ștefan Dinulescu, istoric literar, teolog și avocat – resurse biografice din care va fi alcătuit acel miraculos savant al câmpiei, revendicat în proza de ficțiune atât de dicomesieni, cât și de metopolisieni sau mavrocordați. Modelul orașului Mavrocordat și al unei întregi civilizații din *Cartea Milionarului* este orașul Calărași, unde tânărul Ștefan Bănuțescu își face liceul. Andrei Mortu, personaj straniu în proză, ar fi existat cu adevărat, chiar cu acest nume, în copilăria scriitorului în satul Făcăieni. Schimbă cu ceva aceste informații interpretarea prozei lui Ștefan Bănuțescu? Evident că nu! Dar e vorba de adevăruri elementare de istorie literară, care ne pun din nou în față ideea că realitatea bate ficțiunea și ne justifică percepția scriitorului ca emanație a unui spațiu fabulos. Crezusem contrariul: că acest spațiu fabulos este invenția pură a scriitorului. Ceea ce nu înseamnă cătuși de puțin că prozatorul iese diminuat dintr-o astfel de relație, doar că înțelegem mai bine secretul unui proces creator extrem de sofisticat.

Ediția Oanei Soare ne pune de asemenea la îndemână textele debutului bănuțescian: debutul absolut în 1943 în revista liceului din Calărași cu un poem patriotic neglijabil; comentariile la prozatorii ruși, traduși la noi în anii '50, de la Gogol și Paustovski la nume mai puțin importante; fabule, epigrame și alte versificări facile; schițe și povestiri ce dovedesc un nebanuit simț al umorului și înclinație spre satiric; reportaje conștiințioase de pe șantiere, din fabrici și uzine – texte pe care scriitorul ajuns la maturitate le-ar fi vrut uitate, datorită tributului pe care îl plătesc epocii. De altfel, tot ce poate fi salvat din activitatea literară a lui Ștefan Bănuțescu de până la volumul de nuvele *Iarna bărbaților* (1965) sunt poemele – „cântece de câmpie“ – ce vor fi publicate ulterior ca anexa a cărții. Dibuirile ar merita însă o analiză specială și nu mă îndoiesc că în viitor, în monografiile care se vor scrie, ele vor alcătui un capitol separat ce va da naștere la speculații interesante. E de notat că tânărul Bănuțescu se formează ca scriitor prin relație strânsă cu un patralter foarte exigent de modele: Gogol, Anton Pann, Caragiale și Rebreanu. De la primul va lua apetența pentru fantasticul descins din firescul cotidianului încărcat de un trecut ce irupe în prezent. De la cel de-al doilea a învățat înțelepciunea pitorescului balcanic, schimbat pentru o feerie bizantină. De la cel de-al treilea va deprinde economia frazei și religia scrisului. Iar la Rebreanu l-a impresionat modul în care realitatea alunecă în ficțiune, făcând ca aceasta din urmă să o concureze până la a i se substitui. Pe bună dreptate apreciază Oana Soare că textul *Realitatea în căutarea ficțiunii* (în vol. I, p. 836-853), în aparență un reportaj pe urmele personajelor din *Ion*, este o „artă poetică indirectă“ (vol. II, p. 1094). O realitate miraculoasă a câmpiei dunărene a găsit în Ștefan Bănuțescu un scriitor capabil să o reinventeze într-o ficțiune salvatoare și durabilă.

Ediția critică a Oanei Soare, realizată cu pasiune și profesionalism, face un bilanț de etapă în posteritatea lui Ștefan Bănuțescu și va stimula o schimbare importantă în receptarea și interpretarea operei lui. Milionarul în povestiri merita un astfel de omagiu postum. ■

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Urgii

↑ In aceeași cronică, în a doua parte a secolului al șaptesprezecelea, Stolnicul Cantacuzino, ocupându-se de acțiunile împăratului Traian Ulpie, scrie:

*

„... De acolo apoi sculându-se Traian, iară cu mare putere, către părțile Răsăritului s-au dus, precum puțin mai sus am semnat, unde și pre armeni și pre parți până la Arville au supus. De acolo, iarăși câtvași trecând, iarăși gătindu-se bine de oștire, au mers către Asiria, împotriva ovreilor, carii rădicase cap împotriva romanilor ce să afla în Eghipt, la Chiriiani, care zic că au fost ucis ovreii până la 40.000 de oameni, și nu numai atât au făcut, ci și carnea ucisilor au mâncat și cu sângele lor pe obraz s-au uns. Această dară crudă și vrăjmașă obrăznicie și cutezare a ovreilor ca să potolească acea răzmeriță și să-i pedepsească.

Miră-să însă mulți acea sculare a ovreilor și grozăvie ce făcuse romanilor (...) Că iată, de la Tit-Vespasian, dintr-al doilea an al împărăției lui până la al optsprezece, adică a lui Traian ce era atunci, numai ce trecuse ani 34, și nu să domiriia nici și-aducea aminte ce pățise; că atunci ei iar sculându-se și rădicând cap, au mers asupra lor acel împărat Tit, fiind de la Hristos ani 72 și, ocolind Ierusalimul și cetatea, o au fărâmat, și biserica cea mare ce avea atunci ovreii o au ars și o au stricat, și au tăiat atunci romanii mai mult de 300.000 de ovrei, cum pe larg istoriile dovedesc. Ci dar ovreii cu aceia nu se îndestulise, ci în scurtă vreme aceia iar ca acelea scornise și făcuse, cum mai sus s-au zis...“.

*

„...Așa deci apoi, Adrian mergând în Siria cu mare și tare gătire, luând multe alte costei și stricându-le, apoi au mers de au ocolit cetatea care-i zicea Veturon, trei ani și șase luni bătându, fiind tare și cu mulțime de oameni păzită, cum zice Carion. Acolo mulți deci în bătaie perind, și mai mulți de foame și de ciună murind, cu sila și cu biruința o au luat. Și acolo au ucis și pe capul turburării și hileniei, căruia îi era numele Vencomb; alții acestuia îi zice Coteva, căruia apoi pe urmă îi zicea Vencomb, adecăte fiul minciunii, cum îl tâlcuiesc ei, căci că el mai înainte să trufia și zicea ce iaste Mesia, mântuitorul iudeilor.

Însă după ce s-au luat cetatea și cu bătăile după afară ce se făcuse, puind de au numărat morții, să vază câți vor fi, s-au aflat zic cinci sute de mii de ovrei, afară de cei ce de foame, de ciună au murit, pre carii nu i-au putut mai număra. Și atunci puterea ovreiască cât mai fusese, s-au sfărâmat și s-au zdrobit. Acestea Carion în *Viața lui Adrian*, măcar că can pe scurt le istorisește (...).

Acestea ce zisem până aici, pentru alții doară să par că au ieșit din vorba noastră, însă nu gândesc că fără cale sunt puse, de vreme ce acestea și mai multe decât acestea, măcară de am putea ști luminând mintea noastră cu cele ce în lume mari fapte, de mari oameni au rămas, și acestea voia lui Dumnezeu îngăduindu-le, ca iară, pren oameni minunile sale să săvârșească și să rămâie cunoscute rodului omeneș...“.

*

Presă... agențiile de presă fantomatice ale vremurilor de altădată ne transmit nouă de cele mai multe ori, chinuit, orbește, cu un alfabet parcă abia încheșat, evenimentele....

Iar noi, urmașii, căzând pe gânduri, putem să ne zicem după cumplita lectura:

Rar mândrie mai mare la un popor atât de urgisit de istorie; rar înțelegere, mai mică... ■

Întotdeauna instructiv să revii la vechile dicționare, pentru a constata evoluția sensurilor pe parcursul câtorva decenii. În *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească“*, din 1931, în care partea propriu-zis lingvistică îi aparține lui I.-A. Candrea, iar cea enciclopedică lui Gh. Adamescu, cuvântul *distra* este înregistrat în primul rând ca verb tranzitiv, cu sensurile „a face pe cineva să se gândească la altceva decât la ceea ce-l preocupă, a-i abate atențiunea în altă parte“; „a-l face să petreacă, să mai uite de griji“; de abia la sfârșitul definiției apare construcția reflexivă *a se distra*, cu sensul „a petrece, a căuta distracții, a se veseli, a se amuza“.

În același dicționar, cuvântul *distracțiune* (cu varianta *distracție*) este explicat în primul rând ca „lipsă de atențiune, nebagare de seamă“, apoi, cu o oarecare condescendență, ca „petrecere de scurtă durată“. Evident, cu peste o jumătate de secol în urmă cuvintele în cauză erau mai aproape de sursele lor franceze - *distraire, distraction* - care au păstrat până azi sensul mai curînd negativ, motivat de etimonul latinesc, de „abatere“, „deviere“ (spre deosebire de *amusement* și *divertissement*, în uzul curent; deși judecata morală pascaliană chiar pe cel din urmă îl folosește ca emblemă a absurdității condiției umane, aflate în permanentă sfortare de a se abate de la adevăratele întrebări). În *Dicționarul Universal* al lui Lazăr Șăineanu („a șasea edițiune“, 1930), lucrurile stăteau cel puțin la fel de rău pentru *distracți(un)e* - „lipsă trecătoare de atențiune“; „plăcere, petrecere de scurtă durată“ - și mai ales pentru *a distra*, considerat simplă variantă a verbului *a distra*: „a abate de la cugetările, de la ocupațiunile sale“; „a-și procura distracțiuni“. Dicționarele sînt adesea mai conservatoare decât scriitorii: în teatrul lui Alecsandri, cu mult timp în urmă, utilizarea formelor și a sensurilor (fără a contrazice dicționarele) pare mai apropiată de cea de azi: „Am alergat aici în Iași, nădăjduind c-o-i găsi distracții care să-mi gonească gîndurile cele posomorîte“ (*Iorgu de la Sadagura*). Desigur că distracția era totuși vulnerabilă, frivolă și vulgară: Camil Petrescu folosește verbul cu evidentă distanță sarcastică: „Și era adevărat că mai toate femeile tinere și acceptabile ca femeii «se distrau» la fel“ (*Ultima noapte...*). În DEX (1996), ierarhia sensurilor și conotațiile cuvintelor s-au schimbat, *distracția* fiind - în notă clar meliorativă - „ceea ce produce destindere sufletească“!

Astăzi - după ce a traversat și deceniile comuniste, în care divertismentul nu se bucura desigur de recunoaștere oficială, decât cel mult în asocieri convenabile, ca în formula *activități distractiv-educative* -, verbul *a se distra* a ajuns un cuvînt-cheie al publicității, al televiziunii, în genere al industriei de divertisment. În perioada Crăciunului și a Anului Nou, la fel de intens ca în lunile de vară („la mare, la soare“), *distracția* este obiectivul absolut propus de muzica ușoară („Hai să ne distrăm“, „Ce distracție, ce mișto!“) și de sloganurile și anunțurile publicitare: „O zi fără distracție o zi fără satisfacție“ (text fără punctuație, propus de Phoencia Grand Hotel, cf. phoenicia.ro; altminteri, distracția se desfășoară în restaurantul cu nume ambițios - *Crama Neamului*); „Mai multă distracție cu Connex Play“ (connex.ro) „Emisiunea Seara Regăsirii de la ProTV, acum într-un nou format, te așteaptă să participi la distracție!“ (relax.ro) etc. E greu de stabilit dacă publicitatea a preluat moda și încărcătura intens pozitivă a *distracției* de la public sau dacă acesta din urmă a deprins-o din publicitate; oricum, schimbul armonios de mesaje continuă. Pe internet, există numeroase pagini care propun distracția („Site de catering și *distracție*“, traficublu.ro), între care și „ghidul

de distracție online“ (25h.ro). *Distracția* absoarbe sensurile anglicismelor la modă - *fun, entertainment* -, dublează parțial mai vechile împrumuturi din franceză - *divertisment* și *amuzament* - și are destule sinonime aproximative mai vechi (în special *petrecere*).

În stilul colocvial al utilizatorilor - preluat adesea de publicitate -, distracția superlativă e *super, maximă*

Rodica Zafiu

PĂCATELE LIMBII

Distracție

sau *la maxim*: „distracție maximă“ (hoinari.ro); „cheltuieli nu foarte mari și *distracție la maxim!*“ (jungla.net); cuvîntul-cheie apare în urări, mai noi sau mai vechi: *Multă distracție!, Distracție plăcută!* E implicată în chestiune chiar mîndria națională: „și oricum distracție ca la noi.... mai rar... poate la Greci!“ (forum.softnews.ro).

Verbul apare și într-o formă hipercorectă, semnalată într-o notă de Iorgu Iordan, în *Limba română actuală* (1948), *a se dixtra* (produsă probabil, ca și *excroc*, de falsă convingere că pronunția cu *s* înaintea unui grup consonantic ar fi o simplificare populară). Forma se folosește și azi, în glumă - „pe autokar *ne-am dixtra*“ (racovita.8k.ro); „ce faze *v-au dixtra* în filme?“ (sms.ac); „kiar *m-am dixtra* tare în Space“ (tor.lx.ro; contextele par totuși să indice că e vorba de jocuri ortografice, precum cele ale lui Caius Dobrescu, din *Deadevă*, unde *x* notează grupul *sc*: *încremenex, să vorbeaxă, baxulante*).

În iureșul vesel al sărbătorilor și al petrecerii, rămîne totuși cam iritant efortul mediatic de a produce permanent *distracție la maxim*. ■

www.polirom.ro

■ Mircea Mihăieș
Viața, patimile și cîntecele lui Leonard Cohen

■ Umberto Eco
Pendulul lui Foucault

■ D.H. Lawrence
Păunul alb

■ Michael Crichton
Frica

Suplimentul
nr. CULTURA

Un săptămînal realizat în colaborare cu Ziarul de Iași

istorie literară

Întregiri la bibliografia lui G. Călinescu

Bibliografia lui G. Călinescu, elaborată cu pricepere și tenacitate de cercetătorul literar Ion Balu, publicată în anul 1975, exact acum trei decenii, a suportat în acest răstimp unele completări, ce țin de *paraliteratură*, care au menirea de a accentua profilul unui cărturar pasionat de lecturi, de investigații literare și de afirmare în presa literară și culturală.

Literatura sa epistolară, atât cât există și cât se cunoaște până acum, oferă oportunitatea pătrunderii în universul biografic și, uneori, creator, al celui mai prudent și mai parcimonios istoric și critic literar în ceea ce privește mărturisirile despre sine și despre ai săi.

Biografia lui G. Călinescu, deși cunoscută în bună parte, conține încă unele inexactități, unele neclarități și, de ce nu, unele zone complet albe, care ar necesita reluarea cercetărilor în arhive publice și particulare, unde, sunt indicii, există materiale de natură să modifice și să contureze cu mai multă precizie, portretul total al acestui insolit scriitor și om al cetății.

Revelatoare mi se par și cele două misive, recent descoperite, care vin să completeze bibliografia lui G. Călinescu și care aduc unele informații noi privitoare la relațiile sale cu reprezentanții autorităților, firește, din epoci diferite.

Cea dintâi epistolă este trimisă istoricului Alexandru I. Lapedatu (1876-1950), ministru al Cultelor și Artelor (1923-1926, 1927, 1927-1928, 1934-1936), personalitate remarcabilă din toate punctele de vedere, care a susținut, eficient, orice inițiativă culturală privitoare la români și la rolul lor în istorie.

[Roma], 1 februarie 1926

Domnule Ministru,

Cunoscând bunăvoința pe care ați arătat-o întotdeauna față de activitatea pe care o dezvoltăm, îmi iau libertatea să vă rog, dacă vă este cu putință, a-mi înlesni cercetările arhivale pe care în calitate de membru în al 2-lea an al Școlii le continui în *Arhiva S[acrei] Congr[egații] de Propaganda Fide*, într-un chip în care d[umnea]voastră credeți că este în măsura aceluia minister.

Condițiile în care se lucrează la *Prop[aganda]* (de unde un bogat material am și scos și tipărit cu un studiu în nr. 3 din *Ephemeris Dacoromana*) sunt de așa natură că, din pricina puținelor zile de admisiune, nu pot culege tot materialul ce ar fi absolut necesar pentru încheierea studiului început asupra *cultului catolic în Principate*.

În scurtul timp ce mai rămâne, singura posibilitate mai este fotografierea. Aceasta însă necesită o cheltuială care întrece cu mult mijloacele ce ne pune la îndemână Academia.

Nu mă indoiesc că, în cazul când va va fi cu putință, ca întotdeauna, veți voi să mă ajutați a mă folosi cât mai mult de izvoarele pe care mi le pune la dispoziție *Prop[aganda]*, în puținul timp de ședere în Roma care îmi mai rămâne.

Vă încredințez, domnule ministru, de recunoștința și respectul meu cel mai adânc.

Gh. Călinescu

Membru al Școlii Române din Roma

E necesar să precizez că G. Călinescu a fost membru al Școlii Române din Roma în perioada septembrie 1924-iunie 1926 la propunerea profesorilor săi, D. Onciul și Vasile Pârvan, și la recomandarea călduroasă a lui Ramiro Ortiz, cel care a avut un rol fundamental în orientarea și formarea personalității fostului său student.

Rezultatele cercetărilor întreprinse de G. Călinescu, în arhive și biblioteci celebre din Roma, au fost publicate

în două cărți – *Alcuni missionari catolici italiani nella Moldavia nei secoli XVII e XVIII* (1925) și *Altre notizie sui missionari catolici nei paesi romeni* (1930), precum și în articolul – *Valachia și Moldavia în vechile periple italiene*, publicat în *Omagiu lui Ramiro Ortiz. Cu prilejul a douăzeci de ani de învățământ în România*. București, 1929, p. 51-58.

Alexandru I. Lapedatu intervine, cu promptitudine, facilitând accesul și cercetările lui G. Călinescu în arhivele *Congregației de Propaganda Fide*, pe care le finalizează.

Cele trei contribuții ale lui G. Călinescu, menționate aici, au fost citite, receptate și citate, cu obiectivitate, de N. Iorga, Demostene Russo, Nicolae Cartoian, Const. C. Giurescu, Aurel Decei și alții. Ceea ce nu-i de neglijat.

Cea de a doua epistolă e adresată ministrului Sănătății, Florica Bagdasar (1901-1978), medic psihiatru, care a avut contribuții majore în organizarea sanitară din România, fiind, în răstimpul 26 septembrie 1946-28 august 1948, prima femeie ministru la departamentul sănătății.

[București], 15 iulie 1947

Stimată doamnă Bagdasar,

Cu greu îmi vine să intervin în cazuri de comprimare, fiindcă îmi închipui că ați primit atâtea mesagii căți funcționari. Așa se explică și tardivitatea acestei scrisori.

Cel în chestiune mi-e rudă de aproape și aș păcătuî poate de pedanterie și insensibilitate păstrând o completă rezervă.

E vorba de *dr. C. Giugiuc*, care funcționează, depinzând de Ministerul Sănătății, la Ministerul Educației, ca medic al policlinicilor școlare (delegat pe lângă Facultatea noastră de Litere).

O sănătate cerând crutare împiedică pe dr. C. Giugiuc să se ocupe atent de clientela particulară (a fost medic militar, reformat pentru invaliditate) nu însă și de la ocupațiile policlinice.

În general a fost un medic, salariat de stat, care n-a cultivat consultația comercială. Pierderea postului l-ar stânjeni.

Îată pentru ce m-aș bucura să nu fie printre medicii comprimabili și v-aș ruga, cu deplină sinceritate, să faceți eforturile posibile spre a-l menține.

Vă rog să primiți mulțumirile și respectuoasele mele omagii,

G. Călinescu

Din amintirile și evocările doamnei Alice-Vera Călinescu rezultă că familia doctorului Constantin Giugiuc fusese cunoscută de G. Călinescu, erau cât se poate de apropiați, i-a procurat lui G. Călinescu material iconografic, cu imagini și chipuri din Bucureștiul de altădată, pe care le-a folosit în romanul *Enigma Otiliei*.

Intervenția sa pe lângă Florica Bagdasar a stârnit interesul comisiei de epurări și comprimări, iar doctorul Constantin Giugiuc nu a intrat în sfera celor *indezirabili*.

Stilul și accentele din aceste misive, deloc oficiale, impun și determină pe cei doi miniștri să mediteze la situațiile invocate de G. Călinescu.

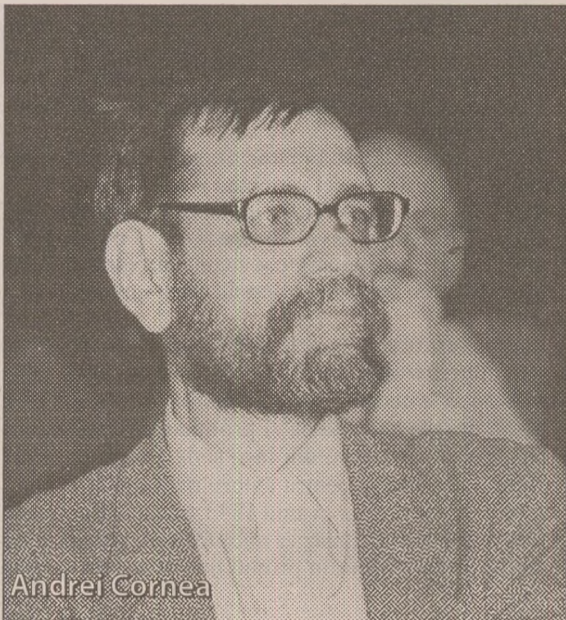
Nicolae SCURTU

P.S. Originalele celor două scrisori, necunoscute, se află la Arhivele Naționale ale României – București. Fondul Alexandru I. Lapedatu și Fondul Florica Bagdasar.

Premiul Cartea Anului

După cum am anunțat, miercuri 14 decembrie, la Clubul Prometheus, a fost decernat Premiul *Cartea anului 2005 al României literare*. Juriul alcătuit din redactorii revistei a hotărât ca premiul să fie acordat *ex aequo* cărții de eseuri *Când Socrate nu are dreptate* (Ed. Humanitas) de Andrei Cornea și romanului *Cruciada copiilor* (Ed. Cartea Românească) de Florina Ilis.

Premiul *Cartea anului*, în valoare de 10.000 RON, împărțit între cei doi laureați, a fost finanțat de Fundația Anonimul.

Andrei Cornea

Florina Ilis

Foto: Mihai CUCU

istorie literară

După 130 de ani

Dosarul Gellianu

La 1 martie 2005 s-au împlinit 130 de ani de la apariția articolului *Poesiile D-lui Eminescu*, în *Revista contemporană* din București, sub semnătura inexistentului G. Gellianu. Contemporanii poetului n-au bănuț că cel de al doilea atac la adresa tinărului Eminescu aparținea lui Petre Grădișteanu care, cu doi ani în urmă, în articolul „*Convorbirile literare*” și „*Revista contemporană*”, apărut în aceeași publicație bucureșteană, continuă de fapt atacul din 1873. La această mistificare a contribuit B. P. Hasdeu, cunoscut antijunimist și adversar al *Convorbirilor literare*, care consimte, la 15 februarie 1876, să fie pus în fruntea efemerei *Revista literară și științifică*, în calitate de director pentru partea literară, semnind *În loc de program* al revistei *Al doilea râmășag*, acrostihul intitulat *La noi e putred mărul*, adică la *Convorbiri literare*.

Aliata *Revistei contemporane*, care fuzionează cu publicația condusă de Hasdeu sub un nou titlu: *Revista contemporană, literară și științifică*, înscrie pe coperta primului număr din 15 februarie 1876 un comitet de redacție alcătuit din 27 de membri, între care: *Gr. Gellianu*, *Petre Grădișteanu*. Simpla alăturare a celor două nume (Gellianu-Grădișteanu), ca și menționarea în comitetul de redacție al numărului 7 din 1 iulie 1876 a lui Anghel Demetriescu, presupus pseudonim al lui G. Gellianu, opinie susținută de Nicolae Iorga¹ în 1934, reluată de Eugen Lovinescu² și de G. Calinescu³ în anii 1940 și 1941, m-a îndemnat să cercetez cu atenție istoricul pseudonimului.

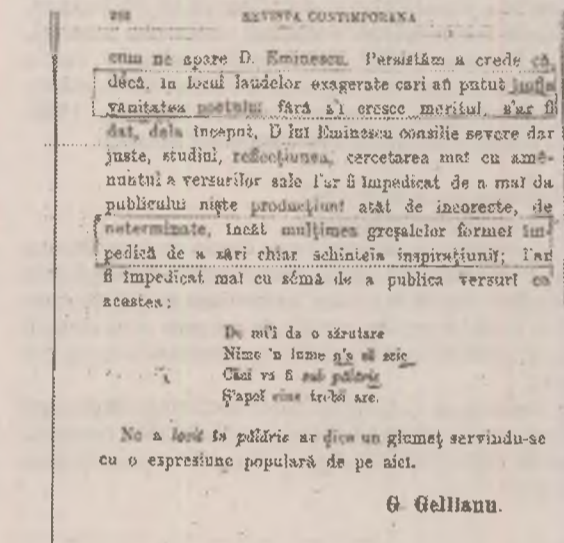
După cum se știe, în anul 1979 au apărut trei dicționare de literatură română: *Dicționar cronologic*, coordonat de I. C. Chițimia și Al. Dima, *Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente*, coordonat de D. Păcurariu, și *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, elaborat de cercetători ai Institutului de specialitate din Iași, dicționare pe care le-am recenzat în *Limbă și literatură*. Ultimul *Dicționar* conține mult mai multe informații despre reviste literare, încît am început să întocmesc un adevărat „*Dosar Gellianu*”, pe baza informațiilor inițiale oferite de cercetătoarea ieșeană Gabriela Drăgoi, care îi consacră lui Gellianu o scurtă fișă biografică, deși are unele îndoieli: „Probabil că G. (Gellianu, Gr.) este juristul de la Eforia spitalelor civile, care va scoate în 1887 volumul *Căluza inginerului și avocatului în materie de hotărnicie*”.

În recenzia *Dicționarului* ieșean publicată în *Limbă și literatură* (1980), mergînd pe urmele celor mai autorizați istorici și critici literari – N. Iorga, G. Calinescu și Eugen Lovinescu – am afirmat că Gellianu este, într-adevăr, un pseudonim, dar nu al năpăstuitului Anghel Demetriescu, ci al lui Petre Grădișteanu, autor al celor două articole critice la adresa lui Eminescu din anii 1873 și 1875.

Credeam că am adus suficiente argumente în două articole: *O veche polemică și un nou pseudonim (Convorbiri literare, nr. 7 din 1981)* și *Dosarul Gellianu* (titlul inspirat dat de redacția revistei *România literară*, în nr. 22 din 7-13 iunie 2000).

Criticul ieșean Al. Dobrescu reeditează în antologia *Detractorii lui Eminescu* (Iași, 2002) cele două articole, primul semnat de Petre Grădișteanu, al doilea de G. Gellianu, considerînd că e „de interes secundar, în fond, dacă un Gellianu, un Pruncu sau un Grădișteanu va fi compus articolul din *Revista contemporană*” și că este posibil ca într-o zi, adaugă criticul, „va ieși la lumină și dovada care să garanteze o paternitate incontestabilă”. Personal mă îndoiesc că vor „ieși la lumină” manuscrisul autograf al articolului *Poesiile D-lui Eminescu* sau alte informații despre Gellianu, care să facă dovada incontestabilă a paternității. Pînă atunci, apelăm la texte tipărite, ca argumente doveditoare.

Rediscutînd această chestiune controversată, cercetătorul teleormănean Stan V. Cristea, autorul unor cercetări notabile despre relațiile lui Eminescu avute cu diferiți intelectuali teleormăneni, fondator și red.-șef al revistei de cultură din Alexandria, *Meandre*, afirmă, fără drept de apel, în articolul *O altă opinie pentru Dosarul Grigore Gellianu*: „La rîndul nostru, suntem în măsură să întărim că(,) Gr. Gellianu într-adevăr a existat cu numele acesta, de vreme ce îl găsim în «*Annuaire de Roumanie*» (1885) trecut astfel: *Gr. Gellianu, funcționar, str. Scaune 68*.

De aceea, încercările lui I. Hangiu... de a-l identifica pe cel ce se ascundea sub acel pseudonim în persoana lui Petre Grădișteanu, *trebuie sancționate ca atare*” (s.n.).

Și mai categoric se exprimă Stan V. Cristea în ediția a II-a, revăzută și adăugită, a cărții *Eminescu și Teleormanul* (2004):

„O altă încercare de a-l identifica pe cel ce se ascundea sub acel nume în persoana lui Petre Grădișteanu... *trebuie sancționată prompt* (s.n.), ceea ce am și făcut în articolul *O altă opinie pentru Dosarul Grigore Gellianu* (2003)”. În consecință, criticul adaugă:

„Este de ajuns pentru istoria literaturii năpăstuirea de care a avut parte Anghel Demetriescu încît să mai fie incriminat și altcineva pentru o vină ce n-o are” (op. cit., p. 161).

Se naște următoarea întrebare: Petre Grădișteanu, autorul articolului polemic „*Convorbirile literare*” și „*Revista contemporană*” din 1873, nu „are nici o vină” pentru primul atac împotriva lui Eminescu?

Care au fost motivele recurgerii la pseudonimul Gellianu în cel de al doilea atac împotriva poetului, apărut în aceeași publicație bucureșteană, condusă din umbră de același Petre Grădișteanu?

La această întrebare și la altele de logică elementară răspundem, în recurs, cu argumente întemeiate pe texte tipărite, pentru ca opinia publică, în general, și viitorii cercetători să afle după 130 de ani și să aprecieze de partea cui este adevărul.

Data calendaristică de 1 martie a marcat două momente deosebite în istoria presei românești. La 1 martie 1867 a apărut la Iași, devenit centrul cultural de prestigiu, revista Societății Junimea, *Convorbiri literare*, cu un program bine precizat de Titu Maiorescu și cu un redactor menționat pe copertă: Iacob Negruzzi. Scopul principal al revistei era:

„...de a reproduce și răspîndi tot ce intră în cercul ocupațiilor literare și științifice: de a supune unei critici serioase operele ce apar din orice ramură a științei; de a da seamă despre activitatea și producerile societăților literare, în special a celei din Iași, și de a servi ca punct de întîlnire și înfrățire pentru autorii naționali”⁴.

Și tot la 1 martie, dar în anul 1873, apare la București, rămas centrul politic al României mici, *Revista contemporană*, fără un program stabilit în primul număr și fără să aibă

pe copertă un redactor răspunzător sau un comitet de redacție. Acest rol de redactor și-l arogă Petre Grădișteanu care, la critica necruțătoare a lui Titu Maiorescu, *Beția de cuvinte* în „*Revista contemporană*”, *Studiu de patologie literară*, răspunde cu articolul „*Convorbirile literare*” și „*Revista contemporană*”. Grădișteanu își începe articolul astfel:

„D. T. L. Maiorescu se crede autorizat a grămădi împreună pe toți 20, 30 sau 40 de colaboratori-redactori ai *Revistei contemporane* și a-i condamna ca descendenți ai maimuțelor... pentru că s-ar amei de beția... de cuvinte, beție care, ca oricare alta, *le slăbește funcțiunile intelectuale*”.

Criticul bucureștean este contrariat de ce Maiorescu nu scrie un cuvînt despre V. Alecsandri, așezat în fruntea *Direcției noi*. În schimb, criticul din fruntea *Direcției noi* a avut cutezanța să-l citeze „*imediat alături*, după V. Alecsandri” pe „genialul D. Eminescu”. Analizînd poezia *Egiptul* sub raportul formei (al versificației), Grădișteanu se întreabă:

„Ce este, însă, D. Eminescu, cu tot bogatul său asortiment de greșale grosolane de gramatică, de prosodie, de logica, cu toate *pleoșnițele* sale chiar din o altă poezie, pe lângă D. Bodnărescu, un alt poet laudat al *nouei direcțiuni*?”.

În finalul articolului, Grădișteanu promite cititorilor *Revistei contemporane* „o nouă colecțiune de salturi *haslii* luate din *Convorbiri*”, dar nu le publica în 1873, ci în 1875.

În 1910, Gh. Panu notează în *Amintiri de la Junimea din Iași*:

„Ce să zic de d. Grădișteanu care, din spirit de polemică, îl numește pe Eminescu în deriziune *genial*”.

Același Gh. Panu relatează că la prima ședință a Junimii, în care s-a discutat articolul denigrator, Maiorescu era vesel, Iacob Negruzzi căuta să pară vesel, în timp ce „Eminescu ridea cu indiferență, știa de articol, dar nu-și dăduse osteneala să-l citească”.

Titu Maiorescu publică în *Convorbiri literare* o nouă și ultimă analiză a erorilor celor „20, 30 sau 40 de redactori-colaboratori” ai publicației cu titlul *Răspunsurile Revistei contemporane, Al doilea studiu de patologie literară*, cu ample referiri în special al V. A. Ureche. Față de P. Grădișteanu, criticul junimist are o atitudine conciliantă, întrucît „nu este ca d. Ureche, erudit și literat, profesor de literatură și istorie la o universitate a statului”.

Lecția lui Maiorescu era dură, dar dreaptă. El le recomandă intelectualilor români „să se ferească de fraza goală, de iluzia că formele deșarte pot ținea locul fondului solid, și acest pericol este tot atît de mare în literatură ca și în politică”⁵.

Într-un catren intitulat *Politica* din volumul *Foi de toamnă* (1892), p. 16; Radu D. Rosetti definea acest gen de activitate omenească astfel:

„Politica de astăzi e tragerea pe sfoară, Partidele se schimbă ca apa de la moară Deviza e înaltă: să lingi unde-ai scuiapat, Căzînd, să-njuri cu fală pe cei de la palat”.

V. Alecsandri îl sfătuia pe Iacob Negruzzi să ferească *Convorbirile* de această boală, care a bintuit și mai bintuie în perioade de tranziție.

În anul 1874, P. Grădișteanu publică *Actul II* din *Revizorul general*, imitație după comedia lui Gogol, adaptată realităților românești, dedicată poetului V. Alecsandri, precum și un ultim răspuns, în nr. 6 al *Revistei contemporane*, intitulat *Cîteva cuvinte la adresa „Convorbirilor literare”*, în care face un istoric al polemicii dintre cele două publicații și își încheie articolul:

„Voi aduce aminte vechiului meu amic care se afla în capul *Convorbirilor* că aveam gata răspunsurile, se și imprimase în broșură” cînd „avurăm onoarea de a primi o epistolă de la D. V. Alecsandri, care ne cerea să încetăm lupta și să ne dăm mai bine mîna, deoarece urmăream cu toții același scop: răspîndirea luminilor în țară...”

Acum pentru a treia oară, *Convorbirile* se complac în atacuri contra *Revistei*... Cu sarcina de a răsfoi cărțile nemțești... voi zice vechiului meu amic: la revedere!...”⁶.

La începutul anului 1875, *Revista contemporană* contra-atacă revista *Convorbiri literare* sub o formă mascată: în primul nr. din 1 ianuarie, apare în presa literară

istorie literară

178

REVISTA CONTEMPORANĂ

ajunge la o completă dezvoltare, să fie chiar cu un debutant care se prezintă cu pretențiunile de a ocupa de îndată un loc însemnat în literatură.

I.

Dintre toți scriitorii cari, în timpul din urmă, s-au încercat în poezie, d. Eminescu ne atrage mai cu dinadinsul privirea pentru că-l vedem pus în fruntea „noii direcțiuni”. Când un critic de talia d-lui T. Maiorescu, recunoscând negreșit imperfecțiunile d-lui Eminescu, îl pune însă alături, imediat alături, cu marele nostru poet Alexandru, numai putem vedea în d. Eminescu un debutant care să aibă nevoie de încurajare spre a nu se împiedica avântul, suntem nevoiți să-l considerăm ca pe unul din cei d'antăni maeștri în poezie, care ni se dă ca model, și prin urmare suntem datorii să ne întrebăm dacă modelul este bine ales, dacă întrunesc condițiunile necesare pentru această, să zicem, din contra, sub impresiunea sentimentelor amicale, criticul de la Iași nu a adormit precum s'a întâmplat să adormă unsoari înzugi Omer.

Ei cum d. Maiorescu prezintă pe d. Eminescu publicului care abia îl cunoaștea din câte-va poezii publicate în „Convorbiri literare”:

„Cu totul osebit în felul său, gîcîe d-șe, om al timpului modern în fața lui trecutului, biasat în creșterea, iubitor de antichitate cam exagerate, reflexiv mai peste limitele permise; pînă acum așa de puțin format, în cât vine cu graț a-l cita îndată după Alexandru.

Fig. 4: Gellianu, 1875, p. 270

178

REVISTA CONTEMPORANĂ

agitărilor politice și sociale arde este anume chemată a ne da un limon de adăpost.”

Dacă ceea ce știe d. Maiorescu, în toată generală, e astfel, pentru ce atunci d-șe n'a căutat în literatura noastră contemporană modele de scrieri ale altor junți poezi, unde formale estetice sunt mai îngrijite; unde, pe lângă concepțiune, se vede și o limbă mai curată, și tot de o dată arde a scrie?

Pentru ce ne a prezentat în Criticele sale, ca model, câte-va floricele ale d-lui Eminescu la care nu poți ajunge de cât străbătînd un nămol de greșale de versificare, de rime imposibile, de imagini inexacte, de cuvinte fără acen, pe care le repudiază sentimentul artei fie modernă, fie antică?

III.

Spre a nu întinde prea mult cadrul lucrării noastre, și spre a nu obosei pe lector, lăsam două din bucățile admirate înțr'at de d. Maiorescu în Criticele sale, și vom examina o lungă bucată ce am citit în Convorbirile de la 1 Decembrie, anul trecut, intitulată *Imperiu și Proletar*. Ne vom putea da astfel seama de progresesele ce va fi făcut poetul în urma criticii complăcănțe a d-lui Maiorescu, și de ce acum cel puțin merită locul distins ce i s'a dat în literatură.

În 13 de strofe, compusă din care strofă de câte cinci versuri de 14 și 12 silabe, d. Eminescu ne descrie un subiect care s'ar putea califică de bizar

Fig. 5: Gellianu, 1875, p. 270

românească un nou nume de critic literar: G. Gellianu, care semnează, în editorialul „Schite literare”, recenziile la volumul postum *Foi de toamnă, Poesii de N. Georgescu*. Gellianu nu este de acord cu D. Bolintineanu care, în Prefața volumului, afirmase că poetul N. Georgescu „era în formare”, ci era „un poet în toată puterea cuvîntului”, caracterizare maioresciană atribuită lui Eminescu în *Direcția nouă*.

În nr. 2 al *Revistei contemporane* din 1 februarie 1875, la aceeași rubrică „Schite literare”, Gellianu publică o Scrisoare a folcloristului G. Dem. Teodorescu, adresată „Domnului Director al *Revistei contemporane*”, rugîndu-l pe „d. Gellianu” să încredințeze tiparului poezia *Serenada*, al cărei manuscris îl atașează Scrisorii, „astfel cum a fost scrisă de autorele ei, repausatul N. Georgescu”. În numele conducerii redacției *Revistei contemporane*, G. Gellianu îi mulțumește lui G. Dem. Teodorescu.

Printr-o coincidență de date calendaristice – la 1 martie 1867, primul nr. al *Convorbirilor literare*, la 1 martie 1873, primul nr. al *Revistei contemporane* – și tot la 1 martie, dar în anul 1875, apare al doilea atac împotriva lui Eminescu, semnat de criticul debutant G. Gellianu, *Poesiile D-lui Eminescu*. Gellianu își începe studiul cu un citat din Balzac. Întrebîndu-se care este scopul „Schitelor literare”, răspunde: să prezinte „critica a citorva din operele scriitorilor de la 1848 încoace”.

„Dintre toți scriitorii cari, în timpul din urmă, s-au încercat în poezie, d. Eminescu ne atrage mai cu dinadinsul privirea pentru că-l vedem pus în fruntea «noii direcțiuni»”. Când un critic de talia d-lui Maiorescu, recunoscînd negreșit imperfecțiunile d-lui Eminescu, îl pune însă alături, imediat alături (s.n.) cu marele nostru poet Alexandru nu mai putem vedea în d. Eminescu un debutant...”

În 1873, P. Grădișteanu afirmase: „o poezie de d. Eminescu, de genialul d. Eminescu, pe care „direcțiunea nouă” îl pune „imediat alături cu D. V. Alecsandri”.

Încercînd să găsească „imperfecțiuni” de versificație în poeziile *Mortua est* și în special în *Împărat și proletar*, G. Gellianu, alias Petre Grădișteanu, se întrebă:

„Pentru ce ne-a prezentat în *Criticele sale*, ca model, câteva floricele ale d-lui Eminescu, la care nu poți ajunge decît străbătînd un nămol de greșale de versificare, de rime imposibile, de imagini inexacte, de cuvinte fără sens, pe cari le repudiază sentimentul artei fie modernă, fie antică?”

În 1873, Grădișteanu formulase: „greșale grosolane

de gramatică, de prosodie, de logică, cu toate pleoșnițele sale” și „Asemenea ineptii nu suntu tolerate nici unui școlar din clasa a III-a gimnazială, și d. Eminescu este în fruntea *nouei direcțiuni!*”.

Același fond al atacurilor nedrepte la adresa poetului Eminescu. Încă un argument la cele anterioare îl constituie metamorfozarea numelui Gellianu: primele trei articole, apărute cu pseudonim la rubrica „Schite literare - *Foi de toamnă, Poesii de N. Georgescu* (nr. 1), *Comentarii la Scrisoarea lui G. Dem. Teodorescu* (nr. 2) și *Poesiile D-lui Eminescu* (nr. 3) – sînt semnate: G. (eorge) Gellianu, următoarele două: Gr. (igore) Gellianu. La sumarul numerelor din anul 1875 (*Tabla materiilor George devine Grigore Gellianu*, prenume și nume atestat și în comitetul de redacție al primului număr al *Revistei literare și științifice* din 15 februarie, 1876, avînd ca director literar pe antijunimistul B. P. Hasdeu, care semnează *În loc de program. Al doilea râmășag, acrostihul La noi e putred mărul. La Convorbiri literare*.

Credea oare Gellianu (P. Grădișteanu) că *Revista contemporană*, prin cele două farse ale lui Hasdeu, putea să determine „nu o nouă direcție, ci o direcție sănătoasă”?

Realitatea literară infirmă această credință iluzorie. În 1880, Academia Română numește o comisie pentru modificarea ortografiei limbii române, din comisie făcînd parte: V. Alecsandri, G. Barițiu, B. P. Hasdeu, Quintescu și Titu Maiorescu, care prezintă un nou proiect de ortografie. În finalul raportului său, Titu Maiorescu spera ca *Analele Academiei Române* să renunțe la ortografia etimologistă și să pună Academia Română în „lăuntru” și în fruntea „mișcării literare”.

Maiorescu, care îl citează pe Eminescu după V. Alecsandri, este acum în comisia academică împreună cu B. P. Hasdeu, care, în 1889 afirmă în necrologul apărut în *Revista nouă* din 15 iunie:

„Eminescu a lăsat multe versuri admirabile; însă meritul lui cel mai covîrșitor, un merit de principiu, este acela de a fi voit să introducă și de a fi introdus în poezia românească adevărata cugetare și adevărata artă ca formă”.

Imperfecțiunile de formă din primele poezii eminesciene, incriminate de G. Gellianu (Petre Grădișteanu) în cele două articole din *Revista contemporană* (1873 și 1875) rămîn uitate în paginile acestei publicații.

În 1876, *Revista contemporană* înregistrează, între 1 ianuarie și 1 iunie, șase numere. Începînd cu numărul

7 fuzionează cu *Revista literară și științifică* și apare cu titlul *Revista contemporană, literară și științifică*. În ultimul număr din 1 august 1876, redacția aduce la cunoștința cititorilor săi următoarele:

„În urma dificultăților de diferite naturi ce întîmpină în parte, atît *Revista contemporană*, cit și *Revista literară și științifică*, mai toți redactorii ambelor foi s-au învoit a le contopi, și astfel la 1 iuliu trecut au început publicarea *Revistei contemporane, literare și științifice*”. Criticul debutant, care la 1 martie 1875 îl atacase pe Eminescu, semnează în numărul 4 din 15 mai 1876 al *Revistei literare și științifice* o poezie fără titlu, cu semnul întrebării în loc de titlu, poezie care începe cu versurile:

„Pe cînd decepțiunea în lațu-i mă reține,

Pe cînd chiar și Speranța a dispărut din mine”.

Gellianu nu găsește în lume „nimic ca să-l încinte”, nici glorie, nici nume. Ultima creație poetică a lui Gellianu este traducerea poeziei lui Byron *Astăzi împlinesc 36 de ani*, semnată „Gr. Gellianu” în numărul 7 al *Revistei contemporane, literare și științifice*, cu titlul *Ultimul cînt al Lui Lord Byron în Grecia*. Să precizăm că în sumarul numărului nu se menționează că este vorba de o traducere adaptată și adecvată momentului, ci de o „poezie... de Gr. Gellianu”.

Ultima strofă în traducerea lui Gellianu (Grădișteanu împlinea în 1876 vîrsta de 36 de ani, ca și Byron în 1824 – funcționarul Gellianu avea mai mult cu 6 ani) sună astfel:

„Ca și bravul care cade, mori și tu cu arma'n mîină.
Aici moartea niciodată nu' nspăimîntă pe eroi;
Caută-ți un loc în care să rămîie-a ta țerăna
Și – repauză-te apoi”.

Strofa finală în traducerea lui Petre Solomon din 1949, cu titlul original *Astăzi împlinesc 36 de ani*, este transpusă astfel:

„Caută mormîntul unui luptător,
E cel mai bun, ce și se potrivește.
Apoi privește'n jur, alege-ți locul
Și te odihnește”.

Cu numărul din 1 august 1876, *Revista contemporană, literară și științifică* își încetează apariția. În comitetul de redacție al celor două numere (1 iulie și 1 august) figurează 23 de redactori, între care: Gr. Gellianu și Petre Grădișteanu. În articolul *Foi căzute din Convorbiri literare* (1 decembrie 1876), Iacob Negruzzi credea că redactorul Grădișteanu „s-a retras în iunie 1875 de la *Revista contemporană*” și că după cîteva numere (în realitate, nr. 1 și nr. 2) din 1876 „directorul Hasdeu” al *Revistei literare și științifice* „se supără și pleacă”.

Astfel se încheie Dosarul Gellianu. Dacă criticul meteoric Gellianu a existat ca persoană fizică, cum afirmă fără argumente temeinice Stan V. Cristea, dacă „a existat într-adevăr” sau rămîne un pseudonim, cum au presupus Iorga, Calinescu și Lovinescu, acest demers de istorie literară nu „trebuie sancționat ca atare”. Este un demers al anului 2005, confirmat „prompt” de Academia Română, cel mai înalt for al științei și culturii românești, care nu-l înregistrează pe inexistentul Gellianu Gr. în *Dicționarul general al literaturii române*, așa cum procedează în cazul altor opere cu paternitate controversată, ca, de exemplu: *Cîntarea României* de N. Bălcescu și Al. Russo, operă inclusă în *Dicționarul* recent apărut.

I. HANGIU

1 N. Iorga, *Istoria literaturii contemporane*, I, *Crearea formei*, 1934, p. 112.

2 E. Lovinescu, *T. Maiorescu*, vol. I, 1940, p. 439-440.

3 G. Calinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, 1941, p. 480.

4 Vezi *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste (1789-1948)*, 1968, vol. I, p. 228.

5 *Op. cit.* p. 49.

6 Titu Maiorescu, *Critice*, Ediție completă, vol. I, 1926, p. 278.

7 Vezi Mircea Angheliescu, *V. Alecsandri către Iacob Negruzzi, Corespondență inedită*, în *Limbă și literatură*, vol. 10, p. 76.

8 Byron, *Culegere de poeme*. În românește de Petre Solomon. Studiu introductiv de Vera Calin, 1949, p. 94.

documente

Informație

despre unele aspecte ale muncii la Uniunea Scriitorilor

I. Munca biroului și secretariatului Uniunii Scriitorilor

Reorganizarea secretariatului Uniunii Scriitorilor, prin numirea a 2 secretari adjuncți, a contribuit în ultima vreme la o oarecare îmbunătățire a muncii organizatorice în Uniunea Scriitorilor. Totuși lucrurile nu stau deloc bine, datorită în primul rând faptului că Biroul Uniunii nu funcționează bine și nu-și îndeplinește sarcinile statutare.

Ședințele de birou au devenit deseori o simplă formalitate. Prezența membrilor biroului lasă foarte mult de dorit și paralizează propriu zis munca colectivă în conducerea Uniunii Scriitorilor. Astfel la ultimele 9 ședințe ale biroului, tov. Tr. Șelmaru a participat o singură dată (și atunci parțial), tov. Dan Deșliu de 2 ori, tov. I. Vitner de 4 ori, tov. M. Davidoglu și E. Frunză de 5 ori. Tovarășii P. Dumitriu și E. Jebeleanu participă mai regulat, dar fără să contribuie efectiv la dezbaterile problemelor ce figurează la ordinea de zi. Membrii biroului folosesc deseori orele de ședință pentru a da telefoane, citeșc reviste în timpul ședințelor, discută doi câte doi diferite probleme și aprobă formal propunerile tov. M. Beniuc. Se poate spune chiar că biroul a devenit în ultimul timp o frână în activitatea Uniunii.

Biroul nu discută problemele de creație ale Uniunii. Biroul nu asigură în prezent o îndrumare ideologică justă a literaturii, a revistelor Uniunii. Lucrurile sînt lăsate să meargă la împlinire.

În fapt, munca biroului e dusa numai de tov. M. Beniuc. Inactivitatea biroului a dus la aceea că în prezent secretariatul Uniunii Scriitorilor conduce efectiv activitatea Uniunii, deși aceasta este nestatutar. Tovarășii A. Mihale și E. Majtényi, secretari adjuncți ai Uniunii muncesc mult, dar nu pot face față dacă biroul nu-și îndeplinește sarcinile. Inactivitatea membrilor biroului se răsfrînge în secțiile de creație care sînt inactive și nu se preocupă de orientarea creației în direcția sarcinilor mari trasate de partid.

Biroul nu reușește să cuprindă activitatea literară ce se desfășoară în țara la filiale, cenacluri etc. Există o lipsă de preocupare pentru creșterea de noi cadre scriitoricești din rîndul maselor, din rîndul clasei muncitoare.

Biroul nu a analizat niciodată activitatea revistelor „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Steaua” etc., nu se preocupă de conținutul acestora.

II. Activitatea revistelor Uniunii Scriitorilor

Cu toate că revistele literare au obținut realizări însemnate în ultimul timp, îmbunătățindu-și conținutul și fiind citite cu interes de către cititori, în activitatea lor mai sînt unele lipsuri ce se cer grabnic lichidate.

„Gazeta literară” nu a ținut de 8 luni nici o ședință de colegiu, cu toate că unii membri ai colegiului au cerut acest lucru pentru a putea face anumite observații cu privire la conținutul gazetei. De asemenea în cadrul redacției nu s-a ținut de luni de zile o ședință plenară cu întregul colectiv pentru analiza activității gazetei, a muncii redactorilor, pentru discutarea planului de muncă etc.

„Gazeta literară” ca și „Viața românească”, publică foarte rar articole de atitudine, articole de îndrumare ideologică a scriitorilor. Din articolele publicate străbate în general un ton de mulțumire, de tămiere generală, articolele critice fiind aproape inexistente. În câteva rînduri s-au publicat sau erau pe cale să se publice materiale slabe din punct de vedere calitativ, cu confuzii sau chiar cu greșeli ideologice serioase.

În publicarea unor articole sau poezii se manifestă uneori liberalism și neprincipialitate.

Materialele trimise de colaboratori sînt publicate necritic, fără o discuție cu autorii respectivi. Deseori se fac chiar concesii neprincipiale în ce privește conținutul muncii pentru a nu „jigni” pe autor.

Colectivul redacțional al gazetei e destul de puternic și a dovedit în repetate rînduri că e capabil să asigure

Scriitorii și îndrumarea de partid

Încredințez României literare spre publicare câteva documente extrase din Arhiva C.C. al P.C.R., secția Propagandă și Agitație. Este vorba de mai multe note informative înaintate conducerii superioare a partidului în care se atrăgea atenția asupra unor aspecte socotite negative din activitatea Uniunii Scriitorilor și a revistelor literare. Este învințat formalismul muncii de partid, absentismul, faptul că în timpul ședințelor membrii Biroului U. S. „citeșc reviste” sau „discută doi câte doi diferite probleme”. Se face caz de neimplicarea ideologică a unor scriitori, de „spiritul de grup”, de „prietenii neprincipiale”, de „liberalismul” manifestat în publicarea unor articole și poezii și de alte metehne care trebuiau lichidate. Aceasta cu atât mai mult cu cât se apropla ținerea Congresului U. S. (Iunie 1956). Una din notele informative este semnată Ștefan Gheorghiu, celelalte sunt nesemnate.

Marin Radu MOCANU

N. R.: Ștefan Gheorghiu a fost activist al C. C., trimis mai târziu la „munca de Jos”, adică la „Gazeta literară” unde a îndeplinit funcția de redactor șef adjunct.

apariția unei reviste bune. Pentru a duce mai departe realizările obținute este însă necesară lichidarea grabnică a lipsurilor semnalate.

Situația la „Viața românească” este mai rea decît la „Gazeta literară”. Redactorul șef tov. P. Dumitriu, nu se ocupă deloc de revistă. În redacție nu există un nucleu puternic de comuniști. Redacția manifestă liberalism, lipsă de exigență ideologică față de materialele publicate. Dese au fost cazurile cînd organele de partid și de stat a trebuit să scoată din revistă anumite materiale.

„Viața românească” a devenit mai neinteresantă în ultimul timp, apare cu întîrziere, tirajul a scăzut.

Biroul Uniunii Scriitorilor amîna de mult timp rezolvarea problemei conducerii și întîririi redacției „Vieții românești”.

III. Atmosfera din Uniunea Scriitorilor

Lichidarea metodelor administrative în conducerea Uniunii Scriitorilor pe baza măsurilor luate în ultimii 2 ani, a contribuit mult la crearea unei atmosfere mai prielnice creației, la apropierea unor scriitori care fuseseră îndepărtați, la înlăturarea unor suspiciuni care frămîntau mult o serie de scriitori.

Trebuie să spunem însă că atmosfera din Uniunea Scriitorilor nu este cea mai bună. Dimpotrivă, în rîndul scriitorilor își face loc tot mai mult spiritul de grup. Se vorbește în mod deschis de „grupul Gazetei literare” (Z. Stancu, Paul Georgescu, Petru Dumitriu, Veronica Porumbacu etc.), de „grupul Vieții Românești” (O. Crohmălniceanu, Nina Cassian, Marin Preda, N. Tertulian), de „Grupul de la Șcinteia” (S. Fărcașanu, Dan Deșliu, Eug. Frunză, Traian Șelmaru) și altele.

Spiritul de grup se manifestă de pildă prin faptul că „Viața românească” nu publică recenzii despre lucrările celor din grupul „Gazetei literare” și viceversa, prin apariția unor articole de polemică între membrii acestor grupuri (discuția P. Dumitriu - O. Crohmălniceanu) etc.

Toate aceste lucruri învenineză atmosfera și abat scriitorii de la problemele creației.

Se manifestă de asemenea o oarecare dorință de sustragere de la sarcinile obștești din cadrul Uniunii, o neparticipare la viața și manifestările Uniunii. Astfel, cu ocazia Lunii cărții, scriitori ca Eugen Jebeleanu, P. Dumitriu, E. Frunză, Dan Deșliu și alții nu au vrut să meargă în provincie cu grupurile de scriitori.

La adunarea ce a avut loc la Uniunea Scriitorilor pentru dezbaterile documentelor congresului, au lipsit membri ai biroului sau scriitori fruntași ca P. Dumitriu, Dan Deșliu,

E. Frunză, Tr. Șelmaru, Cicerone Theodorescu, Z. Stancu, Paul Georgescu și alții.

La conferința despre articolul lui Lenin „Organizația de partid și literatura de partid”, au lipsit majoritatea scriitorilor fruntași.

IV. Munca organizației de bază

Munca organizației de bază a slăbit în ultimul timp datorită îndeosebi slăbirii biroului. Tov. Galan, secretarul org. de bază este în concediu de creație, tov. Mihăileanu lucrează acum la „Contemporanul”, tov. Mihale a fost eliberat de munca în birou pentru a se putea ocupa de munca în secretariatul Uniunii, tov. Francisc Munteanu nu activează aproape deloc în birou etc., tov. Majtényi, care ține locul secretarului org. e și el foarte aglomerat cu munca în secretariat.

Ședințele org. de bază nu se desfășoară întotdeauna la un nivel satisfăcător. Unii membri de partid lipsesc des de la ședințe. În anul 1955, tov. Paul Georgescu a lipsit la 9 din cele 10 ședințe, Dan Deșliu la 4, A. Baranga și I. Vitner la 3, etc.

Organizația de bază se preocupă slab de educarea marxist-leninistă a scriitorilor, de legătura lor cu viața, cu oamenii muncii, de combaterea influențelor ideologiei burgheze.

V. Probleme administrative

Munca Uniunii Scriitorilor suferă foarte mult din cauza unor greutăți materiale. Astfel, Uniunea nu are un aparat de salariați care să ajute biroul și secretariatul în muncă și să asigure o permanență în activitatea Uniunii.

Astfel, Comisia internațională nu poate funcționa căci nu are nici un om salariat. În aceeași situație se găsește și Comisia de îndrumare a tinerilor scriitori. Aceasta împiedică o muncă sistematică de popularizare a literaturii noastre în străinătate, de cuprindere a muncii cercurilor literare, etc.

Mari nemulțumiri crează faptul că o serie de scriitori nu au primit locuințe, deși biroul a promis acest lucru în repetate rînduri. Astfel, O. Crohmălniceanu, Marin Preda, Victor Tulbure, Al. Andrițoiu și mulți alții agită mereu această problemă. Unii tineri scriitori nu au literalmente unde locui, fiind nevoiți să doarmă pe la prieteni sau în redacții (N. Stoian, N. Labiș și alții).

De asemenea, nu a fost încă rezolvată problema localului „Gazetei literare”, din cauză că „Contemporanul” nu s-a

documente

*
* *

Notă

privind o serie de lucrări literare în care se manifestă tendințe ideologice străine

1. Feeria dramatică „Satul fără dragoste” de Radu Boureanu apărută în nr. 5 al „Vieții românești” din 1955 (fragment) și în ESPLA în 1955 (în întregime).

În această feerie se observă o atitudine ostilă regimului nostru și Uniunii Sovietice. Prin această feerie poetul cheamă la luptă „poporul adormit” împotriva „pericolului roșu”. El demonstrează că „nohăii” din răsărit care au cotopt țara trebuie să bătăuți pe cîmpiile Buceagului (R.S.S. Moldovenească) așa cum i-a bătut cîndva Gruia lui Novac.

2. Tot Radu Boureanu a încercat să publice în „Gazeta literară” nr. 6 a.c. poezia „Și-acum ce poate să se mai întîmple” în care se ridică în mod indirect împotriva îndrumării literaturii noastre de către Partid, chemînd la atitudine împotriva acestei îndrumări.

3. Articolul academicianului Tudor Vianu intitulat „România și Franța” apărut în nr. 46 din 1955 al „Gazetei literare”. Articolul este o manifestare crasă a obiectivismului și apolitismului, el seamănă confuzii și prin tăcere, neagă cultura Franței revoluționare (nu se amintește nici un cuvînt despre Barbusse), nu distinge existența (după aprecierea leninistă) a două culturi în sinul națiunii franceze.

4. Revista „Steaua” din Cluj sub inițialele A. G. imediat a pregătit și a vrut să publice în numărul din decembrie 1955 o notă în care se elogiaza articolul lui Tudor Vianu.

5. La începutul lunii ianuarie 1956 „Știința și Cultura” a publicat poezia „Moartea albatrosului” de Nicolae Labiș, poezie îmbibată de un spirit demobilizator. În această poezie era opus simbolului albatrosului ca vestitor al revoluției și a trezirii maselor la luptă un albatros ucis, cu aripa frîntă și murdărită în noroi.

6. Mai apar o serie de lucrări literare apolitice cum sînt: fragmentele din romanul lui Eugen Barbu „Groapa” care urmează să apară în revista „Viața românească” nr. 1 - 1956; apar articole de critica literară care ocolesc conținutul de idei al operei literare făcînd o apreciere empirică, impresionistă, cum ar fi unele dintre cronicile literare ale lui Savin Bratu din „Gazeta literară”, sau cum ar fi articolul „Însemnări despre poezia lui Victor Tulbure” de Aurel Martin, articol apărut în revista „Tînărul scriitor” nr. 1 - 1956.

7. În „Viața românească” nr. 4 - 1955 a apărut nuvela „A venit un om” de Francisc Munteanu. În această nuvelă activiștii de partid și de stat din comună sînt ori dușmani ascunși ai puterii populare, ori oameni instinctuali care se folosesc de puterea ce o dețin pentru răzbunări personale. Singurul om cinstit este instructorul de partid care vine în comună, însăși în descrierea lui autorul cade pe panta unor amănunte naturaliste care într-o anumită măsură duc la falsificarea imaginii veridice a activistului de partid.

Șt. Gheorghiu
15. II. 1956

Arhiva Istorică Centrală,
Arhiva PCR, secția Propagandă și
Agitație, dosar 9/1956, p. 63-64.

*
* *

Notă informativă

despre consfătuirea cu un grup de critici literari

Miercuri 15 februarie, a avut loc la conducerea secției Știință și Cultură o consfătuire cu activul de partid din domeniul criticii literare. Au participat tovarășii George Macovescu, Ovid. S. Crohmălniceanu, Ion Vitner, G. Ivașcu, Paul Georgescu, M. Novicov, Silvan Iosifescu, Sergiu Fărășanu, Savin Bratu, S. Damian, Ștefan Gheorghiu, Al. Simion, V. Mindra.

În discuțiile care au avut loc s-au ridicat o serie de probleme privind activitatea din ultima vreme a criticii

noastre literare. Participanții au dat în general o apreciere pozitivă criticii literare, considerînd că în ultimul an s-a produs un însemnat salt calitativ în critica literară, concretizat și în marele număr de articole, cronici și recenzii apărute, prin apariția unor nume noi în critica literară, prin reactivizarea unor critici care au tăcut multă vreme, precum și prin îmbunătățirea conținutului articolelor de critică.

Aproape toți cei ce au luat cuvîntul au subliniat totodată unele tendințe negative în materialele de critică literară. Ovid. Crohmălniceanu, M. Novicov și alții au insistat asupra fenomenului regretabil al tămierii scriitorilor fruntași, remarcat în multe cronici și articole. Această tămierie se face în dauna unei analize critice exigente și ascunde de multe ori manifestări ale spiritului de grup, ale unor prietenii neprincipiale. G. Macovescu a vorbit despre stilul confuz și prețios al unor articole apărute, semnalînd totodată primejdia de a se insista asupra analizei formei în dauna evidențierii conținutului de idei în analiza operelor literare. S. Bratu a vorbit despre lipsa de curaj a criticii și a legat acest lucru de atitudinea negativă, extrem de irascibilă, a celor mai mulți din scriitorii fruntași față de cea mai mărunțată observație critică adusă operelor lor.

Ion Vitner și-a exprimat părerea că în critica noastră literară se manifestă tendințe neo-impresioniste, se aleargă mai mult după cuvînt decît după ideie. Totodată, tov. Vitner a criticat faptul că tov. Paul Georgescu a publicat 2 articole de critică literară în care susține două teze contrarii, în legătură cu aceeași problemă; tov. Vitner a ridicat în legătură cu aceasta, problema sincerității și fermității în critica literară. Ov. S. Crohmălniceanu s-a opus denumirii „neo-impresionism”, criticînd însăși tendința unor critici de a scrie într-un stil ce aparține arsenalului criticii vechi, burgheze. Paul Georgescu s-a ridicat împotriva folosirii termenului de „neo-impresionism” pe care îl crede nepotrivit și de natură să înspăimînte pe critici. El a vorbit de asemenea despre necesitatea de a se realiza o atmosferă tovarășească în viața literară, de ajutor reciproc.

O altă problemă dezbătută a fost aceea a încurajării personalității artistice a fiecărui critic, împotriva nivelării stilurilor. Vorbînd despre această chestiune, participanții la consfătuire au precizat că nu poate fi vorba de înflorirea personalității artistice altfel decît de pe o platformă ideologică comună și fermă.

G. Ivașcu a ridicat problema greutăților pe care le întîmpină redacțiile revistelor în atragerea criticilor la discutarea unor probleme de bază ale literaturii, ale esteticii. Criticii se tem să atace problemele dificile ale tipicului și alte probleme teoretice.

S-a remarcat, de asemenea, lipsa unor studii ample, în lumina marxismului asupra problemelor literaturii actuale ca și asupra problemelor literaturii clasice. S-a mai discutat despre necesitatea promovării cronicii literare regulate la principalele ziare și reviste.

Mai mulți participanți la discuții au criticat lipsa unor dezbateri în revistele noastre literare. În legătură cu aceasta S. Damian a vorbit despre necesitatea înflăcăturii oricărui repercursiuni asupra criticilor care-și exprimă o opinie, atîta vreme cît aceștia nu se află pe pozițiile dușmanului de clasă.

Unii dintre cei prezenți au criticat Secția de Știință și Cultură, pentru că nu a luat atitudine fermă față de plîngerile unor scriitori criticați în articole și cronici. De asemenea au fost criticate unele materiale din „Știința” pentru lipsa unei atitudini critice față de scriitorii fruntași (ex. cronica despre Cicerone Theodorescu).

Luînd cuvîntul, criticii prezenți s-au angajat, de asemenea să-și îmbunătățească munca, veghind la puritatea ideologică a dezbaterilor literare și analizînd, în acest spirit, succesele și rămîinerile în urmă ale literaturii noastre. Ei și-au luat angajamentul să publice anumite articole în presa literară, pe teme sugerate de Secția Știință și Cultură.

24.II.1956

Arhiva Istorică Centrală,
Arhiva PCR, Secția Propagandă și
Agitație, dosar 9/1956, p. 75-76

mutat încă la Casa Scintei. În prezent redacția „Gazetei literare” lucrează în condiții cu totul imposibile și neprielnice unei bune munci redacționale.

Schemele unor reviste și fondul de colaborări sînt mici și îngreunează activitatea redacțiilor. Neaprobarea de către Ministerul de Finanțe și C.S.P. a propunerilor Uniunii Scriitorilor prevăzute în proiectul de buget pe 1956, face imposibilă rezolvarea acestor probleme și va prelungi greutățile în care lucrează unele redacții.

În sfîrșit, trebuie să semnalăm faptul că scriitorii așteaptă cu nerăbdare aprobarea planului de măsuri, elaborat în urma consfătuirii ce a avut loc în luna iulie 1955 la Secretariatul C.C. al P.M.R.

VI. Propuneri

Pentru îmbunătățirea situației la Uniunea Scriitorilor, propunem următoarele:

- Ținerea unei ședințe cu biroul Uniunii Scriitorilor la conducerea Secției de Știință și Cultură, pentru analiza muncii acestuia.

- Ținerea unei ședințe la Secția de Știință și Cultură cu colegiul redacțional și cadrele de conducere ale „Gazetei literare”, pentru analiza muncii colegiului și pentru discutarea planului de muncă al gazetei pe trimestrul I, 1956.

- Reorganizarea imediată a conducerii revistei „Viața românească”.

- Organizarea unei consfătuiri la Secția Științifică și Cultură cu un grup de comuniști și cu biroul org. de bază din Uniunea Scriitorilor în vederea discutării sarcinilor ce le revin în legătură cu dezbaterile documentelor Congresului al II-lea al P.M.R. și cu îmbunătățirea muncii la Uniunea Scriitorilor.

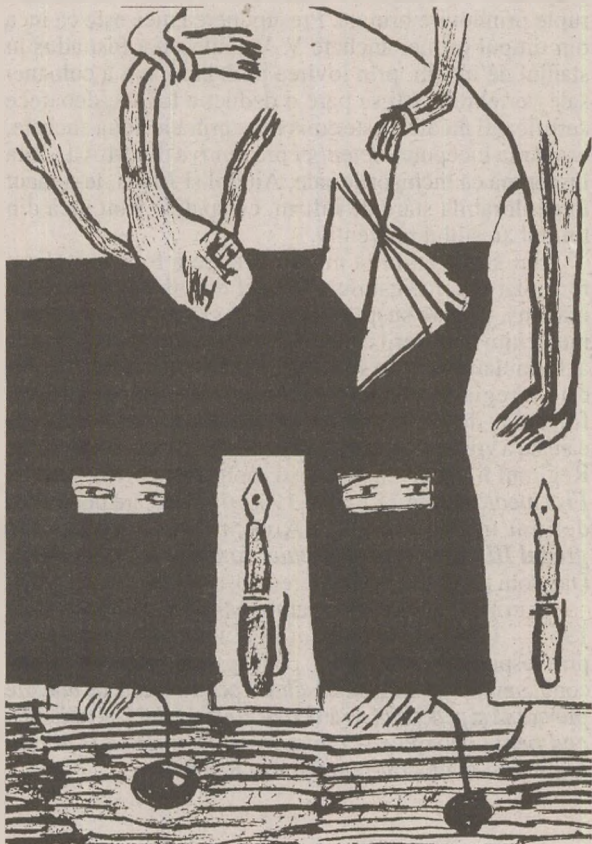
- Suplimentarea bugetului Uniunii Scriitorilor cu sumele strict necesare pentru a asigura o activitate corespunzătoare.

- Aprobarea planului de pregătire și desfășurare a Congresului Scriitorilor în vederea trecerii imediate la luarea măsurilor necesare.

- Aprobarea planului de măsuri elaborat în urma consfătuirii ce a avut loc la Secretariatul C.C.

14.I.1956

Arhiva Istorică Centrală,
Arhiva PCR, secția Propagandă și
Agitație, dosar 9/1956, p. 14-18.

documente

Scriitori în Arhivele CNSAS:

Vasile Voiculescu

„Învinuit de uneltire contra ordinei sociale“

are 10 volume. Îi găsim aici, printre mulți alții, pe preoții Sofian Boghiu, Benedict Ghiuș și Dumitru Stăniloae, pe profesorul Alexandru Mironescu și pe poetul **Vasile Voiculescu** al cărui dosar îl deschidem astăzi.

Sentința nr. 125 din 8 noiembrie 1958, conform Dosarului P. nr. 202 „Teodorescu Alexandru și alții“ (vol. 4, fila 216) învinuiește lotul de „crimă de uneltire contra ordinii sociale și crimă de activitate intensă contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare“; Rugul aprins în frunte cu Alexandru Teodorescu este socotită „o organizație subversivă unde s-au ținut mai multe ședințe cu caracter conspirativ, au atras o serie de elemente reacționare din rândurile studenților și i-au instigat la acțiuni contrarevoluționare împotriva orînduirii de stat democratice din R.P.R.“ Procurorul militar stabilește că „faptele tuturor inculpaților înțunesc în drept elementele constitutive ale infracțiunii de crimă, de uneltire contra ordinii sociale întrucît organizația are caracter fascist și a avut ca scop schimbarea ordinii sociale existente în stat“.

Tot în cadrul sentinței din volumul 4 al Dosarului P/202 îl găsim, la poziția 14, fila 225, pe „**inculpatul Voiculescu Vasile care, după 23 august 1944, a scris o seamă de poezii pe teme mistice care au un caracter dușmănos față de regimul democrat popular din R.P.R.** În perioada 1955-1958 inculpatul Voiculescu Vasile a participat de mai multe ori la discuțiile ce au avut loc la locuința lui Mironescu Alexandru, pe marginea unor lucrări scrise de el, cît și de inculpatul Teodorescu Alexandru (Sandu Tudor - n.n.), manifestîndu-și nemulțumirea că aceste lucrări nu pot fi publicate, afirmînd în mod dușmănos că în R.P.R. n-ar exista libertate.“

Din volumul 2 al Dosarului P/202 „Teodorescu Alexandru și alții“ aflăm că V. Voiculescu a fost arestat la 5 august 1958 învinuit întii de „**uneltire contra ordinii constituționale**“ conform „Ordonanței de reținere“ de la fila 393 a scriiturii de 74 de ani care era emisă de un anchetator penal de Securitate din Direcția de Anchete Penale a Ministerului Afacerilor Interne. Prin ordinul lui se cerea „**tuturor organelor forței publice, conformîndu-se legii, să aresteze și să conducă la arestul M.A.I.-București pe numitul Voiculescu Vasile**“. Acesta va rămîne în arest preventiv pînă cînd sentința va lua altă înfașurare; calvarul abia începea. În acest arest același anchetator penal de Securitate îl supune interogatoriilor ore-n șir. În urma violențelor psihice și fizice V. Voiculescu își recunoaște „**vina**“ de a fi scris și dat spre lectură un caiet cu „**poezii duhovnicești**“ ca și „**crima**“ de a se fi întîlnit, periodic, cu cei ce aveau nevoie, ca și el, de

exercițiul spiritului la lumina creației.

Procesul verbal de interogatoriu din 5 august 1958 de la fila 398 menționează durata de patru ore a anchetării poetului inculpat, timp în care, același anchetator penal de securitate îl învinuiește că „**a scris unele materiale cu caracter ostil regimului din R.P.R. și a făcut parte dintr-un grup contrarevoluționar condus de Alexandru Teodorescu zis Sandu Tudor și Alexandru Mironescu**“. V. Voiculescu este forțat prin mijloace specifice anchetelor din acei ani să recunoască „**desfășurarea activității ostile regimului din R.P.R.**“, să ia asupra-și „**vina**“ de a fi scris „**multe poezii cu caracter mistic și religios de îndemn la o viață duhovnicească de rupere de viață care prin interpretare au caracter dușmănos față de regim**“. Tot acum este acuzat de „**activitate ostilă regimului din R.P.R. împreună cu alte elemente dușmănoase în grupul condus de Alexandru Teodorescu zis Sandu Tudor care făcea membrilor grupului o educație mistică**“. Procesul verbal de interogatoriu din 16 august 1958 de la fila 403 a Dosarului P/202, vol. 2 – ACNSAS consemnează începutul anchetei prin mijloacele căreia V. Voiculescu recunoaște întîlnirile oamenilor de cultură, ale preoților, ale studenților în casa profesorului Alexandru Mironescu.

Între 5 și 16 august 1958, datele celor două anchete urmărite pînă aici, apare în dosarul P/202 vol. 2 un *Certificat medical* aflat la fila 418, emis de medicul închisorii M.A.I., cu diagnosticul „**cifo-scolioză dorsală traumatică**“ diagnostic ce confirmă starea unei coloane vertebrale rupte prin lovire brutală. Presupunerea mea este că încă din timpul primei anchete V. Voiculescu a fost adus în stadiul de infirm, prin lovirea pînă la rupere a coloanei sale vertebrale. Mi se pare o deducție logică, deoarece certificatul medical este emis între primele două anchete, așadar la începutul *detenției preventive* din M.A.I. Asta înseamnă că închisorile sale, Aiudul și Jilava, le-a făcut în deplorabila stare de infirm, cu spatele frînt încă din timpul arestului preventiv.

Dar să revenim la modul în care a fost completat formularul certificatului medical despre care vorbeam mai sus. El este suspect, cu două grafii diferite, una a medicului închisorii care completează doar rîndul de sus al formularului cu un scris îngrijit și alta primitivă cu care este înregistrat diagnosticul care ar fi trebuit scris în formular de către medic. Actul pare emis de cineva care nu a vrut să confirme cu mîna lui o asemenea grozăvie. Regimul îi absolvea pe acești monștri de orice crimă... *Fișa medicală din 17 martie 1960*, timp în care poetul era deținut în Penitenciarul Aiud, relevă „**distrofie în gradul III cu un țesut muscular foarte redus dezvoltat**“. Dar vom reveni cu comentarea dosarului de penitenciar.

În urma hotărîrii Procuraturii Militare din 14 ianuarie 1959 – Tribunalul Suprem al R.P.R., i se stabilește, prin respingerea recursului, pedeapsa. V. Voiculescu este condamnat la „**5 ani muncă silnică pentru crima de uneltire prevăzută și pedepsită de articolul 209 punctul 2 al ultimului cod penal deoarece s-a manifestat dușmănos la adresa regimului democrat-popular din R.P.R.**“

În vara anului 1958 erau arestați majoritatea preoților și intelectualilor ce vor constitui „**lotul rugului aprins**“. Mișcarea „**Rugul aprins**“ fusese alcătuită ca o asociație a cărei activitate consta în îndrumarea cu ajutorul unor monahi ca Benedict Ghiuș și Sofian Boghiu, alături de ieroschimonahul Daniil (cunoscut sub numele de poet Sandu Tudor) a unui număr de studenți care ar fi urmat, apoi, calea călugăriei, pentru a le fi, la rîndu-le, dascăli altora, urmîrea ridicarea morală și intelectuală a vieții bisericești. Avea loc, astfel, întîlnirea unică dintre intelectualii români și biserică.

Interzisă în 1948, activitatea asociației încetează. De altfel, mentorul ei, Sandu Tudor se retrage la Mînașirea Govora, apoi la Crasna, unde devine monahul Agathon, pentru ca, după ce este arestat în 1950 și eliberat în 1952 să devină, cum am amintit mai sus, ieroschimonahul Daniil, stareț la schitul Rarău.

Cei din „**lotul Rugului aprins**“ au fost pedepsiți crunt de puterea comunistă pentru credința lor pe care n-au încetat s-o afirme.

Securitatea a fabricat pentru ei învinuirea de „**acțiune legionară**“ pentru argumentarea fals legală a condamnării lor politice. Asociația „**Rugul aprins**“ se baza pe rugăciunea inimii înălțată mîlosteniei Domnului Nostru Iisus Hristos.

Dosarul P(penal) nr. 202 „Teodorescu Alexandru și alții“ (poetul Sandu Tudor - n.n.) provenit din Arhivele Ministerului de Justiție, secția Instanța Militară, aflat astăzi în Arhiva Consiliului Național pentru Studierea arhivelor Securității (ACNSAS) cuprinde sentința, anchetele, recursul și actele de penitenciar ale membrilor lotului și

documente

O trecere-n revistă a documentelor din dosarul de penitenciar al lui V. Voiculescu este mai concludentă decât orice comentariu. Ea nu dă loc speculațiilor ori concluziilor pripite. Documentele-n sine relevă, în orice dosar de acest fel, ființa celui ce-a îndurat calvarul. Transpare, prin grosolania întrebărilor anchetatorilor, prin formularea actelor de către organelor de Securitate, prin formularele tip ale regimului concentraționar, adevărul moral al celui ce-a dus toate poverile inimaginabile ale torturii psihice și fizice, ale umilinței morale și ale degradării biologice... Din fericire, rămân multe figuri emblematice ale intelectualității românești cu un portret interior impecabil, incredibil și, cel puțin pentru mine, dătător de speranță și de certitudini. Dar despre asta, mai târziu. Subiectul merită a fi dezvoltat fiindcă adesea s-a trecut cu superficialitate peste această temă, comițându-se grave nedreptăți prin comentarii pripite. Voi reveni.

Dosarul de penitenciar al lui V. Voiculescu se află în volumul 6 al Dosarului P/202, „Teodorescu Alexandru și alții” din ACNSAS.

De pe fila 122, care este coperta dosarului, aflăm închisorile prin care a trecut poetul precum și numerele matricole purtate:

Închisoarea „C” M.A.I.
Jilava K 40 din 3.08.1958
Aiud 7/59
Aiud K-74/59
Aiud K-19/60.

Internat la Aiud în 1959, la 75 de ani, cu coloana frântă încă din ancheta din arestul M.A.I., V. Voiculescu, cu antecedente medicale personale îngrijorătoare, suferă tratamentul temniței, înscris la „categoria penală criminal de război”. Fila 125 a dosarului său de penitenciar conține o fișă medicală, emisă de formațiunea (penitenciarul –

n.n.) 0622 Aiud în 1959: „V. Voiculescu C. Vasile – Vîrsta 75 de ani, profesia – medic uman; Antecedente personale; boli infecto-contagioase: febră tifoidă, tifos exantematic, febră recurentă, hepatită epidemică, T.B.C. pulmonar stîng, sindrom cardio-vascular, colită cronică de fermentație, cistită cronică, apendicită cronică. Starea prezentă: greutate 57 kg și 1,65 înălțime; pielea: palidă. Concluzii: diagnostic: senilitate (diagnostic în discordanță cu felul condamnării și întemnițării – n.n.). Aptitudinea de muncă: inapt de muncă.”

Altă fișă medicală pentru deținuți o găsim la fila 126 a dosarului. E datată cu 17.03.1960. Spicuiesc din ea: „Țesut muscular – foarte redus dezvoltat; Diagnostic – colită cronică, tahicardie sinusală, distrofie gradul III. Inapt pentru muncă.”

Tot mai împușinat la trup, tot mai suferind, V. Voiculescu va duce calvarul Aiudului în starea de infirmitate cauzată de frîngerea, în ancheta, a coloanei sale vertebrale. Despre „cifoscolioza dorsală traumatică” nu se mai pomeneste, însă, în nici o fișă medicală de la dosar. Doar acest „țesut muscular foarte redus” și „distrofia de gradul III” ne amintesc continuu despre modul cum ar putea vieții cineva cu spinarea frîntă în plină senectute.

Citeva acte din dosarul de penitenciar V. Voiculescu refac drumul parcurs de „doctorul fără arginți” cum aș îndrăzni să-l mai numesc pe poet. Ele sunt concludente pentru un destin incredibil în măsura în care, trecînd prin calvar, V. Voiculescu a rămas în viață. O viață de martir, și totuși, o viață. Să revenim:

Fila 149, a dosarului cuprinde un act important de mare valoare istorico-literară: „Mandat de arestare emis de M.A.I. – Direcția Anchete Penale. București 5 august 1958. În numele legii și poporului: Lt. major Mihăilescu Gheorghe (nimeni altul decît anchetatorul lui

MINISTERUL AFĂCERILOR INTERNE
SERVICIUL CERCETARE

C.N.S.A.S.
SERVICIUL CERCETARE

06 OCT 1958

Certificat Medical

Subsemnatul *Amalia Costin*
Medic M. A. I. verifică că:
Anchetat *Voiculescu Vasile*
complet sîmbrit

întrucît de *colombelă dorsală traumatică*
Patol. Hepatică T.A. 7/12

și este *în deplină facultate mintală*
de muncă și fizică

și nu este

Medic *Haraj*

V. Voiculescu – n.n.), anchetator penal de Securitate din M.A.I. – Direcția de Anchete Penale, avînd în vedere actele de procedură penală încheiate împotriva numitului: Voiculescu Vasile [...] Considerînd că din ancheta efectuată rezultă probe suficiente de culpabilitate împotriva lui Voiculescu Vasile;

[...] arestarea este reclamată de interesele securității statului; [...]

ORDON

Tuturor organelor forței publice ca, conformîndu-se (sic!) legii să aresteze și să conducă la arestul M.A.I.-București pe numitul Voiculescu Vasile.

Punem în vedere șefului arestului M.A.I.-București să-l primească și să-l rețină pe timp de 60 de zile (era termenul arestării preventive, n.n.), adică de la data de 5 august 1958 pînă la data de 4 octombrie 1958.

Anchetator penal de securitate
Lt. maj. Mihăilescu Gh.”

Fila 135 marchează un alt moment de memorat: încarcerarea lui V. Voiculescu. Este vorba despre o „Adresă a penitenciarului Jilava nr. 1170/1959, carceră 40/1958 (acesta va deveni unul din numerele matricole purtate de V. Voiculescu – n.n.) către Direcțiunea Generală a Miliției – Serviciul Evidenței Operative:

Vă înaintăm fișa de încarcerare a numitului Voiculescu Vasile [...] deus în baza mandatului de arestare 499/1959 emis de T.M. al Reg. II Milit. (Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Militară - n.n.), condamnat la 5 ani muncă silnică prin hotărîrea 125/958 pentru uneltire [...].

Pedeapsa începe la 05.08.1958, expiră la 03.08.1963.”

La fila 137 a Dosarului P/202 vol. 6 – ACNSAS aflăm că Tribunalul Suprem al R.P.R., Colegiul Militar, la 23 ianuarie 1959, îi respinge recursul declarat împotriva sentinței nr. 125 din 08.11.1958.

În sfîrșit, conform decretului 291/1962 al Consiliului de Stat al R.P.R., V. Voiculescu este eliberat. Dar să vedem cum sună această eliberare, adresa 2870 a „M.A.I.-Formațiunea (penitenciarul – n.n.) Aiud 0622, din 28.04.1962 către Direcția Generală a Miliției” în care se specifică: „a fost deus (V. Voiculescu – n.n.) la data de 5 august 1958 în baza mandatului de arestare nr. 499/1959 emis de Tribunalul Militar Reg. a II-a, fiind condamnat la 5 ani muncă silnică [...] pentru uneltire [...]. S-a eliberat fiind grațiat conform D., 291/1962 al Consiliului de Stat al R.P.R.”

V. Voiculescu se stîngea din viață la 26 aprilie 1963. Ca o ironie a sortii, anul morții sale coincide straniu cu anul în care urma să-i expire pedeapsa. Pedeapsa de a fi scris și dat spre lectură un „caiet de poezii duhovnicești”...

Ioana DIACONESCU

SERUL AFĂCERILOR INTERNE
Direcția de Anchete Penale

C.N.S.A.S.
SERVICIUL CERCETARE
06 OCT 1958

26 august 1958
Conform art.252 al.2 CPP,
se confirmă prezentul mandat de
arestare privind pe VOICULESCU
VASILE

Comandor Militar
de Justiție

MANDAT de ARESTARE

București, 5 august 1958 ;

În numele legii și al poporului ;

Lt. Maj. MIHĂILESCU GHEORGHE, anchetator penal de securitate din M.A.I.-Direcția de Anchete Penale;

Avînd în vedere actele de procedură penală încheiate împotriva numitului :

- VOICULESCU VASILE, născut la 27 noiembrie 1884, în com. Pîrscov-Buzău-reg. Floești, fiul lui Constantin și Sultana de naționalitate romînă, cetățean al R.P.R., de profesie medic - pensionar - și scriitor, cu ultimul domiciliu în București str. Dr. Stăicovici Nr. 34, urmărit potrivit art.196 C.P.P. pentru delictul de uneltire contra ordinii sociale;

Avînd în vedere că aceste fapte sînt prevăzute și pedepsite de art.209 pct.1 C.P. al R.P.R.;

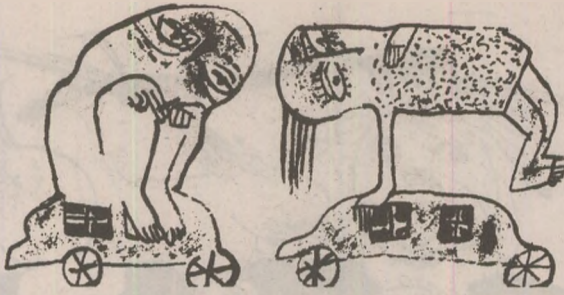
Considerînd că din ancheta efectuată rezultă probe suficiente de culpabilitate împotriva lui VOICULESCU VASILE;

Văzînd că invinuitul se găsește în situațiunea prevăzută de art.200 pct.9 C.Pr.Penală, întrucît fapta interesează ancheta penală, se pedepsește cu o pedeapsă mai mare de un an și arestarea este reclamată de interesele securității statului;

Văzînd și dispozițiunile art.253 C.Pr.Penală;

Pentru aceste motive,

ORDON :

calendar

↑
ntr-un articol din 1937, Pompiliu Constantinescu observă cu justete că există o periodicitate, cam din trei în trei decenii, când cultura română trece printr-o criză : „Suntem nevoiți să o luăm de la capăt, să ne clarificăm principiile, să reinventăm a gândi“. Poezia pare a se supune și ea, inevitabil, aceluiași destin. Într-un astfel de moment de „schimbare la față“ a actului liric, după ce sonorile interbelice osteniseră și decăzuseră în clișee, răsare din Mălinii Sucevei (cătunul Poiana Mărului) o voce „revoluționară“ în literă și în spirit, refăcând oarecum, conjunctural, mitul adolescentului rimbaudian. Este Nicolae Labiș, născut la 2 dec. 1935 („Mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună“), mort însă afit de timpuriu, la 22 dec. 1956. Statura sa poetică de-abia începuse să se înalțe peste fiorul *Primelor iubiri* și peste creștetul unei generații izbite ori ridicare de insidiosul val al politicului anilor '50, politic devenit, după o expresie a lui Lucian Raicu, „plasma vieții însăși“. Este cu afit mai reconfortant să se constate izbînzile estetice ale acestui tînar poet „veridic și brav“ (T. Vianu) care, printr-o complicitate precoce cu zonele de farmec ale limbii, decupează din propria biografie imagini de o limpezime grațioasă : „Sălbăticiunile sfioase trec pe sub troiene și apucă / Cleștarul serii-n coarne, ca în clește“. Delicatețea „cleștarului“ și duritatea „cleștelui“ contribuie nu numai la un inedit joc de cuvinte, ci exprimă chiar trăsătura cea mai pregnantă a firii lui omenești și a structurii lui poetice. Dacă din evocările prietenilor reiese că scurta viața i se consumă între generozități cordiale și causticități de moment, și în creație dovedește disponibilitate în contopirea celor mai diverse esențe. „Vîrstei de bronz“ în care răsună accente profetice, de nedezmițită solidaritate : „Clopote grave sunară trezirea / Generației noastre. // Tragem cugetarea afară din teacă“ i se alătură, cu maximă naturalitate, confesiuni de pudică intimitate : „În mijloc e poiana-n lună mată / Și-ntr-însa

cineva a desenat / Copilul pur pe care altădată/ Așa precum pe mine l-a chemat“. Cînd, în 1951, este luat de profesorul C-tin Ciopraga de la școala din Fălticeni și dus la Iași (cîștigase concursuri literare, talentul începuse deja a-i fi recunoscut și apreciat) scrie pe coperta unei cărți cîteva rînduri desprinse parcă din *Aminții* lui Creangă. Ca un

Decembrie

alt Nică, ia drumul „școlilor înalte“, dar plecarea e voită și optimismul debordant : „Zilele frumoase s-au șters, și eu aștept alte zile frumoase care să-mi farmece viața, că de nu vor veni, face-le-voi“. Există în această ultimă inversiune o energie latentă, o vitalitate care nu pot fi stăvilit nici mai tîrziu, cînd poezia i se maturizează și lirismul devine „cerebral“. Reminiscente simboliste pun accent pe aliterații de mare efect muzical : „În vii vibrează struguri străvezii“, iar „Din vuirea de tramvaie și din ud pavaj“ (ce stranie anticipare !) îl salută pe „încîlcitul ștregar, Arthur“. Coșurile orașului fumegă și „își cern spuza-n puderie“. Ca și A. E. Baconsky (poet parodiat cu talent, de altfel, spre admirația colegilor de la Școala de Literatură din șos. Kiseleff nr. 10), descifrează peste tot în existența lui „semne“. Cînd fulgerul îl lovește casa, vrea să creadă într-un semn de „noroc“ și „îmbărbătare“, dar înțelege că fiecare om își poartă predestinarea : alergi prin viață „dup-o poruncă-n tine încuiată“. Printre versuri discursive, rod al lucidității în permanență stare de veghe, se strecoară din timp în timp și cîte o premoniție sfîșietoare, în felul Magdei Isanos. Labiș își poate descifra și el în frunzele toamnei destinul, ca într-un oracol ancestral : „Sufla prin frunzare o boare subțire, /

Treceam pe cărări murmurînd, lăcrămînd / Și mîngîiam copacii pentru despărțire“. Rimele interioare lasă impresia de bocet, deși autorul *Luptei cu inerția* nu agreează lamentația. Este plînsul ascuns, orgolios, al bărbatului care nu suportă umilinta izbăvitoare a lacrimilor : „Și nebagat de seamă, am plîns în mine“. S-a observat, nu o dată, în atitudinea poetului o poză oarecum teatrală, o înclinație spre cuvîntul brăzdat de stranietăți. Anumite versuri obligă la o rostire ceremonioasă, cu sacadări ce dau adîncime unor reprezentări mai degrabă sumbre. Ca și Emil Botta, Labiș se salvează de distructivul „drog al sinelui“ prin invenția unei mitologii personale. „Dracul șchiop“, „Plai - bătrîn“, sau „Rîul verde / Imaginînd din aburi figura lui Satan“ par afit de departe de „natura psiho-somatică fericită“ pe care o atribuie Lucian Raicu prietenului său și populează o lume mai degrabă dezolantă, tenebroasă. Este ciudat, dar pînă și o poezie de mare delicatețe, o miniatură lucrată în filigran macedonskian (îi lipsește, totuși, șmalțul de protecție și de fixare a simțirilor fragede), trădează „osia ruptă“ dintre lumile eului liric scindat : „Uită-te, încă e rouă / Și toamna începe să-și teasă / Foile galbene în suflute, / Pale neliniști în pomi de mătăsa“. Dar „palele neliniști“ se intensifică și iată strofa a doua, cu oximoronul „rece / fierbinte“ al spaimelor pure : „Și uită-te-i rece dar trece / Și vara-i alături dar frunzele pică / Și uită-te-i rece dar trece / Fiorul fierbinte de care ni-i frică“. „Și“-ul fals narativ, în plină implozie emoțională, respiră precipitat și lasă impresia de „prea multă grabă“ spre un final gîndit cu neomenească detașare în *Albatrosul ucis*.

În pofida dispariției sale fără noimă, Labiș rămîne cum a stabilit G. Călinescu : „un poet pe deplin exprimat“.

Gabriela URSACHI

8.12.1876 - s-a născut Hortensia Papadat-Bengescu (m. 1955)
8.12.1928 - s-a născut Toma George Măiorescu
8.12.1958 - s-a născut Radu Voinescu
8.12.1976 - a murit George Sidorovici (n. 1920)
8.12.1991 - a murit Jiva Popovici (n. 1934)
8.12.1996 - a murit Marin Sorescu (n. 1936)
9.12.1924 - s-a născut Mircea Seche
9.12.1934 - a murit George Boldea (n. 1905)
9.12.1941 - s-a născut Mircea Vaida
9.12.1972 - a murit Ieronim Șerbu (n. 1911)
9.12.1998 - a murit Banu Rădulescu (n. 1924)
10.12.1927 - s-a născut Mircea Novac
10.12.1934 - s-a născut Ion Bujor Pădureanu
10.12.1936 - s-a născut Anghel Felicia Sprânceană
10.12.1966 - a murit Ion Chinezu (n. 1894)
11.12.1902 - s-a născut Nicolae H.Dimitriu (m. 1980)
11.12.1903 - s-a născut Dan Simonescu (m. 1993)
11.12.1931 - s-a născut Lucian Dumbrava
12.12.1905 - s-a născut Virgil Huzum (m. 1992)
12.12.1929 - s-a născut Marin Bucur (m. 1994)
12.12.1939 - s-a născut Tudor Octavian
12.12.1943 - s-a născut Dorel Sibii
12.12.1962 - a murit Felix Aderca (n. 1891)
13.12.1693 - a murit Mitropolitul Dosoftei (n. 1624)
13.12.1887 - s-a născut Mihail Cruceanu (m. 1988)
13.12.1907 - s-a născut Grigore Băjenaru
13.12.1948 - a murit Zaharia Bărsan (n. 1878)
13.12.1983 - a murit Nichita Stănescu (n. 1933)
13.12.1987 - a murit George Acșinteanu (n. 1905)
13.12.1987 - a murit Marcel Mihalăș (n. 1937)
14.12.1898 - s-a născut Petru Caraman (m. 1980)
14.12.1910 - s-a născut Gaby Michailescu
14.12.1932 - s-a născut Dumitru Solomon (m. 2002)
14.12.1939 - s-a născut Rodica Tăutu Lolita
14.12.1941 - s-a născut Iulian Neacșu
14.12.1942 - a murit Barbu Marian (n. 1876)
14.12.1946 - a murit I.A.I.Brătescu-Voinesti (n. 1868)
14.12.1986 - a murit Constantin Chioralia (n. 1902)
15.12.1884 - s-a născut G.T.Niculescu-Varone (m. 1984)
15.12.1887 - s-a născut Cella Delavrancea (m. 1991)
15.12.1887 - s-a născut A. de Hertz (m. 1936)
15.12.1900 - s-a născut Sanda Movila (m. 1970)
15.12.1915 - s-a născut Vintilă Horia (m. 1992)
15.12.1921 - s-a născut Nicolae Barbu (m. 1985)
15.12.1924 - s-a născut Papp Ferenc
15.12.1926 - s-a născut Elefterie Voiculescu
15.12.1933 - s-a născut Dan Rebreanu
15.12.1953 - s-a născut Leonard Oprea
15.12.1963 - a murit Leca Morariu (n. 1888)
15.12.1980 - a murit Ion Maxim (n. 1925)
15.12.1993 - a murit Aurel Martin (n. 1926)
15.12.2004 - a murit Zina Molcuț (n. 1930)
16.12.1881 - s-a născut Ion Al.Vasilescu-Valjean (m. 1960)
16.12.1924 - s-a născut Hajdu Zoltán (m. 1982)

16.12.1943 - s-a născut Tudor Olteanu
16.12.1944 - s-a născut Emil Pinteau (m. 2004)
16.12.1952 - s-a născut Rolf Bossert
16.12.1962 - a murit Cezar Drăgoi (n. 1925)
16.12.1967 - a murit Alexandru Hodoș (n. 1983)
16.12.1989 - a murit Franz Liebhart (n. 1899)
16.12.1993 - a murit Ovidiu Constantinescu (n. 1914)
17.12.1870 - s-a născut I.A.Bassarabescu (m. 1952)
17.12.1905 - s-a născut Dionisie Pippidi (m. 1993)
17.12.1928 - s-a născut Felicia Marina
17.12.1933 - s-a născut Eugenia David
17.12.1939 - s-a născut Andrei Ionescu
17.12.1941 - s-a născut Liviu Petrescu (m. 1999)
17.12.1941 - s-a născut Vasile Romanciuc
18.12.1854 - s-a născut Ioan Nădejde (m. 1928)
18.12.1903 - s-a născut Ilarie Voronca (m. 1946)
18.12.1928 - s-a născut Victor Bărlădeanu
18.12.1929 - s-a născut Dionisie Șincan
18.12.1943 - s-a născut Vasile Constantinescu (m. 2004)
18.12.1977 - a murit Teodor Scariat (n. 1907)
18.12.1985 - a murit Liviu Rusu (n. 1901)
19.12.1920 - s-a născut Neculai Chirica
19.12.1929 - s-a născut Liana Dobrescu
19.12.2000 - a murit Arcadie Donos (n. 1925)
20.12.1861 - s-a născut Constantin Mille (m. 1927)
20.12.1921 - s-a născut Israil Bercovici (m. 1988)
20.12.1929 - s-a născut Al. Căprariu (m. 1988)
20.12.1935 - s-a născut Daniel Drăgan
20.12.1943 - s-a născut Magda Ursache
20.12.1944 - a murit Nicolae Cartoian (n. 1883)
20.12.1950 - s-a născut Ioan Flora (m. 2005)
20.12.1966 - a murit Mihail Sorbul (n. 1885)
21.12.1865 - s-a născut G.Bogdan-Duică (m. 1934)
21.12.1904 - s-a născut Constantin Apostol
21.12.1913 - s-a născut Nicolae Costenco (m. 1993)
21.12.1915 - s-a născut Ada Orleanu (m. 1990)
21.12.1929 - s-a născut Dorina Tulpan
21.12.1933 - s-a născut Dan Zamfirescu
21.12.1936 - s-a născut Iuliu Cărcelăan
21.12.1960 - s-a născut Lorina Bălăceanu
21.12.1966 - a murit Valeriu Ciobanu (n. 1917)
21.12.1998 - a murit Dan Laurențiu (n. 1937)
21.12.2002 - a murit Alexandru Spănu (n. 1943)
21.12.2005 - a murit Pirelex Martinescu (n. 1911)
22.12.1898 - s-a născut Virgiliu Monda (m. 1991)
22.12.1918 - s-a născut Valentin Raus (m. 1994)
22.12.1928 - a murit Ioan Nădejde (n. 1854)
22.12.1944 - s-a născut Dan Mutașcu
22.12.1956 - a murit Nicolae Labiș (n. 1935)
22.12.1985 - a murit Constantin Ioncică (n. 1936)
23.12.1924 - s-a născut Ion Trandafir
23.12.1930 - a murit Constantin Z.Buzdugan (n. 1870)
23.12.1948 - s-a născut C-tin Mihai Banciu
24.12.1872 - a murit Radu Ionescu (n. 1834)

24.12.1889 - s-a născut Nichifor Crainic (m. 1972)
24.12.1922 - s-a născut Victor Tornyopol (m. 1985)
24.12.1926 - s-a născut Natalia Stănescu
24.12.1933 - s-a născut Ion Țugu (m. 2002)
24.12.1934 - s-a născut Ștefan Melnic
24.12.1941 - s-a născut Gheorghe Vodă
24.12.1941 - s-a născut Ioan Alexandru (m. 2000)
24.12.1979 - a murit Ion Bălan (n. 1909)
25.12.1901 - s-a născut Ion Stoia Udrea (m. 1977)
25.12.1919 - s-a născut Horia Deleanu (m. 1998)
25.12.1927 - s-a născut Mihai Stoian (m. 2005)
25.12.1963 - a murit, Tristan Tzara (n. 1896)
25.12.2003 - a murit Valeriu Dudu Cecilia (n. 1923)
26.12.1912 - s-a născut Neagu Rădulescu (m. 1972)
26.12.1920 - s-a născut Felix Milorad
26.12.1943 - a murit Gh. Proca (n. 1867)
26.12.1962 - a murit Radu Stanca (n. 1920)
27.12.1887 - s-a născut Lazar Iiescu (m. 1977)
27.12.1897 - s-a născut Tudor Vianu (m. 1964)
27.12.1906 - s-a născut Emil Giurgiuca (m. 1992)
27.12.1911 - s-a născut Ion Schintea
27.12.1926 - s-a născut Nicolai Savostin
27.12.1944 - s-a născut Ștefania Plopeanu
27.12.1962 - a murit Erwin Wittstock (n. 1899)
27.12.1993 - a murit Manole Auneanu (n. 1935)
28.12.1917 - s-a născut Ștefan Stănescu
28.12.1926 - s-a născut Ileana Soldea
28.12.1941 - s-a născut Ioana Em.Petrescu (m. 1990)
28.12.1942 - s-a născut Valentina Buzilă
28.12.1951 - s-a născut Damian Theodor
28.12.2001 - a murit Ion Popa Argeșanu (n. 1941)
29.12.1873 - s-a născut Ovid Densusianu (m. 1938)
29.12.1876 - s-a născut Lia Hârșu (m. 1964)
29.12.1894 - s-a născut Emilian I.Constantinescu (m. 1977)
29.12.1907 - s-a născut Petre Iosif (m. 1978)
29.12.1909 - s-a născut Puia Florica Rebreanu (m. 1995)
29.12.1912 - s-a născut Radu Popescu (m. 1985)
29.12.1978 - a murit Franyó Zoltán (n. 1887)
29.12.2001 - a murit Ion Popa-Argeșanu (n. 1941)
30.12.1826 - s-a născut Iancu Alecsandri (m. 1884)
30.12.1892 - s-a născut George Magheru (m. 1952)
30.12.1894 - s-a născut Al. Marcu (m. 1955)
30.12.1894 - a murit Ion Păun-Pincio (n. 1868)
30.12.1924 - s-a născut Traian Bălăceanu (m. 1993)
30.12.1975 - a murit Zoe Verbiceanu (n. 1893)
30.12.1986 - a murit Ion Bănuță (n. 1914)
30.12.2002 - a murit Alexandru Cristea (n. 1920)
31.12.1842 - s-a născut Iacob Negruzzi (m. 1932)
31.12.1889 - a murit Ion Creangă (n. 1839)
31.12.1919 - s-a născut Jean Grosu
31.12.1953 - a murit Mărgărita Miller-Verghy (n. 1865)
31.12.1956 - a murit Eugen Herovanu (n. 1874)
31.12.1980 - a murit Ana Mășlea-Chirilă (n. 1938)
31.12.2001 - a murit Ion Zamfirescu (n. 1907)
31.12.2004 - a murit Felix Milorad (n. 1920)

parodii originale

CORECT POLITIC DESPRE CORECTITUDINEA POLITICĂ

Am fost timp de o zi, cu toții, adepți ai corectitudinii politice. Nimeni dintre noi nu știe cum anume s-a întâmplat. Poate că a

trecut prin redacție Alexandra Olivotto și a lăsat în urmă, ca o dără de parfum, ceva din această ideologie. Sau poate că băiatul care ne-a adus pizza (trimis de firma „Pizza la domiciliu”) era de fapt Ion Bogdan Lefter deghizat și el ne-a presărat peste cașcavalul ras și ciupercuțele folosite ca umplutură puțin praf de „political correctness”, din flaconul pe care îl are mereu asupra sa.

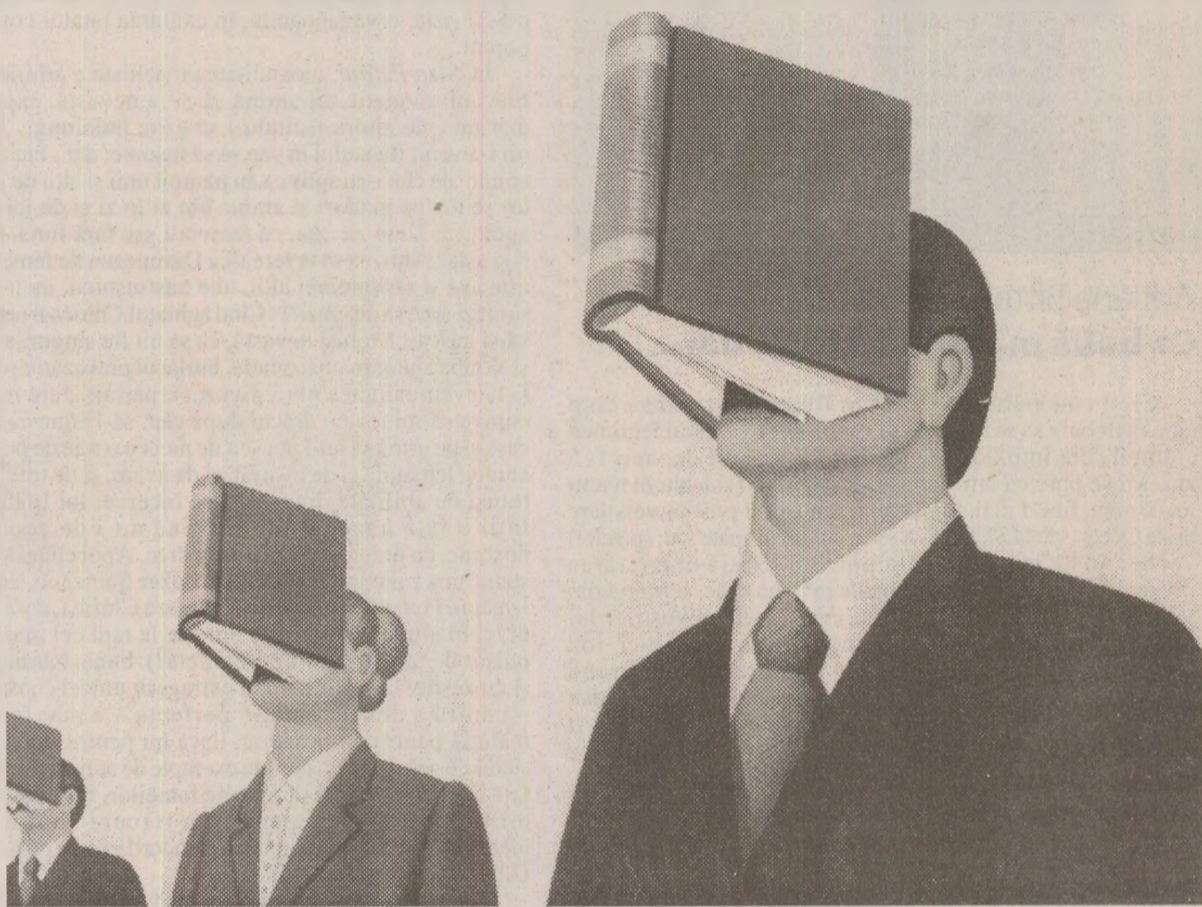
Cert este că timp de 24 de ore am văzut lumea dintr-o nouă perspectivă. Ne-am dat seama, fiecare despre sine, dar mai ales fiecare despre ceilalți, că suntem cu toții niște păcătoși, buni de supus oprobiului public. Prin ceea ce spunem și facem încălcăm mereu reguli sacrosancte.

Dar și mai surprinzătoare a fost experiența pe care am trăit-o citind, în acest interval de 24 de ore, literatură. Scriitori mari, unii dintre ei clasici, pe care îi veneram în mod naiv, ni s-au înfățișat dintr-o dată ca delincvenți intratabili și am regretat că nu aveam la îndemână fluier de polițist ca să-i chemăm la ordine.

Spre rușinea noastră, momentul de clarviziune (singurul din întreaga noastră carieră literară) a trecut. Am redevenit adepții dintotdeauna (fără îndoială, culpabili) ai bunului-simț.

Au rămas însă însemnările pe care ni le-am făcut pe parcursul celor 24 de ore. Le publicăm acum, în preajma sărbătorilor, pentru a-i amuza pe cititorii care sunt păcătoși ca noi și care au, bineînțeles, umor.

...Și pentru a-i face să se bucure pe adepții corectitudinii politice, care, bineînțeles, n-au umor. (Red.)

Ioana Pârvulescu

Ce nu înțeleg prea-corecții politic...

- Ca, vorba lui Alexandru Paleologu, o femeie nu e nicidecum inferioară bărbatului, dar nu e nici superioară lui și, în nici un caz, nu e egală lui. Sau invers: un bărbat nu e inferior femeii, nu e superior ei și, în nici un caz, nu e egalul ei.

- Ca, vorba lui Umberto Eco, dacă un actor afroamerican se oferă să-l interpreteze pe vikingul Erik cel Roșu, n-ai ce face, ești nevoit să-i atragi atenția că nu e tocmai potrivit pentru rol.

- La fel cum, dacă pe Claudia Schiffer n-o distribuie în rolul lui King Kong, nu o faci din motive de discriminare de sex.

- Ca atunci când Mircea Cartărescu scrie în *De ce iubim femeile* că doamnele șofează „în mașini lustruite ca niște bomboane” el face o comparație plastică și care ține de literatură, nu una ideologică. Și că literatura e spațiul libertății absolute, iar a-i impune chingile politicii de orice tip e o formă de totalitarism, rinocerizare sau doar prostie.

- Ca nu e nimic rău dacă, femeie fiind, un bărbat te lasă să ieși înaintea lui pe ușa și chiar îți deschide ușa, că dacă îl lasă femeia pe bărbat să iasă înaintea ei nu câștigă nimic, iar dacă ies amândoi deodată se creează îmbulzeală.

- Ca peste o generație-două li se vor citi excesele și nu vor scăpa de râsul (în cazul cel mai bun) urmașilor.

- Ca, prin ochelarii corectitudinii politice, toată literatura lumii e mai mult sau mai puțin incorectă și că o literatură „corectă” e un nonsens.

- Ca dacă *Moartea la Veneția* a lui Thomas Mann

ar fi citită cu asemenea ochelari, Gustav von Aschenbach ar fi devenit un pedofil care dă un exemplu periculos, iar autorul ar fi trebuit interzis.

- Ca dacă Ion Budai-Deleanu ar fi scris *Țiganiada* în zilele noastre, ar fi fost ridicol să-i schimbe numele în *Rromiada*. Că ar fi scris-o tot românește pentru că limba țigănească „nu se poate scrie și puțin o înțeleg”. Că în epopeea lui arămii tot n-ar fi avut chef să se sacrifice, tot s-ar fi sfădit între ei și tot la un rai cu dealuri de caș, brânză și slănină, cu arbori în care cresc turte și colaci și garduri cu parii din „cârtașii” ar visa.

- Ca pentru a înțelege că discriminările, violența, rasismul etc. sunt rele nu e nevoie de prea-corecții cu pricina.

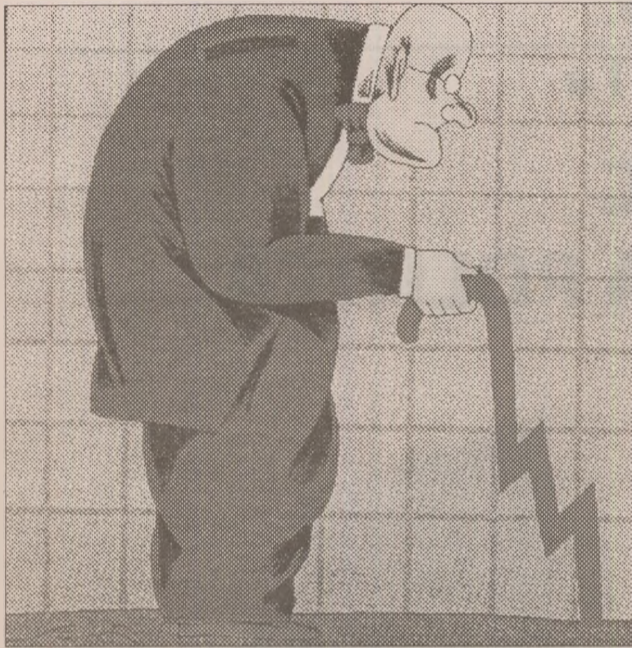
- Ca dacă spui cuiva *Dobitocule!* nu o faci ca să jignești dobitoacele necuvântătoare, ci ca să te aperi de dobitoci.

- Ca, vorba lui Einstein, dacă îți cultivi grădina, trebuie să omori viermii și omizile care îți mănâncă plantele. Iar dacă „vrei să eviți toate crimele astea din rațiuni morale, sfârșești prin a te omorî pe tine, totul din dorința de a lăsa în viață niște creaturi care nu au o asemenea concepție despre înaltele principii morale”.

- Ca fenomenul numit *political correctness* din America „a luat naștere pentru a promova toleranța și recunoașterea oricărei diferențe, religioasă, rasială și sexuală, și totuși e în curs de a deveni o nouă formă de fundamentalism care și-a făcut aproape un ritual din a se substitui limbajului cotidian, operând cu litera, în dauna spiritului” (Umberto Eco). Și că „mai cu seamă pot fi discriminați cei care nu respectă regulile de a fi *politically correct*”.

- Ca e mult mai bine să urmezi sfatul lui Mozart: „Trebuie să vă obișnuiți cu viața și să învățați să râdeți”. ■

corect politic despre corectitudinea politică

Adriana Bittel Ca babă mă simt vexată, dar...

Cred că există momente în literatura română când cineva trebuie să se ridice și să spună *enough!* unui fenomen cultural care intoxica mințile copiilor noștri de vreo 115 ani. Mi se pare că am așteptat destul să o facă altcineva în locul meu, tineri mai competenți, cu studii postuniversitare peste Ocean sau la SNSPA. Așa că, având în spate (au, spatele!) vechea justificare liberală potrivit căreia exercitarea rațiunii e o datorie a fiecărui cetățean*, mă ridic, scîrțind din toate incheieturile, să spun *No, Non, Nein* poveștilor lui Ion Creanga. În ochii tuturor locuitorilor României, Ion Creanga nu mai e un scriitor, ci un brand. Sub brand circulă, vehiculate de bunici, părinți, învățători care-și predau ștafeta de multe generații, poveștile (dar și povestirile și *Amintirile*), perpetuând prejudecăți nocive ce împiedică asimilarea trendurilor cu tradiție în Occident – feminism, ecologism, corectitudine politică. Și atunci, ce să ne mai mirăm că, nutriți din copilărie cu asemenea mentalități indigeste, în habitatul nostru postmodern proliferază iarba rea a discriminărilor de tot soiul, sufocând culturile implementate, finanțate, legiferate și păzite de foruri, organisme internaționale, fundații și persoane fizice luminate. Păi, la ce ne îndeamnă eternul și fascinantul Ion Creanga, cu periculoasa sa putere de seducție, în al cărui discurs abundă atitudini jignitoare față de femei, bătrini, minorități, persoane cu dizabilități, ignorarea drepturilor animalelor, violența domestică, exploatarea copiilor, distrugerea mediului natural, corupția, hărțuirea și șantajul? Ne face să ridem de victime, să simpatizăm cu infractorii, să fentăm normele U.E., simțind că ele ne forțează, excesiv și dogmatic, respectul. Și ne încurajează să nu ne sfiim a ne da pe față atitudinea proptită în prejudecăți și stereotipuri locale reiterate de secole. Intrată prin tradiție în specific.

O critică politică – în sensul foarte larg anglo-saxon – a poveștilor ar scoate la iveală multiple și grave incorectitudini, ce ar merita un studiu academic detaliat, pus la dispoziția organismelor abilitate. Nu pot aici să enumăr decât mostre ce responsabilizează nu doar autorul – nemuritorul, ci și lunga serie de receptori care s-au bucurat și au rîs și l-au iubit pe clasicul povestaș. Ceea ce continuă să facă și azi. Cineva trebuie să le spună: e o eroare și un prejudiciu adus imaginii țării noastre în pragul integrării.

În primul rînd, studiile de gen ar găsi în toată opera lui Ion Creanga un demers ideatic revoltător la culme: femeile sînt conceptualizate, adică exista doar în relație cu bărbații,

* Cf. Alexandra Olivotto, *Nu*, „România literară”, nr. 40/2005, p. 5.

** Că a venit vorba despre *Harap Alb*, pe care îl știu pe dinafară (fiindcă în mulții ani cit am dat meditații la gramatică mi-am ales spre analiză fraze-încuietore din el), mi-am adus aminte că, prin anii '80, într-o ediție ilustrată pentru copii pe care o cumpărasem băiatului meu, o frază de la începutul poveștii: „Și cine apuca a se duce pe atunci într-o parte a lumii adeseori dus rămînea pînă la moarte” – fusese cenzurată!

iar această relație se reduce la a-i servi în toate cele, neavînd ele dreptul de a decide asupra propriei vieți intime și profesionale. Frumoasă, robace și supusă – acesta e portretul femeii ideale din povești. De exemplu, fata de împărat din *Povestea porcului* se lasă măritată cu animalul, „zicînd în inima sa: «Dacă așa au vrut cu mine părinții și Dumnezeu, apoi așa să rămîie.» Și s-a și apucat de gospodărie.” Iar după ce arde pielea de porc, ca să-i rămîie doar bărbatul noptilor fierbinți, și acesta o părăsește, cum pe atunci adăposturi pentru femei singure însărcinate nu existau, n-are altă soluție decît să-și ia cîmpii: „Ea, văzîndu-se acum așa de nenorocită și horopsită, ce să facă și încotro s-apuice? Să se ducă la părinți? Se temea de asprimea tată-său și de șugubața defăimare a oamenilor. Să rămîie pe loc? Nu avea cele trebuitoare și-i era lehamite de muștrările socrilor.” Așa că devine o homeless-ă, o SDF-istă, o vagaboandă, în căutarea tatălui copilului ei, porcul.

În *Stan Pașitul*, mentalitatea machistă e arhi/arhetipică. Flacăul tomnatic tot amină să-și ia nevastă, experiențele maritale ale altora făcîndu-l să ezite îndelung: „De multe ori i-a venit flacăului în cap să se însoare, dar cînd își aducea aminte de cite i-au spus că au pătimit unii și alții de la femeile lor se lua pe gînduri și amîna din zi în zi și de joi pînă mai apoi [...]. Unia zic așa, că femeia-i sac fără fund. Ce-o mai fi și asta? Alții, că să te ferească Dumnezeu de femeia leneșă, mîrșavă și răsipitoare; alții, alte năstrușnicii, încît nu știi ce să crezi și ce să nu crezi?!” Cînd aghiutul Chirică îl persuadează să-și găsească totuși nevastă, ca să nu fie singur la bătrînet și să aibă ajutor în gospodărie, burlacul prevăzător se gîndește și la eventualitatea unui divorț cu partaj: „tare mă tem nu cumva să-mi ieu pe dracul după cap, să-l aduc cu lautari în casă și pe urmă să nu-l pot scoate nici cu o mie de popi; c-apoi atunci, lehamite și de însurat, și de avere, și de tot!” Convins totuși cu abilitate drăcească să încerce, lui lpată îi place întîi o fată *hazulie*, dar Chirică nu-i de acord: astea nostime, cu umor, au 3 coaste de drac. Apoi chitește bărbatul statut una *mehenghe* (cf. Dicț. Lazăr Șeineanu, ed. 1896, = *isteața*). Femeile deștepte, decretează Chirică, au 2 coaste de drac. În sfîrșit, alegerea se oprește la raul cel mai mic: „un pușor de fată” (minoră? o nimfetă?), bună, harnică, *blajină* și cu zestre, la care operația extragerii unice coaste de drac – pentru a deveni o soție perfectă – e mai facilă. Iată materie pentru un masterat, dacă nu pentru un doctorat în studii de gen. Mai am destule exemple de atitudine revoltătoare față de demnitatea și drepturile femeilor, dar spațiul fiindu-mi limitat, vreau să enunț în trecere și alte aspecte ideologic blamabile, în totală neconcordanță cu recomandările U.E., din *Poveștile* lui Creanga.

Cel care mă vexează direct și mă face să scot un *Nu gemut* din toate puterile cite mi-au mai rămas e discriminarea persoanelor în etate, ce merge pînă la instigare la crimă. În special babele sînt portretizate ca oribile, rele, puturoase, cînd nu de-a dreptul zgripturoaice, codoașe, hîrce-scroafe sau Talpa Iadului. Culmea e atînsă în *Soacra cu trei nurori*, unde un caz deosebit de grav de omor cu premeditare, o crimă sadică numai bună pentru „Știrile de la ora 17” e prezentată de cel mai mare povestitor român ca o comedie, iar detaliile torturării victimei sînt relatate cu o perversă jubilație. G. Calinescu (alt incorect ce ar trebui judecat de postmodernitate, alt posibil subiect de masterat) găsește de cuviință să aprecieze „perfecțiunea malignității socerale” în numita proză!

Nici persoanele cu dezabilități nu sînt tratate mai bine în *Povești*. Dănilă Prepeleac, care n-are nici o vină că s-a născut cu un IQ mic, e înșelat de toată lumea. E drept că Ion Creanga îi dă o compensație – imorală și ea: fiindcă prostovanului naiv „Nici nu-i pasă de Năstasă” (la 1876!), recurge la înșelătorii în draci și se îmbogățește ilicit. „Se scapă deasupra nevoii” și ajunge să o ducă mult mai bine decît fratele lui „harnic, grijuliv și chiabur”. Născuți cu anomalii genetice sînt și Spinul, dar și Gerilă, Flamînzilă, Setilă, Ochilă și Păsări-Lați-Lungilă, ființe *deosebite*, văzute ca niște monștri caraghioși, de care eroul Harap-Alb *rîde*, în totalul dispreț al drepturilor handicapatilor. Ce-ar avea de zis despre toate astea raportorul Parlamentului European Pierre Moscovici și comisarul pentru Extindere Olli Rehn? Sau cum ar reacționa Brigitte Bardot și organizația internațională „Vier pfofen” (Patru labe) la cruzimea față de animale, practică de personaje lui Creanga? Ca om al cărui canal TV de refugiu e *Animal Planet* și ca mare iubitoare de pisici, cîini, cai și păsări mici, nu pot sta nepăsătoare cînd moșul și baba își bat rîu cocoșul și, respectiv, găina, în *Punguța cu doi bani*, cînd personajul titular din *Harap Alb*** îl pocnește repetat în cap pe „răpciuga de cal grebănos, dupuros și slab de-i numărăi coastele”, cînd tot el taie capul unui exemplar unic de cerb să-i jupoaie pielea, fără pic de fair-play vinătoresc?

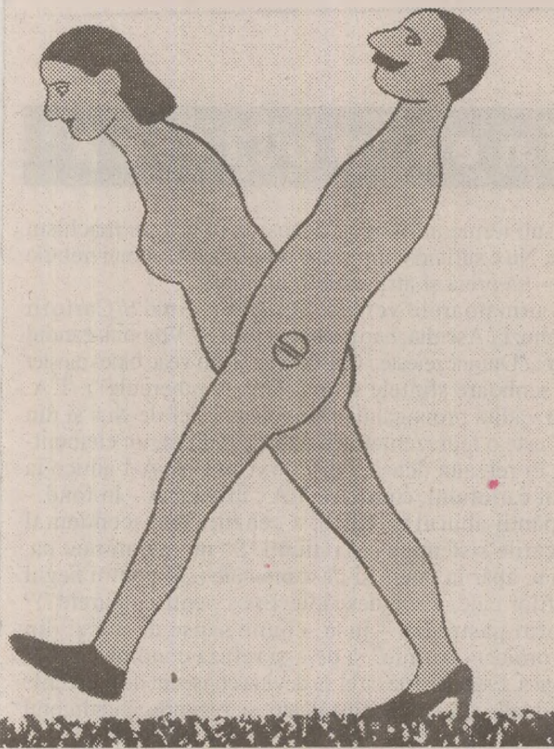
Ce să mai zic de defrișările sălbatice „poroncite”, ca din partea lui Dumnezeu, Vidmei de către Ioan Turbincă? Ecologiștii ar avea și ei de ce să facă un lanț uman de nuduri (mai la vară). Mă opresc și mă așez de unde m-am ridicat, fiindcă, tot răsfoind opera lui Creanga pentru oarece exemple, mi s-a făcut o pofță grozavă să-l recitesc a nu știu cîta oară. Cu delicii. Bursierii români din universitățile occidentale să mă judece. ■

Alex Ștefănescu Un apologet al hărțuirii sexuale: Eminescu

Intellectualii noștri cei mai subțiri, de la Titu Maiorescu la Ion Negoieșcu, au promovat cu o scandalosă ușurință poezia lui Mihai Eminescu, fără să-i denunțe abaterile grave de la „corectitudinea politică”. Acest poet, care se numea în realitate Eminovici, era un sexist intratabil, exponent al unei mentalități revoluate, specifice epocii lui (un studiu sociologic referitor la prezența femeilor în Cenaclul „Junimea” ar fi revelator în acest sens).

Din punctul de vedere al lui Mihai Eminescu femeia are un IQ inferior bărbatului: „Așadar, cînd plin de visuri, urmărești vre o femeie./Pe cînd luna, scut de aur, strălucește

corect politic despre corectitudinea politică

–/ Tu nu m-ai înțeles.” Reiese clar că, spre deosebire de victimă, care era naivă, ușor de manipulat (rezultat al unui proces de educație inechitabil, încă neorganizat pe baza unor principii multiculturaliste), comunitatea îl cunoștea pe agresor și se afla chiar într-o relație de complicitate cu el.

Într-o țară civilizată, un personaj care ține astfel sub teroare o femeie, încălcând flagrant drepturile omului, ar fi condamnat în mod implacabil. Prin sentință judecătorească i s-ar interzice să se apropie la o distanță mai mică de 100 de metri de „iubită” lui (iar dacă ar folosi un binoclu, s-ar ajunge fără dificultate la stabilirea unei limite de 10.000 de metri). În România, iată, nu s-a întâmplat așa.

În plus, poetul ar fi făcut, inevitabil, și închisoare, întrucât el *conditiona* promovarea femeii la condiția de nemuritoare de favorurile sexuale obținute de la ea: „Dându-mi din ochiul tău senin/ O rază dinadins,/ În calea timpilor ce vin/ O stea s-ar fi aprins; // Ai fi trăit în veci de veci/ Și rânduri de vieți./ Cu ale tale brațe reci/ Înmărmureai măreț.” (idem).

Pe bună dreptate, unele organizații feministe au protestat în ultima vreme asupra acestui șantaj practicat de Mihai Eminescu. Dreptul de-a „înmărmuri măreț” îl are orice persoană, indiferent de sex și, mai ales, indiferent de afecțiunea pe care o manifestă față de un manager, fie el și al eternității.

În poezia lui Mihai Eminescu „hărțuirea sexuală” se asociază cu alte forme de încălcare a drepturilor omului. Poetul afirmă tranșant (într-un mod insultător pentru categoriile ignorate) că preferă femeile blonde, cu brațe albe și reci. Este o discriminare inacceptabilă. Milioanele de brunete cu brațe negricioase și fierbinți au un potențial erotic pe nedrept desconsiderat de Mihai Eminescu (Eminovici).

Incluse în manualele școlare, poemele de acest fel pot induce noilor generații o atitudine incorectă politic față de actul sexual. Din fericire, deocamdată, tinerii nu citesc și sunt astfel feriți de influențe nefaste. Dar dacă la un moment dat ar citi, este foarte probabil că s-ar contamina. I-am întâlni atunci, în grupuri mari, în cartierele de blocuri, fixând cu privirea sutele de ferestre, fără să putem stabili cu precizie cine ce fereastră fixează. S-ar instaura o confuzie generală, iar justiția nu ar putea să-și facă datoria.

În plus, s-ar înregistra numeroase cazuri de reclamă mascată la **termopan**. ■

Citatele din acest text
sunt interzise tinerilor sub 18 ani

Tudorel Urian Un scriitor cu probleme: Slavici

În epoca multiculturalismului, a identităților multiple și a plurilingvismului se recomandă abordarea cu multă atenție a operelor unor scriitori, inclusiv a acelor așa-zis „clasici”. Un exemplu trist de scriere cu accente nocive, peste care ne-am obișnuit să trecem cu impardonabilă indiferență este nuvela *Moara cu noroc*, de Ion Slavici, una dintre piesele de rezistență ale programelor școlare din secolul trecut. E drept, scrierea face parte din operele publicate în perioada junimistă a autorului (a fost scrisă în anul 1881), concepțiile politice ale lui Ion Slavici cunoscând, în timp, o salutară evoluție. Este suficient să spunem că, ajuns la deplina maturitate mentală, venerabilul prozator ardelean s-a opus unirii Transilvaniei cu Regatul României din anul 1918, dovedindu-se, prin aceasta, un european adevărat și un adversar ireconciliabil al statelor naționale, clădite pe baza criteriului etnic.

Să revenim însă la anul de grație 1881. Generații întregi de români au crescut cu iluzia valorilor morale pe care, chipurile, le-ar promova scriitorul prin vocea personajelor sale și în special a bătrânei, soacra lui Ghiță, adevărată voce a rațiunii. De altfel, nuvela debutează cu un monolog al femeii, mică lecție de înțelepciune. Frazele ei de adâncă simțire încep cu replica devenită clasică: „Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibe tale te face fericit”. Urmează o mică lecție de retorică, plină de suișuri (până la Dumnezeu) și coborîșuri (toate avatarurile vârstei), cu o concluzie care sugerează clar opțiunea vorbitoarei: „și-mi vine să rîd cînd mi-î închipuiesc (pe Ana) cîrciumărită”.

Tot de pe prima pagină ne vine însă și primul semnal clar de alarmă legat de această producție literară. După un discurs atît de meșteșugit al bătrânei vine replica lui Ghiță, rece și ascuțită ca o lamă de cuțit, care demonstrează misoginismului său latent: „Atunci să nu mai pierdem vorba degeaba: mă duc să vorbesc cu arîndașul, și de la Sf. Gheorghe cîrciuma

de la Moara cu noroc e a noastră”. Este limpede că bărbatul nu a ascultat nimic din pledoaria soacrei sale pentru că, în societatea machistă al cărei tipic reprezentant este, rolul femeii se reduce la a face treburile casei și copii. Ea nu trebuie să-și dea cu părerea în legătură cu deciziile privind viitorul familiei.

Și acesta este doar începutul. Dacă, inițial, Ghiță face un simulacru de democrație familială, pe parcurs el renunță la orice formă de comunicare cu femeile din propria-i familie. De aici un șir întreg de *malentendu*-uri și *quid pro quod*-uri care au culminat cu abandonarea Anei în brațele lui Lica și drama care se cunoaște. Deși pretinde că își iubește soția, Lică manifestă față de aceasta, pe întreaga durată a nuvelei, o atitudine duplicitară, disprețuitoare, folosindu-se de ea ca de un obiect sau, mai rău, ca de un animal din gospodărie. Că în *Moara cu noroc* femeile sînt cetățeni de categoria a doua o demonstrează și repetatele hărțuiri sexuale pe care le suportă Uța (slujnica angajată de Ghiță la recomandarea jandarmului Pinte), din partea lui Lică. Ea este pișcata de două ori, golănește, de pulpe, fără ca autorul să sugereze prin ceva caracterul reprobabil al unui astfel de gest.

Atitudinea față de femeie nu este, din păcate, singurul element din proza lui Ion Slavici care ar trebui să dea de gîndit. După cum se știe, acțiunea nuvelei se desfășoară în satele din apropierea Aradului, zonă recunoscută pentru mixajul etnic al locuitorilor ei. Aici trăiesc laolaltă, în bună viețuire, români, unguri, nemți, țigani, evrei. Cum vede autorul relațiile dintre toate aceste etnii? În loc să militeze pentru avantajele multiculturalismului și ale învățării limbilor tuturor celor care fac parte din aceeași comunitate, Ion Slavici ne informează sec de faptul că Ghiță, într-un moment de supărare, o palmuie fără nici un motiv pe sluga sa, unгурul Marți. Să palmuiești o slugă este deja un mare abuz cu indiscutabile conotații penale. Dar să palmuiești un unгур este o crimă în contextul iminentei noastre integrări în structurile Europei unite. Iar Ion Slavici nu se distanțează nici de această dată convingător de un astfel de gest condamnat. Bine, veți spune, dar faptele s-au petrecut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Are vreo importanță? Și atunci românul era român, iar unгурul unгур și amîndoi ar fi trebuit să aspire la integrarea în marea familie europeană.

Toate pălesc însă în fața grozăviei ce va să vie: Ion Slavici este un scriitor antisemit. „Arîndașul” căsăpît de oamenii lui Lică pentru a fi jefuit este evreu. Mă tem că această scăpare din partea autorului nu este una pur accidentală. Dumnezeu mare, s-ar fi găsit oricînd o sută de „arîndași” români gata de oferit lui Lică spre căsăpire pentru bunul mers al narațiunii. Și dacă nu s-ar fi găsit, s-ar fi putut împrumuta unul deja celebru de la colegul junimist al domnului Slavici, I.L. Caragiale. Așa, se poate spune că, prin scrisul său irresponsabil, scriitorul din Șiria (N.B. poate că nici denumirea acestei localități nu este pur întîmplătoare!!!) nu a făcut decît să anticipeze cu cîteva decenii dramele *soah*-ului.

Una peste alta, este incredibil cum o nuvelă, precum *Moara cu noroc* a ajuns să fie recomandată vreme de mai bine de un secol elevilor și studenților din România. Cu astfel de lecturi s-a ajuns ca românii să-i prefere pe Ionuț Ifțimoaie lui Cătălin Zmărăndescu, pe Nicoleta Luciu Ginei Pistol, grupul Racla grupului Cripta (*manent*) și pe frații Becali fraților Păunescu. E limpede că așa nu se mai poate. Trebuie să stopăm degradarea culturii române. Un prim pas necesar ar fi arderea cărților lui Ion Slavici în Piața Publică. ■

alee/ Și pătiază umbra verde cu fantasticele-i dungi:/
vita că doamna are minte scurtă, poale lungi.”
soarea V). În mod tendențios, pantalonii lungi ai bărbatului
sunt evocați niciodată în opera acestui poet considerat
de criticii comentatori „al dragostei”.

„E fel de dragoste – vom vedea imediat. Prin „dragoste”,
Mihai Eminescu nu înțelege o apropiere de pe poziții
egale, cu consimțirea explicită a ambelor părți, ci o
apropiere nedemocratică a femeii de către bărbat, în scopul
obținerii plăcerii. Poetul „comandă” o femeie, așa cum ar
fi comandat o pernă electrică. Iar solicitarea i-o adresează, cu
un ton caracteristic, chiar ei: „O, vino iar în al meu
braț/ Să te privesc cu mult nesat./ Să razim dulce capul meu./
Să-ți dau, de sînul tău!” (*De ce nu-mi vii*).

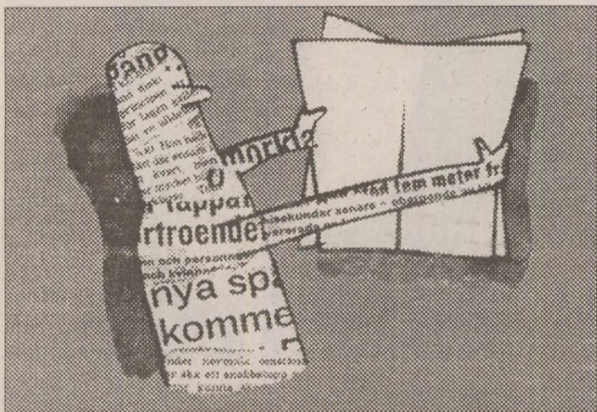
„Expresia ultimă, intolerabilă (și totuși tolerată, pe parcursul
vieții) a acestei concepții falocratice o constituie
impunerea de către poet, cu o consecvență care spulberă orice
noțiune de voc, a „hărțuirii sexuale”. Poetul o urmărește pe
soacra „iubită”, aflându-se mereu în preajma locuinței ei și
impunându-i să deschidă fereastra luminată cu privirea, propunându-i agresiv,
să-și fi obținut în prealabil acordul, un contact vizual: „La
nălău te ce strălucea/ Privii atît de des;/ O lume toată-
te-avea –/ Tu nu m-ai înțeles.” (*Pe lângă plopii fără soț*).

Din acest poem, care ar putea oricînd constitui o probă
iminentă într-un proces, se mai evidențiază un
detaliu, care ține de moralitatea publică: „O lume toată-nțelegea

parodii originale

corect politic despre corectitudinea politică

Sorin Lavric Camil cel incorect

În viața mea nu am citit o dramaturgie mai incorectă politic ca cea a lui Camil Petrescu. O asemenea lipsă de bun-simț camuflată într-o atât de pretențioasă atitudine intelectuală cu greu s-ar mai putea găsi în lumea literelor românești. Omului acestuia parcă îi intrase în cap să scandalizeze cu orice preț, făcând uz de foarte îndoielnice și, pînă la urma, foarte ieftine procedee de analiză psihologică, și toate acestea nu cu scopul de a spune vreun adevăr uman, unul oricît de mic și de cumînțel, ci pentru a le împuia oamenilor capul, în numele ideilor subtile, cu tot felul de sordide discriminări sexuale. Cele mai mari nedreptăți erotice s-au făcut mereu în numele ideilor subtile.

Locul unde îndrăzneala dramaturgului, degenerînd în cea mai crasă incorectitudine, atinge o culme a subtilităților nerușinate privește banala și neproblematică relație dintre bărbat și femeie. Numai un diavol obsedat de ierarhii necuviincioase ar fi putut să vadă în psihologia sexelor o sursă de inspirație pentru cele mai nedrepte sentințe pe care un dramaturg le-ar fi putut rosti vreodată despre femei. Invariabil și în chip constant, Camil Petrescu coboară din rang femeia, înjosind-o și calomniind-o mereu, și asta numai și numai pentru a justifica dominația căreia doamnele lumii contemporane i-au căzut astăzi victime. Pentru Camil cel incorect, femeia este principala sursă a dezordinii morale, și de aceea ea trebuie dominată și asuprită, într-o tenace și neobosită încercare de a micșora efectul destabilizator pe care prezența ei îl poate provoca în mijlocul bărbaților. Dacă într-un loc va apărea femeia, poți fi sigur că în același loc se vor ivi dramele: crize de conștiință, altercații violente și deznodăminte sîngeroase, dar asta numai după ce flirtul, adulterul și amorul ilicit le vor fi stors vlaga nefericitelor personaje puse în scenă de incorectul nostru dramaturg.

Camil este un scriitor pernicios pentru singurul motiv că nu acceptă *establishment*-ul aseptice al mentalității feministe. Camil pur și simplu ne sfidează, văzînd în femeie un amestec de inconsecvență morală, de cruzime viscerală și de ipocrizie constituțională, toate acestea camuflate îndărătul unor înfățișări de pisici fandosite și viclene, pentru care viața nu poate fi decît o chestiune de perpetuă frivolitate erotică. Oribil, degradant și inacceptabil!

De pildă, e inacceptabil modul în care autorul, în *Act venețian*, își botează personajul principal feminin, dovedind un dispreț de o aiuritoare indiferență față de sexul frumos: *Alta*, un nume ce lasă de înțeles că oricare alta ar fi fost în locul *Altei*, dezamăgirea lui Pietro Gralla nu ar fi putut să fie alta, totul culminînd cu încercarea de omor pe care femeia vieții lui o săvîrșește tot asupra lui. Și toate acestea pentru ce? Pentru un filfizon de trei parale?

Tot la fel, e inacceptabilă încăpățînarea cu care Camil, în *Suflete tari*, vrea să insinueze că o femeie (Ioana) ar putea să împingă la sinucidere un bărbat îndrăgostit (Andrei Pietraru), de parcă întreaga vină ar putea să aparțină altuia

decît lui, un labil și complexat individ căruia idealul de a-și dăruia sufletul iubitei este confundat cu idealul de a o domina fără rezerve. Oare să nu fi știut Camil că femeia nu poate fi autorul moral al nici unei sinucideri, cum nu poate fi nici instigatorul, inspiratorul sau complicele vreunei drame erotice? Unde se crede scriitorul? În lumea asta reală și falsă? Doar contorsionată și nevrozată fire a dramaturgului nostru a putut născoci asemenea infamii discriminatorii. Noroc că piesele lui nu mai sînt citite azi de nimeni, iar de jucat pe scenă nici astăzi, și asta pentru că ele, cu încălceala lor de idei, sînt prea plictisitoare pentru corectul și fidelul nostru public de teatru.

Dar piesa în care infamia incorectitudinii atinge apogeul nerușinării discriminatorii este *Jocul ielelor*. aici nu numai că se insinuează că bărbații pot avea niște idealuri morale pe care femeile le-ar arunca imediat la coș, nu numai că se lasă de înțeles că o femeie se poate împlini în adulter mai mult decît în căsnicie, dar pe deasupra este înfățișat tabloul degenerării morale la care femeia se poate preta spre a-i face în ciudă soțului. Într-o scenă înmărmuritor de scandalosă, Sinești îi aruncă în față soției: „Cum să uit că, ani de zile, ca să fii a mea, eram nevoit să te amețesc mai întîi cu alcool?”

Iată pînă unde poate merge perversiunea misogină a lui Camil: pur și simplu e vorba de un insolit viol săvîrșit de soț prin anihilarea voinței de rezistență morală a soției. Agentul acestei anihilări este flagelul lumii noastre, alcoolul, iar beneficiarul este anihilării este celălalt flagel al lumii noastre, bărbatul. Cît despre victima violului, ea nu doar că-și înabușă scîrba bîndu-și mințile, dar pînă la urmă chiar ajunge să-i placă, și asta într-o deplină consonanță cu apetitul infatigabil al beneficiarului. Concluzia lui Sinești echivalează cu răzburarea supremă pe care femeia o poate săvîrși asupra bărbatului: „Ce atroce voluptate este să ții în brațe, abandonat ca morții înseși, corpul femeii iubite!”

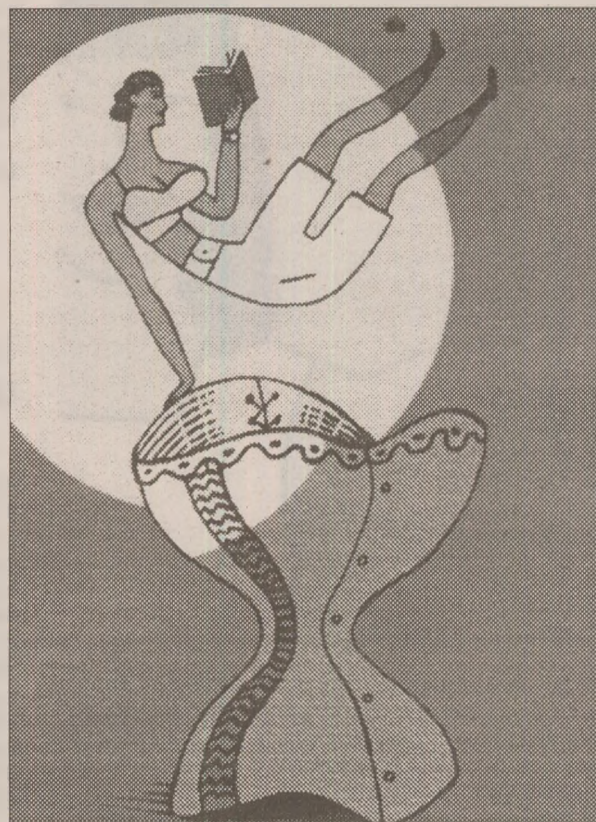
E odios, în incorectitudinea lui, Camilul acesta al nostru. Propun ca piesele să-i fie rescrise în întregime, cu atenuarea drastică a oricărei nuanțe psihologice ce poate tulbura senina și unica mentalitate a corectitudinii noastre politice. Trăiască ideologia noastră feministă și egalitaristă! Doar arta cu tendință, doar ea ne mai poate salva!

Daniel Cristea-Enache Cartoful alternativ

„Îmbrăcați în straie de iască/ Sunt gata cartofii să nască./ S-au pregătit o iarnă, de soroc./ Cu cărțițele la un loc./ Cu întunericul, cu coropjița și râmele./ Și din toate fărămele/ Au rămas grei ca mâțele./ Umflându-li-se țâțele.” Începutul poeziei lui Tudor Arghezi (nume cu o anumită rezonanță pentru cei tributari tardo-modernismului) ni-l arată la scara lui reală pe acest autor pe care – de fapt – îl știam. Nu este acum momentul să schițăm o biografie, fie și rezumativă, a lui Arghezi, ori să realizăm o incursiune – cât de scurtă – în imaginarul său poetic. Acestea sunt – de altfel – obiective pe care mai mizează, astăzi, numai critica literară tradiționalistă, deficitară teoretic, dar nutrină aspirații holistice. Ceea ce ar trebui să ne preocupe, în măsura în care participarea noastră la viața Cetății nu se reduce la o simplă declarație de intenție, la o paradă democratică și o gesticulație liberală, este remanența în spiritul argehizan a unor „valori” și aspecte cu indice reacționar. Desigur, se poate argumenta că autorul respectiv a realizat o relativă democratizare a universului poetic, aducînd inclusiv în spațiul acestui text cartofi, cărțițe, coropjițe și râme. Dar această democratizare e una de suprafață, făcută „la derută”, menită să arunce praf în ochii celor creduli. Cine se poate oare îndoi de sexismul lui T.A., care transformă cartoful, masculinul cartof, într-un fel de rege barbar, subpamăntean, dominînd cărțița oarbă, coropjița necăjită și râmele multe, dar ușor de divizat și stăpînit? Nu întâmplător, autorul *Florilor de mucigai* utilizează o imagine („umflându-li-se țâțele”)

care, sub termenul vulgar, neoașist, indică un machism deviat. Nu e suficient un cartof omnipotent, el mai trebuie – iată – să preia și atributele feminității...

În următoarele versuri din *Har* („Auzi?/ Cartofii sunt lehuzi./ Ascultă, harul a trecut prin ei/ Virginal, candid și holtei./ Dumnezeiește./ Cel-de-Sus și din veac binevoiește/ Să-și scoboare sfintele scule/ Până la tubercule”), T.A. face o vădită propagandă religioasă. „Cel-de-Sus și din veac” este o reprezentare cu damf gîndirist, un element-cheie în rețeaua deasă a ortodoxismului. A-l aduce la nivelul cartofului, cum face T.A., înseamnă – în fond – a răspîndi aburul mistic și a cenzura transcendental încercările sistemice ale rațiunii. Să ne mai mirăm că, imediat, apar în poem și *descânțele* („Și pentru negul cartofilor cald/ Face descânțele, ca pentru smarald”)? Cartoful păstrează – însă – bune șanse de a ieși din acest proiect „cosmic” și de a-și refuza condiția „dată”, biologică. Esențial este ca el să devină conștient de drepturile individuale, atât de ușor încălțate; și, recunoscînd dreptul la diferență al coropjiței și al râmei, să participe la o largă coaliție a Binelui. Cârțița, nevătătoare, membră a unei categorii defavorizate din naștere, trebuie adusă în prim-plan, transformată în protagonist. În loc de a săpa, bezmetică, galerii subpamăntene, ea va întruchipa și propaga valorile adevăratei democrații, scoțîndu-le la

lumină – prin multiple mușuroaie făcute în pămîntul tare al prejudecăților noastre.

Plasat într-o poziție secundă, cartoful va rămîne – într-un sens – adevăratul erou al acestei povești pline de semnificații. Renunțînd la complexele de superioritate și la oficierea unei religii pernicioase, cartoful alternativ va deveni un factor activ în procesul democratic. În loc să domine, va lupta împotriva dominației, în loc să discrimineze negativ, va discrimina pozitiv. Și când cărțița va vedea, cartoful însuși se va elibera... Pentru mai multe detalii, accesați www.potato_freedom.com. ■

Ilustrațiile, în ordinea paginilor: Adam Niklewicz, *Die Literarische Welt*, Germania; Ajubel, *El Mundo*, Spania; Ajubel, *El Mundo*, Spania; El Roto, *El Periódico de Catalunya*, Spania; Desen de No-rio, Japonia; Christoph Niemann, *The New York Times Book Review*, SUA; Arnal ballester, *El País*, Spania, și Ulf Frödin, *Dagens Nyheter*, Suedia.

literatură

Argonauți

„În noaptea fără capăt sângele tău
Își desfăcea imaculatele aripi”

Șosele udate în noaptea prăfoasă a verii,
Cerul înalt și sticlos.
Îți amintești?
Singurătatea corabiilor trase la mal,
Catargul lor putred, răsturnat în trecut
Un mândru gladiator
Ce nu mai cerșeste iertare.
Pe punte visam liniștea, privind la steaua polară
Miroseam catran, pipăiam scândurile arse
Argonauți ai amintirilor, noi,
Supraviețuitorii focului,
Îți amintești?

Egal

Iubito, îți spun,
Totul e iluzie,

Postume

Aurel Dragoș Munteanu

Un vâl de abur e dragostea noastră,
Visarea tulburată a unui vis ce o să fie visat
Pe o pânză subțire
Și ne ține supuși
La cumpăna veacului.
Nimic nu e adevărat!
Tot ceea ce umple simțurile tale
Este un zvon dinăuntru gol al lucrurilor
Deschide ochii mari!
Nu vezi...
Asculta!
Nu auzi nimic...
Ne-nvăluie lumina
Puternică
A unui soare ascuns.

Umbra

Ce patimă,
Ce abur alunecă ușor
Peste lumina frunții tale,
Crâșorule?
În ochii duși
E vitregie care spune:
Ce patimă, ce vis e plaiul
Și munții și drumul pe vale,
Ce umbră-duce apăsător gorunul
Peste drumețul ostenit...

Regret

A fost nevoie oare
Să-și iasă Dumnezeu din sine,
Închipuindu-și parcă lumea
Din goluri ample și suspine?

Regretele pe geană
Povestea noastră-și scrie,
Cu somn prelins încet pe rană
Durerea este și mai vie.

Amândoi

Ploaia mătură podul cel mare
Vocile se ridică și coboară:
Suntem sau nu fericiți?
Te întrebi:
Este nu este?
De-atâtea ori ai răspuns
De-atâtea ori ai crezut,
De-atâtea ori am auzit ploaia
Pe podul cel mare din Brooklyn...

Cercul

Ce răs,
Câți histrioni
Ritmează acest prohod
În rânjet de izbândă și extaz...
E cercul plin de larmă
Și becuri colorate sub cupolă,
Nimic mai tulbure, mai palid
De crezi ori de nu crezi
E cercul plin de larmă
Ce răs
Câți histrioni
Îți spun la repezeală adevărul
Mai mult, mai sus
E locul tău, mai sus
Sunt becuri colorate sub cupolă.

Eternități

Cavalerul a încremenit în piatră
Pe un soclu din Brabant.
Un vis au rămas.
Mărețul soare și cerul înalt
În cetatea Ierusalimului cruciat.
Iar eu,
Învăluit în magnolii,
Ascult cum inima îmi bate
Triumful eternității,
Ora ta. ■

Premiile de excelență ale Uniunii Naționale a Patronatului Român

Uniunea Națională a Patronatului Român (UNPR) a decernat, în ziua de 18 decembrie, „**Premiile de Excelență ale UNPR în Cultură**”. Ceremonia de decernarea a premiilor a avut loc în Sala de Spectacole a Cercului Militar Național.

Nominalizații secțiunii de Muzică aleși de Juriul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, condus de Octavian Lazăr Cosma au fost: Ștefan Niculescu, Sorin Lerescu, Liviu Dănceanu (**Muzică Simfonică**), Valentin Gheorghiu, Viniciu Moroianu, Gabriel Croitoru (**Interpretare Muzicală**), Cristian Muk-Bence, Cristian Lolea, Diana Rotaru (**Tineri Compozitori**).

Câștigătorii secțiunii MUZICĂ au fost: Ștefan Niculescu, Valentin Gheorghiu și Cristian Muk-Bence.

Juriul Uniunii Artiștilor Plastici, condus de Zamfir Dumitrescu, a nominalizat pe: Mircea Dumitrescu, Marcel Chirnoagă, Cela Neamțu (**Premiul Nicolae Grigorescu**), Mircea Spătaru, Cristian Breazu, Petre Jecza (**Premiul Constantin Brâncuși**), Maria Magdalena Pop, Camelia

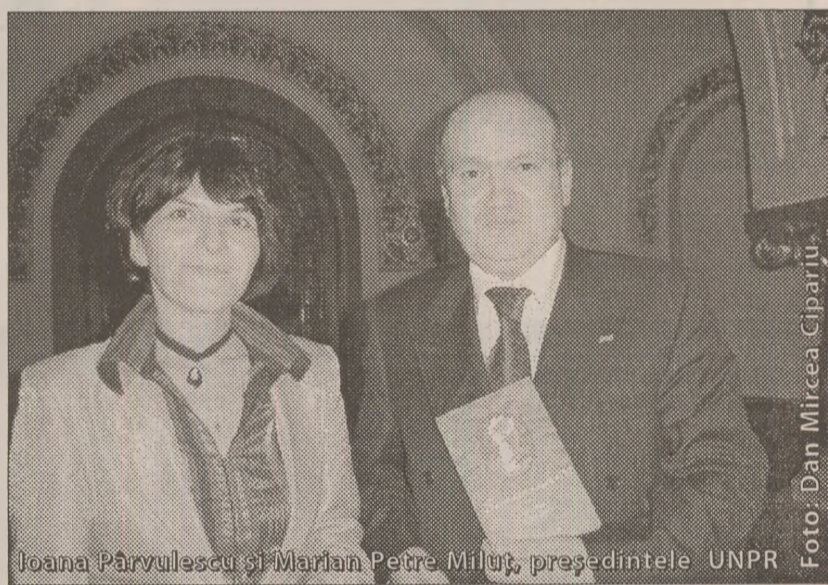
Cilianu, George Sorin Purcaru (**Premiul Tineri Artiști Plastici**).

Câștigătorii secțiunii ARTE PLASTICE au fost: Cela Neamțu, Mircea Spătaru, Camelia Cilianu.

Juriul Uniunii Scriitorilor din România, format din Mircea Martin (președinte), Gabriel Dimisianu și Mircea Mihăieș a hotărât următoarele nominalizări:

Filip Florian *Degete mici*, Ed. Polirom, Cătălin Ghiță *Epoca lui Argus*, Ed. Paralela 45, Ana Maria Mosora *Arhanghelii nu mor*, Ed. Humanitas, (**Premiul pentru Debut**), Solomon Marcus *Paradigme universale*, Ed. Paralela 45, Ioan T. Morar, *Lindenfeld*, Ed. Polirom, Ioana Pârvulescu *În intimitatea secolului 19*, Ed. Humanitas (**Premiul pentru Cartea Anului**).

Câștigătorii secțiunii LITERATURĂ au fost: Ioana

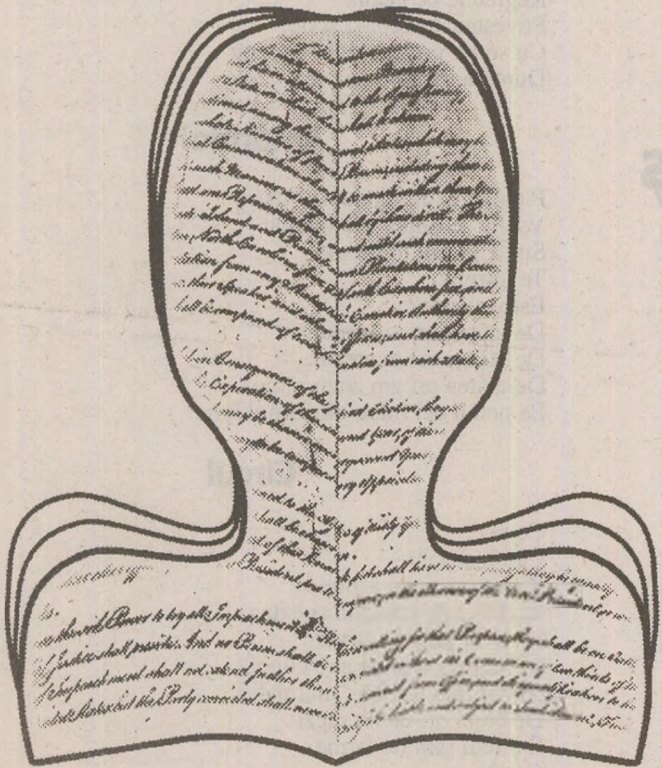
Ioana Pârvulescu și Marian Petre Mîlîț, președintele UNPR

Pârvulescu, Filip Florian, iar **Premiul OPERA OMNIA** a fost acordat poetului și traducătorului MIRCEA IVĂNESCU.

Cu această ocazie UNPR a mai organizat și vernisajul unor miniexpoziții de carte și arte plastice cu lucrările nominalizaților la premii și un concert de muzică clasică susținut de formația de camera a Ansamblului Artistic *Deina al Armatei*.

**INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
LANSEAZĂ PROGRAMUL DE TRADUCERE
A AUTORILOR ROMÂNI ÎN LIMBI STRĂINE**

SE CAUTĂ 20 DE CĂRȚI!

EDITORI, PERSONALITĂȚI CULTURALE, CRITICI LITERARI
ȘI TOȚI CEI PREOCUPAȚI DE FENOMENUL CULTURAL
SUNT INVITAȚI SĂ PROPUNĂ TITLURI ROMÂNEȘTI CARE
AR PUTEA INTERESA UN PUBLIC STRĂIN

PROPUNERILE, ÎNSOȚITE DE O SCURTĂ MOTIVAȚIE, VOR FI
TRIMISE LA INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN,
ALEEA ALEXANDRU NR. 38, PÂNĂ LA DATA DE 31.XII.2005

PERSOANĂ DE CONTACT: SIMONA BRÎNZARU
SIMONA@ICR.RO TELEFON: (021) 230.23.78 WWW.ICR.RO

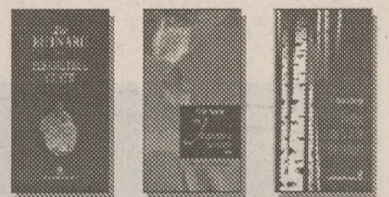
* DIN LISTA PROPUNERILOR, UN JURIU DE SPECIALITATE VA ALEGE
UN NUMĂR DE 20 DE TITLURI. FRAGMENTE DIN CĂRȚILE RESPECTIVE
VOR FI TRADUSE ȘI OPERITE UNOR EDITURI DIN STRĂINĂTATE

Din toamna aceasta, s-a relansat

CARTEA ROMÂNEASCĂ

- Șerban Foarță
Rimelări (conține CD audio)
- Leo Butnaru
Perimetrul cuștii
- Gellu Dorian
Împotriva noastră
- Nora Iuga
Fetița cu o mic de riduri

În colecția „Proză” au mai apărut:

Costel Baboș Aș crede în Dumnezeu	Andrei Oisteanu Cutia cu bătrâni
Liliana Corobca Un an în Paradis	Cristian Teodorescu „Tainele inimei”
Florina Ilis Cruciada copiilor	Florin Toma Moștenirea Familiei Bildungsroman

WWW.CARTEA.ROMANEASCA.RO

HUMANITAS

citim de 15 ani împreună

Colecția Raftul întâi

EGINALD SCHLATTNER
Mănușile roșii

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Colecția Raftul întâi

ANTÓNIO LOBO ANTUNES
Manualul inchișitorilor

http://autori.humanitas.ro
www.humanitasrights.ro

Editura AULA

Colecția „CANON”

George Coșbuc de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Titu Maiorescu de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Liviu Rebreanu de Ion Simuț	79.000 (7,9) lei
Ioan Slavici de Cornel Ungureanu	79.000 (7,9) lei
Urmuz de Adrian Lăcătuș	79.000 (7,9) lei
Ștefan Agopian de Ruxandra Ivăncescu	79.000 (7,9) lei
Ana Blandiana de Iulian Boldea	79.000 (7,9) lei
Emil Brumaru de Rodica Ilie	79.000 (7,9) lei
Nicolae Breban de Liviu Malița	79.000 (7,9) lei
Mircea Cărtărescu de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Leonid Dimov de T. Ștef și V. Mureșan	79.000 (7,9) lei
Ioan Groșan de Nicoleta Cliveț	79.000 (7,9) lei
Mircea Ivănescu de Al. Cistețecan	79.000 (7,9) lei
Nicolae Manolescu de Mihai Vakulovski	79.000 (7,9) lei
Adrian Marino de Constantin M. Popa	79.000 (7,9) lei
Virgil Mazilescu de Ion Buzera	79.000 (7,9) lei
Fănuș Neagu de Andrei Grigor	79.000 (7,9) lei
Mircea Nedelciu de Al. Th. Ionescu	79.000 (7,9) lei
Constantin Noica de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Cristian Popescu de Horea Poenar	79.000 (7,9) lei
Marin Preda de Rodica Zane	79.000 (7,9) lei
Nichita Stănescu de Vasile Spiridon	79.000 (7,9) lei
Nicolae Steinhardt de Gheorghe Ardelean	79.000 (7,9) lei
Mihai Eminescu de Caius Dobrescu	119.000 (11,9) lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!
Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

e v o c ă r i

Un dejun la Capșa...

- Și fărâmituri de la o cină -

La Capșa cea de odinioară. Nu de ieri, ci de alaltăieri – cea din vremile de demult – ce a stârnit atâtea nostalgii celor care au cunoscut-o, români și străini.

Paul Morand, de pildă, care – știm – a scris, în 1935, o carte despre București a caracterizat-o ca pe: „Un stil, o tradiție, o obișnuință, o autoritate, un decor, o sală a pașilor pierduți, un monument și o cocardă – asta-i Capșa. Iar tot Bucureștiul își dă acolo întâlnire la ora prânzului”.

Sigur, „tot Bucureștiul” era un fel de a vorbi pentru a desemna o anumită lume, „lumea bună”, lumea de care se ținea seama, cea care conta. Căci bucureșteanul de rând nu cuteza să treacă pragul Capșei, unde s-ar fi simțit stingher și ar fi fost privit chiorâș.

O călătoare străină, pe nume Nelia Pavlova, astăzi mai puțin cunoscută – care și-a împărtășit impresiile despre Capitala noastră într-o carte intitulată „*Au pays du Maïs et des Blés d'Or*” publicată la Lille în 1938 – a fost, mai întâi, fermecată în genere de Calea Victoriei, admirând magazinele cu vitrine „frumos decorate, iar seara orbitor luminate” sau „eleganța și parfumul femeilor” cu picioare „sprintene strânse în pantofi de ultima modă”.

Despre bărbați a constatat: „Dar curioși și insistenți mai sunt domnii ăștia din București. Nu se dau în lături de la nimic, mereu în căutarea „sex-appeal”-ului. Până și iama, înfoliți în blaturile lor, sunt în stare să stea o dimineață întreaga pe marginea trotuarului ca să vadă defilând frumoasele doamne.”

La un moment dat, autoarea l-a zărit, cum afirmă ea, pe „unul din cei mai mari scriitori din România” care, bucurându-se să o reintâlnească, a venit spre dânsa, manifestându-și mai întâi deziluzia pentru căderea guvernului Tătărescu, dar numaidecât după aceea, schimbând subiectul, i-a spus:

„Gata, destul cu politica, haideti mai bine să luăm un aperitiv la Capșa. Și dacă, a adăugat el glumind, o să auziți pe careva în jurul nostru criticând sau înfruntându-l pe altul, nu vă sinchisiți. Vorbe în vânt. La Capșa se discută politica la fel de mult ca despre bucătărie, patiserie sau amor.”

Nu vă formalizați, Capșa e centrul întregii societăți, al celor care fac parte din cele mai diverse «cercuri», al adulterurilor secrete, al intrigilor diplomatice și al combinațiilor financiare. Apoi, la ora ceaiului, e rândul doamnelor din înalta societate și al atașafilor de ambasade”.

Poate că așa și era. Dar, nu de mult, eu am aflat de existența unui alt fel de dejun. Și nu unul obișnuit, ci între purtătorii unora din marile nume ale literaturii noastre. Mai mult, am aflat și ziua când a avut loc și o pot preciza: 25 iunie 1937.

Și intrucât e vorba de un dejun, mi se pare că se cuvine să fac cunoscut celor de azi și ce anume oferea atunci Capșa, în bună limbă franceză, oaspeților săi. Sunt în măsură să o fac mulțumită listei de bucate, tipărită pe cartonașe galbui, cu chenar roșu aprins și cu frumoase caractere italice de-un negru intens, plasate în fața fiecăruia din cei care luau loc în jurul meselor din restaurant. Oaspeții nu mai aveau decât greutatea de a alege între:

Sterlet Poché. Sauce Crème
Filet à la Broche
Sauce Béarnaise
Salade d' Aubergines
Piments et Tomates
Pavé Tous les Fruits
Gaufrettes
Corbeilles de Fruits
Café

Dacă voiau oaspeții puteau beneficia, însă, și de aperitive și, neapărat de:

Odobesti – vieux
Dealu – Mare
Champagne Capșa Brut

Dar acum despre un lucru și mai de seamă, anume despre conviviile de care avem a ne ocupa de aici înainte. Îi cunoaștem, după atâtea amar de vreme, grație unuia dintre ei căruia îi plăcea să-și zică Pastorel și care ni-i aduce în fața ochilor într-o manieră familiară lui și, desigur, și celorlalți. Un prim toast pe care el l-a ridicat a fost spre a vesti:

Eu, stimabili comeseni,
Ca tot omul cum se cade,
Beau o țuică de Valeni
Pentru Mircea Eliade.

De unde se vede, în treacănt fie spus, că printre cei de acolo erau unii cu preferințe și pentru alte băuturi decât cele propuse în lista tipărită. Însă mai important mi se pare, totuși, că cel care toastase a ținut să-și întrească bunul gând asigurându-l pe adresant și că:

Vede până și-un profan,
Că nimic nu inventez,
Unde-i Mircea indian,
Domnul Iorga e chinez.

Iar, când începea Pastorel cu întepăturile lui la adresa lui Iorga era greu să mai fie oprit. Așa că a continuat:

Chestia începând să fiarbă,
Zvonuri circulau în trap,
Dacă Mircea n-are barbă
Domnul Iorga n-are cap.

Sau:

Domnul Iorga profesorul,
Când îl face pe eroul,
Glăsuiește cu stiloul,
Însă scrie cu piciorul.

Până la urma, tot datorită epigramelor lui, putem ști cine se mai afla, totuși, la masa aceea, chiar dacă nici de astă dată nu-l uita pe Iorga.

Eftimiu, om integru,
A înnebunit de tot.
Cocoșul lui e negru,
Al lui Iorga e idiot.

Uneori, se îndura, totuși, să-l mai cruțe pe barbatul politic și istoric care-i stătea parcă în gât – e adevărat mai ales din cauza pieselor de teatru și a poeziilor sale – și împotriva căruia, încă înainte cu șase ani publicase placheta „*Versuri cu pelin de mai contra Iorga Nicolai*” – ca să-l mai aibă în vedere și pe alt comesean despre care ținea să-i asigure pe ceilalți că:

Voiculescu e-o problemă
De contraste și pretenții,
Dr. îl numesc confrății
Și poet îi spun clienții.

Voia bună, ajutată și de licoarea din pahare, părea, astfel, să preschimbe într-un festival literar dejunul din acea zi de vară (care, cine știe, dacă n-a durat până-n seară?), deși cunoscând răsfațurile lui Pastorel, chiar de el mărturisite, avem tot dreptul să credem că dânsul ar fi dorit să deguste și ceva venit din altă parte decât de la Odobesti. Întrucât ne-a și transmis peste timp, în maniera-i caracteristică, această intimă dorință:

„Dacă participă la acest dejun Eminescu în loc să fi scris „*La steauă*” ar fi scris:

La Maxut

La Cotnărașul ce-a învechit
E-o cale atât de lungă,
Că zile cinci i-au trebuit
„Fiat”-ului s-ajungă.

Deși pomit de mult la drum,
Dar pe șosele proaste,
Buchetul lui de-abia acum,
Zâmbi narinei noastre.

Cotnarul vostru din Maxut
Încet la cap se suie,
Era pe când nu l-am baut,
Azi l-am baut și nu e.

Și astăzi, ca-n atâtea seri,
Când pivnița-i adâncă,
Taria vinului de ieri
Ne urmărește încă.

Toate cele de mai sus eu le-am aflat, așternute chiar de Pastorel, într-o zi cu soare și chiar către amiază, în sala de lectură a Serviciului de manuscrise și carte rară al Bibliotecii Academiei Române. După care, plecând visător de acolo și umblând agale printr-un Cișmigiu încă înflorit, mi-am adus

din nou aminte, de astă dată de o cină cu Pastorel la care dânsul m-a pofțit, tot la Capșa, după... nouăsprezece ani de la prânzul pomenit. Ea mi-a rămas și-mi va rămâne mereu trează în amintire atâtea vreme cât memoria mi-o va îngădui. Și dacă o fac cunoscută acum nu e pentru că aș sugera cumva o cât de mică apropiere de cel dintâi, ci pentru că îmi spun că poate, eventual, completa ceea ce știm despre Al. O. Teodoreanu.

Se scria, așadar, anul 1956. Eu lucram atunci la Editura pentru literatură. Conduceam de ani buni redacția de literatură clasică universală și cum mulți scriitori nu erau lăsați să publice ce-ar fi vrut, se dedicau traducerilor și, ca atare, aveam frecvente contacte cu ei. Așa i-am cunoscut, între mulți alții, pe Ion Vinea, care le fermeca pe redactoare prin eleganța ținutei și a langajului, pe Victor Eftimiu, care ne dăruia adevărate momente de artă actoricească recitând din *Înșir' te mărgharite* sau *Cocoșul negru*, pe Al. Philippide și, ca să nu lungesc înșiruirea, pe Pastorel. Pe unii îi vizitam și acasă, ca de pildă pe Arghezi, care se deplasa greu și uneori îmi scria.

Pastorel locuia într-o casă mică de la începutul strazii Vasile Lascăr, cu un interior destul de trist care numai prin câteva, rare, obiecte amintea de un trecut mai senin. Și într-o zi, în timp ce mă aflam la el spre a discuta despre nu mai știu ce carte, m-a invitat ca a doua zi seara să cinez, cu dânsul și soția lui, la Capșa...

N-aș putea spune ce-am mâncat – lucru care nu m-a interesat, de fapt, niciodată prea mult – și nici cum mai arăta atunci restaurantul, dar n-am să uit nicidecum cina aceea, care s-a prelungit de la 7 seara până aproape de miezul nopții, pentru ipostazele sub care mi s-a înfățișat cel care ma invitase.

Astfel, la un moment dat, în buna dispoziție în care ne aflam, rememorându-i câteva expresii mai hazlii din „*Hronicul măscăriciului Valătuț*”, care-mi plăcuse mult, prin nu știu ce asociație de idei Pastorel a început să recite versuri. Sa recite sute, sute de versuri, din anticii greci și latini, din clasicii francezi... Dar ce m-a uluit și mai mult au fost, cred, paginile de proză – care se memorează mult mai greu – din necrologul scris de Victor Hugo la moartea lui Talleyrand. Un text de vreo patruzeci de pagini, scris într-o dimineață, *d'un trait* și din care simți cu adevărat suflarea geniului.

Pastorel îl știa în întregime!

Apoi, după câteva fraze schimbate despre poezii din care rostise versurile, au urmat iar altele – din unii mai aproape de vremea noastră.

Nemaistăpânindu-mi uimirea – și admirația – am întreat:

- Dar câte versuri știți, domnule Teodoreanu?

Însoțit și aprobat, parcă, de zâmbetul soției, răspunsul a fost:

- Ei, la tinerete știam, cred, vreo treizeci de mii, acum dacă mai știu zece mii...

Treptat, conversația a alunecat și spre prezent, prezentul de atunci, către viața literară și între altele – ba chiar mai presus de altele – m-am putut convinge de respectul pe care Pastorel i-l purta lui Sadoveanu, „conu Mihai” cum se exprima el. Despre care mi-a dat a înțelege și că numai datorită intervențiilor sale se întredeschisera foștilor colaboratori ai „*Vieții românești*” ieșene – Mihail Sevastos, Eugen Heroveniu, Demostene Botez ori lui însuși – porțile noilor edituri și publicații. După cum, tot din câte mi-a spus, părea să fie în bune relații și cu Cezar Petrescu.

Încurajat de astfel de confidențe, de atmosfera degajată în care conversam și de repetatele sageți lansate de interlocutorul meu împotriva a tot felul de prefăcuți care în trecut spusese una și atunci declarau cu totul altceva, la un moment dat – împins de bună seamă de impertinența tineretii – m-am pomenit întrebând:

- Dar conu Mihai crede?

Spre stupoarea mea, a urmat un răspuns, total neașteptat, care m-a lăsat fără grai:

- Conu Mihai nu, dar Cezar crede.

Iar mai încolo, tot tăifăsuind așa, fără rețineri, în nu mai știu ce context m-am trezit că voiam să știu dacă era adevărat ce se spunea, că cei de la „*Viața românească*” au fost francmasoni și ce făceau în adunările lojei lor.

Fără nici o inhibiție, Pastorel mi-a confirmat, surâzând, zvonul public, dar despre adunările la care luase parte mi-a vorbit doar ca de un bun prilej de a se duela, în epigrame, cu George Topârceanu...

Pentru toate acestea – și multe altele cina aceea mi-a rămas, iată, în amintire și după aproape cincizeci de ani, intrucât – mai presus de contingentele ei materiale – ea a fost luminată de străfulgerarea jerbelor spiritului lui Pastorel.

Dumitru HÎNCU

literatură

Navigând pe marea agitată a politicii, Ștefan Cazimir nu părăsește masa de scris. Fără a mai spune că prestația sa oratorică aparține tot literaturii, autorul încredințează tiparului noi eseuri, articole, studii literare, din cînd în cînd chiar poezii. De fapt, cu poeziile chiar începe, printr-un mic volum intitulat *Pentru contra* (1991), care conține deopotrivă fragmente de jurnal, „maxime și conformisme”, perle extrase de pretutindeni. E, în ansamblu, o „ontologie a inocenței”: textele în sine n-au nimic subversiv, și totuși publicarea unora în anii dictaturii ar fi fost de neconceput. Bunăoară, un poem despre mutarea din loc a clădirilor:

Și blocurile iată că se mută
Din locul lor lăsat de Dumnezeu!
Nu e departe ziua neștiută
Cînd va porni la drum și blocul meu.

.....
În laturi, vechi opreliști desuete!
Voi, polițiști și vameși, faceți loc!
Se-aprind pe boltă stele și comete
În cinstea pasagerilor din bloc.

Sub fulguirea albelor petale
Deschise larg sint porțile de vis –
O, du-ne, bloc, pe cea mai scurtă cale
În comunism și-apoi în paradis!

Două piese notabile din anii '80 sînt *Dar eu am văzut* și *Pliniu cel bătrîn*. Prima e o fantezie grațioasă, umflînd fabulos tradiția minciunilor cinegetice, dar ancorînd fără veste într-un port al lirismului pur:

Pușca zacea părăsită în iarba,
iar inima-n piept îmi batea vehement.
Cînd m-am trezit, de-acum leul trecuse
și coada-i vedeam departîndu-se lent...

Știu, încă sînt urși prin pădurile-aceste,
sînt jderi și mistreți și sînt cerbi minunați –
dar eu, rătăcit într-o veche poveste,
un leu am văzut în munții Carpați.

Pliniu cel bătrîn oferă o versiune proprie asupra dezastrului din anul '79, care îl costase viața pe autorul *Istoriei naturale*; a fost, de fapt, o erupție de fluturi:

Căramizii, albaștri, cu dungii de chinovar
Sau imitînd sidetul și albul nenufar,
Petale viscolite din cosmice livezi
Urcau mereu spre boltă zburînd ca niște iezi.

Dar la un timp azurul îi săgeta în zbor,
Silindu-i să se-ntoarcă învinși din drumul lor,
Și sub căderi masive de aripi diafane
Se îngropau temeinic Pompei și Herculane.

Piesa antologică a volumului se intitulează *Oglindire*. Construit ca o teoremă a „punerii în abis”, poemul narează aventura autorului într-o sală de muzeu, unde se descoperă pe sine însuși într-un tablou numit *Oglindire*, iar apoi, succesiv și micșorat, în încă două săli cu tablouri identice, ce se deslușesc tot mai mici în adîncul celui dintîi:

Am vrut atunci, de groază, să fug instanțaneu
din sala cu vechi pînze în lungă adormire –
dar uriaș, în spate, de veghe stam tot eu,
privind tabloul numit „Oglindire”.

În orice critic doarme un poet. Poetul din Ștefan Cazimir suferă uneori de insomnie. El practică un joc mimetic, împletind indiscernabil detașarea și adevăratele. (Parodiile publicate în *Steaua* anunțau, încă din 1956, această atitudine.) Versurile lui par un asediu al poeziei care știe că nu-și va atinge țelul. Totul îmbracă haina unor fanđări delicate, a gratuității conștiente și împăcate cu ea însăși. Judecate în sine, adică izolat, reușitele pot fi remarcabile. Ceea ce le lipsește e convergența, „programul” liric. Masca de poet păstrează totuși un loc aparte printre măștile autorului, fiecare definitorie, nici una definitivă.

În 1994, Ștefan Cazimir își adună în volum o parte a cuvîntărilor rostite în parlament; este prima culegere de discursuri politice apărută în România după acelea ale lui Ceaușescu. La lansarea cărții, autorul va spune: „De ce mi-am intitulat volumul *Risete în Parlament*? Explicația este simplă. În stenogramele discursurilor lui Nicolae Ceaușescu, paranteza obișnuită, s-ar zice chiar obligatorie, era «Aplauze furtunoase». În stenogramele cuvîntărilor

mele, paranteza cea mai frecventă este «Risete». Nu este singura deosebire dintre mine și Ceaușescu, dar este aceea pe care contez mai mult pentru a obține clementa judecătorilor. Cititorul care ar avea curiozitatea să urmărească reacțiile sălii, reproduce din *Monitorul Oficial*, ar constata într-adevăr că, în micul volum de 140 de pagini, mențiunea „Risete” apare de 55 de ori, „Risete, aplauze” – de 31 de ori, „Ris general” – de 3 ori, „Risete, aplauze prelungite” – o dată, restul distribuindu-se pe o scară cu multe trepte, de la „Aplauze” (82), „Aplauze puternice” (2), „Aplauze puternice, prelungite” (1) ori „Aplauze, strigăte de «Bravo!» (1) pînă la „Rumoare” (5) și chiar „Vociferări” (3). Nota dominantă rămîne aceea pe care o exprimă titlul volumului. Cîteva exemple, deși rupte din context, ne pot edifica în linii generale asupra mijloacelor folosite de vorbitor.

„Îngăduiți-mi înainte de toate să vă cer scuze pentru faptul că vă vorbesc de sus.” (Risete)“

„Ne-am europeanizat așa de tare încît nu mai vrem să vorbim românește; spunem cu toții «vizavi de...» și ni se umple gura de miere europeană.” (Risete)

„Nu mă tem de întreruperi, domnule președinte!” (Risete)

„În ultimul timp, prin intermediul televiziunii, domnul Adrian Severin a devenit o prezență familiară în căminele

Ștefan Cazimir

Politică și literatură

Afișul Salonului Internațional de desene de presă de la Saint-Just-Le-Martel, semnat de Wolinski

noastre: nici un cămin fără Severin!” (Risete, aplauze.)

„Nu e rău ca fetele sfoase să primească și ele sarcini (risete), vreau să zic munci de răspundere (risete), dar sarcina ministrului de interne trebuie încredințată unui bărbat.” (Risete, aplauze.)

„S-a văzut limpede, în evoluția discursurilor, că oratorii nu făcuseră exerciții pe malul mării, iar pentru cei mai mulți dintre ei este prea tîrziu ca să le înceapă acum.” (Risete.)

„Domnule ministru al comunicațiilor, puneți urgent mina pe o carte de istorie! Domnule ministru al culturii, puneți mina pe ministrul comunicațiilor!” (Risete, aplauze.)

„Înainte de a spune ceea ce am de spus, îi rog pe colegii cu nervii slabi să fie amabili și să coboare la bufet. (Risete, aplauze.) Îi voi ajunge din urmă peste trei minute și vom ciocni un pahar de apă minerală.” (Risete.)

„În discursul rostit sub această cupolă la 19 aprilie, președintele Mitterrand a spus: «Vrem să construim o Europă a securității». Un cinic ar fi putut replica: «În cazul

României, treaba e deja făcută.» (Risete.)

„Întrebări similare s-au rostit și în sala «Omnia», ceea ce confirmă o veche zicătoare: ce știe satul nu știe Senatul!” (Risete.)

„Deputatul e și el om, mai ales dacă e tînăr, și ca atare supus tentației. Biblioteca îi oferă tentații intelectuale, bufetul – tentații gastronomice (risete), loja ziaristelor – tentații estetice (risete).“

„Domnule președinte, speriați colegii” (risete).²⁾

„Ieri după-amiază, în timpul vizitei minerilor, ni se cam schimbăse și nouă mina.” (Risete.)

„mireasa și-a pierdut inocența virginală, trecînd mai întîi prin miinile Senatului.” (Risete, aplauze.)

„Limbajul inițiatorului este perfect sincronizat cu angoasele sfîrșitului de secol și de mileniu: la est Cemobilul, la sud Kosloduiul, iar la vest Fondul Monetar Internațional.” (Risete, aplauze.)

„Golit de orice idee,
Mă tot întreb și mă tot mir:
Ori Trandafirul e sub Cheie,
Ori Cheia e sub Trandafir.” (Risete, aplauze.)

„termenul «Salvare» este parțial sinonim cu «ambulanta»” (risete.)

„de la fiecare după capacitate, fiecărui după rapacitate!” (Aplauze, risete.)

Procedeele cele mai frecvente sînt specularea dublului sens al unor cuvinte sau expresii, reciclarea unor formule consacrate, enunțurile absurde, seriile incongruente, cadentele rimate. Efectele intertextuale ale postmodernismului sînt și ele chemate în sprijin. O frază aparent banală, „Nu mă tem de întreruperi, domnule președinte!”, iscă de la sine risul auditoriului. Iată și un exemplu de tip mai elaborat: „Parlamentul a fost ales să lucreze. Parlamentul lucrează și va lucra în continuare pînă la încheierea mandatului său. Atunci, de bună seamă, stimabile, vom merge din nou la urne. «Dumneata o să-ți pui candidatura, o știm; eu ți-o declar că mi-o pui pe a mea... luptă electorală! și știm că lupta electorală este viața popoarelor... De ce te revolți contra adevărului?» (O scrisoare pierdută, actul III, scena a treia.” (Risete, aplauze.) De astă dată, efectul a fost smuls în chip „perfid”, prin omiterea formulei *citez* la începutul fragmentului din Caragiale, strecurat cu abilitate în expunerea proprie, și prin divulgarea sursei abia la sfîrșit, parcă din îndemnul unor vechi reflexe didactice.

În 1996, Ștefan Cazimir dă la iveală o nouă ediție a *Alfabetului de tranziție*, căruii îi anexează un *Jurnal de tranziție*, cuprinzînd texte cu caracter publicistic din perioada postdecembristă. „În locul scrierii unui nou volum al *Alfabetului de tranziție* – explică autorul într-o *Interfață* (!) –, am preferat să string laolaltă cîteva file de jurnal. Folosul lor nu poate fi altul decît al unor foi de temperatură civică, deși recuzarea termometrului însuși trebuie și ea avută în vedere.” Titluri cum sînt *Un pașaport pentru Europa, Coaliții, Programe și stiluri, Rădăcinile populismului, Centrul la margine, Ironia în parlament, Arta dialogului, Casa din Dealul Spirii, «Restituție în integritate»* ne orientează, fie și aproximativ, asupra noilor teme ale tranziției. Textul cel mai acut sub raportul gîndirii politice se intitulează *Regim sau conduită?* Privînd la televizor o emisiune despre obezitate, autorul află că ea nu se vindecă prin regim, care e resimțit ca o frustrare și obține rezultate fragile, ci prin schimbarea conduitei alimentare. Gîndul îi fuge îndată spre alte sensuri ale cuvîntului „regim”, unde lucrurile se petrec oarecum la fel. „Noi, care am trăit decenii de-a rîndul sub un regim politic nefast, nu trebuie deci să ne punem speranța într-un alt «regim» politic. Reforma veritabilă este una de conduită. Ceea ce e sinonim cu a spune că ațîmă de fiecare în parte, că refuză soluțiile venite de sus, că angajează în procesul schimbării toate zonele existentei, fără a neglija factorul subiectiv în favoarea celebrei «condiții obiective». Boala produsă de «regim» se numește pasivitate. Conduita, prin definiție, e activă și responsabilă. Regimul desfigurează. Conduita configurează. Un regim se suportă. O conduită se asumă. Tragerea acestei linii despărțitoare înseamnă, poate, abolirea unor iluzii. Dar, totodată, e o fereastră spre viitor.” ■

Note:

¹⁾ Frază rostită din balconul C.P.U.N. (13 martie 1990).

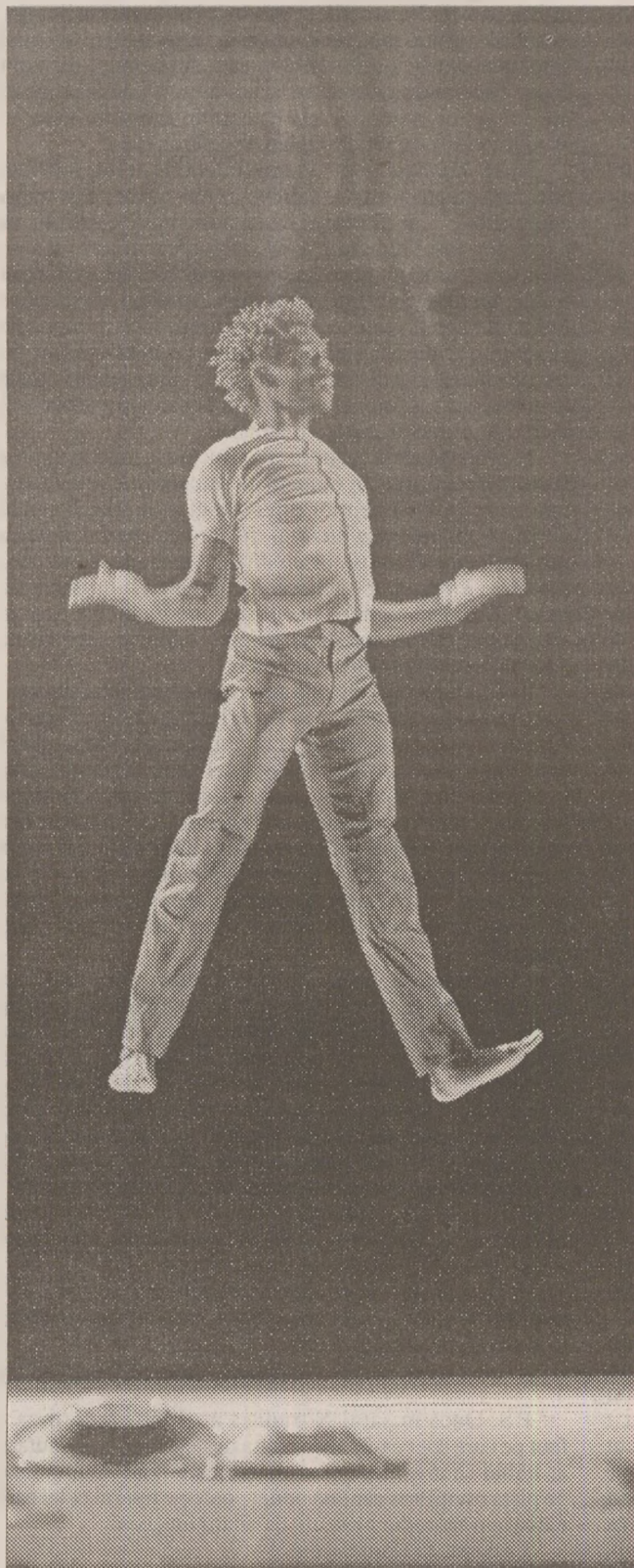
²⁾ La 25 septembrie 1991, minerii sosiseră în Capitală. A doua zi își vor face intrarea în aula Adunării Deputaților.

arte

dans

Cullberg Ballet

Când am fost pentru prima oară în Grecia, faptul s-a petrecut, din păcate pentru mine, în luna iulie, o lună, în acele locuri, cu temperaturi în jur de 40 de grade, când vegetația care explodase în luna mai era aproape uscată, iar peisajul predominant oferit ochiului era unul arid, cu mari întinderi de pământ galben-roșcat. După prima săptămână credeam că nu voi rezista să cutureier acele locuri vreme de o lună, dar până la urmă m-am adaptat situației, pătimirile fizice fiind din plin compensate de tot ceea ce îmi oferea lumea antică și cea medievală a Greciei. Cât de domoci erau însă plămâni mei de un aer mai puțin fierbinte și ochii mei de prospețimea verdeții nu mi-am dat seama deplin decât la întoarcere, când, în Bulgaria, am intrat în primele păduri. Aveam impresia că până atunci îmi ținusem respirația și că abia din acel moment puteam să respir în voie. Un sentiment asemănător am trăit chiar de la prima piesă de dans urmărită pe scena *Teatrului Național din București*, la spectacolul companiei suedeze *Cullberg Ballet*. Respiram însăfârșit aerul tare al marii fantezii și capacități de invenție gestică, mă lasam purtată de beția de mișcare imaginată de coregraful Johan Inger, autorul primei lucrări prezentate în spectacol, după o destul de îndelungată perioadă de secetă, în care am tânjit după bucuria pe care numai explozia mișcării de dans o poate dărui și care lipsise în bună parte, în experimentele coregrafice văzute în ultimul an la noi, în care dansul ocupă un loc minor.

Spectacolele companiei *Cullberg Ballet* sunt ultimul cadou pe care ni l-a făcut JTI (Japan Tobacco International), după ce, în anii trecuți, ne-a mai adus în România coreografiile lui Maurice Béjart și pe cele ale lui Nacho Duato. Și, în continuare, avem frumoase promisiuni în această direcție și pentru viitor.

Cullberg Ballet este una dintre cele mai importante companii europene și una dintre puținele cu o activitate artistică atât de îndelungată, care durează din 1967, și până astăzi. Creată de dansatoarea și coregrafa Birgit Cullberg, compania a fost preluată de unul dintre fiii ei, Mats Ek (celălalt fiu, Niklas Ek, fiind și el un mare dansator) și, în cadrul ei, intensitatea creativă nu s-a diminuat nici când Mats Ek a încredințat altcuiva conducerea companiei (1993), nici când s-a stins Birgit Cullberg (1999). Urmărind spectacolul de acum, după ce le văzusem pe cele prezentate în 1978 la București și pe cele din repertoriul curent în 1985, la Stockholm și după ce urmărisem înregistrările unora dintre spectacolele create de Mats Ek între timp, mi-am dat seama care este secretul acestei longevități: reînnoirea continuă. Mats Ek care, în continuare, își pune în scenă propriile creații la *Cullberg Ballet* (în ultimii ani lucrând însă foarte mult și cu actorii), dar și la alte companii (*Opera din Paris*, *Compania Nacional de Danza*, Madrid etc.), nu s-a cramponat să rămână la conducerea trupei create de mama sa, a adus alți directori și a adus și alți coregrafi, care au întreținut mereu vie efervescența laboratorului de creație. Este și cazul actualului director și coregraf, Johan Inger, care a adus nivelul stilistic al companiei, ca să zicem așa, la zi.

Dar însuși Mats Ek nu este mereu același, chiar dacă cei care i-au urmărit o bună parte dintre creații pot regăsi unele mișcări, care pot fi socotite o „marcă” sau o amprentă pusă asupra compozițiilor sale coregrafice. Față de revoluționarul din 1978, care răsturna înțelegerea curentă a legendei *Sfântului Gheorghe în lupta cu balaurul*, care aducea pe scenă tematica sexualității, fireștei sau aberante, în *Casa Bernardei Alba* sau a luptei anti-segregaționiste în *Cartierul Soweto*, creatorul de astăzi al piesei *Aluminium* este mai împăcat cu semenii, poate și cu sine. În această lucrare recentă, a cărei premieră a avut loc în aprilie 2005, la Madrid, domină tematica intimistă, a cuplului, cu micile lui adversități, dar precumpănitor cu momentele de posibilă armonie, armonizarea dominând și în formațiile de grup, chiar atunci când ele răstoarnă vechi tipare. Și, în ciuda răcelii meselor metalice și a costumelor tot de un gri-metalic, piesa are mult mai multă căldură, decât tot ce am putut vedea din creațiile anterioare ale lui Mats Ek, influențat și de muzica lui John Adams și Shaker Loops, așa cum declară însuși coregraful, muzică care a contribuit la direcția în care s-a configurat, în

final, spectacolul.

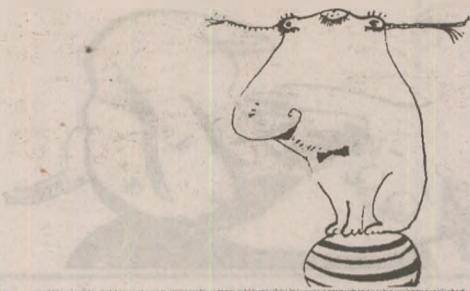
Revoluționarul este acum Johan Inger, aflat încă la vârsta când acest impuls este dominant. El are importante stagii de dansator la *Royal Swedish Ballet* și la *Nederland Dans Theater*, iar din 1995 s-a afirmat, cu impetuoșitate, și în calitate de coregraf, la cele trei trupe de la *Nederland Dans Theater*. Aceste trei trupe ale aceleiași companii au luat ființă ca urmare a unei foarte inteligente inițiative a lui Jiri Kylián, care a alcătuit o trupa cu dansatori foarte tineri, NDT I, alta cu dansatori maturi, NDT II, și a treia cu dansatori ceva mai în vârstă NDT III, acest mare modelator de corpuri în mișcare știind că fiecare etapă profesională are potențele ei specifice, ce pot fi excelente puse în valoare de un coregraf priceput. În fine, din anul 2003, Johan Inger a preluat conducerea artistică la *Cullberg Ballet*, unde continuă să creeze.

Insurgența lui Johan Inger este de alta natură decât a fost cea a lui Mats Ek. El nu ataca probleme și mituri politice și sociale (poate în Occident a trecut vremea lor), ci se pleacă asupra universului interior, unde vor exista întotdeauna bariere greu de trecut, monștri greu de exorcizat. Coregraful ne spune că prima piesă prezentată în spectacol, *Empty House*, având ca suport muzical folclor maghiar, a creat-o într-un moment de mare derută pentru dansatorii de la *Nederland Dans Theater*, când Jiri Kylián a parasit aceasta casa a dansului, creată chiar de el. Dar cum și-a pus în pagină Johan Inger toate trăirile legate de acest moment bulversant? Printr-o succesiune de episoade de dans, de o inventivitate nebună, inepuizabilă, marca prima a marilor coregrafi, capabili să imagineze la nesfârșit o infinitate de linii ale corpului în spațiu. În cea de a doua lucrare a sa, care a încheiat spectacolul, *Negro con flores*, proaspătă premieră a companiei *Cullberg Ballet*, din 4 noiembrie 2005, Johan Inger a explorat lumea visului, luându-și ca partener muzical o compoziție special făcută de Stefan Levin, pentru *Cullberg Ballet*. Lumina jucată în multe feluri și întunericul însuși, care umplea restul scenei și desparte diferitele secvențe de dans, precum și un manunchi de flori roșii, aruncat în diferite locuri pe podea au fost ambientul în care s-au desfășurat visele unor personaje adormite, apărute pe ecranul unui televizor. Aici, experimentul legat de valorificarea felurită a luminilor și a întunericului din jur a avut un rol important, nu mai important însă decât dansul, pigmentat, din când în când, și cu nuanțe comice.

Cullberg Ballet nu este o companie mare. Numara doar douăzeci de dansatori, toți fiind însă personalități distincte, discursul coregrafic stând, în egală măsură, pe umerii tuturor. Alături de dansatorii europeni, și cu precădere de cei suedezi, două siluete plastice, de o mare vigoare, aduc o notă aparte: dansatorul de culoare Jermaine Spivey și japoneza Izumi Shuto, ale căror evoluții dansante au o încărcătură specifică, de o mare expresivitate. Dar printre dansatori s-a aflat și o balerină cunoscută nouă, suedeza Johanna Lind, care în anii 1991-1992, aflată la începutul carierei, a dansat mai întâi la noua creată companie *Orion Ballet București* și apoi, timp de câțiva ani, și la *Opera Națională din București*, făcând la un moment dat chiar rolul Katarinei din *Îmblânzirea scorpiei*, în coregrafia lui Ioan Tugearu. În spectacolul companiei *Cullberg Ballet* ea a interpretat un rol principal în lucrarea lui Mats Ek, *Aluminium*, dovedind o deplină asimilare a stilului propriu acestuia și amintind chiar; în unele secvențe, de plastica uneia dintre cele mai importante dansatoare pe care le-a avut această companie, Ana Laguna, care a lucrat mult cu ea diverse roluri, așa cum ne-a spus chiar Hanna (așa cum i se spunea la noi Johanne Lind). Și o altă cunoștință a profesioniștilor din România este maestrul de studii Victor Ovidiu Vălcu, cândva angajatul *Operei Naționale din București*, astăzi profesor la *Cullberg Ballet*.

Spectacolul companiei *Cullberg Ballet*, pe lângă emoția reintâlnirii cu unul dintre cei mai importanți coregrafi ai epocii noastre, Mats Ek, și a unui prim contact cu un alt coregraf de marcă, în plină ascensiune, Johan Inger, ne-a dărui, prin intermediul dansatorilor companiei, această mare bucurie pe care numai arta dansului o poate împărtăși celor care o prețuiesc.

Liana TUGEARU

o b i c e i u r i

De fapt, nu e vorba de mireasă, ci de ginere ; și ginerele nu s-a-necat, ci... veți vedea de îndată.

Duminică de noiembrie. O zi rece și fumurie, într-o localitate neinspirată din Câmpia Dunării. Florin aleargă cu camera video de-a lungul alaiului nupțial care, încă de dimineață, străbate satul cu treburi importante: după rochia miresei și-napoi; cu ploconul la nași și-napoi; cu mireasa la ud și-napoi; din nou la nașii care trebuie aduși în triumf la casa mirelui... Nici gând să economisească energie rezolvând două treburi într-un singur drum: satul trebuie să viuiască de chiote și muzică de fanfară, pentru ca toată lumea să afle că X nașeste, Y e socru mare, iar Z e ginere-împarat. Alături de Florin, doi belgieni și un franțuz, fascinați de exotismele locale. Eu staționez la casa mirelui, pentru ca depind de o sursă de electricitate și pentru că sunt leneșă din fire. Pândesc cu casetofonul digital evenimentele care urmează să aibă loc în ograda mirelui, adică «obiceiurile»: împodobitul bradului nupțial, barbieritul mirelui, gătitul miresei, cântarea miresei, Nuneasca....

Pe la miez de zi, oaspeții deambulează calm prin curte, în așteptarea cortegiului care trebuie să revină cu mireasa de la fântâna din capul satului. Familia roiește cu farfuri și platouri. Bucătărele coc și fierb în curte, pe pirosții, cantități pantagruelice de ciorbă, sarmale și fripturi. Ascult distrată muzica ce vine de sub cortul încă gol, dar pregătit pentru 800 de invitați. Lăutarii cântă binisor, dar muzica sună infernal de prost, din pricina sonorizării. Totuși e prima petrecere din ultimii șapte ani în care n-aud nici o manea! (Mă gândesc chiar că ar fi cazul să-i informez pe toți inamicii genului că manea e în scădere de popularitate.) Capetele se succed din când în când spre capatul străzii, de unde ar fi fost de mulțșor firese să apară « oastea împăratului ». Dar în locul ei sosește în goană un bărbat în smoking (sic) care se năpustește asupra socrului mare, cu vestea. O veste proasta, pesemne, pentru că socrul se întunecă la față, soacra se ia cu mâinile de cap, neamurile apropiate pomesc să fuga care încolo, găștele din ograda păsărilor țipă ca de spaima cuțitului. Nuntașii trag cu urechea, sperând să înțeleagă ce se petrece. Zvonurile încep să circule în șoaptă: un accident grav în care a fost implicată mașina mirelui. Au murit două copile iar mirele a dispărut fără urmă – poate l-a aruncat trenul pe undeva. Una din copile era fata preotului care trebuia să săvârșească cununia. Dar a cui cununie, că poate ginerele-i mort?!... Mașina a ajuns un morman de fiare răsucite.

Apare și alaiul, cam subțire și agitat, cu mireasa în frunte și cu fanfara la mijloc. Noii sosiți nu prea știu cum s-a petrecut accidentul, pentru că n-au văzut nimic

cu ochii lor, dar acest fapt nu-i împiedică să aibă propriile opinii asupra evenimentelor, pe care le comunică oricui e dispus să-i asculte. În câteva minute, povestea începe să se închege și să se răspândească într-o versiune de compromis. Odată cu convoiul sosesc Florin, belgienii și franțuzul. Încerc să le smulg o relatare mai lucidă. Aflu doar că, la un moment dat, o puștoaică a alergat către alai și a descris, în hohote isterice, accidentul care tocmai avusese loc la câteva zeci de metri distanță și la care fusese martoră. Mașina, condusă de un amic al mirelui, s-a întepenit pe calea ferată – pe care o traversa ocolind nepăsător bariera – și a fost spulberată de două trenuri venind din direcții opuse. La auzul veștii, o bătrână s-a aruncat la pământ urlând, iar ceilalți nuntași au început să alerge haotic, destrămand petrecerea. În acest moment o rubedenie a socrului mare – om înalt, robust și trecut prin multe – și-a ridicat autoritar glasul deasupra mulțimii: *Hei, oameni buni, suntem la casa nașului mare! Ce-i asta? Hai, dați drumul la horă. Să cânte fanfara!* Fanfara a pornit, și o dată cu ea și dansul. Dezertorii s-au reîntors în grup: mai întâi șovăielnic, apoi cu determinare. Florin lăsase deja aparatul jos, așa că n-a surprins momentul; dar unul din belgieni, care nu pricepea decât că se întâmplă ceva grav, a filmat câteva secvențe, apoi s-a oprit, socotind că nu se cuvine să continue.

În timp ce vorbim în șoaptă, apare pe ulița ginerele însuși, susținut de o parte și de alta de doi frați de mână. Când a înțeles că mașina sa n-are scăpare, povestește el mai târziu, s-a aruncat afară, târând după sine unul din copiii de pe bancheta din spate. S-au rostogolit împreună de partea invizibilă a căii ferate – motiv pentru care au trecut drept dispăruți. Mirele e verde ca oul de rață, dar pare hotărât să se repună pe picioare. Nu se știe încă nimic clar despre soarta celorlalți accidentați.

Mă adresez cu sfială socrului mare: *Dacă credeți, noi oprim imediat înregistrările și filmările...* Dar, de când și-a văzut feciorul teafăr, socrul s-a mai întremat. Acum e preocupat să salveze nunta: *Nu, nu, fimați, filmați. Ei cu treaba lor, noi cu treaba noastră.* («Ei» sunt, bineînțeles, victimele, sau poate morții.) *Uite, acum începe împodobitul bradului, pe urmă barbieritul ginereului, să ne dați și nouă o copie pe CD (sic), că omul nostru și-a terminat bateriile.*

Deschid o paranteză ca să vă spun că o nunta de țară este o întreprindere economică amplă, în care familiile încuscate pun în joc sute de milioane, cu nădejdea că le vor recupera din darurile de la masa mare: Nunta nu e o « afacere vulgară », cum cred ignoranții subțiri de la oraș, ci o instituție solidă, al cărei scop este ajutorarea familiilor în formare. Fiecare sătean sprijină cuplul cu darul său de bani, știind că, atunci când se va căsători sau își va însura proprii copii, darul îi va fi întors. De altfel țărani (în bine socotelile: trebuie să mă duc la nunta lui Cutare, pentru că și el a venit la a mea; sau : nu mă duc la Cutare, pentru că s-a prefăcut bolnav. Cu alte cuvinte: nu înțeleg să ajut pe cineva care mi-a refuzat ajutorul, **ieșind deliberat din sistemul impus de tradiție.** Deseori, un invitat absent trimite la masa mare doar plicul cu bani, pentru a semnala că nu se sustrage de la jocul obligatoriu al schimbului de daruri.

Împodobitul bradului și barbieritul mirelui sunt prescurtate. Chiotele supra-acute ale femeilor sunt cam anemice, cântările fanfarei înjumătățite, veselia prefăcută. Dar gesturile rituale – fără de care viața noii familii ar putea fi lovită de toate nenorocirile imaginabile – sunt comise așa cum se cuvine. De aici încolo, nunta își reia treptat mersul normal.

Popa a aflat între timp că fetița lui are doar câteva oase rupte, dar a scăpat cu viața. E atât de fericit încât promite o ceremonie religioasă ca-n povești. Cealaltă copilă e într-o stare gravă: nu-și mai simte picioarele, pesemne că are coloana fracturată sau e în stare de șoc... Dispensarul local n-a putut s-o ajute, pentru că nu posedă decât un tensiometru și – adaug eu – , un irigator. Abia în astfel de situații realizezi cât de sinistru e starea sistemului sanitar românesc. Asistenta medicală, inimoasă, a încercat să recolteze sânge de la săteni pentru a pregăti o eventuală transfuzie. N-a reușit, pentru că mai toată lumea era cu chef, ca în miez de nunta. Fata a fost transportată cu salvarea la Craiova, iar de acolo la București. Nu se știe cum vor evolua lucrurile, dar zvonurile despre sănătatea ei s-au încrucișat tot restul zilei și toată noaptea: a murit, n-a murit; e în comă, a ieșit din comă ; își simte picioarele, nu și le simte... După ce primește primul ajutor, șoferul e însoțit la poliție. Șocul l-a făcut să-și revină complet din năpraznica lui beție.

După *Nuneasca* – de-acum e întuneric –, împachetăm echipamentul tehnic și ne îndreptăm spre mașini. Dar nunta e departe de a se fi încheiat. Alaiuri tinere continuă să bântuie în toate direcțiile: când motoarele noastre se pun în mișcare, un cortegiu tocmai pornește în căutarea miresei furate, un altul în căutarea mirelui. Nuntașii vârstnici se îndreaptă spre casele lor, ca să-și hranească lighioanele și să se odihnească puțin înainte de masa mare: au nevoie de rezerve de odihnă care să le ajungă pentru toată noaptea, dar și pentru cheful cu trei berbeci pe care socrul mare l-a promis în ziua următoare.

În prima mașină, în drum spre București, tânărul nostru franțuz își exprimă, în româna lui impecabilă, indignarea față de reacția oamenilor din cortegiul nupțial la auzul veștii. *Auzi, mireasa nici n-a tresărit! Iar barbatul acela nesimțit, cine-o fi fost, ce credeți c-a găsit de cuviință să facă? Le-a poruncit oamenilor să încingă o horă pentru nașul! Dar dacă mirele era cu adevărat mort? Că doar în acel moment nimeni nu știa că trăiește...* Lipsa de sensibilitate a localnicilor îl umple de revoltă.

În a doua mașină, discuția are un ton admirativ: belgianul-cameraman, om așezat și cu experiență, reveed imaginile filmate în fața casei nașului și constată că bărbatul cel «nesimțit» a avut singura reacție inteligentă și responsabilă în situația dată. Nunta – care risea să se spargă, ruinând moralul și totodată finanțele însuraților – trebuia redresată cu orice preț, cel puțin până la aflarea adevărului. Și nunta s-a redresat, într-adevăr, pentru că participanții ei s-au acroșat de ritual, cu ruțina sa datorată de confort și siguranță. În acest ritual, factorul coagulant a fost, indiscutabil, muzica.

După două săptămâni, aflu că fetița a ieșit din șoc și își revine treptat. În sat se flutură acum opinii referitoare la pedeapsa șoferului – un neisprăvit de notorietate publică. Nașul lui de la București, proprietarul mașinii distruse, are pile mari la poliție (e văr cu A, care la rândul lui e cumnat cu B) și intenționează să-și scoată finul basma curată. Dar nici nașul copilei paralizate nu e fitecine (e cuscul lui C, care îl cunoaște bine pe D...), așa că lupta dintre cei doi va fi aprigă. Spre ușurarea victimelor, CFR-ul va fi și el parte în inevitabilul proces, pentru că unul din trenuri a fost avariat și și-a reluat cursa cu o oră și jumătate întârziere.

Nimănui nu-i trece o secundă prin cap că verdictul justiției ar putea avea vreo legătură cu vinovăția sau nevinovăția șoferului.

Speranța RĂDULESCU

P.S. Dacă în satul X tradiția ar fi încă puternică – fapt pe care sper să-l pot constata peste o vreme –, lăutarii ar trebui să inventeze și să pună neîntârziat în circulație pe piața nunților o cântare nouă, poate pe tiparul celei care narează o tragedie nupțială de acum un secol:

*La Siret, la Nămolosa
Unde s-a-necat mireasa...*

Se pare că acea mireasă s-a înecat de-adevăratelea.

Radio România Cultural

Cu toții suntem fascinați de povestea oamenilor celebri, de acele mărturisiri care ne fac să descoperim dincolo de artist, ființa umană, cu emoții și sentimente, cu bucurii și tristeți.

Ascultați, într-o ediție specială

“Cântec despre mine însumi”

... în ultima zi a anului, de la ora 7,30

Arad 106,8 | București 101,3 | Bacău 101,8 | Bihor 105,8 | Brașov 105
Buzău 103,7 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Harghita 106,8 | Oradea 96,1
P. Neamț 100,3 | Petroșani 90,6 | Sibiu 103,7 | Suceava 101,6
Timișoara 100,7 | Tulcea 105,4 | Vatra Dornei 107,7 | Zalău 105

arte

Uneori cred că filmele de sărbători se fac doar ca să facă în ciudă publicului ceva mai avizat. Prima problemă cu ele este că sunt targetate pe tot familionul și conservă clișeele de parcă ar fi relicve, nu alta. Tind să afirm că basmele lui Propp și, de ce nu, telenovelele sunt cu mult mai rafinate la combinarea de stereotipuri narative. Stai și te întrebi: ce plăcere se poate deriva din atâtă redundanță? Mai mult, filmele de sărbători vor cu dinadinsul să extragă o stare din spectator. Pe care îl bănuiesc îmbuibat cu mâncare, cu pungile doldora de produse și găfâind de la shopping. Ca atare, după un asemenea abuz consumerist, trebuie să i se dea pastila de spiritul Crăciunului: îl înveselim, îi arătăm Moșul prin ochi de copil – asta merge întotdeauna – și îi amintim valorile umane (generozitate, credință, din astea) aferente sărbătorilor de iarnă.

Pe acest fond pesimist, mi-a tresălit inima de bucurie auzind că se lansează filmul *Crăciun fericit*. Facând abstracție de titlu, era “de război”, o combinație bizară, care promitea să mă recompenseze pentru peliculele sărbătorești îndurate până acum. Subiectul acestei coproducții România-Germania-Marea Britanie-Belgia este o noapte de Crăciun din 1914 (de fapt și dimineața care îi urmează, și parcă și a doua zi) în care soldații nemți, francezi și scoțieni lasă armele și fraternizează. Asta a fost prima dezamăgire pe listă, că dacă fraternizează, nu prea mai e loc de război, nu?

Mă consolez și reiau: istoric, ne aflăm în momentul în care Franța, după ce înaintase în neștire și avea pierderi umane la greu, se apucase să facă exact ce promisese să nu facă, și anume, să sape tranșee. După care războiul – calificat de istorici drept „de poziție” – a continuat cu stat în tranșee și tiruri ca să îi îngroape pe cei care stăteau în tranșee. Aici, filmul e foarte corect, am respirat ușurată. Începutul lungmetrajului m-a făcut însă să îmi stea în gât vizionarea, nu alta. Imagini cu copilași care intonau senini poezii despre război și despre cum inamicii trebuie uciși. Atitudini de acest gen se mai văd prin film, care e un bun „reminder” că UE n-a fost întotdeauna unită, plus că mocneau și între națiile vechiului continent prejudecățile – stil colonial pur – „ei nu sunt ca noi”. Bine, bine, dar să nu cădem în extrema opusă, că doar primul război mondial nu se pregătea de sute ani, fiind „crescut în școli, odată cu copiii”. Acest subtext politic lipsit de relativism poate să îți provoace ceva alergie, așa că îl bifez pe listă ca a doua dezamăgire. Merită să adaug și comentariul unui critic care a prins același fir: „Dacă regizorul sugerează că armistițiul era un parteneriat comunitar prototip al națiunilor europene, englezii nu par să fie invitați”.

Numerele trei și patru le voi ilustra citând din caietul de presă: „pelicula *Crăciun Fericit*, produsă în Studiourile MediaPro, în 2004, a avut premiera oficială în cadrul Festivalului de Film de la Cannes, este nominalizată la Globurile de Aur pentru «Cel mai bun film străin» și a

Alexandra Olivotto

CRONICA FILMULUI

Premiere înainte de Crăciun

fost desemnată să reprezinte Franța în cursa pentru Premiile Oscar de anul acesta, de asemenea la secțiunea «Cel mai bun film străin». Refuz să cred în „reputația” francezilor de a o lua pe arătură, dar această peliculă chiar nu are ce căuta prin festivaluri și competiții, de-abia se califică la categoria “lungmetraj decent de Crăciun”. Nu aduce nici măcar un unghi nou de filmare, ce să mai vorbesc de rezolvarea scenariului... Eu una știu rețeta asta de film așa: începe cu personajele principale separat, le înscenează întâmpinându-le destinul, apoi îți dă rezolvări individuale. Dar cineastul Christian Carion nu se conformează: nu știm ce se întâmplă cu singurul cuplu care apare în lungmetraj! Asta da crimă de lezmaiestate față de spectator, când să te bucuri că ai și dragoste, și război într-un singur film, nu-ți capeți finalul primului element. Bine, nici pe al războiului, dar măcar la el știi cum se termină. Nici nu va mai spun că această lăsară baltă nejustificată a firului narativ nu se întâmplă pe fondul «ei doi, de mână, plimbându-se pe un câmp în direcția asfințitului» – context în care te-ai prinde ce se întâmplă – ci pe fondul «neamțul a dezertat dându-se prizonier la francezi ca să rămână

împreună cu daneza», deci într-o situație de maximă confuzie. Dar asta e nimica toată pe lângă hiba principală a filmului, adică unica problemă pe care te-ai fi așteptat ca scenariul s-o rezolve. Că soldații de trei nații au făcut armistițiul, asta se înțelege, dar dilema rămâne: cum au întors-o înapoi la conflict armat? Cum de, o dată ce au chefuit cot la cot, au schimbat produse și și-au arătat fotografiile cu familia, pot să se împuște din nou? Or, lungmetrajul îți răspunde cu jumătate de gură și oscilează de la «da» la «ba». Ideea principală e că autoritățile afla și îi trimit pe unii, hăis, pe ceilalți, cea, ca să îi împiedice să fraternizeze. Iar nu pricep: soldații nu știau că exista cenzură militară? Credeau că superiorii o să-i felicite pentru merite deosebite pentru că au lăsat armele? Habar n-aveau că un asemenea act se cheamă dezertare? Credeți-mă pe cuvânt, orice soldat știe asta... Lungmetrajul are câteva faze amuzante, dar nu suficiente cât să îl trimiți la Oscaruri cu un car de defecte structurale.

O altă premieră constă în gorila uriașă care i-a luat-o înainte Moșului. Mda, mult așteptatul *King Kong* al lui Peter Jackson, creatorul *Stăpânului inelelor*. Aici, ca și acolo, lungmetrajul are la bază o rețetă super-simplă: adunarea. Scenariul, discret, jocul actorilor, decent (sau cel puțin așa se vrea), totul ca să faci loc pe scenă efectelor speciale. Al căror rol – informația asta o am de la cineva care e mai competent pe domeniul paleolitic, mezolitic etc. – e să amestece animale, insecte și alte orătănii provenite din perioade diferite. La câte lighioane găsești în lungmetraj, nu e de mirare că e vorba de epoci diferite, deși scenariul nu justifică în nici un fel acest ghiveci. Cum ar fi să incluzi un om de știință printre personaje, mai precis unul care să stea să exclame: pârâul asta e din precambrian, copacul de lângă e pur jurasic, iar alături puteți vedea o stâncă din cretacic. Ce haos logic! Dar n-ai ce-i face filmului altceva decât, din punct de vedere vizual, să îi mănânci din palmă. La detalii, e nici mai mult nici mai puțin decât luxuriant. Prestația actorilor te cam lasă mască, și Naomi Watts, și Adrien Brody fac roluri de temperatura medie, dar nu veridicitatea emoțiilor lor contează, ci a celor exhibate de gorilă. Adică un alt capitol la care imaginile generate de computer (CGI) îți dovedesc că își merita banii, Kong fiind mai sensibil decât restul actorilor principali. Pardon, personaje. Care, la urma urmei, cam fac figurație printre efecte. Excepția notabilă e Jack Black care reușește să dea carne și oase lui Carl Denham, cineastul obsesiv care a pus la cale toată expediția. Revin la scenariu pentru că debordează de iregularități: are secvențe de acțiune din cauza cărora ametești – nu e o figură de stil – dar și «burți» pe măsură. Ultima secvență sigur e una, dar unii ar putea aplica aceeași etichetă scenelor de lupte de animale tip discovery. De acord, sunt inventive, cafteli suspendate prin liane, combatanții se lovesc în plină cădere, dar cât să înduri așa ceva? Vizual, nu poți să nu admiri. Punând și celelalte simțuri la bătaie, constai că lungmetrajul are mai multe burți decât cap și coadă. ■

Crăciun fericit

King Kong

arte

↑
 n sălile aripei Kretzulescu ale Muzeului Național de Artă s-a deschis miercuri 23 noiembrie 2005, orele 13, una din cele mai importante expoziții din ultimii ani: *Lola Schmierer Roth - Pictură și grafică*, donația soților Anne-Louise Roth și Alexandru Cezar Ionescu, cu domiciliul stabil la Berlin. Un catalog luxos, datorat Marianeida Vida și Elenei Olariu prezintă expoziția în câteva din aspectele esențiale, însoțindu-le de numeroase și bogate date informative, nu scutite de unele erori și omisiuni. Ceea ce, din fericire, nu împieteză asupra meritelor ei efective.

Orice expoziție, bine alcătuită și de impunătoare anvergură, este rezultatul unei regii, având menirea să pună accentele și să scoată în evidență elementele cele mai definitorii și mai reprezentative pentru artistul a cărui i-a fost destinată. Ea trebuie să-i contureze personalitatea în așa fel încât, dacă mai este și socotit mare, această dimensiune să fie convingător demonstrată. Or, mesajul expoziției e de altă natură și nu-și propune o asemenea sarcină. Suntem în prezența unei dănie, indiscutabil de un foarte mare interes și de o excepțională valoare, dar care nu vizează publicul larg, ci un cerc restrâns de inițiați care n-au nevoie să li se spună cine este Lola Schmierer Roth și în ce constă importanța documentelor legate de ea. Numai ca expoziția este și una de artă și sub acest raport relevanța ei se pretează la a fi discutată, pentru că nu certifică grandioarea ce i se atribuie, pe bună dreptate, Lolei; e în cauză doar un fragment, neadaptat suficient la imperatiile celui mai de seamă muzeu al țării.

Sunt convins că arătând de ce putem vorbi despre Lola Schmierer Roth ca despre o mare artistă, aduc un argument în plus la înalta apreciere a dăniei soților Anne-Louise Roth și Alexandru Cezar Ionescu. Nu poți fi însă în stare de un asemenea demers decât beneficiind cât de cât de o percepție globală a creației pictorice și graficiei. Or, dacă nu mă înșel, în clipa de față sunt în România singurul supraviețuitor care a avut o relație semnificativă cu dânsa și s-a bucurat de posibilitatea unei cuprinderi satisfăcătoare, deși incomplete, a diversității operei. Această diversitate - care include și bogatul șir de autoportrete - oferă cheia unei adânciri caracteriale și totodată biofizice, în măsura în care preponderente sunt forța, expresivitatea și energia.

Vitalitatea este și ea un concept care nu poate lipsi atunci când vrem să ne referim la puterea cu care se exprimă Lola, în perioada cea mai de vârf, „perioada expresionistă”. Frapează caracterul masculin al acestei puteri, ce se degaja în mai toate desenele epocii respective, elementul viril care o metamorfozează într-un bărbat. Asistăm oare la o desfeminizare sau, oricum, la o atenuare a feminității? Te uiți la fotografiile ce-o reprezintă și constăți că feminitatea ei a rămas intactă, că grația și suplețea se confruntă cu colțurozitatea și ascuțitul formelor din desene, conviețuind și unele și celelalte într-un desavârșit paralelism, numai că autoportretele, tot mai numeroase, devin din ce în ce mai interogative, mai pătrunzătoare în priviri, într-un cuvânt mai scrutătoare; ele se desneutralizează, implicându-se. Procesul la care asistăm e ambiguu și misterios,

masculinul și femininul nu se înfruntă, ci își transgresează opoziția, devenind un factor de pronunțată personalizare, mereu prezentă. Nu e ușor să pătrunzi în hățșul acestei metamorfoze, care într-un fel te învalue, te cuprinde în cețurile ei, lăsându-ți din când în când un ochi liber și atunci te minunezi, depășindu-ți deruta, rătăcirile, cu sentimentul unei ieșiri din strâmtoare, dar și cu conștiința că te afli în pragul necunoscutului. Expoziția de față promovează în prim plan numeroase autoportrete, ceea ce constituie un merit substanțial al ei. Sunt imagini adesea gestuale, de o gestică aparte, inconfundabilă, având aerul că se adresează privitorului, într-un dialog care frizează uneori straniețea.

S-ar părea că în paragraful de mai sus am alunecat pe fagașul literaturizării. De fapt, fără a pronunța cuvântul, m-am străduit să sugerez complexitatea. Complexitatea nu e niciodată deplin descifrabila. În bună parte o intuiești, trăindu-i opreliștile, dificultatea de a o pătrunde. Dar ea e un atribut esențial a ceea ce creează Lola în momentele cele mai fericite. În tot ce produce major, artista e polivalentă, asemenea unei pietre prețioase care își răspândește razele în numeroase direcții. Nu-ți oferă întotdeauna răspunsuri, însă de fiecare dată te face să-ți pui întrebări.

În continuare mă ocup de Lola, evocând-o într-o seamă de alte ipostaze, ce prezintă la rândul lor un viu interes. O fac ca un observator obiectiv, marcat de o aventură spirituală plină de învățăminte. Pot spune că am cunoscut-o îndeaproape pe pictoriță și desenatoare, martor câteodată la dramele ei, nu mărturisite, ci trădându-și altcum intervenția, de natură să mi-o dezvăluie în plan uman. Dar oare am cunoscut-o cu adevărat? Contactul s-a produs tardiv, în cadrul unor pronunțate relații de familie, care își au obârșia în strânsa și afectuoasă prietenie care a legat-o de Erna, o soră foarte talentată a tatălui meu, dispărută prematur, la Viena, în urma unei ciudate boli exotice care i-a curmat viața, când, după câte știu abia împlinise sau urma să îplinească 20 de ani. Fără îndoială, dacă nu ar fi existat prietenia pe care i-a închinat-o Lola, memoria ei ar fi dispărut pentru totdeauna din cugetul oamenilor.

Cronologia pe care o prezintă catalogul expoziției sare (fapt nejustificat și nepermis) peste o perioadă importantă din viața Lolei Schmierer Roth: intervalul care se înscrie între a doua jumătate a anilor '50 ai veacului scurs și 1871, așadar o secvență de cca 15 ani. Ce s-a întâmplat în vremea aceasta? La Galați mai trăia o soră a Ernei, o mătușă a mea, Blanche, singura supraviețuitoare dimpreună cu copiii ei a familiei mele gălățene, persoană cu care Lola rămăsese în legătură. Bănuiesc că de la Blanche a aflat ea că aveam o bibliotecă foarte bogată și la zi, cu cărți și albume de artă, multe care nu circulau în țară. Fapt este că, spre finele lui 1956 sau începutul lui 1957, m-am trezit la București cu vizita Lolei, despre a cărei existență nu aflasem până atunci.

Or, Lola, explicându-mi cine este și ce legături strânse avusese cu familia mea gălățeană, cunoscându-mi printre alții și părinții decedați de mult, și-a exprimat rugămintea de a putea citi și răsfoi periodic la mine în bibliotecă, urmând să se deplaseze regulat la București, special cu acest scop. Firește, am acceptat cu dragă inimă. Așa a început o relație foarte susținută, de-a lungul unui deceniu și jumătate, în care am conversat adesea, dar „conversat” nu e chiar cuvântul cel mai potrivit.

Aici intervine o particularitate foarte caracteristică Lolei: aceea de a nu-și da aere și de a nu se pune în evidență. Mi s-a prezentat ca fiind o simplă profesoară secundară de desen, fără ambiții artistice altele decât decurgeau din obligațiile ei strict pedagogice. Nu era membră a Uniunii Artiștilor Plastici și nici nu vroia să fie, nu intenționa să deschidă o expoziție, nu era interesată să vândă lucrări, singura ei năzuință se mărginea la a se ține la curent și din acest punct de vedere era în corespondență cu o veche prietenă din copilărie, tot o gălățeană, strămutată de mult la Paris, unde își crease o seamă de relații importante din lumea artei: Jeanne Coppel.

Lola era o persoană eminentă discretă, foarte puțin vorbăreț, deși nu pot spune că era o tăcută. În nici

Evocare

Lola Schmierer Roth

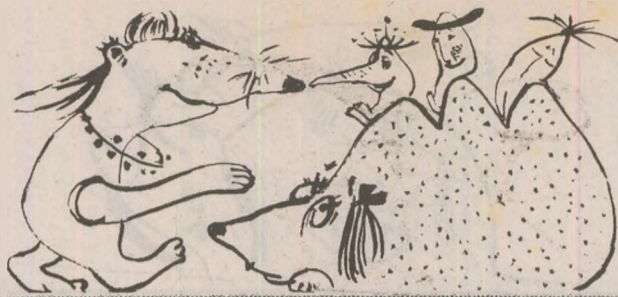
Lola Schmierer Roth:
Portretul Ernei Wiessblüth,
 executat înainte de 1919 - Primit de la autoare

un caz însă, nu era o expansivă; poate să fi fost în tinerețe, nu știu. Câtă vreme a profitat de bibliotecă mea, mi-a prezentat doar o singură dată o lucrare pictată de ea: o acuarelă abstractă (abstracționismul era tocmai atunci, în Occident, foarte actual) care, mărturisesc, nu m-a impresionat în mod deosebit. Am privit-o, fără vreun comentariu. Nici astăzi, în expoziție, acuarelele abstracte nu mi se par potrivite cu talentul ei, Lola fiind o înăscută exponentă a artei figurative, domeniu în care și-a dat greu egalabila măsură.

Tot în acele zile a intervenit un factor de maxim interes pentru Lola: cu ajutorul lui Mihail Ralea, obținusem o

Lola Schmierer Roth - *Ruină cu case roz*

arte

1. III. 72.

Dragă Fașel, -
Te instimentez că la Muzeul de Artă a orașului
Galați (văbuiul Palat Episcopiei, exemplat
reînnoiat și modernizat și dinăuntru)
s-a deschis retrospectiva Lolei Roth.

Mă salți. Tată aripa dreaptă a muzeului.
Cred că tu și sora ta au adus într-o
timp catalogul.

Deoarece cei doi la unzeul de aici și
princep să aruncare frumoz a ierit sans
un prea urit. Și în cealaltă aripă a
muzeului sunt lucrări de cei mai
buni artiști care ar putea să te
intereseze.

Nu te am instimentat până acum
deoarece credeai că am să pot să-ți
pun la dispoziție o mașină care să-ți
aducă aici și să te și ducă înapoi
acasă împreună cu simpatica și
dragăleasă ta soție. Dar mașina s-a
stăricat și e în reparatie.

Totusi dacă ideea te tentază și ai
veni cu trenul, ar veni Bubi și
te ia de la gară și te va duce la el
acasă unde ai să și dormi. Dar
soția ar dormi la unis ori cat
ar vrea să stea. Cea ce ti-au și
spus cu ocazia ultimei mele
vizite la voi. Dar amindoi puteți
vince la mine ori cat veti. Că
dacă Tasio mea nu este Vătel totuși
te asigur că poate găsi o friptură

de rată sau un pui cu pilaf, sau
niste sarmale făino de tot. Mamei
trebuie să fii instimentat din timp.
telefon 311894.

cu bune salutare pentru amindoi

Lola Roth

Bloc 3 (C15) str. Partizanilor
Tigline I. Galați

Retrospectiva mamei rămâne
deschisă 3 săptămâni.

binevoitor față de mine și mă îndemna
să profit de calitatea sa de demnitar,
care nu avea să fie supus la graniță
vreunui control, așa încât i-am predat
mapa cu lucrările Lolei, expediindu-i
totodată și soției mele - care avea s-o
primească - un pachet ce nu urma să
suporte la rândul-i rigorile vămii.
În aceste condiții, tot ce-și dorișe
Lola i-a parvenit fără întârziere. Eu
aveam să mă întorc din călătorie abia
peste câteva luni, reușind să-mi obțin
oficial prelungirea, drept recompensă
pentru importante servicii culturale
aduse țării, cât m-am aflat la Paris.

Ceea ce îi trimisese Jeanne Lolei
n-a avut urmări imediate. A continuat
să-mi frecventeze biblioteca, părând
să rămână mai departe indiferentă în
raport cu modestul ei statut artistic de
profesoară secundară. După ce - rămasă
fară locuință - a fost nevoită să părăsească
Galați-ul și să se mute la București, la
fiica sa căsătorită cu Ovid S.
Crohmalniceanu, s-a produs însă un
fapt singular: stăpânul casei a primit
vizita unui distins personaj din lumea
artei, un american al cărui nume nu
l-am reținut, care văzând rezemate de
un perete niște mape cu desene, a
avut curiozitatea să se uite la ele. A
rămas uluit, pradă entuziasmului. I-a
atras atenția lui Crohmalniceanu că are
de-a face cu o foarte mare artistă.

După plecarea oaspetelui, sensibil
la ce îi declarase acesta, Croh a făcut
greșeala să nu mi se adreseze mie, ci
lui Dan Haulică. Lui Haulică puțin îi
păsa de Lola Schmierer Roth. A chemat-
o pe Olga Bușneag și i-a spus să se
ocupe ea de artistă. Ceea ce Olga a făcut,
ținându-se de treabă cu conștiinciozitate
și oarecare devoțiune, dar fără să fi lăsat
în urmă vreun text important, care să
fie cu adevărat la înălțimea sarcinii
căreia i se dedicase, precum reiese
din bibliografia catalogului actualei
expoziții.

Știindu-se considerată o artistă de
frunte, Lola Schmierer Roth a socotit
că a venit vremea să se afirme cu o
expoziție personală. Aceasta s-a deschis
mai întâi la Galați, urmând a fi ulterior
transferată la București, în sălile așa-
numitului Muzeu Simu. Cum rezultă
din scrisoarea pe care o public în facsimil,
am fost solicitat cu insistență să vin la
Galați spre a vedea expoziția. N-am
putut da curs dorinței exprimate. A
trebuit să aștept sosirea expoziției la
București.

A fost o adâncă revelație. O
descopeream pentru prima oară pe Lola
ca pe o mare artistă. Mi-a mărturisit că
lucrările pe care le contempnam erau
conținute toate în mapa primită de la
Jeanne Coppel. A ținut să facem împreună
turul expoziției, curioasă să-mi vadă
reacțiile în fața fiecărei lucrări. Entuziasmul
meu a impresionat-o. La un moment
dat am ajuns în dreptul unui panou
pe care atârnau cinci mici peisaje în
ulei, înfățișând niște ruine ale caselor gălățene, consecință a
distrugerilor suferite în vremea celui de-al doilea război
mondial. Peisajele figurează în catalogul expoziției din Galați
(februarie-martie 1972), purtând următoarele titluri, în ordinea
lor pe perete, păstrată și la București: *Ruine cu ziduri roz*,
În spatele casei mele, *Rând de case părăsite*, *Clădiri cu birouri*
părăsite, *Dărâmaturi înspre Dunăre*.

Mi-am exprimat admirația pentru ele. Două, care repre-
zentau un șir de ruine în perspectivă, amintind prin melancolia
pustietății lor de celebrele peisaje ale lui Chirico, îmi plăceau

în mod deosebit. Una era negreșit *Rând cu case părăsite*,
cea de-a doua trebuie să fi fost *Clădiri cu birouri părăsite*. Vazăndu-
mă atât de încântat, Lola mi-a propus să-mi aleg unul
din aceste cinci tablouri, urmând să le primesc după închiderea
expoziției. I-am indicat primul dintre cele două care, prin
melancolia lor îmi purtau gândul spre Chirico, nu în sensul
vreunei influențe, ci prin calitatea rafinată a sentimentului
aflat la bază, atât de puternic afirmat.

„Dar despre asta ce părere ai?“, mi s-a adresat Lola și
mi-a indicat *Ruine cu case roz* (22x29 cm.), căruia îi succeda
șirul celor patru din rând. I-am răspuns că îl apreciez ca pe
o pictură reușită, chiar dacă preferințele mele erau altele. Nu-
i găseam vreun cusur. Se știe, gusturile privitorului sunt
subiective și diferă de la individ la individ. Spre surprinderea
mea, Lola a izbucnit: „Nu pot să-l sufăr!“, lăsându-mă
totuși să înțeleg că își avea locul cuvenit printre cele cinci,
întrucât făcea parte din tema comună a ruinelor gălățene, și
că de aceea nu-l eliminase. Am continuat să parcurgem
expoziția, netulburați de nimeni, fiind ora prânzului.

Închiderea expoziției m-a prins într-o gravă criza de
reumatism. I-am comunicat telefonic Lolei starea mea. Mi-
a trimis-o pe femeia ei de serviciu cu tabloul ce-mi era destinat,
bine împachetat, ca să nu suferă vreo stricăciune. Handicapat
cum eram, am izbutit totuși să-l scot la lumină. Stupoare!
Lola îmi trimisese *Ruine cu case roz*, tabloul pe care nu-l
putea suferi... Nu mi-a oferit niciodată vreo explicație pentru
gestul ei, iar eu am evitat s-o întreb. Era un dar și era
dreptul ei să-l decidă. Poate că o încludase faptul că nu eu mă
ocupasem de expoziția ei, cum probabil și-ar fi dorit, neștiind
cum procedase Croh. Când am ieșit din criza reumatică am
atânat tabloul pe perete, obișnuindu-mă să-l contemp lu zilnic.

Știam din proprie experiență, adesea repetată, ca un tablou
se verifică pe perete, în intimitatea casei în care locuiești,
uitându-te la el mereu, în chipul cel mai firesc, ca și cum și-
ar fi impus deliberat prezența. Odată ajuns pe locul fixat,
ori crește în valoare estetică, ori stagnează, ori descrește și
te lipsește până la urmă de el. Tot contemp lându-l, am constatat
că nu făcea trimitere la nimic din ce-mi era cunoscut. Nu-
mi asocia gândul nici cu melancolia pânzelor lui Chirico, nici
cu efectul vreunei alte surse picturale, deși continua să-și
revendică înrudirea cu imaginea obsedantelor ruine ale caselor
și prveliștilor gălățene. Aceste ruine nu te înfiorau, ci doar
ți deșteptau nostalgia după ceea ce însemnaseră cândva, când
nu erau de fapt vestigii ale distrugerii, ci simboluri fericite
ale belșugului urban, ale bunăstării civile.

După un timp am observat că și sub raport pictural -
din punct de vedere compozițional și coloristic - prezenta un
aspect deosebit. Cerul vast, de un cenușiu-albastru întunecat,
ca și ruinele roz cu o conformație aparte, cătuși de puțin
sinistră, ci mai curând impresionantă prin monumentalitate,
adevărate năluciri castelane de un aspect fantomatic, nu le
mai întâlnisem în alte tablouri ale Lolei. Pe scurt, mica mea
bijuterie își dezvăluia originalitatea, nota pronunțat individuală.
De departe de mine să fi avut a mă plânge. Din motive care
nu-și vor afla niciodată dezlegarea, Lola se înșelase, reacția
ei fusese pur subiectivă, secretă, născută dintr-un capriciu pe
care nu doar o dată l-am surprins la creatorii frunțași, fie ei
artiști plastici sau literați. Așadar, tabloul își luase revanșa...

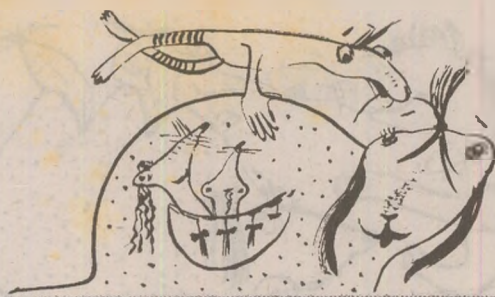
Crohmalniceanu și soția lui, Ruth (în intimitate „Tuchi“,
cum îi spunea Lola, dar și eu, căci o cunoșusem cu mult
înainte de a se fi căsătorit, ea și pe sora ei mai mică) m-au
invitat odată, după săvârșirea din viață a Lolei, ca să-mi
vorbească despre tezaurul de opere și documente - însemnări,
tot felul de manuscrise, corespondențe - rămase de pe
urma ei. Mi-au propus să mă uit prin ele și să procedez la o
clasificare. Pentru asta însă Tuchi trebuia să-mi pună la
dispoziție, în locuința lor, imensul material în cauză, pentru
o parcurgere inițială, fie și numai foarte superficială. Nu s-a
hotărât însă să procedeze în consecință și am rămas mirat
să constat că de fapt nici nu era interesată. Probabil și
pentru că locuiau foarte înghesuși. Croh mi s-a plâns de
dispariția unui tablou original de Derain, pe care Lola îl primise
în dar de la pictor și ajunsese în casa lor. Ar fi vrut ca lucrurile
rămase să fie puse în valoare, dar zadarnic. Domnea o atmosfera
de delăsare...

Evocarea de față - cum cititorul și-a dat desigur seama
- e de ordin memorialistic, iar nu exegetic, deși anumite
incursiuni de acest fel n-au lipsit. Nici accentele critice, acolo
unde s-au impus. Sper că lacunele pe care le-am semnalat
își vor afla soluția potrivită.

George Radu BOGDAN

bursă de două luni în Franța. Cu acest prilej neașteptat, artista
m-a rugat să-i aduc de la Paris picturile și desenele rămase
în păstrare la prietena ei Jeanne Coppel, ceea ce am
acceptat fără ezitare. Am procedat foarte prompt și odată
ajuns la Paris m-am prezentat persoanei în cauză, predându-
i scrisoarea Lolei. Amabilă și prietenoasă, Jeanne mi-a
comunicat că va aduna totul într-o mapă; mi-a încredin-
țat-o, într-adevăr, ermetic împachetată, a doua zi.

Mihail Ralea se afla și el la Paris, pe cale de a se
întoarce în țară. I-am explicat despre ce e vorba și l-am condus
la gară, urcând pentru câteva clipe cu el în tren. Fusese foarte

arte

Ajunsă acum la cea de-a șasea ediție, *Bienala Internațională de Gravură Contemporană Iosif Iser* de la Ploiești, inițiată și coordonată profesional de regretata muzeografa Alexandra Ionescu, multă vreme directoare a Muzeului de Artă, și continuată acum de cunoscutul prozator optzecist Florin Sicoie, actualul director al muzeului, s-a înscris indiscutabil în calendarul artistic al unui spațiu care nu mai este marcat acum nici de granițe fizice și nici de limitări culturale. Nenumărate țări de pe toate continentele, moduri foarte diverse de a privi lumea și tot aștepta modalități de exprimare se înfășoară aici fără prejudecăți și fără crispare, construind unul dintre cele mai fascinante spectacole ale comunicării și ale solidarității din geografia noastră culturală. Zeci de țări și sute de artiști s-au întâlnit și acum, ca și în alți ani, într-o tentativă nemărturisită, dar nu mai puțin vizibilă, de a demonstra că unitatea aspirațiilor umane este infinit mai puternică decât spectrul disoluției care amenință tot mai vehemant orizontul contemporaneității. Dar performanța acestui eveniment nu stă doar în numărul participanților și în cantitatea de lucrări, deși nici acestea nu sînt lipsite de importanță, ci în mesajul profund al sutelor de lucrări și în aria geografică din care ele provin. Atît la o privire exterioară, cît și la o analiză aprofundată, *Bienala...* de la Ploiești este simultan un curs de geografie artistică și un studiu subtil despre imaginar și despre comportamentul simbolic dintr-o arie culturală care cuprinde, practic, toate marile zone ale lumii. Din Maroc și pînă în Lituania, din Egipt și pînă în China, din Macedonia pînă în Guineea, din America pînă în Bulgaria și din Mexic, Argentina, Thailanda, pînă în Polonia, Iugoslavia și Rusia, artiștii au răspuns cu o promptitudine incredibilă dacă ne gîndim cît de vagă este România pentru foarte multe țări din lume. Toate genurile de gravură, de la cele realizate prin acțiune mecanică și pînă la cele obținute prin atacuri chimice, demonstrează cîteva lucruri care merită remarcate și, unele dintre ele, chiar analizate cu un plus de atenție.

În primul rînd, ca la majoritatea manifestărilor internaționale din ultimii ani, și aici se manifestă un adevărat asalt al artiștilor asiatici, dar nu chinezi, așa cum ar fi de așteptat, ci japonezi și thailandezi. Fie că se pastrează, la nivelul limbajului și al convențiilor formale, în limitele unei tradiții deja acreditate, fie că încercă o integrare din mers în ritmurile și în codurile artei europene, ei fac un continuu efort de a fi acolo, de a-și marca prezența și de a convinge chiar cu prețul „pierderii identității”. De altfel, trebuie remarcat ca un aspect nu doar de natură artistică și culturală, ci și ca unul de natură socio-politică, faptul ca artiștii cu o puternică amprentă locală, cu o iconografie și cu o cromatică ușor de identificat, sînt cei proveniți din zone sensibile, alți din punct de vedere politic, cît și din punct de vedere cultural și religios: țările arabe, africane și, parțial, China, Rusia și Mexic. În rest, fără ca identitatea profundă a artistului sau a culturii din care el provine să fie în vreun fel alterată, retorica identitară dispare, și ea este suplinită prin elemente subtile de ordin stilistic și temperamental. În acest sens, deși nu există nimic polonez, lituanian, portughez, italian sau finlandez la nivel explicit retoric, în fond artiștii din aceste

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

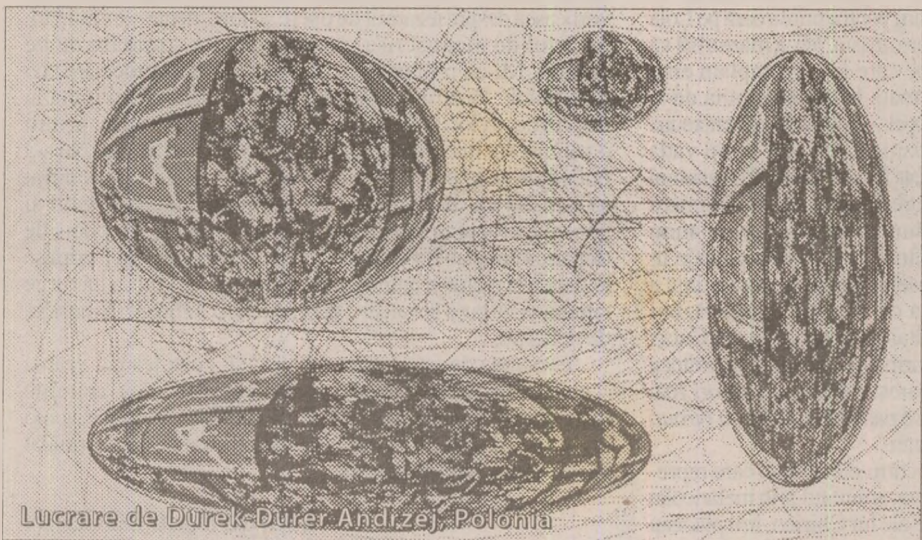
Despre artă, geografie și solidaritate

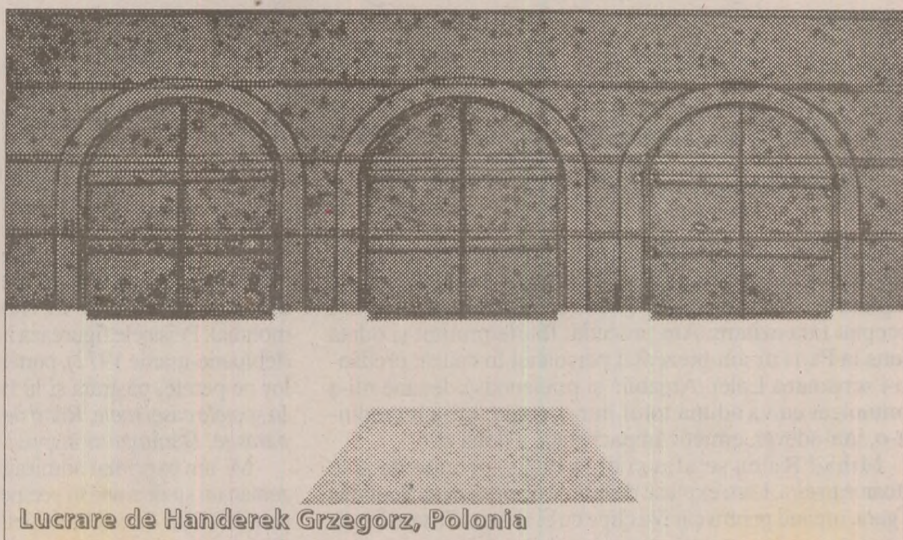
Lucrare de Gurevich Nadia Jimena, Argentina

zone sînt ușor de recunoscut printr-un anumit tip de gîndire a formei, de realizare tehnică nemijlocită și printr-o subtilă emisie spirituală.

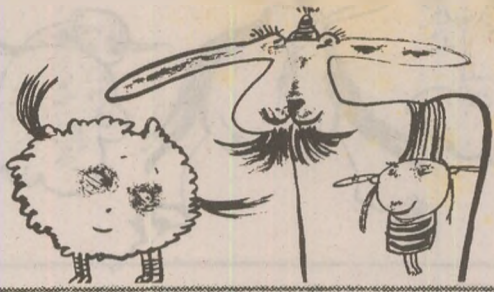
Așezată deja în coordonatele stabilite, alți ca proiect cultural, cît și ca eveniment organizatoric, *Bienala...* dezvăluie, de la o ediție la alta, o anumită continuitate, o sumă de elemente repetitive care intră obligatoriu în metabolismul oricărei manifestări cu o ritmicitate prestabilită și asumată, așa cum sunt, îndeobște, astfel de acțiuni. Dacă ar fi să identificăm elementele noi care intervin în dinamica edițiilor, acestea nu trebuie căutate în structura expoziției și în configurația ei de ansamblu, ci în detaliile semnificative, în geografia participării, în mutațiile de atitudine și de comportament ale participanților și, evident, în substanța lucrărilor înseși. Din această perspectivă, datele mari ale acestei ediții nu diferă fundamental de acelea cu care ne-au obișnuit deja edițiile precedente. Avalanșa participărilor asiatice, latino-americane, din spațiul ex-sovietic și din cel balcanic este la fel de mare, cum la fel de mare este și interesul țărilor ex-comuniste, în general. Țările nordice și cele din Europa Occidentală, cu excepția Italiei, care participă consistent la această ediție, deși sînt prezente cu lucrări de o foarte bună calitate, sunt mai reticente în ceea ce privește numărul participanților. Receptate chiar și numai din acest unghi, sugestiile expoziției sunt extrem de interesante din punct de vedere psihologic și socio-cultural: artistul occidental este mult mai prudent și mult mai puțin motivat în ceea ce privește dorința de afirmare și nevoia de comunicare, el exploatează ofertele cu un tonus egal, fără fluctuații și cu o evidentă, chiar dacă subînțeleasă, convingere că totul este stabil și mereu disponibil, în timp ce artistul din spațiul ex-comunist, cel asiatic și cel din America Latină are o nevoie imperativă de comunicare, o dorință de afirmare aproape ultimativă și manifestă acea urgență de a răspunde la solicitare ca și cînd o a doua șansă nu s-ar mai ivi. Tot la acest nivel, al participărilor, dar și al motivațiilor din spatele deciziei de a participa, poate fi evaluată și prezența artiștilor din România. Dacă la debutul unui eveniment participarea acestora este de-a dreptul irelevantă, la maturitatea lui, și *Bienala...* de la Ploiești a dobîndit o asemenea maturitate, interesul lor devine, literalmente, asalt. Există, în această atitudine, semnul unei inexplicabile mefiențe în fața lucrurilor noi, o ciudată absență a dorinței de a construi, de a o lua de la capăt, și un anumit instinct oportunist, o reală disponibilitate doar în momentul în care s-a dovedit că mecanismul funcționează și nu mai implică riscuri, indiferent de ce natură ar fi ele. De data aceasta, participarea românească este foarte densă, dar ea este concurată îndeaproape de aceeași japonezilor, a polonezilor, a argentinienilor și a italienilor. Dacă mai punem la socoteală și faptul că polonezii reprezintă una dintre cele mai puternice școli de grafică din Europa, că japonezii, italienii și argentinienii participă cu lucrări de foarte bună calitate, avem deja argumente solide să judecăm nivelul profesional pe care l-a atins *Bienala Internațională de Gravură de la Ploiești*, acum, la cea de-a șasea ediție, adică într-un moment de maximă vigoare și cu resurse încă mari pentru anii care urmează. ■

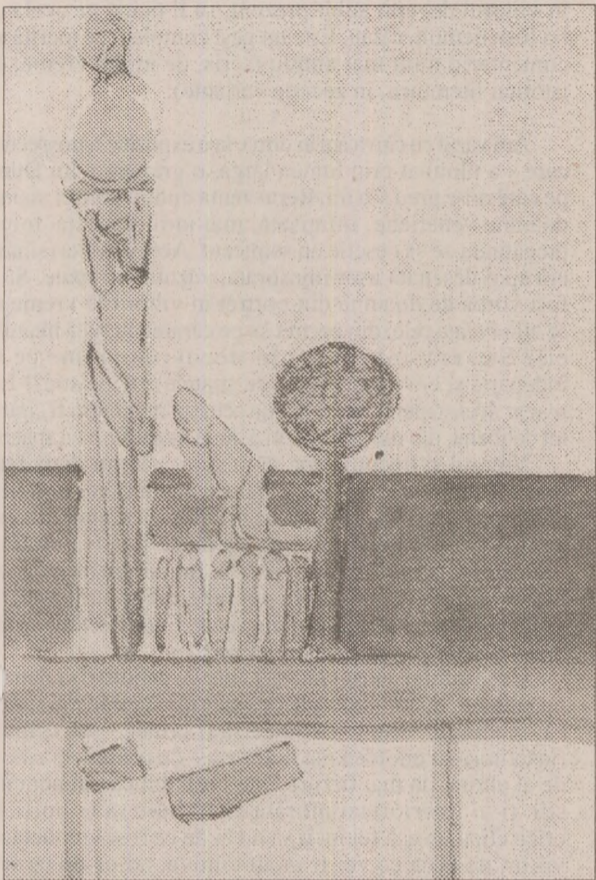
Lucrare de Durek-Durer Andzej, Polonia

Lucrare de Handerek Grzegorz, Polonia

arte

Noi lucrări puse în seama lui C. Brâncuși, promovate de Ion Pogorilovschi

Pe măsură ce instituțiile pieței noastre de artă se consolidează și piața însăși începe să-și secrete anticorpii specifici împotriva multiplelor patologii ale tranziției, și mijloacele infracțiunii se diversifică și se rafinează. Dacă modelul Stanciu & Co., logoreic și intempestiv, care miza pe imbecilitatea suavă a victimei și pe incapacitatea ei de a rezista în fața figurilor mitologice livrate en gros, la domiciliu, a început să se erodeze, poate și sub presiunea grelelor dosare care s-au tot adunat, au apărut actori noi, cu mijloace mult mai subtile. Astfel, Muzeul de Artă din Piatra Neamț a organizat două expoziții Victor Brauner, cu scopul unic de a oferi un suport credibil unor falsuri mai pudice, discret amestecate printre lucrările autentice, iar directorul acestuia, Emil Nicolae, și-a oferit propriul text, altminteri cu reale calități documentar-exegetice, într-un album spectaculos, pentru a susține aceeași cauză înaltă a acreditării unor lucrări contrafăcute pe care piața reală de artă le-a ejectat în mod tacit. Tot în această categorie a construcțiilor elaborate special pentru spălări de imagini, a hibridilor editoriali fără nici un orizont intelectual, dar cu multe ținte pragmatice, scrise de personaje apărute peste noapte, fără statut cultural și fără minime acreditări într-un domeniu care cere o severă specializare, poate fi inventariat și „albumul” *Samuel Mutzner*, pe care presa l-a sancționat drastic încă de la discreta sa apariție.

Cel mai recent episod din această nouă strategie de acreditare a unor lucrări de artă abia născute, dar în care s-au imobilizat, probabil, resurse financiare considerabile, este și cel mai surprinzător și, la limită, mai dramatic, de până acum, pentru că el a fost instrumentat de către un eseist cunoscut, care și-a făurit întreaga sa carieră intelectuală pe glosele în jurul lucrărilor lui Constantin Brâncuși, anume Ion Pogorilovschi. Fără a fi un specialist în artele vizuale și fără a deține cunoștințe tehnice obligatorii pentru o judecată nemijlocită a obiectului artistic, incapabil de o analiză strict formală a imaginii, Pogorilovschi s-a afirmat prin interpretarea lucrărilor brâncușiene într-o perspectivă filosofică largă, a cărei finalitate privește mai curând localizarea omului în cosmos decât înțelegerea și investigarea unei imagini, a unei lucrări sau a unui artist înțeles în datele lui reale, adică acelea de creator de forme. Cazuistica pe care Pogorilovschi o invocă în mod curent, alături de cea vizuală, cât și cea narativă, slujește mai degrabă unei idei preformulate decât uneia deduse. Din această pricină, opera artistică nu este un obiect de studiu și de reflecție, ci un argument necesar într-o

Nu e Brâncuși!

demonstrație prestabilită.

Atâta vreme cât Ion Pogorilovschi a rămas în spațiul său de reverie culturală și de proiecție antropologică, metodologia sa și epica aferentă aveau justificări în ele însele și priveau exclusiv o anumită dinamică intelectuală, însă în clipa în care aceste instrumente au fost dizlocate din contextul gratuității lor originare și folosite ca mijloace de acreditare, de promovare și, implicit, de expertizare a unui obiect clar determinat, lucrurile au capătă o întorsătură care suspendă orice prezumție de inocență. Somptuoasa lui carte *Brâncuși / Sophrosyne sau Cumințenia Pământului*, apărut la *Universal Publisher*, New York, reprezintă un asemenea caz de abdicare de la orice conștiință profesională și rigoare morală, fiind scrisă exclusiv pentru a promova o pretinsă operă necunoscută a lui Brâncuși, aflată în posesia nu știu cărui colecționar din Canada. O piesă derizorie, evident din aceeași familie cu cele promovate și la noi de ani buni, *Figură*, căci așa a fost botezat proaspătul avorton, mimează jenant stilistica arhaizantă a lui Brâncuși, fiind datată 1908. Pomind de aici, de la stilistica aproximativă a obiectului, Pogorilovschi se dezlanțuie într-o demonstrație halucinantă, al cărei singur scop este acela de a publica, analiza, interpreta și acredita biata arătare de cca 20 cm. Imoralitatea unui asemenea demers nu stă doar în abdicarea de la principiile de bază ale oricărui cercetător, și anume de la acuratețea relației cu propriul său obiect de studiu, ci și în faptul că îl supune pe Brâncuși unei siluiri nepermise, demonstrând implicit că opera lui este consolidată prin această nouă apariție. În cele patru capitole, de fapt patru mici eseuri autonome, ale cărții, *Figura* colecționarului canadian apare de opt ori, transformându-se abil în figura centrală a întregii construcții. *Cumințenia Pământului*, în jurul căreia pare a se organiza

exegeza autorului, nu este decât un pretext autoritar în tentativa de încadrare stilistico-tipologică a bizarei apariții. Ceea ce Pogorilovschi ignoră, și nu avea cum să nu ignore pentru că el nu e decât un diletant în zona artelor plastice, este faptul că întreaga sa demonstrație este lipsită de premise. Neavând capacitatea de a discerne între o formă coerentă, cu o dinamică internă perfect exprimată la nivel formal, așa cum sînt toate lucrările lui Brâncuși, și o realizare mecanică, de un mimetism infantil și alături de stîngace din punct de vedere tehnic, așa cum este *opera* proaspăt apărută, orice discurs pornind de la tipologii, orice descriere morfo-anatomică și orice trimitere la repere istorice sînt pure exerciții retorice, biete sofisme care nu oferă nici măcar spectacolul, suficient sînsi, al inteligenței. Ion Pogorilovschi se comportă aici, cu o naivitate pe care doar scopul pe care și l-a fixat o poate explica, asemenea unui exeget care analizează cu aceeași acribie și *Răpirea fiicelor lui Leucip* de Rubens, și *Răpirea din serai* din dormitorul lui Adrian Minune, pentru că ambele au în comun tematica răpirii. Dacă, pînă la un punct, lipsa de discernămint și incapacitatea diferențierii după criterii valorice pot explica o gafă, deși nu au cum s-o justifice, de la punctul acela încolo intram direct în teritoriul imposturii și al escrocheriei. Ion Pogorilovschi este, indubitabil, un amator în spațiul artelor plastice și nu are cum să știe lucruri care țin de intimitatea profesiei, dar știe foarte bine ce urmărește cu manipularea imaginii numitei *Figuri*, de ce o publică obsesiv, de ce strecoară, așa, în trecut, și o guașă penibilă care se vrea o schiță a *Rugăciunii* din cimitirul buzoian, aflată, evident, într-o colecție particulară etc., etc. Ceea ce știe el, de asemenea, dar se pare că nu dă importanță acestui lucru, este faptul că un om de cultură, care a trait toată viața într-un mediu specific, indiferent de performanță, își anulează întreaga sa carieră folosindu-și deprinderile intelectuale pentru susținerea și acreditarea unei minciuni, adică a unor imagini care nu au, din capul locului, nici o legătură cu C. Brâncuși.

Pavel ȘUȘARĂ

P.S. Solicit public Ministerului Culturii și Cultelor, atît în nume propriu, cît și în numele *Asociației Experților și Evaluatoților de Artă din România*, să constituie o comisie de experți, români și internaționali, pentru clarificarea, o dată pentru totdeauna, a problemei falsurilor Brâncuși care au făcut din spațiul nostru cultural un adevărat paradis al infracțiunii de acest tip. (P.Ș.)

meridiane

Despre alegeri, timp și mărturii

N-ai ales să trăiești, n-alegi să mori. Dar poți, deseori – poate, tot timpul – alege și *cum* să trăiești și ce valori vei respecta în ceasul morții. Romanticii au preferat dintotdeauna tema asta. Însă nu numai ei. Și stoicii. Și cei dinții creștini. Și alții.

Nearly-Headless-Nick (Nick-cel-aproape-fara-cap) din ciclul *Harry Potter* nu a avut curaj să moară, după cum chiar el mărturisește (dar de-abia la finele volumului al cincilea, pentru că o asemenea mărturisire nu e nici ușoară și nici onorantă), așa încât nu e nici în lumea de aici, dar nici în cea de dincolo. Așa e scris dintotdeauna în stelele strigoilor – au spus-o și Greimas și alți antropologi: astfel apar morții-cei-vii.

Sirius, din același ciclu, a avut curaj să moară și să nu rămână între două lumi. Probabil fiindcă știa, ca toți eroii, că nu poți fi de ajutor nicicând dacă plutești în două lumii. Așa încât, cum tot n-ai încotro, e mai bine să urci într-a lui Caron. Un alt strigoii de neuitat din *Harry Potter* este Moaning Myrtle (Myrtle Plîngăreata), adolescența moartă cu cincizeci de ani în urmă, a cărei fantomă este de găsit la orice oră în țevile de scurgere din bai și toalete, de la Hogwarts. Cîteodată, ea apare din chiuvete, încercînd să intre în vorbă cu aceia care au *acum* (sau au avut mai înainte de a fi început romanul, însă *dupa* moartea ei) vîrsta ei de cînd era ultima oară în viață.

Și totuși rămîne întrebarea dacă Myrtle, într-adevăr, comunica. Probabil că are numai iluzia că o face. Fiindcă, de fapt, Myrtle este veșnic împietrită în propria ei viață și în propria ei moarte (anterioare). Pe care, aidoma lui Nick-cel-aproape-decapitat și aidoma oricărui strigoii care a populat cîndva vreo lume/povestire oarecare, le tot trece în revista *ad nauseam*.

Spectrele nu au cum să evolueze. Totuși, pot strălumi, cu o vorbă, o mișcare sau un gînd, cîte un detaliu al trecutului, semnificativ pentru prezent. Strigoii sînt întotdeauna martori – necesari! – ai vremilor apuse. Ei pot fi desueți, dar nu mereu. Dovada: fostul rege al Danemarcei, devenit fantomă.

*

Uneori, ai drumul propriu atît de bine trasat – printr-o alegere făcută timpuriu, prin voia sorții sau pentru că ești obtuz și nu ai nici o urmă de imaginație –, încît mergi oblu – sau, în alte cazuri, sinuos – fără a lua în seamă, că te poți pierde chiar fără să vezi macar cărările cotite/drepte, care se intersectează calea.

Sînt oameni care au scris un singur opus – dar, poate, fundamental.

Totuși există și situația mult mai rea. Acea a vreunui creator care a rămas în conștiințe prin cîte un unic op (nu rareori, chiar și acela cunoscut insuficient sau cu semnificații deturnate), cu toate că a semnat mai multe (și mai bune).

Exemplele – de cele două feluri și de combinații ale lor în grade și proporții diferite – sînt atît de multe, încît aproape oricine ar putea scrie cîte un tratat pe tema asta. Aici mi-a părut numai important să semnaliez un fenomen: pe acela al unei singure creații, al unui singur gest, răsas(e), în genere, în memoria colectivă.

Tot astfel există și oameni, nu puțini, ce joacă mai ales roluri de spectatori semipasivi ai cîte unui singur incident din propria-le viață. Fiindcă sînt marcați definitiv de o întîmplare – numai una –, fie ea bună sau rea. Au fost cîndva într-o călătorie – una singură –, pe care o tot povestesc mereu. Sau, dimpotrivă, n-au avut curajul, energia să se ducă, însă dacă ar fi făcut-o ... Au luat – sau au ratat – un premiu. Au iubit pe cineva, iar acel cineva, pentru o vreme i-a iubit la rîndu-i sau, din contră, i-a respins.

Pe scurt, vorbesc de aceia care au trăit preț de o clipă. Și o retraiesc la nesfîrșit, pînă la sațietatea celorlalți. Din propriul punct de vedere – dedublat în rol de spectator-comentator – ca și din acela al mulțimii care același rol îl joacă, acești oameni sînt marcați pe viață.

La fel cum cei care mor tineri rămîn veșnic pentru noi la vîrsta pe care o aveau mai înainte de a muri. Așa cum îl înfașează ultima fotografie, fotogramă. Oare numai cu condiția să murim de tineri am putea rămîne tineri, pentru ceilalți, o perioadă mai îndelungată decît tinerețea „obiectivă”, mai exact: pînă sîntem, de tot, uitați de toți?

Ar fi destul de jalnic paradoxul tinereții fără bătrînețe obținute exclusiv prin moarte. Sau poate că nu e jalnic, dacă schimbăm perspectiva și ne amintim că orice lucru important pe care îl dobîndim (pentru vecie) presupune, cu necesitate, o inițiere. Adică o trecere prin moarte.

Și personajul pirandellian Henric al IV-lea este un exemplu bun (de dat, nu de urmat). Cum știm, el joacă un rol ce îl preceda cu aproape un mileniu. La început (cu mult mai înainte primei scene arătate în piesă, prin urmare *illo tempore*), e chiar nebun, crezîndu-se, cu adevărat, reîntruparea aceluia personaj istoric. Pe urmă, *alege* reclusiunea impusă de acel dublu rol (de personaj istoric reînviat și de nebun) cu scopul de a *nu* trăi. Dar și pentru a putea, cîndva,

în viitorul devenit subit prezent, să îl ucidă pe acela care i-a fost, demult, călău. Este un gest complex, ce merită un comentariu mult mai amplu (scris, de multă vreme, din istoricii literaturii, în zeci de variante).

*

Am văzut cu cîțiva ani în urmă, la o expoziție retrospectivă care s-a plimbat prin lumea largă, o gravură a lui Dürer pe care mi-e greu s-o uit. Reprezenta dublul portret al unei doamne venețiene. Înfașurată, mai întîi, din față, totuși pregătindu-se să descrie un semicerc. Aceeași (altă) siluetă era apoi desenată ușor micșorată, văzută din spate. Sa fost vorba de doamna din portret în viitor (de vreme ce se afla *în față* celei din portret și, pe cărare, mergea înainte: ei)? Sau era, tot ea, dar în trecut (de vreme ce se îndepărta și era micșorată și cu spatele)? Cine știe?! Era măcar *același* personaj? Nici de aceasta nu putem fi siguri tot deliberat, din moment ce, în a doua ipostază, e cu spatele.

Viitorul și trecutul sînt, cum știm, a lumii două fețe. Însă nu sînt fețele lui Janus. Pentru că nu stau *cu spatele* una la alta. Pur și simplu, tu, ca privitor, ca trăitor, te referi la viitor sau la trecut, în funcție de ce față (sau fatetă, privești, la un moment dat, în față. Important nu este, cel puțin aici, careia dintre ipostaze alegi să îi întorci spatele, ci pe care o privești din spate. Fiindcă știm, de mii de ani, că totul curge și se schimbă.

Ce se întîmplă însă cînd ești tînar (și neliniștit sau poate nu arareori, apatic, suferind de *spleen*)? Oare îți dai seama că oricînd, în viitor, vei putea să fi urmat – sau urmărit (însoțitorul e întotdeauna martor!) – de propriu-ți sine și de al altora, de mai tîrziu? Este probabil că, atunci cînd știi, îți-ai interiorizat morala că trebuie să te porți, în orice clipă, în așa fel încît să nu ai de ce roși vreodată, în viitor, de ceea ce vei fi făcut cîndva, adică de ce faci într-un continuu prezent. Fiindcă niciodată nu poți ști care dintre mărunturile tale mișcări, dintre cele mai insignifiante gesturi de acum va fi să îi para relevant cuiva, cîndva.

*

Nu ajunge niciodată dacă tai un cap – unul din nouă sau din șapte – al hidrei din Lerna, al balaurului din basme. Cîte o particică a hidrei sau balaurului rămîne ascunsă în fiecare cap (pe care crezi că l-ai) tăiat și va putea oricînd, în viitor sau în prezent, să reînvie monstrul. Aceasta este lecția pe care o învață Harry Potter în volumul șase.

Memoria este, tot acolo, un lichid perlat. O amintire, oricît de complexă – cu condiția să fie coerentă – încapă într-o sticlucă. Pusă în bazinul potrivit, poți să îți cufunzi fața în ea. Pînă cînd te afunzi cu totul în amintire, rămînînd totuși pe loc, în camera în care e bazinul cu lichidul sidereal. În fond, așa se întîmplă și în viața cea „adevărată”, cînd ești confundat în gînduri, amintiri sau reverii.

E de subliniat că totuși, în romanul doamnei J. K. Rowling, în memorie te cufunzi, dar nu te oglindești, nici nu te odihnești. Mereu te tulbură, chiar dacă te îmbogățește spiritual, mental. Reflectezi la amintiri, dar nu te reflectezi, nici nu te refractezi în ele. Cel mult, le poți fi refractar. Adesea, chiar le ești.

Apele în care se răsfrînge Narcis nu sînt niciodată amintiri. Nici n-au cum fi, pentru că nu cred că există amintiri întotdeauna gratulante, indiferent ale cui și din ce perioadă vor fi fiind.

Întotdeauna e nevoie să rămîna un martor care să spună povestea. Dar e sigur oare că acel martor a înțeles întotdeauna ce s-a petrecut cu adevărat? Avem oare certitudinea că, dacă ar supraviețui mai mulți, relatările lor nu s-ar contrazice? Evident că nu.

Harry Potter nu a înțeles, în toată marea ei, moartea lui Dumbledore, nici cine l-a ucis și nici din ce motiv. Să nu uităm că – nu întîmplător – în clipele acelea, Harry Potter era împietrit în propriu-i trup, adică în judecățile-i de neclintit și apoi înfașurat în manta-i care îl făcea invizibil (cu prejudecăți cu tot) chiar și pentru sine, chiar și în proprii săi ochi. Deci Harry Potter spune mai departe o poveste doar pe jumătate adevărată, deși el o crede cu tarie. El îi înșeală pe auditori numai pentru că însuși se înșeală.

Dar oare Horatio chiar a înțeles dilemele lui Hamlet? Sau a făcut permanent joc dublu, în slujba lui Fortinbras, precum știm că i-a indicat, în anii '70, Dinu Cernescu?

Mariana NEȚ

meridiane

Gabriel García Márquez

Vine un bărbat pe ploaie (1954)

Povestirea publicată în această pagină face parte din volumul *Ochi de cline albastru*, ce va apărea în curând la Ed. Rao, în traducerea Tudorei Șandru Mehedinți. Volumul conține primele povestiri scrise de Márquez între 1947 și 1955, publicate inițial în suplimentul literar al ziarului "El Espectador" din Bogota și adunate într-o carte abia după 20 de ani.

Si-n alte rînduri tresărise cu aceeași spaimă cînd se așezase să asculte ploaia. Auzea scrișnetul grilajului de fier; auzea pași de bărbat pe cărarea pietruită și zgomot de bocanci șterși apăsat pe dale, în dreptul pragului. Nopti în șir aștepta ca bărbatul să bată în ușă. Dar apoi, cînd învătă să deslușească nesfîrșitul răpăit al ploii, crezu că musafirul imaginar n-avea să treacă niciodată pragul și se deprinse să nu-l mai aștepte. A fost o hotărîre definitivă, luată în acea noapte furtunoasă de septembrie, cu cinci ani în urmă, cînd s-a apucat să cugete la viața ei și și-a spus: „În ritmul ăsta, o să sfîrșesc îmbătrînind”. De atunci, zgomotele ploii s-au schimbat, și alte voci au înlocuit pașii bărbatului pe cărarea pietruită.

Totuși, în ciuda hotărîrii ei de a nu-l mai aștepta, cîteodată grilajul scrișnea din nou și bărbatul își ștergea iar apăsat bocancii în dreptul pragului, ca înainte. Însă pe atunci ea era pătrunsă de noi revelații ale ploii. Îl mai auzea o dată pe Noel, băiatul de cincisprezece ani, cum îi dădea lecții de religie papagalului; și auzea melodia îndepărtată și tristă cîntată la gramofonul pe care-l vînduseră unui negustor de vechituri cînd ultimul bărbat din familie murise. Ea învățase să recupereze din ploaie vocile pierdute în trecutul casei, vocile cele mai pure și îndrăgite. Astfel încît a fost o noutate surprinzătoare și minunată noaptea aceea de furtună cînd bărbatul care deschisese de ațtea ori grilajul de fier pași pe cărarea pietruită, tuși în prag și bătă de două ori în ușă.

Cu chipul adumbrit de o tulburare de neînvinș, ea făcu un ușor gest cu mîna, își întoarse privirea spre locul unde se afla cealaltă femeie și spuse:

- A venit.

Cealaltă stătea la masă, cu coatele sprijinite de scîndurile de stejar, groase, negeluite. Cînd auzi bătăile, își întoarse privirea spre lămpă și păru că e cuprinsă de un tremur violent.

- Cine poate fi la ceasul asta? întrebă.

Și ea, senină, cu siguranța cuiva care spune cuvinte la care s-a gîndit ani de zile:

- Nu contează. Oricine ar fi trebuie că-i înghețat.

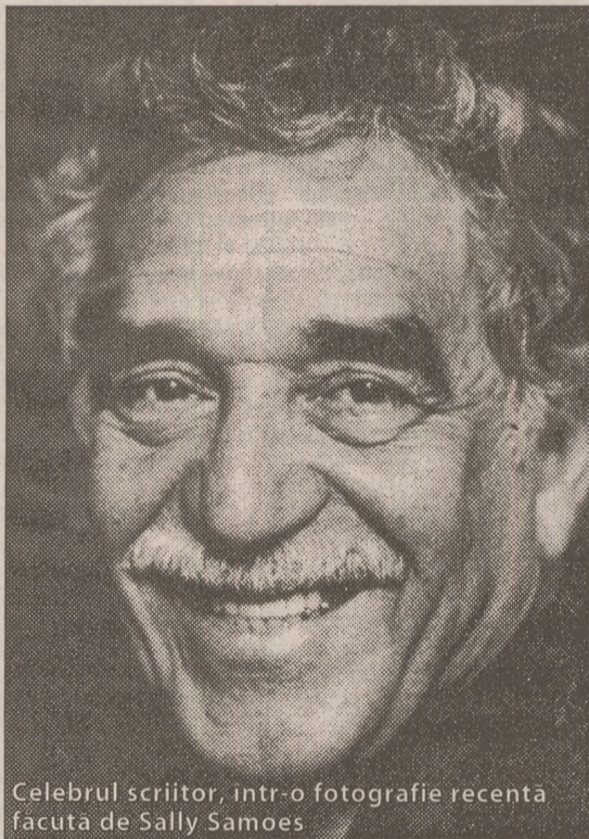
Femeia se ridică, urmărind îndeaproape de privirea celeilalte. O văzu luînd lămpa. O văzu pierzîndu-se pe coridor. Auzi, din salonul în penumbră și printre zgomotele ploii pe care bezna le înțețea, auzi pașii ei îndepărtîndu-se, șchiopătînd pe dalele desprinse și tocite din pridvor. Apoi auzi zgomotul lămpii izbite de perete și în sfîrșit lanțul desprinzîndu-se din belciugele ruginite.

Preț de cîteva clipe n-a mai auzit decît glasuri îndepărtate. Discursul confuz și fericit al lui Noel, așezat pe un butoi, povestindu-i papagalului său despre Dumnezeu. Auzi scrișnetul drugului în curte, cînd moșul Laurel deschidea poarta cea mare ca să intre carul cu cei doi boi. O auzi pe Genevea făcînd zarvă în casă, ca întotdeauna, fiindcă veșnic, „veșnic găsesc nenorocita de baie ocupată”. Și apoi iar glasul lui moș Laurel slobozind vorbele-i soldațești de ocară, în vreme ce doboră turturele cu aceeași pușcă pe care o folosisese în ultimul război civil pentru a pune pe fugă, el singur, o întreagă divizie de la comenduire. Ajunse chiar să creadă că, de data asta, episodul se va sfîrși cu bătăile în ușă, așa precum odinioară se sfîrșise cu zgomotul bocancilor șterși apăsat în dreptul pragului, și se gîndea că femeia cealaltă deschisese și nu văzuse decît glastrele de flori în bătaia ploii și strada tristă și pustie.

Dar curînd prinse să deslușească voci în întuneric. Și auzi din nou pașii cunoscuți și văzu umbrele pe peretele

pridvorului. Atunci își dădu seama că, după ani mulți de încercări, după nenumărate nopți de șovăire și căință, bărbatul care deschidea grilajul de fier se hotărîse să intre.

Femeia se întoarse cu lămpa, urmată de cel de curînd venit; o puse pe masă, iar el – fără să iasă din cercul de lumină – își scoase haina de ploaie, întorcîndu-și spre perete chipul răvășit de furtună. Atunci, ea îl văzu pentru prima oară. La început îl privi țintă. Apoi îl măsură din cap pînă-n picioare cu o privire stăruitoare, temeinică și gravă, de parcă ar fi cercetat o pasăre, nu un bărbat. În cele din urmă își întoarse ochii spre lămpă și cugetă: „E el, oricum. Cu toate că mi-l închipuiam ceva mai înalt”.

Celebrul scriitor, într-o fotografie recentă făcută de Sally Samois

Înărilor Gabriel García Márquez - desen de Gallardo, reprodus din „La Vanguardia”

Femeia trase un scaun lîngă masă. Bărbatul se așeză, picior peste picior, și-și desfăcu șiretul de la un bocanc. Femeia luă loc alături de el, vorbindu-i firesc de ceva, iar ea, care stătea în balansoar, nu izbutea să înțeleagă. Dar, luînd seama la gesturile lor fără cuvinte, se simțea izbăvită de faptul că fusese părăsită și se convingea că aerul prăfuit și stătut mirosea din nou ca înainte, ca și cînd ar retrăi vremea în care bărbații intrau nădușiți în dormitoare, iar Ursula, buimacă și plesnind de sănătate, dădea fuga în toate după-amiezile, la patru și cinci, să vadă de la fereastră trenul trecînd. Ea îl vedea gesticulînd și se bucura că necunoscutul se purta astfel; că înțelegea că, după o călătorie anevoioasă, rătăcindu-se adesea, găsise în cele din urmă casa pierdută în furtuna dezlanțuită.

Bărbatul prinse să-și descheie cămașa. Își scosese bocancii și stătea aplecat deasupra mesei, uscîndu-se la căldura lămpii. Atunci cealaltă femeie se ridică, se duse la dulap și se întoarse la masă cu o sticlă pe jumătate plină și cu un pahar. Bărbatul apucă gîtul sticlei, scoase cu dinții dopul de plută și-și turnă o jumătate de pahar din licoarea verde și groasă. Apoi bau pe nerăsuflăte, cu o emoție plină de exaltare. Iar ea, din balansoar, cercetîndu-l, își aminti de noaptea cînd grilajul scrișnise pentru prima oară – acum o veșnicie! – și se gîndi că n-aveau nimic în casă de oferit musafirului, în afara de sticla aceea cu lichior de mentă. Îi spusese celeilalte femeie: „Trebuie să păstrăm sticla în dulap. Cineva poate avea vreodată nevoie de ea”. Cealaltă o întrebă: „Cine?” Iar ea răspunsese: „Oricine. Se cuvine să fim pregătite întotdeauna dacă vine careva pe ploaie”. De atunci trecuseră ani mulți. Și acum bărbatul așteptat se afla acolo, turnîndu-și din nou în pahar.

Însă de data asta nu bau. Cînd dădu s-o facă, ochii i se rătăciră în penumbră, dincolo de lămpă, și ea simți pentru prima oară atingerea caldă a privirii lui. Înțelese că pînă în clipa aceea bărbatul nu-și dăduse seama că în casă mai era altă femeie; și atunci începu să se legene.

Cîteva clipe bărbatul se uită la ea cu o atenție indiscretă. O indiscreție poate deliberată. Ea se simți la început descumpanită; apoi luă aminte că și privirea aceea îi era familiară și că, în ciuda scrutătoarei și cam impertinentei îndărătnicii, se regăsea în ea mult din bunătatea șagalnică a lui Noel și ceva din stîngăcia răbdătoare și fațîșă a papagalului. Din pricina asta începu să se legene, zicîndu-și: „Chiar dacă nu-i tot același care deschidea grilajul de fier, oricum e ea și cînd ar fi”. Și, legănîndu-se mai departe, pe cînd el o privea, se gîndi: „Moș Laurel l-o fi invitat să vîneze iepuri în livada”.

Înainte de miezul nopții furtuna se înteți. Cealaltă își trăsese scaunul lîngă balansoar și amîndouă ramaseseră nemiscate, în tăcere, contemplînd bărbatul care se usca deasupra lămpii. O creangă rebelă din migdalul vecin bătă în geamul cu cerceveaua stricată, și aerul din încăpere se umezi, invadat de o rabufnire de furtună. Ea simți avîntul tăios al grindinei, dar nu se clinti, pînă cînd văzu că bărbatul scurse și ultima picătură din pahar. I se păru că în priveliștea aceea era ceva simbolic. Și atunci își aminti de moș Laurel, războindu-se de unul singur, baricadat în ograda, doborînd soldații comendurii cu pușca lui cu alice pentru turturele. Și-și aminti de scrisoarea pe care i-o scrisese colonelul Aureliano Buendía și de gradul de capitan pe care moș Laurel l-a refuzat, zicînd: „Spuneți-i lui Aureliano că n-am făcut-o pentru război, ci pentru a nu-i lăsa pe sălbaticii aia să-mi mînînce iepurii”.

Și, parcă odată cu amintirea aceea, se spulberase și ultimul strop de trecut care-i mai ramăsese în casă.

- Mai e ceva în dulap? întrebă cu glas sumbru.

Iar cealaltă, deopotrivă, întocmai pe același ton, bănuind că el n-ar fi putut s-o audă, răspunse:

- Nimic. Adu-ți aminte că luni am mîncat și ultimul pumn de fasole.

Și apoi, temîndu-se că el le-ar fi auzit, privi din nou spre masă, dar nu văzură decît bezna - nici masa și nici bărbatul. Totuși, ele știau că stătea tot acolo, nevăzut, lîngă lămpa stinsă. Știau că n-avea să plece din casă pînă nu va înceta ploaia și că în întuneric salonul se micșorase atît de mult încît nu era deloc nefiresc să le fi auzit.

Traducere de
Tudora ȘANDRU MEHEDIŢI

interviurile „R.I.”

Eginald Schlattner

Viața ca poveste și izvor de povești

Cel de-al treilea roman al lui Eginald Schlattner, *Pianul în ceață*, a fost conceput de autor și perceput de cititorii avizați drept chela de boltă a trilogiei de aproape 2000 de pagini prin care preotul luteran din Roșia aduce la cunoștința lumii destinul unei comunități și al unei civilizații (dispărute între timp) dar și unul din capitolele cele mai turburi din Istoria României.

În decursul a șapte ani, debutul literar tîrziu al acestui povestitor înăscut s-a transformat spectaculos într-un story de succes de care autorii sud-estului european nu prea sunt obișnuiți să albă parte aici, în Apus. Originile acestei popularități literare se află deopotrivă în calitatea „scriiturii” lui Eginald Schlattner și în personalitatea „spectaculoasă” a autorului însuși, motiv pentru care aproape fiecare întâlnire cu pastorul-scritor se transformă ea însăși într-o „poveste”.

În 1998, Eginald Schlattner poposea pentru prima oară la Salonul de carte de la Frankfurt pe Main, unde l-am și întâlnit și unde mi-a acordat primul interviu, publicat în paginile „României literare”. La Editura Zsolnay tocmai ieșise pe-atunci de sub tipar romanul lui de debut, *Cocoșul decapitat* reperat imediat de critica de specialitate, recenzat copios în presa germană. În răstimpul a doar câteva luni de la debut, Eginald Schlattner devenise un personaj interesant al scenei literare din Germania, eroul unor documentare televizate, iar parohia din Roșia (Rothberg) s-a transformat și ea, la fel ca străvechea ei bisericuță, într-un loc de pelerinaj frecventat, mai ales după apariția celui de-al doilea roman, *Mănușile roșii*, și de unii reprezentanți mai mult sau mai puțin iluștri ai scenei literare și al clasei politice din Germania și din România. Unele dintre aceste vizite au lăsat urme durabile în memoria lui Eginald Schlattner și în geografia locului, cum se va vedea și din dialogul pe care l-am avut cu autorul în această toamnă.

Eginald Schlattner se afla într-un turneu literar, invitat să „interpreteze” în fața publicului fragmente din partitura proaspătului său roman, *Pianul în ceață*. Deutsche Welle găzduia, în buna sa tradiție, o nouă dezbatere cu public consacrată de astă dată relației dintre „patrie și limbă” din perspectiva scriitorilor de limbă germană din estul Europei. Deși nu a fost unicul invitat al serii, Eginald Schlattner a fost singurul care a polarizat atenția și interesul asistenței. Interviul pe care-l transcriu l-am realizat înaintea întâlnirii cu publicul. (R.B.)

R.B.: Eginald Schlattner, care sunt ecurile pe care le-ați putut repera personal după apariția *Pianului în ceață*?

E.S. (cu un aer de mirată satisfacție): Da, de-abia la 27 august a apărut, într-o simbătă. La 1 septembrie a fost deja lansarea. Unde? În capitala Germaniei, la Berlin, în „Grosses Literaturhaus”. A fost o seară foarte densă cu... (ezitare) ceva ce eu deja cunosc: prea puține scaune și prea puține cărți pentru semnat (*ride*)... Dar am mai avut încă niște întâlniri cu publicul, să zic așa „satelite”, și atunci cei care nu au reușit să mă contacteze acolo au venit la librărie. Și doamna Siegrid Löffler (*n.n.* critic literar austriac, director al publicației lunare *Literaturen*, fostă corealizatoare cu Marcel Reich Ranicki a emisiunii televizate „Cvartetul literar”) a venit ulterior, dar mă rog... Însă marele eveniment, lansarea *Pianului din ceață* s-a făcut la Berlin și a fost precedată de o întâlnire – cu cine?... cu Otto Schilly (*n.n.* ministrul german de Interne) la etajul 14 al Ministerului de Interne... Am stat de vorbă mai mult de o jumătate de

ceas și am fost foarte mulțumit.

R.B.: Otto Schilly a fost oaspetele dumneavoastră la Roșia cu prilejul unei vizite în România. De altfel, Ministrul de Externe este cel care a editat în 1998, când România a fost invitată de onoare la Tîrgul de Carte de la Leipzig, un volum consacrat literaturii de limbă germană din țară. Există însă între timp în Germania un fel de revelație tîrzie a publicului larg, surpriza de a descoperi cultura germană din România, cînd ea aproape că nu mai există. Cum resimțiți această misiune pe care v-ați asumat-o, scriind despre o lume apusă?

E.S. (oftează): Acuma, drept să fiu, eu mă văd în alt context – drept mesager – și anume, al literaturii române care în conștiința publicului vestic nu are rezonanța pe care o au ungurii și cehii și polonezii și... Discuția cu Otto Schilly tocmai acest conținut l-a avut. Jumătate de ceas am vorbit ca un „Wasserfall”, (*ride*) ca o cascadă, iar dacă povestesc acasă că ne-am întreținut foarte bine atunci, familia zice „știi, tu ai vorbit și el trebuia să asculte”... Tocmai asta i-am spus (*pauză și ton apăsător*) că asocierea sau intrarea României (*cu un ton concesiv*) și a Bulgariei, bineînțeles, în Uniunea Europeană, să nu uităm că România, după Polonia este cea mai mare țară din est, va avea drept consecință o îmbogățire a spiritualității acestei Europe și anume prin ceea ce eu denumesc „dimensiunea ortodoxă” sau (*caută termenul potrivit*) spiritualitatea bisericii orientale. Și am încercat să-i dovedesc că nu este vorba aici de un *supliment* ci de o *completare* cu ceva ce și așa aparține Europei. I-am spus dumnealui că, dacă întreb pe cineva din vest – francez să fie, german să fie, spaniol să fie – ce știe el despre Imperiul Bizantin, el știe în fond două date: că în 476 a căzut Roma și o mie de ani mai tîrziu, în 1453, a căzut Constantinopol. Iar dacă întreb de un împărat, poate mai știe ceva de Iustinian. Am mers pînă acolo (*ride ca de o ispravă bună*) încît am spus că și părinții o vor duce mai ușor: copiii lor adolescenți, care sunt ahtiați de spiritualitate, nu o să mai trebuiască să meargă pînă în India sau, mai știu eu, pînă în Vietnam, la un guru sau un budist, ci o să vie fain frumos la noi, în mînaștirile noastre ortodoxe, și o să găsească acolo o bogăție de spiritualitate! Eu pe acest lucru pedalez: ar trebui ca valorile să fie transportate prin literatură *sui generis*, „românească”, adică (*subliniază, apăsător*) românească-românească, și (*ca și cum și-ar cere scuze*) nu vreau să spun nume, dar mă rog, Popescu, Ionescu, Cărtărescu, Adameșteanu și cum se numesc cei care reușesc să (*pauză de gîndire*)... transpună acest spațiu al dimensiunii ortodoxe sau al omului ortodox și a ceea ce aduce el... ceva cu totul nou... Iar sub raport calitativ, i-am spus domnului Otto Schilly, literatura noastră românească, *românească-românească* (*îmurmurîtor*) nu cea germană din România, este absolut la nivelul literaturilor care acum sunt cotate ca mari descoperiri: ungurii, repet, și cehii și mai ales polonezii și așa mai departe....

R.B.: Făcînd aceste afirmații în fața ministrului federal de Interne, ați continuat o misiune pe care ați avut-o alături de cea preoțească – ambasador cultural al României... pe care o îndepliniți de altfel prin scrierile dumneavoastră. Ați evocat în contextul european spiritualitatea creștină care, din păcate, în proiectul Constituției Uniunii Europene nu și-a aflat locul cuvenit. Prin cărțile pe care le-ați scris, mai ales prin ultimul roman, stabiliți o legătură

convîngătoare între români și sași, chiar dacă povestea de iubire dintre cei doi eroi ai ultimului roman nu are un happy end. Dimpotrivă. Ați întrevăzut oare acest roman și ca pe o posibilitate de dialog, prin literatură, între două civilizații, două culturi, care au conviețuit vreme îndelungată?

E.S.: Ah, nu, nu l-am întrevăzut așa, fiindcă-i lipsește orice intenționalitate. Cînd în sfîrșit am predat ultima versiune a romanului (a cincea, după ce predasem manuscrisul într-o primă formă cu doi ani înainte) am fost întrebat la editură: „și acum, după ce ați terminat romanul, care este comportamentul dvs. vis-à-vis de ceea ce ați scris?” Am spus: „acum încep să mă gîndesc ce am scris și cum am scris”... și mi-am dat seama că un vector sau o componentă a acestui roman ar putea să fie... (*pauză și cu un ton hotărît*) iubirea aceasta mare între un tînar sas din Sighișoara care știe prost românește, Clemens, și Rodica – o fată minunată de frumoasă, care știe foarte bine nemțește. Faptul că cele două culturi, cele două areale culturale (că noi, sașii, prin religia noastră și prin constituția noastră suntem tributari spiritualității vestice) *se întîlnesc!* Într-adevăr, fără să fi fost o intenționalitate cum s-ar putea bănuși, însuși faptul că cele două areale culturale se întîlnesc prin acești doi tineri, va transporta și va transpune ceva din ceea ce am denumit eu adineaori „spiritualitate ortodoxă”, „omul ortodox”... Cum am spus-o de mai multe ori (*ride*), la noi, în România, Dumnezeu o duce cu mult mai bine decît în altă parte fiindcă el este întotdeauna prezent chiar dacă nu crezi...

R.B.: Această spiritualitate ortodoxă despre care vorbești este întregită în roman de evocarea mănăstirilor, a întîlnirilor eroilor povestirii cu călugări, întîlnirile cu o Românie care pentru sasul Clemens este aproape o „terra incognita”. Drumul în jos, spre Valahia, popasul pe țărmul Mării Negre sunt secvențe pitorești prin care cititorul occidental află mult despre o Românie care era poate, pînă la lectura romanului, complet ignorată. Printre figurile și scenele romanului figurează și ciobanul, figură cheie a culturii populare românești, dar și o parte a aristocrației, burghezia, cu „fasoanele” și calitățile ei. Acest roman – spuneți – nu este tezisat. Care este următoarea carte la care scrieți? Trilogia ar putea să continue, să devină o „tetralogie”. Nu cumva acești ultimi ani, după ce sașii și șvabii au emigrat în masă, ar putea oferi cadru și substanță unui nou roman? V-ați gîndit la așa ceva?

E.S.: Nu, nu m-am gîndit, sunt mai multe motive, un motiv este destul de bizar (*ride*): imi trebuie o distanță de măcar 50 de ani față de evenimentele pe care le descriu. Acest ultim roman „joacă” între 1946 și 1951, cea mai interesantă și cea mai dramatică perioadă a istoriei contemporane a României. Îmi trebuie încă 50 de ani distanță, așa încît despre exodul sașilor ar putea să scriu cînd voi avea 120 de ani. Abia atunci aș putea să încep să scriu (*ride din nou*)... dar mai este ceva: după acest roman mi-am dat seama că ultimul cuvînt dincolo de sfîrșitul literar a fost cuvîntul „kaputt” și cuvîntul „kaputt” înseamnă pe nemțește „fertig”, „distrus”, „dărîmat”, (*caută noi sinonime*)... scos din matcă. Episcopul meu, de altfel bun prieten, Christoph Klein, a spus: „totuși, la 72 de ani ai reușit să termini încă o carte, printre altele” (că eu în fond am o meserie, și am o însărcinare, am și o vocație, sunt preot de penitenciar pentru toată România pentru cei

interviurile „R.I.”

care aparțin bisericii noastre), „încă un roman cu peste 500 de pagini și ar fi bine dacă undeva te-ai solidariza și cu o oarecare grațitudine”. Și atunci, sub cuvântul „kaputt” am mai scris (cu un ton solemn și emoționat) „soli Deo gloria!”. Dar vă spun (ton confesiv, melancolic), nu mai am puterea să concep încă un roman. Aceasta este situația actuală: de când pianul nu mă mai apasă în ceață (ride și se corectează) ... în ceață, eu sunt un alt om, iar timpul liber mi-l petrec, foarte concis spus, între penitenciarele din România și, mă rog, capitalele europene, fiindcă am invitații nu numai la Berlin și la Viena și la Budapesta și la București, dar și la Paris și – dacă toate acestea le voi absolvi – atunci rămâne numai ceea ce au spus părinții bisericii (pauză, ton meditativ, rostire răspicată): să fugi să taci, să te odihnești, și să te rogi, undeva în deșert. Eu aș prefera totuși undeva, la un cioban de pe meleagurile mioritice.

R.B.: Nu o să puteți îndeplini prea curînd nici una

din aceste năzuințe. Sunteți invitat în permanență la întâlniri cu publicul, la lecturi, sunteți oaspetele unor emisiuni de televiziune – în curînd al postului de televiziune ARTE și ARD, ați fost deja protagonistul unor filme documentare, interviuri, studii, teze de licență – un ecou consistent și puternic într-un răstimp relativ scurt. În România, după Cocoșul decapitat, a apărut traducerea, tot la Humanitas, a Mănușilor roșii. Încetineala cu care apar traducerile este probabil determinată atît de complexitatea textului cit și de grosimea romanului. Cartile dumneavoastră nu sunt mai scurte de 500 de pagini. Aveți foarte multe de povestit. Care ar fi pentru Eginald Schlattner numărul ideal de pagini al unui roman?

E.S.: Păi idealul meu ar fi să scriu odată o poveste de o pagină jumătate, să știți, eu admir pe toți cei care știu să scrie „Kurzgeschichten”, povestiri scurte. Dar din păcate... niciodată nu pot să dau un răspuns scurt la nimic.

Toate cele trei romane au fost mai lungi și am avut marele noroc că doamna lector Brigitte Hilsen, sau oricare alta... le-a citit de 8 ori și le-a „fasonat” așa ca să devină de 600 de pagini, 500 de pagini, „citibile”. Dar, am făcut o experiență foarte interesantă, de exemplu am fost acum două sau trei săptămîni iarăși în Germania, am fost invitat la Universitatea din Marburg, și acolo o doamnă mi-a spus (cu un ton satisfăcut) că e fericită că aceste romane au cinci-șase sute de pagini fiindcă le trăiește, trăiește cu personajele și îi pare rău că se va termina (ride amuzat). Așa încît există și această dimensiune. Dar acum eu vă spun ce ar trebui să mă întrebați... ca să vă dau un răspuns scurt. Ar trebui să mă întrebați de ce nu am plecat din România odată cu cei 95% din sașii mei...

R.B.: Eu pot să vă dau răspunsul (Eginald Schlattner ride). Acolo Dumnezeu vă cunoaște după nume și acolo sunt cei care vă iubesc și au nevoie de dumneavoastră...

E.S.: Asta e a doua parte a răspunsului. Dar prima parte a răspunsului este următoarea: inima mea bate pentru această țară, și atunci a doua parte sună așa: și știu că Dumnezeu mă vrea acolo. Eu în primul rînd sînt preot și în ultimul rînd preot.

R.B.: Să revenim la literatură. Ați fost comparat, în presa germană, cu Gabriel Garcia Mărquez, impetuoșitatea epica, harul de a povesti v-ar înrudi cu Theodor Fontane... Cum interpretați aceste comparații? Sunt ele un compliment, o constatare obiectivă, v-au dat de gîndit sau pur și simplu nu v-au interesat?

E.S.: Ba da, ba da, m-au bucurat, faptul că am fost comparat cu Mărquez, cu Fontane, cu Mark Twain, cu o sumedenie de scriitori, chiar și cu scriitori ruși (am început acum la vîrsta de 72 de ani să-i citesc pe acei autori cu care am fost comparat). Ce m-a speriat intrucitva au fost lucrările de diplomă și de masterat (numai în diagonala l-am citit) unde au fost interpretate și filtrate cartile mele... Și la Sorbona, de exemplu, s-a făcut o lucrare de masterat foarte interesantă despre a doua mea carte, *Mănușile roșii*. Pe de altă parte, mi-am dat seama că există un fond ineputabil al oricărei literaturi autentice, și bineînțeles că sînt și mîndru că atîta lume citește cartile mele, am primit scrisori de la Moscova pînă la Montevideo și de la Istanbul la New York. Romanele sînt acum traduse în spaniola, polona, maghiară, română... Ei, toate aceste lucruri mă bucură. Dar, spre deosebire de colegii mei care sînt exclusiv scriitori, eu am ceva ce mă apară în sensul că (ris ironic) *mintuirea sufletului meu* nu depinde de aprecierea și de rezonanța cărților mele. Eu în primul rînd sînt preot și în ultimul rînd sînt preot și toate acestea îmbracă și aspectul scrierii. Am spus odată așa, cînd am fost întrebare dacă există o oarecare tensiune sau disensiune între a fi scriitor și a fi preot: „pentru mine a pleca iarna cu sania mea cu doi cai și șapte zurgălăi cu 15 copii din sat pînă la marginea hotarului este tot așa de palpitant ca și a scrie un roman”. Și atunci am fost întrebare: „unde este aici analogia?” Și am răspuns „deschiderea spre oameni”!

R.B.: Eginald Schlattner – cum vă întrevedeți viitorul? Ați putea scrie proză scurtă? Ne putem aștepta la așa ceva?

E.S.: Îi admir pe toți cei care o scriu dar eu, nu... în nici un caz. Doar ați văzut și acum: m-ați întrebare ceva și eu v-am dat niște răspunsuri baroce. Dar, mă rog, cît mă mai pot mișca, eu voi fi un mesager și ceea ce i-am spus și atunci lui Otto Schilly cînd a fost în biserica mea, va spun și acum. Văd un mesaj pe care România îl transmite Europei, și anume: la noi, abecedarul este tipărit în zece limbi, – asta a trebuit să-i traduc pentru sistemul dînsului de imaginație și i-am mai spus așa: „Dacă pe cele două fiice ale dumneavoastră vreți să le trimiteți la o școală turcească în Germania, unde sînt trei milioane de turci, nu puteți. Dar trimiteți-le la noi în România, jos, la Constanța sau la Babadag – Babadag sună așa bine! – și acolo pot să dea și bacalaureatul. Și i-am mai spus că avem 19 reprezentanți în Parlament ai etniilor. Cinci mii de evrei mai sînt după ultimul recensămint și au un deputat, înafară de unguri care și așa intră dincolo de 5%. Și să știți că mirarea este foarte mare față de acest aspect politic...

Aici s-a încheiat dialogul nostru – după care a urmat dialogul cu publicul, la Deutsche Welle.

Rodica BINDER

meridiane

Un moment memorabil din 2005

Mario Vargas Llosa în România

Prima mea întâlnire în limba română cu scriitorul Mario Vargas Llosa a avut loc în 1988, când am citit, într-o traducere magistrală, semnată de Mihai Cantuniari, *Conversație la Catedrala*. După lectura acestei cărți m-am hotărât să traduc, am simțit că pot accepta provocarea de a transpune în limba română texte interesante din literatura latinoamericană.

Și am început cu Julio Cortázar.

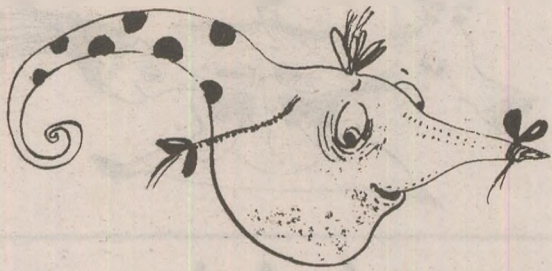
Din Vargas Llosa am tradus în 1995 *Peștele în apă* și, la puțin timp, am avut ocazia să cunosc, în carne și oase, autorul. Se întâmpla în urmă cu zece ani, la București. Au fost mai degrabă întâlniri protocolare: ziua națională a Spaniei, dineul restrâns oferit de ambasadorul spaniol de atunci la reședința ambasadei, lansarea cărții la Uniunea Scriitorilor, într-o înghesuială nebună, și conferințele scriitorului la Institutul Cervantes. Nu rețin prea multe detalii de atunci, am vorbit puțin cu el; mi se părea absent, rece și oficial.

Întâlnirea din 2005 a fost total diferită. Patricia și Mario Vargas Llosa au sosit într-o duminică la prânz la Neptun, la festivalul *Zile și nopți de literatură* și au plecat imediat la Histria; nu i-am întâlnit deloc în ziua respectivă. Fiind invitații domnului Nicolae Manolescu, președintele Uniunii Scriitorilor, n-am vrut să inoportunez, deci nu i-am căutat. Abia a doua zi am îndrăznit să-mi fac apariția la hotel, timid, cu cele 37 de întrebări scrise special pentru Mario; pregătisem de-acasă, minuțios, un set de întrebări interesante despre literatură, viață, politică, unele chiar incomode. În dreptul recepției, prima care și-a făcut apariția a fost Patricia. O văzusem cu un an în urmă la nunta regală a prințului de Asturias și mi se păruse mai împlinită; mare mi-a fost surpriza să descopăr o Patricia suplă, fină, la fel de draguță ca în urmă cu un deceniu. Timiditatea mă terminase cu totul, așa încât am fost încântată să leg primele cuvinte cu ea; m-am prezentat, m-a recunoscut, ți-a crescut părul, mi-a zis ea, sigur, Luminița, chiar ieri am vorbit despre tine, ce mai faci? I-am pomenit despre interviu, i-am dat întrebările, dar mi-a spus că va fi foarte greu, nu prea vrea să dea interviuri, zice c-o va face la conferința de presa, totuși, fără să-ți promit prea multe, dă-mi întrebările, le selectez eu pe cele mai interesante. Ne-am aprofundat în niște canapele comode, între timp Mario a apărut și jurnaliștii ce stăteau la pândă i-au cerut să răspundă la câteva întrebări; politicoș, amabil, a făcut-o, parcă și-ar fi amintit brusc cum era ziaristul Llosa tânăr, intervievând pentru a scrie un articol. Eu și Patricia am continuat să vorbim, ea bifându-mi întrebările și comentând: de fapt nici nu știu cum să aleg, toate mi se par interesante, o să vorbesc cu el, să vedem ce se poate face. Între timp, el terminase de răspuns, se pregătea să dea un interviu televizat pentru postul public, se uita după operatori, după Mariana Sipoș, Patricia l-a strigat, uite cine-i aici, Luminița! Vine zâmbitor către mine, îmi întinde mâna, ai întinerit, au fost primele lui cuvinte, măgulitoare ce-i drept, ce faci, ce-ai mai făcut în toți anii aceștia? Am tradus cărțile tale, i-am zis, uite, le-am adus pentru un autograf; vede *Orgia perpetuă*, e surprins, pe-asta n-o știu, privește uluit coperta cu ștergarul bisericesc, de lăcaș ortodox, pe o carte despre *Flaubert și Madame Bovary* și zice: eu n-o am, pur și simplu nu mi-a trimis-o editura, e vreo librărie prin jur, vreau s-o cumpăr. Nu, zic, ți-o dau eu, și-n timp ce-mi scrii o dedicație o să scriu și eu una.

La prânz am ajuns la timp, se pregăteau să ceară aperitivul împreună cu Nicolae Manolescu, soția lui și Ana, fetița lor drăgalașă de trei ani și jumătate, Ioana Zlotescu, Mircea Martin, Gabriela Adameșteanu, Mariana Sipoș și Ileana Scipione. Cumpărasem un bol oltenesc, un vas de ceramică de Horezu, frumos pictat de mână, în culori foarte vii, i l-am dat Patriciei și ea, fericită, mi-a zis, o să-l umplu cu un aranjament floral, e deosebit, dar Mario și l-a revendicat și el, nu, o să pun eu în el pixurile și mai ales stilourile, și tot ce-mi mai trebuie când scriu. S-a discutat despre orice, Mircea Martin a pomenit *Elogiu mamei vitrege*, ultima carte citită, tulburătoare prin factura-i erotică, excelentă în traducerea Almei Maria Moldovan, Mariana Sipoș considera însă că tot *Razboiul sfârșitului lumii* și *Conversație la Catedrala* rămân scrierile lui majore; chiar și Mario crede același lucru, sunt copiii – cărțile – care i-au dat cel mai mult de furcă în fond.

Seara, la decernarea Premiului Ovidius, scriitorul a vorbit încă o dată despre importanța literaturii, într-o ficțiune, în adevărul acestei minciuni, și uiji de viața reală, de condiția noastră mizeră, mediocră,

meridiane

la care suntem condamnați. M-am simțit uluită: de ce vorbește chiar el despre starea noastră precară, vremelnică, de muritori? O secundă am avut senzația că el nu e asemenea nouă, că nu poate avea aceeași soartă cu noi, ceilalți. Are o asemenea operă încât ar putea pleca oriunde, departe, de pildă pe o insulă, doar ca să citească, să se bucure de prieteni și să contemple admirativ existența. Dar nu, află că e o persoană extrem de activă, dimineața se scoală invariabil la șase, citește o oră, iar după micul dejun scrie de regulă în birou, după masa de prânz continuă scrisul în cafenele ori în bibliotecă, nu acasă însă. Și cel mai interesant lucru: revine fără nici o dificultate asupra textului, continuă, cum s-ar zice, ultimul paragraf.

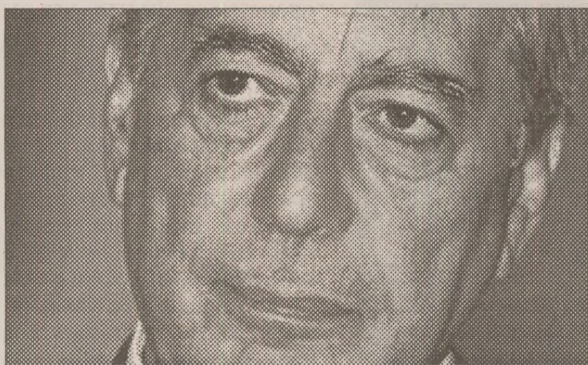
Târziu în noapte suntem invitați la o crâmă, se servesc sarmale, se bea țuică, Craig Czury, un poet american, cântă la muzicuță orice, tango, jazz, uluind asistența, iar Israel Bar Kohav cântă în ebraică un cântec tulburător. Se încinge o horă frenetică, Patricia și Mario privesc încântați și invit pe amândoi, dar refuză, nu știu pașii, zic ei. Sunt impresionați totuși de dansurile noastre, mult timp vor vorbi despre scriitorii români și străini înlanțuiți în dans.

Am continuat periplul început la Neptun cu scriitorii din țări diferite: târg de carte cu lansarea poeziei lui Cengiz Bektaş la Constanța, fotografie de grup în fața statuii lui Ovidiu, prânz impresionant la Episcopia Constanței. Seara însă, invitații tânărului ambasador al Spaniei se numesc: Mario Vargas Llosa, Patricia Llosa, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Mircea Mihăieș, Nicolae Manolescu, Horia Roman Patapievici, Ioana Zlotescu, Sorin Mărculescu, Coman Lupu, Mariana Sipoș, Silviu Hotărânu cu soția și subsemnata. Ambasadorul Spaniei se ridică și ține un toast, e încântat de prezența marelui scriitor care i-a marcat adolescența și tinerețea și-l roagă să spună câteva cuvinte, Mario Vargas Llosa se ridică și omagiază doi oameni. Primul e Andrei Pleșu, pe care l-a cunoscut la Berlin în 1992, e un intelectual desăvârșit, un adevărat model pentru mine, spune și Andrei Pleșu e vizibil mișcat, al doilea e Sorin Mărculescu, cel care s-a încumetat să traducă, făcând un efort laborios, ani de zile, capodopera lui Cervantes, *Don Quijote*. După dineu, apuc să-i pun câteva întrebări lui Mario: cum îți dai seama că s-a terminat romanul la care lucrezi? *Estoy agotado, estoy harto* îmi zice, sunt epuizat, sâțul, la un moment dat simt că nu mai pot adăuga nici un singur cuvânt și-n felul acesta înțeleg că s-a terminat. Punctul de plecare al oricărei cărți îl reprezintă întotdeauna ceva real, nu e deloc ficțiune, e o străfulgerare a unei senzații, o amintire, cuvintele cuiva, o întâmplare care mi s-a cuibărit undeva adânc în memorie, de-acolo începe totul. Urmează ciorna. Perioada în care scriu ciorna e cea mai grea, e epuizantă, fac fișe, mă documentez, schițez din capul locului un traiect narativ, ba chiar cu personajul principal urmăresc acțiunea până la capăt. Scrierea ciornei mă torturează cel mai tare, e un proces secund, dar greoi, mă simt de multe ori dezorientat, sunt nesigur, o iau de multe ori de la capăt. Și în toată această perioadă, tot ce fac, oamenii cu care discut, cărțile pe care le citesc, muzica pe care o ascult, filmele pe care le văd mi se par legate de cartea la care lucrez, tot ce mi se întâmplă îmi pare că face parte din lucrul la text, că trebuie să folosesc în scris experiențele trăite în perioada de gestație a cărții. Scrierea ciornei poate dura luni de zile, dar odată terminată, mă simt fericit. Abia atunci mă simt liniștit, scrisul devine din clipa aceea distracție, bucurie, scriu lejer, detensionat, inventez cu ușurință, brodez dantelăria stilistică. Las apoi textul undeva, în așteptare, nu-l mai citesc deloc o lună, două. Ce se întâmplă mai târziu, întreb, ai firește primii cititori, mai schimbi dacă nu-ți place ceva? Primul meu cititor e Patricia, soția mea, urmează câțiva prieteni și editorul. Accept și aștept cu nerăbdare sugestiile lor, și nu numai că intervin dacă nu-mi place ceva, dacă e cazul schimb chiar 20 % din carte, cum s-a întâmplat cu *Lituma în Anzi*, spre disperarea editorului meu. Nu înțeleg cum reieși cu atâta ușurință textul acolo unde l-ai lăsat, mai întreb, nu intri într-o stare de transă? Chiar și așa, tot pot să-l rejau fără dificultate, de unde gândesc, fără a comenta însă cu voce tare, chiar agnostic cum ești, divinitatea te însoțește, eventual îngerul de pe umăr, cum să percepi altfel transcendența? Vorbim apoi despre Julio Cortázar, mă întreabă dacă l-am cunoscut, îi spun nu, a murit în 1984, iar eu nu puteam călători atunci în Europa, dar în decembrie trecut m-am întâlnit la Paris

cu soția lui, Aurora și comoara pe care mi-a înmănat-o se numește *Diez el negro*, ultima poezie scrisă de Julio Cortázar cu o lună înainte de a muri. M-a rugat să i-o aduc s-o citească.

Miercuri, ultima zi cu Mario. Dimineața am asistat la tirul întrebărilor, interesante toate răspunsurile. Vorbind despre agnosticismul lui, a spus: cred că din anumite puncte de vedere viața e mai ușoară pentru un credincios, pentru care adevărul nu scapă printre degete, și-l invidiez, dar sunt și speriat de credincioși. Fiindcă cei care se simt aproape de Dumnezeu n-au îndoieli și pot comite acte de cruzime, în numele Adevărului suprem pe care-l dețin. Interesantă a fost și viziunea lui, cu scriitorul purtat în brațe nu numai de Dumnezeu, ci și de diavol. Iar comentând geneza „mării literaturi”, consideră că aceasta apare în țări cu multă mizerie și probleme sociale, cum e cazul Americii latine, în vreme ce țările democratice și prospere produc, de regulă, literatură „mediocră și nesemnificativă”. Discuția finală Liiceanu-Llosa a fost tulburătoare. (Poate fi citită în nr. 11 al revistei „Orizont”, așa că nu o mai rezum aici.)

După masă ceainăria cu cărți, muzică și dichis, *Carturești*, a găzduit expoziția *Fotografii din Paradis* a Morganei Llosa și lansarea seriei de autor, 11 titluri recent publicate de Editura Humanitas. Mario a vorbit despre prezența Morganei în periplul lui de documentare; inițial s-a temut că fiica

și va incomoda intimitatea de scriitor, ulterior s-a dovedit a fi o prezență discretă, aproape invizibilă, pentru că în final s-a devină chiar benefică. Vorbind despre insulele Marchize, insulele cele mai izolate de continent, la cinci ore distanță cu avionul, spune că un lucru l-a șocat extrem de mult; pictorul Gauguin a murit în 1903, există însă sâțul în care și-a petrecut ultimii ani de viață, un sat aproape neschimbat după mai bine de un secol, cu bungalouri de-o parte și de alta a drumului, cu mici prăvălii și chiar un bufet, diferența este însă una singură: pe vremea pictorului satul era plin de picturile acestuia, acum doar străzile și prăvăliile îi poartă numele, tablourile lui, cotate foarte bine astăzi pe piața de artă nu-și mai au locul acolo. Există și un muzeu care-i poartă numele, dar impresionantă e atmosfera: copacii înalți, câte un cal alb rătăcit, băștinași aproape goi, ai senzația că timpul a stat pe loc. La sfârșit, când a venit vremea autografelor, spațiul devenise neîncăpător, Horia Barna încerca să însuflețească atmosfera, spunând tuturor celor de față să renunțe la crispă, vor primi cu toții câte un autograf, iar Mario nu mai prididea să semneze. I-am atras atenția, zâmbind, Patriciei, că în România încă se mai citește și mare parte din cititori sunt bărbați, deci nu-i totul pierdut cum se temea scriitorul în eseu lui, *Literatura și viața*, când afirma că fustele întrec la scor pantalonii în privința lecturii.

Miercuri seara am din nou ocazia să stăm pe îndelete de vorbă: îl întreb pe Mario dacă i s-a întâmplat vreodată să plângă când a scris vreo scenă, recunoaște că da, când a scris *Casa verde*. Îi spun că am pățit același lucru cu *Graffiti* al lui Cortázar. Prezent la masă, Mircea Cărtărescu, vizibil tulburat, i-a împărtășit în limba engleză emoția de a-l întâlni și i-a mai spus că, în opinia lui, *Războiul sfârșitului lumii* e comparabil cu *Război și pace* de Tolstoi, ceea ce l-a măgulit vizibil pe Mario. Mircea Cărtărescu i-a dăruit două volume ale lui, *El sueño* (Nostalgia) și *Orbitor* tradus în franceză de Alain Paruit. Am discutat despre scriitorii spanioli ai momentului și Llosa s-a oprit cu predilecție la două nume: Javier Cercas, cu *Los*

soldados de Salamina și Almudena Grandes, cu *Las edades de Lulu*, recunoscând că Alvaro Pombo i se pare *pesado*, greoi, că Ruiz Zafón e *superficial, pero divertido*, amuzant, deși lui îi place structura romanului *La sombra del viento*, aparițiile fulgurante ale scriitorului misterios și mai ales ideea fabuloasă cu acel cimitir al cărților uitate. Dintre tinerii și prea puțin cunoscuții romancieri peruani s-a oprit la câteva nume, scriitori care au început să publice la prestigioasa editură Alfaguara: Ivan Thays, Santiago Roncagliolo, Fernando Iwasaki și Alonso Cueto. Revenind la *Sărbătoarea țapului*, a spus că fratele Patriciei, Luis, regizor de profesie, pregătește adaptarea cinematografică a romanului, cu Isabela Rosellini, fiica lui Ingrid Bergman în rolul Uraniei. S-a vorbit puțin și despre laureații premiului Nobel, Mario afirmând că n-a rezistat să-i citească până la capăt *Pianista* Elfriedei Jelinek. El s-a ferit să facă aprecieri asupra modului în care se acordă faimosul premiu, în schimb Patricia a fost ceva mai vehementă, afirmând că premiile răspund în mod evident unor rațiuni politico-geografice, nerăsplătind concret valoarea operii. Llosa s-a mulțumit să spună doar că marii nedreptățiți ai premiului Nobel sunt cu siguranță Jorge Luis Borges și Nabokov. Discuțiile au trecut apoi în plan familial: Patricia împreună cu două secretare sunt ajutorul neprețuit al scriitorului, în cele patru case din Lima, Paris, Londra și Madrid, Patricia se ocupă de tot ce înseamnă autor și opera lui. Traducătorul francez, Albert Bensoussan, bun prieten cu Llosa, este o altă memorie vie a scriitorului. Râzând, Patricia spune chiar că, dacă ea ratăcește un articol despre Mario, poate apela liniștită la ajutorul lui Albert. Dintre copiii lor, Alvaro este scriitor și jurnalist, Morgana fotograf, iar Gonzalo lucrează în zonele fierbinți ale globului (este același Gonzalo care la șaisprezece ani i-a dat tatălui bătaie de cap, era vegetarian convins și un nonconformist îndârțat). Îl întreb cum a rezolvat atunci criza adolescenței n-am făcut nimic, zice, i-a trecut pur și simplu, după o vreme; puștiul care atunci ocrotea animalele și protesta împotriva celor îmbăcați în blănuri e acum un gurmand care mănâncă bucuros o friptură bună, un bărbat serios, la casa lui. Cît despre scris, Llosa ne spune că a terminat un nou roman; se va numi *Travesuras de una niña mala* (Nazbătăile unei copile zburdalnice), și urmărește viața unei tinere în cele patru orașe preferate ale scriitorului - capitalele care îi găzduiesc casele - acțiunea desfășurându-se pe parcursul a mai multor decenii. Cer o explicație asupra capitolului *Junele trandafirii din Elogiu mamei vitrege*. În acest capitol, însoțit de tabloul *Bunavestire* pictat în 1437 de Fra Angelico, tonul e cu totul altul, firul narativ al povestirii pare întrerupt cumva, de unde deodată atâta puritate? Îmi explică: nu e o ruptură, pur și simplu, e aproape un vis al lui don Rigoberto, un sâmbure de sfințenie și curățenie în atâta tulburare sufletească și trupească, o apariție diafană în contrapunct cu diavolul deghizat întruhipat de copilul Fonchito. Știu că nu scrie poezie, considerându-l genul excelenței, totuși această carte e, într-un fel, poezie erotică. Îl întreb dacă nu s-a gândit să scrie poezie erotică. Nu, răspunde hotărât, dar Patricia intervine, nu s-a gândit, dar acum, cu l-ai întrebat, precis viermișorul o să-l roadă, o să dea târcoale gândului, să vezi. Ce-ți lipsește ție, îl întreabă la un moment dat Mariana Sipoș, ce-i poate lipsi bărbatului arătos, scriitorului genial, tatălui, bunicului și soțului fericit? *Timp*, vine răspunsul, n-am niciodată timp. Și, contrastând cu imaginea lui Varguitas din tinerețe, tânărul cu câteva slujbe pe zi, capabil de iubiri nebune și de aventuri revoluționare, imaginea actuală se impune astfel: un om în căutarea timpului prezent și viitor de care are atâta nevoie, dar din ochii vii și foarte veseli te sfredelește o lumină jucăușă, semn că încă iubește mult viața și ce face cu ea: și-o închină unei pasiuni care frizează absolutul.

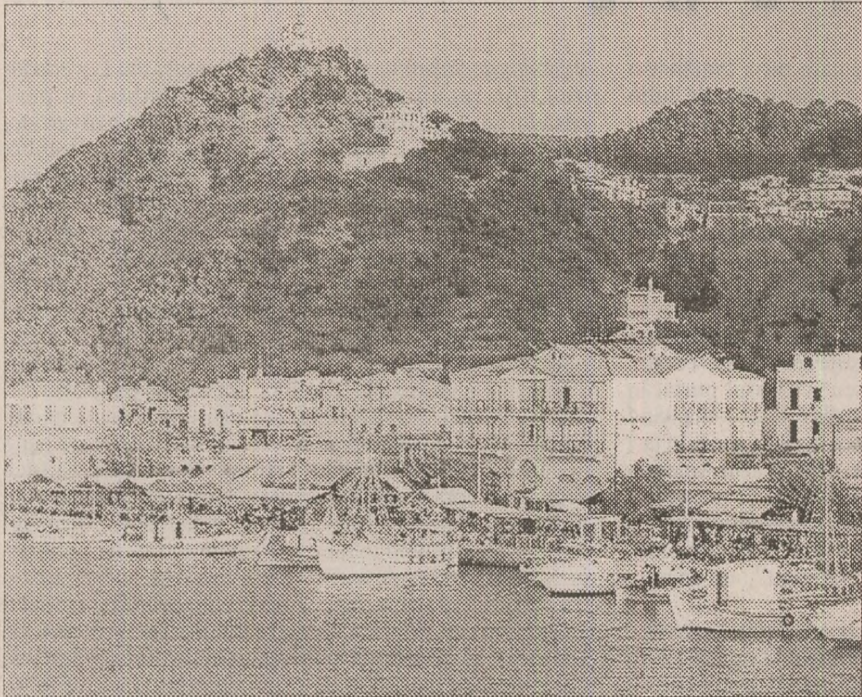
E târziu, Mario Vargas Llosa se ridică ceremonios de la masă, își îmbrățișează prietenii *con besos en cada una de las mejillas*, pe fiecare obraz, cum îi place să spună în dedicații, la rugămintea lor mai face o ultimă fotografie, se urcă în mașină și dispăre undeva în noapte. N-am îndrăznit să-l mai reținem, el aparține tuturor, e o voce a timpului nostru, deci călătoriile se impun, știm că va mai reveni în România, tot ce-a trăit acum i s-a parut scurt și intens, ne-a spus, deci se va întoarce.

Luminița VOINA-RĂUȚ

meridiane

Et in Samos ego!

Si eu am fost pe Insula Samos, luna trecută, cu ocazia dezvelirii unei plăci comemorative Ion Ghica. Puțini mai știu astăzi că marele prozator a fost, între 1854 și 1859, guvernator al insulei, numit de turci. Cedată Greciei abia în 1912, mult după constituirea statului național elen, Samos a reprezentat o importantă poziție strategică în Marea Egee. De altfel, de la Kushadasî e o distanță mult mai mică pînă în Samos decît de la Atena. Ion Ghica n-a fost uitat de samieni. La festivitatea cu pricina, au venit, pe lângă oficialități, numeroși istorici și filologi locali, care citiseră cam tot ce s-a scris despre guvernator și despre activitatea lui. Nu erau însă la curent cu proza lui literară, cu paginile în care Ghica le evocă insula. Cum nu există nici un alt text literar în epocă despre Samos, aceste pagini trebuie considerate o raritate. Ion Ghica a introdus principiile administrației britanice (samienii îl cunosc de altfel ca John!), a lichidat pirateria care data din primul secol de după Christos și a mutat capitala în orașul Samos, de pe coasta nord-estică și care dă numele insulei. În sala de recepții a Primăriei actuale (casa guvernatorului de odinioară nu mai există, ea fiind situată, se pare, pe locul clădirii de astăzi a Prefecturii), se află, printre portrete, și acela al lui Ghica, ba chiar și un bust datorat lui Stork. Interesant este că identificarea sculptorului a făcut-o abia acum, după semnătura, Adrian Ilfoveanu, autorul plăcii comemorative.

Evenimentul ca atare are o istorie care merită să fie amintită. La noi nu există o tradiție a marcării locurilor prin care au trecut personalități ale istoriei și culturii. Parisul e plin de astfel de semne ale trecerii, ca și alte capitale sau orașe din toată lumea. Un program de acest tip va fi declanșat, de anul viitor, de către USR, menit nu doar să ne impropăteze memoria ori chiar s-o informeze, dar și să asigure o minimă protecție unor case aflate acum la discreția unor primari ignoranți. În străinătate, prezența românilor e și mai rar marcată. Cînd era consilier la Viena, poeta Grette Tartler m-a invitat să dezvelesc o placă pe clădirea vestitului Theresianum, școala absolvită și de Titu Maiorescu. Numele ilustrului nostru înaintaș nu figura, cum s-ar fi convenit, alături de alți elevi celebri, între care unii laureați ai Premiului Nobel. Aflată acum la ambasada din Atena, Grette Tartler nu s-a lăsat pînă nu a obținut colaborarea autorităților la comemorarea lui Ghica. Primăria din Samos a fost extrem de cooperantă. De altfel, primirea pe care ne-au făcut-o primarul și colegii lui n-o voi uita multă vreme. Ministerul de Externe de la Atena și-a trimis un reprezentant. Partea română l-a avut de față pe ambasadorul nostru în Grecia, pe Grette Tartler și pe alți oficiali români, ca și, bineînțeles, pe Adrian Ilfoveanu și pe mine. Nu cunosc dedesubturile demersului, dar presupun care ar fi putut fi dificultățile. Pentru Ghica, samienii au un cult, dar nici ei, nici oficialii de la Atena nu par să uite că beiful fusese numit în funcție de turci, inamicul istoric al grecilor. Ca să calmez, într-un fel, acest tip de aprehensiune naționalistă, le-am spus în scurta mea alocuțiune din sala Primăriei că Principatele Române au fost guvernate, și încă vreme de un secol, de către greci numiți în funcție tot de turci. Era un mod de a le semnala faptul că sintem, cel puțin în această privință, chit. Dar și unul de a le explica

(majoritatea nu avea idee de aceste lucruri) că Europa din a doua jumătate a secolului XVIII și din prima jumătate a secolului XIX era mult mai integrată decît va fi după aceea. Ghica introducea spiritul britanic în Samos, fanarioții, limba franceză în Principate, prevestind redescoperirea Occidentului, vorba lui G. Calinescu, și crearea românei literare. Ghica era un prozator romantic, pe modelul francez, care funcționa și în poezie prin Lamartine și Hugo. Mișcarea de eliberare elenă și-a avut punctul de pomire în Principate. La capătul opus, pioneri ai independenței au fost samienii. Cel mai mare poet neogrec din secolele XVIII-XIX, Anastase Hristopolos, își are mormîntul la Belu. Ambasadorii turci erau greci, pe care Coranul nu-i orea să învețe limbi străine ca pe turci. Marile puteri ale vremii, Turcia, Rusia, Anglia, Austria sau Franța, purtau războaie și negociau paci în numele tuturor popoarelor europene, pe măsura ce acestea își constituiau statele naționale.

Et in Samos ego! Insula mult mai mare decît în imaginația mea hrănită cu Jules Verne, seamănă, văzută din avion, ca multe altele din Egee, cu o piele de șopîrlă întinsă la soare. Legenda spune că Naiadele au scos-o la suprafață. Primii locuitori atestați au fost fenicienii. Pe insula s-a născut Pithagora. Unul din orașele de pe coasta de sud-est se numește Pithagorio. Cele mai vechi situri arheologice sînt mai bătrîne cu o sută de ani decît cele din Atena. În timpul tiranului Polycrates, Samos a fost primul oraș din toate, grecești și barbare, povestește Herodot. Schiller evocă într-o baladă norocul neobișnuit al aceluși Polycrates, al cărui inel de aur ar fi fost aruncat în mare, pentru ca zeii să nu se simtă sfidați, dar restituit posesorului de un pescar care-l găsisese în burta unui pește. „Oh, ohne Grenzen ist dein Glück!“, spune, cu vorbele poetului german, regele Amasis al Egiptului care provocase pariul. Fără margini este norocul tău, Polycrates. Creștinismul și-a avut întîiul predicator pe insulă în persoana Apostolului Pavel, în 59 după Chr. Declinul insulei coincide cu al Imperiului Bizantin, după căderea Constantinopolului în mîna turcilor. În muzeul local, în afară de o colosală statuie a unui tînar, înaltă de aproape cinci metri, descoperită în 1980, pictată inițial în ocru castaniu, nu sînt multe de văzut. Adevăratele vestigii istorice și naturale se afla afară, prin toate colțurile insulei, de o uimitoare frumusețe, cu munți pietroși presarați de un fel de jepi rotunzi și cu golfuri albastre transformate în păduri de catarge. În ciuda mării de care e inconjurată, pe insula nu se mai pescuiește. Peștele ori fructele de mare care reprezintă mîncarea principală vin de departe, chiar și din Argentina. Și carnea de oaie este din import. Mă tem că și excelenta brînză, care n-are nici o legătură cu telemeaua românească, pe care, în fostele Hale pariziene, o găseai cu ani în urmă sub numele de *fromage grêque*. Doar iaurtul se fabrică local și proaspăt și este cel mai gustos din lume, cînd nu e tratat, în loc de conservant, cu lapte praf, ca să țină mai multe zile. Banuiesc că multe din acestea le avea și Ghica pe masă, cînd vinătorea de pirați și treburile administrative îi îngăduiau cîteva ore de repaos.

Nicolae MANOLESCU

meridiane

Am participat în noiembrie trecut la întâlnirea „româniștilor“ de la Praga, orașul de o coplesitoare frumusețe, pe care nu-l mai văzusem de aproape patruzeci de ani. Pastram în memorie imaginea somptuoaselor edificii baroce, a puzderiei de turnuri crenelate, a podurilor flancate de statui, dar și a cenușului intens de care erau pe atunci acoperite. Azi toate strălucesc, ameteșc ochiul cu izburcirea culorilor reinviată. Au avut multe de făcut, în „orașul de aur“, artiștii restauratori, dar ce au făcut le-a izbutit de minune.

Primul Simpozion Internațional de Studii Românești în Cehia, astfel s-a intitulat oficial reuniunea de literați, lingviști, istorici la care eu am participat ca reprezentant al **României literare**, cum menționa programul în dreptul numelui meu. Le sunt dator de aceea cititorilor revistei cu prezenta dare de seamă. S-ar fi convenit să fie mai promptă, recunosc. N-am reușit însă, luat cu altele, să-mi notez impresiile de îndată ce m-am întors de la Praga, cum avusesem de gând. Ce pot să fac? Voi spune ce au spus și alții aflați în aceeași situație cu mine: decât niciodată, este bine și mai târziu.

Dar să intru în subiect. Simpozionul de studii românești a fost inițiat de Institutul de Studii Romanice al Universității Caroline, aceasta instituțional vorbind, iar dacă este să indicăm persoana care a avut ideea Simpozionului, și a făcut pentru înfaptuirea ei tot ce i-a stat în putere, o vom numi pe d-na Libuše Valentová. Este ea însăși autoare de studii românești, traducătoare din română în cehă și invers, cercetătoare literară și profesoară, șefa Secției de limbă și literatură română a Facultății pragheze de Litere. Numele d-nei Libuše Valentová nu le este de altfel necunoscut cititorilor **României literare**. Îl pot întâlni număr de număr înscris în caseta redacțională, d-na Valentová fiind unul din corespondenții revistei noastre în străinătate. Ceea ce ne transmite despre evenimentele culturale din lumea cehă este totdeauna interesant și impecabil formulat în românește.

Dar nu poate un singur om, firește, oricâtă voință ar avea și de oricâte abilități ar dispune, să ducă la capăt un proiect de amploarea acestuia la care mă refer. Au pus umărul mulți, s-au implicat și câteva instituții. Trebuie neapărat amintită contribuția Institutului Cultural Român din București, care a suportat cheltuielile noastre de transport și cazare. Fără această susținere nu putea fi vorba de Simpozion. Au contribuit de asemenea, la buna desfășurare a Simpozionului, Institutul Cultural Român de la Praga, prin vicepreședintele său, d-l Constantin Ștefanoaie, mereu săritor să ajute și eficient totdeauna, și, la fel, Ambasada Română din Cehia, care a găzduit în incinta ei Simpozionul, în cele două zile de lucrări. Generoasă până la capăt, Ambasada a oferit și cocktailul de încheiere.

Lucrările Simpozionului s-au desfășurat pe trei paliere (literatură, lingvistică, istorie), corespunzător fiecare câte unui domeniu în care erau de văzut interferențe între culturile română și cehă (română și slovacă) sau fenomene și evoluții care prezintă asemănări și afinități. Înainte însă de toate, profesorul Sorin Alexandrescu, care a și monitorizat secțiunea literară, a ținut să lămurească unele aspecte care privesc *românistica* și perspectivele ei, propunând totodată dezbaterii noțiunea însăși de *românist*. Despre cine se poate spune că practică această îndeletnicire? Numai străinii care studiază româna ca idiom romanic sau și acei români care, în afara granițelor României, predau limba și literatura română străinilor? S-au emis mai multe păreri fără a se fi ajuns, în această privință, la o „concluzie“, la o definiție a „românistului“ care să excludă oricare alta posibilă.

M-a impresionat faptul că româniiștii praghezi s-au arătat preocupați, în comunicările lor, atât de fenomene literare recente (doctoranda Evá Tapařnová, de pildă, a vorbit despre „literatură non-ficțională din anii nouăzeci“, cu numeroase trimiteri la explozia de jumale și de cărți de memorialistică apărute în acel interval), cât și de aspecte ale trecutului literar românesc, uneori ale trecutului îndepărtat, cercetând „strategiile narative din *Ţiganiada*“ (Petra Karáscová) sau ecurile baladei *Meșterul Manole* la Blaga și Goga (doctoranda Markéta Bažilová). Tot în secția literară s-a discutat despre traducerea din română în cehă (prof. Jiř Našinec) și din română în slovacă (Liubuša Vajdová). Complementar, Jitka Lukešová s-a referit, în expunerea ei, la dificultățile traducerilor de specialitate. În ce mă privește, programat să-mi susțin expunerea tot în secțiunea literară, am spus câteva lucruri despre altermanța „inghet“-„dezghet“ în politica culturală de la noi, de până în 1989, stăruiind asupra

Biserica Sf. Nicolae

Întâlnire la Praga

Palatul Morzin - Ambasada României

momentului 1968, ca moment de vârf al dezghețului, în contextul creat de evenimentele din Cehoslovacia în acel an dramatic. Prof. Jiř Hoppe, la secția de istorie, a vorbit pe larg despre „România și Primăvara de la Praga“, subiect reluat și de alți participanți, cum era de așteptat, făcându-se comparații între situația de la noi și aceea din Cehoslovacia. Dacă sovieticii nu au intrat atunci și în România, s-a spus, nu au făcut-o pentru că la noi, spre deosebire de Cehoslovacia, nu s-a pus chestiunea reformelor interne. Simulacrul de politică externă independentă, cu care se împăuna Ceaușescu, i-a supărat mult mai puțin pe ruși și pe aliații lor internaționaliști, decât politica de reforme interne inițiate de Dubcek și de echipa sa. Complementară discuției despre raporturile istorice de reciprocitate a fost prezentarea pe care Libuše Valentová a făcut-o sălii cehoslovace a „Memorialului de la Sighet“, „parte integrantă“ a acestei instituții muzeale care, singură în Europa, aduce mărturie despre crimele și victimele comunismului. Tot în secțiunea de istorie, prof. Jiř Jindra a prezentat activitatea din ultimii ani a Comisiei Mixte de istorie Ceho-Română, iar confratele Vitalie Ciobanu, venit de la Chișinău, a vorbit despre „convulsii culturale-politice și identitare din Republica Moldova“, înfățișând, în aspecte concrete, situația dramatică a limbii și literaturii române din fostul teritoriu românesc. Reproiectându-ne în trecutul mai îndepărtat al raporturilor inter-culturale, dr. Elena Platon, de la Universitatea din Cluj, a evocat figura luminoasă a lui Jan Urban Jamik filologul și etnograful ceh care a studiat folclorul nostru și a înființat la Praga, în anii '80 ai secolului XIX, un seminar pentru cercetarea limbii și literaturii române.

M-am temut că discuțiile de la secția de lingvistică vor fi prea tehnice și de aceea, pentru nespecialiști ca mine, mai puțin îmbietoare. M-am înșelat. Peripețiile cuvintelor care migrează dintr-o limbă în alta, reciclarea sensurilor, procesele care se petrec în zonele de confluență dintre limbi sunt subiecte de dezbateri deloc plictisitoare, deloc aride, când sunt abordate fără pedanterie și cu har. Mefient față de ele la început, am ascultat cu mare interes și pe alocuri captivat expuneri de specializare strictă precum aceea a prof. Jiř Felix, de la Universitatea Carolină, decanul de vârstă și de prestigiu al româniștilor cehi („Limbile ceha și română din perspectiva unei analize contrastive“), a prof. Gheorghe Doca de la Universitatea din București („Construcția cu «pe» a obiectului direct în limba română“), a Gabrielei Stoica, lector la universitatea bucureșteană („Forme greșite – indicatori de individualitate și modalitate de învățare a unei limbi“) sau a dr. Eugenia Bojoga care, în consens nepremeditat cu intervenția de la secția de istorie a lui Vitalie Ciobanu, a discutat despre „Situația actuală a limbii române în Republica Moldova: între adevăr și ficțiune“.

În afară de susținătorii comunicărilor, români, cehi și slovaci, cine a mai fost de față la Simpozionul de studii românești? Au fost acolo studenți și foști studenți ai secției de limbă și literatură română de la Facultatea de Litere precum și cehi de alte formații care, purtați de variate interese, au trăit o vreme în România. Voiau să audă vorbindu-se românește și chiar să vorbească ei înșiși. Mulți erau membri ai Asociației Cehia-România. S-a aflat cu noi și d-l Jaromír Plisek, fostul ambasador al Cehiei la București, admirabil cunoscător de română și al situației din România, al problemelor noastre vechi și noi. A și intervenit în dezbateri, la secțiunea de istorie, atunci când s-a discutat despre raporturile româno-cehoslovace din anii '70. Prezent la Simpozion a fost și d-l Gheorghe Tinca, ambasadorul român actual la Praga, gazda noastră mereu binevoitoare, punându-ne la dispoziție mai multe saloane ale Palatului Morzin în care funcționează ambasada. Statul român burghez a avut inspirația să cumpere, în 1936, această clădire de patrimoniu (dar câte nu sunt astfel la Praga!) situată în vecinătatea marelui catedral Sfântul Nicolae din Piața Malo Strana. Vechi de șase sute de ani, reconstruit în stilul barocului târziu în secolul XVIII și renovat în mai multe rânduri, vizitat de oameni faimoși ai istoriei printre care, se spune, și de Napoleon Bonaparte, Palatul Morzin, care ne aparține, cum spuneam, se află sub protecția UNESCO.

Acestea în ce privește Simpozionul. În rest, am umblat prin Praga cât am putut de mult, cu tot frigul tăios al începutului timpuriu de iarnă. Ne-au însoțit pe traseele pragheze mirifice fie d-na Libuše Valentová, fie d-l Ștefanoaie, fie, într-o seară, d-na Oana Serafim, colega noastră de la secția română a Free Europe. Am vizitat și Facultatea de Litere, cu o bibliotecă românească în care am avut surpriza să dăm peste lucrări rarismice din secolul XIX, cum ar fi *Dicționarul* lui Meyer-Lübke sau *Atlasul lingvistic* al lui Weigand. Mai slab este reprezentată literatura română contemporană, dar nu din vina cehilor.

Din grupul nostru, cel mai riguros vizitator de obiective culturale a fost Sorin Alexandrescu, aflat pentru prima oară la Praga și de aceea doritor să vadă cât mai multe. Și-a alcătuit un plan de atac urmat punct cu punct și de unul singur. De obicei eu stau mai mult decât alții prin muzee, ne-a avertizat, și nu vreau să vă țin în loc. A fost și la concert, a văzut și un spectacol de operă. A lipsit în schimb de la incursiunea pe care am făcut-o la Karlovy Vary, vestita stațiune balneo-climaterica. Să nu vă mirați, ni s-a spus, că o să auziți acolo vorbindu-se peste tot rusește. Fapt confirmat. Hoteluri, cazinouri, restaurante au fost cumparate de bogătașii ruși recent, ca de altfel și în Elveția sau pe Coasta de Azur. Expansiunea rusă se înfăptuiește, în era post-sovietică, pe căi mai eficiente, se pare, decât altădată.

Am fi hoinărit și mai mult prin spațiile cehești dacă frigul de care am pomenit nu ne-ar mai fi tăiat din elanuri. Când ne răzbea prea tare, apelam însă la ceea ce am numit „soluția Beherovka“. Ce este Beherovka? Este o băutura spirtoasă cehească, subtil aromată, de care eu unul m-am atașat profund. Din loc în loc, atunci când ne simțeam prea rebeșiți, intram în prima „cavarnă“ (cârciumioară, în traducere liberă) întâlnită în cale și ne administram doza terapeutică de Beherovka. Remontați fizic și sufletește ne puteam continua colindatul prin Praga.

Gabriel DIMISIANU

actualitatea

venitele mulțumiri, cu urări de sănătate și împliniri în Noul An, 2006, tuturor celor care ne-au scris și ne-au trimis poezii și cărțile lor în 2005, cu buna nădejde că Poezia ne iubeste și ne face mai buni. Bucuroșilor, dar și măhniților acestei rubrici, gândul de a-i sărbători pentru viitorul lor atins în treacă de cuvintele ce s-au scris aici timp de încă un an. Mostre de vis, mostre de modestie, transcrise aici cu plecăciune și cu senzația că greșiților noștri iertați și iertatori le va fi bine, din ce în ce mai bine în lumea cuvintelor, atât de atrăgătoare și plină de reguli. Să recunoaștem entuziasmul dar și dezolarea tuturor momentelor, citind și scriind neincetat, cu bună perseverență în așteptarea a ceea ce sta să vină ca revelație și dar în opera fiecăruia. „Plecată adânc în canonul abstract al pădurii Lacerta stelara, mă indoiesc, îmbrăcând hanoracul de prunc și sutana de Nimbus amară. Crezul ploii comprimat în miros de pământ lovit... a apus și e vară“. A fost *Raluca Georgiana Carare din Huși*, cu mici, ne semnificative modificări, în cel mai bun poem al său, *Eterna triadă*. „Porumbii-sunete mumificate/ Purtându-și auritele maști mortuare/ Niciodată nu le încerc puterea/ De-a speria ulii domesticii într-un tinut interzis.// Trufașe mătăsurii dau noptilor foșnet/ Depărtațile urzică văzduhul, aromele, sarea.// Dar noi știm că doar clopotul/ De la gâtul mielului de jertfă/ Cântă colindul ce nu și-a aflat sărbătoarea“. Autoarea acestui superb *Poem*, și care și-a trimis o vreme versurile semnând cu toată puritatea numelui *Ana*, îi mulțumim și pentru cărțile dăruite, ce ne-au impresionat profund, *Carmen Focșa* dovedindu-se a fi ea, ajungând din urmă și depășind, prietena noastră din studenție, orice previziune s-ar fi făcut odinioară. „Deasupra, cerul înorat odată cu fulgerul deschide o rană de spaimă. Nu sunt nici mai înalt, nici mai scund decât o lumânare care cu pâlpâiri vorbește. De câte ori mă apuc să scriu un poem, mă comport ca un cuc devenit Faraon. Inima mea rostind poeme de iubire, chiar și pe cruce, precum apostolii Te mărturisesc“. A fost *Ioan Hada*, din Baia Sprie, eternul îndrăgostit, caruia i s-a revelat, la vreme de iarnă, că lumina are un foșnet al ei, măhniț, și a suspinat în concluzie astfel: „Ah, poeziile./ Aceste miraculoase/ Lacrimi de conștiință!“ *Laviniei Braniște* din Braila, a carei naturaletă continuă să ne impresioneze, îi dam o veste liniștitoare, ca plicul ei cu multe, multe poeme și cu fotografie a fost găsit, deschis și pus de-a dreapta, cum se spune, în așteptarea voinței unui Dumnezeu al spațiului care să le decidă momentul. Din rândul acestor poeme aleg la întâmplare: „Borges spune că dragostea ne îngăduie să-i vedem pe ceilalți așa cum îi vede Dumnezeu. E cel mai frumos lucru pe care l-am auzit vreodată despre Dumnezeu“. Și: „Uneori, de ce să nu recunosc, mai vorbesc singură pe stradă/ Închipuindu-mi că am alături persoane importante cărora le arăt locurile./ Și atunci, așezați pe scaunel în fața porții sau în ușa vreunei prăvălii./ Oamenii orașului meu își întorc capul către mine/ Și tac și mă ascultă pentru că eu zic mereu lucruri frumoase./ Numai acasă femeile vorbesc prea tare chiar și când îmi fac loc printre ele cu coatele./ Numai acasă îmi cresc în cale săni grași din care n-a curs niciodată lapte.“ Cerem iertare pentru economia de bare despărțitoare, părăndu-ni-se acestea cu totul neimportante pentru ce am avut în gând să demonstrăm. Cu siguranță, semnul lor fiind riguros respectat în pagină, într-un spațiu aerisit, curând. Până atunci, să nu pierdem prilejul înnoirii anului și să transcriem încă un poem de Lavinia Braniște: „Încă o horă în stradă/ Cu o mireasă în mijloc/ Zămbind ușor/ Vecinilor adunați să o vadă./ Hora ar fi putut să fie a mea/ Fiindcă ea stă vizavi/ Și mijlocul drumului e pentru amândouă./ Dar în ziua asta frumoasă de toamnă/ Când se numără nunțile/ Eu stau rezemată de gard./ Înăuntru./ Și aud acordeonul cum îngână/ O muzică străină./ - E mai frumos decât la noi./ Zice bunicul/ Și mă trage încet afară/ Printre nuntașii macedoneni/ În haine ruginii“. Să-i reamintim cititorului atent al rubricii, că bunicul acesta al poetei este mereu în stare să facă lucruri de mirare, deși la locul lor și utile în frumusețea lor. Nu demult, tot la pagina noastră 30, am publicat o foarte scurtă proză, o poveste cu acest bunic de neuitat care, la Crăciun tăia porcul, dar îl nu hartanea cum se face de obicei cu un porc tăiat, ci îl felia ca pe pâine, și așa îl punea la afumat. Din clipa

Constanța Buzea

POST-RESTANT

în care, în casa poetei noastre bunicul acela plin de originalitate n-a mai fost, Crăciunul n-a mai fost nici el resimțit ca pe vremuri, când porcul era feliat cu respect și nu hartănit la întâmplare... Tot cu acest prilej să ne amintim de prietenul nostru *Francisc Pal* stabilit în Canada, de unde ne-a trimis poeme despre a căror frumusețe simplă am mai adus cuvinte de laudă aici. Din antologia, incompletă firește, pe care o prefigurez acum, nu poate lipsi nici *Ploaie*, nici *Drum*: „Am să întorc prispa casei/ Cât să vad mâna care șterge numele ființelor/ Lucrurilor/ Și joaca asta mă va lăsa mut/ Singur/ Și fără o piatră/ Pe care să-mi aștern gândurile...“, „Am dat pe drum/ De un munte de pâini aburinde./ Le-am întors cu grijă/ Una câte una pe toate părțile/ Dar numele meu/ Nu era scris nicăieri./ Le-am pus frumos pe toate la loc/ Așa cum le gâsisem/ Și am plecat mai departe“. *Pop Ioan* din Bistrița, în cadente doar aparent perimate, ne face dovada preocupărilor sale în direcția sorții poeziei și a poezilor într-o lume nerăbdătoare și neiertătoare, lume al cărui timp s-a scurtat drastic, lume al cărui suflet dispăre în nori dizarmonici și fără Dumnezeu: „Iată-mă stins în candelă de carne!/ Iată-mă scurs ca o apă din vaduri!/ Mi-a săpat valul morții în orbite să-mi toame/ Frumusețea de marmură spartă din nuduri.// Voi muri în Egipt, înrobii de iubire/ Și voi arde la Roma lui Nero pe ruguri./ Clandestin în lumină, dar străin și de fire./ Îmi voi umple orbitele goale cu struguri.// Și, nu mult după

aceea, mă voi scurge cu vinul/ Înlauntrul durerii ce mă leagă de tine./ Îmi voi pierde devalma în teacuri destinul/ Grotescului rit al iubirii de sine...“ *Stimate domnule Ioan Pop*, suntem convinși și credem în efectul bun, milenar al ierburilor de leac de prin Ardeal. Bistrița dumneavoastră nu este un loc uitat de Dumnezeu, ci așa cum bine ați spus undeva „un loc asemănător cu cel descris în Geneză“. Pânduți șansa în continuare și vă va fi dat, dacă până acum nu și nu, să aflați o ființă potrivită și îndurătoare cu toate tristețile unui poet. Să fie numele ei Poezia, sau Împăcarea, sau Nădejdea? Pânduți șansa, ea este la jumătate de drum, scrieți cuvinte căci cuvintele, cum bine s-a spus, atrag realitatea, pe care v-o doriți cu ardoare, ca orice om și ca noi toți. „Mereu reinviind/ tot schimbând greutatea firavă/ a steagului Înălțării dintr-o mână/ în a șasea așezată sub blacheuri/ sub arpioarele mecanice de la/ calcâie – Hermes hermetic, ori/ invers Icar.../ Introducerii în Bolta Palatină/ a celebrului Cer de-un avânt împins, scrie și pe spini ca pe un bob/ de orez încrustat cu lupa irișilor oblici./ Galben citron, nori nostalgici/ tango al curcubeelor monocrome/ ucideri în derădere, intestinale/ melcului sub talpa împrăștiată a braconierului-unicorn./ Din corb au plecat toate, până/ cu pană spre a așterne/ pe tenebros pergament/ îndoliate versuri în roz“. A fost acum prietenul Filip Köllö, pictor și poet deopotrivă, cu poemul său minunat *Pelerinaj de unul singur, celest*. Mulțumindu-i pentru albumul cu colegi primit deunăzi, din piesele cărora mulți dintre poezii moderni ai zilei de astăzi și-ar alege bucuroși imagini excelente pentru copertele cărților lor, din jucăușele jocuri de cuvinte care agită nobil și frumos ultimul său ciclu de poeme, aș adăuga antologiei noastre pe cel intitulat *Prețul țelului*: „Sinistra, ingenua perenitate/ a războaielor lăuntrice Insomniei -/ în visul treaz cu azimut confuz/ royala chintă cu trefla crucilor/ răstălmăcită în cimitirul anonimilor veșnici./ Un personaj sprayându-și în/ alb bicicleta, să pară de marmură/ ca și el – arginți de aluminiu/ aruncați în jobenul alb, cersetor./ Ninge în capitala fostelor mele/ aorte, video-clip clipind cu gene/ prepuse, surâs asurzitor, ursitoare/ ursuze, pledoarie făcând pe/ mironosița: «Taci târfă!»/ Prețul țelului, ce cacialma.../ capricioasă cicatrice, centauri/ trudiți din pat cu telecomanda/ într-o zi de joi jurată/ că va ieși, va ieși.../ și pe-afară.“ Cum am mai spus, din numeroasele trimiteri ale acestui pictor-poet deschis cu energii fabuloase spre culoare și spre cuvânt, trebuie să se întâmple, la noi, hotărârea de a-l arăta într-o pagină întreagă, singur, în fotografia de atelier, înconjurat de poeme înramate ori în culori umede încă. Și încă n-ar fi destul. Am încheia cu un *Cântec de Cosânșeană* în metrică de descântec dar și de colind, semnat de *Elena Dragu* din Roman: „Flori de măr am presărat,/ în cararea ta am stat/ și cu glasul dus, scâmat, pentru tine am chemat/ umbre sure, destrămate,/ să te strige de sub noapte,/ să te strige de sub nuc,/ să rămâi de gând năuc./ Umbre bune să te-adune,/ să te vindece de lună,/ gând străin să îți apuna,/ gând de lună să îți strângă,/ să te-adune înspre strungă./ să te-adune înspre seară/ la fântâna din ograda./ la fântâna dintre tei./ apă vie ca să bei./ Iie albă ca să lepăd./ fir de-argint în jur să-ți depân/ din mâna norocului./ În crugul sorocului/ pe pământul viu să stai./ odihnă să nu mai ai./ Cu nime să te aduni./ să te numeri, să te-mbuni.// Mai bine-ar fi fost să cadă -/ moale lacrimă, bolnavă,/ spulberată-n vânt și-n vis -/ tăcerea cu duhul nins./ Tăcerea cu duh de piatră/ durerea să mi-o împartă/ la chipul meu plângător/ cuprins lung de un fior/ și la inima mea trasă/ pe roatele frigului./ în boaba pelinului./ Tăcerea cu fruntea pală./ cu mireasma ei de ceară/ punând ochilor de fum/ pungă vânăta de scrum./ Cearcăn greu de iederă/ cu plânsul de negură./ Frunză verde, cetină./ gândul tău tot tragana./ sub fruntea pe care-o culci./ în vorba pe care-o urci./ în inima pe care-o sui/ pe mătura nimănu.“

În această ritmică liniștindu-ne, putem să spunem în stânga și-n dreapta, în Cerul gri și-n pământul alb-nins, înlauntrul nostru și în afara noastră, către aproape și către departe, urarea omenească și îngerească La mulți ani! La anul și la mulți ani!

În 2006 ne reîntâlnim
în toate librăriile bune

La mulți ani! CARTIER

actualitatea

Îi trimitem pe maneliști la Bug?

Omul de cultura român sare periodic la beregata manelelor. Le tânuiește de la înălțimea sa culturală și se uită ca la niște muște de hoit la vedetele genului. Guță, Adrian, fostul Copilul Minune, devenit Adi de Vito, Costel Salam și alți grei ai manelei sînt zburataciți de reprezentanții culturii culte, de parcă ar fi purtători de gripa aviara.

Cînd am auzit de Ziua Națională la ProTV imnul României manelizat, mai întîi mi-a sărit țandara. Îl mai aud o dată, începe să mă amuze; îl aud a treia oară și mă trezesc că încep să îngîn distinsa orchestră. „E și asta în punct de vedere”, le-am zis celor de lîngă mine, ziariști, care mă priveau chiorîș. Iar eu aprobam acest punct de vedere?! Da! Mi se pare normal ca imnul național să fie manelizat? Da! „Asta e o bațjocură, în populism infect. Transformăm imnul în *Mă uraște toți dușmanii!*”

N-aveam în cap ideea acestui microscop cînd i-am întregat pe colegii mei de miserie și de apărare a democrației: „Aștia au, legal, dreptul să cînte imnul? Scrie în constituție că maneliștii au interdicție să interpreteze *Desteapta-te române!*” „Nu, dar nu-ți bați joc de imnul național. Îi lași pe aștia să-l bage în derizoriu?”

Discuția a luat apoi culoare politică. Un amator de scenarii mi-ă spus că ProTV-ul lui Sîrbu a manelizat imnul, ca să i-o tragă lui Basescu. Adică la așa președinte, așa interpretare a imnului. Ideea mi s-a părut, pe moment, ingenioasă. Te pomenești... Dar, după aceea, mi-am făcut socoteala că Sîrbu nu e nebun să-și primejduiască audiența postului, doar ca să-l scoată pe Basescu drept președinte al maneliștilor. Fiindcă, pînă să producă un asemenea declie în subconștientul telespectatorului, Sîrbu însuși, a avut, cu ProTV cu tot, arondat maneliștilor.

Din acest moment, să uităm puțin de imnul de la ProTV.

Aceste manele sînt, de fapt, folclor urban, adică, din punctul de vedere al folcloriștilor puriști, cea mai coruptă și inautentică formă a „întelepiciunii populare”. Ce să ne mai tot ascundem după deget, folclor căzut pe mîna țiganilor.

Dar Barbu Lautarul ce era? Iar clasicul cîntec „Bordeiaș, bordei” e o jelanie țigănească veche care azi ne produce oftături transportate după muzica veche a românilor.

Haiducii din Clejani, taraful cu care defilam azi, fiindcă aștia ar fi, chipurile, reprezentanți autentici ai folclorului nostru muzical, a primit această ștampilă de confirmare din străinătate, nu din partea Uniunii Compozitorilor de la noi. Dacă nu mă înșel, la noi, prima care și-a dat seama de forța artistică a Haiducilor a fost Speranța Rădulescu, folclorista pe care n-a deranjat-o că de-alde Cacurică și Albeșteanu erau țigani sadea.

Maneliștii pe care îi tot denunțăm ca pe niște invadatori sînt unii, buni, alții, proști. Dar chiar dacă unora dintre noi nu ne convine, ei sînt reprezentanții folclorului urban autohton.

Manelele sînt o subcultură. Si dacă sînt o subcultură care are audiență, pot eu să mă pun de-a curmezișul ei? Oarecum la voia întîmplării ascult și eu manele. Asta mi se întîmplă atunci cînd e o nunta mai aracă prin vecini. N-au oamenii bani de restaurant și petrec acasă. Cînd mă duc la piața, iarăși mai ascult manele, iar cînd schimb programul la televizor și la radio, mai aud cîte o manea.

Înainte însă de a scrie acest microscop m-am pus pe ascultat manele. Unele sunt remarcabile în felul lor. Au texte naive și o muzică patetică, dar ciulești urechea la ele. Întregul lor are un mesaj care, cît o fi el de subcultural, te ajunge, ca și muzica lăutărească de București, în care scilipeau cu ani în urmă Fărîmiță Lambru și Romica Puceanu. Un precursor al manelelor, Dona Dumitru Șimnică, voce de scoprt și lălăială lîncedă, avea un succes nebun la intelectuali ciupiți, pînă în '89, nu pe discurile de la Electrecord, ci pe casete clandestine în care cînta *Bidinea* și alte cîteva vechi compoziții, măscăricioase, cît se poate de țigănești. Astea însă făceau parte din patrimoniu. Sa ma ierte oamenii de cultura culti care mitraliază manelele, dar înainte de a le refuza, ar trebui să le știe. ■

Nu vreau să fiu ipocrit, dar mă bucur că am mai prins un sfârșit de an, trăind bine, ca să nu-l facem de rușine pe domnul nostru Președinte, dar și pentru a-i executa ordinul dat în campania electorală. Ca dovadă a acestui fapt, încă din primăvară, după ce am vizionat la televizor cîteva imagini de pe litoralul românesc înțesat de turiști, filmate pe plaja Marii Egee, ne planificasem să mergem la mare și în pelerinaj la gardul Liceului „Mircea cel Bătrîn” din Constanța, sărit de elevul Basescu pentru a nu fi premiat... Însă, cînd nevasta lui Haralampy și-a încercat costumul de baie în prezența lui, prietenul i-a zis cutremurat:

- Sfinte Dumnezeu! Da! cînd ne-am căsătorit parca nu aveai atîtea ciolane...

Într-adevăr, Claustrina părea soția lui Popey Marinarul din cunoscutele desene animate.

Femeia a început să plîngă, printre sughituri a dat vina pe „să trăiți bine”, pe tranziție și pe inflație și a încheiat:

- Plec la mama!

Și s-a dus în bucatărie să i se jeluie.

Eh, amintiri...

În orice caz, contrar mai tuturor așteptărilor, unele chiar sumbre, stăm în fața televizorului și ne minunăm stupefiați că mai suntem în viață, iar cei de la putere, tot acolo. Ba, molipsit de răsul larg și sănatos al domnilor Traian Basescu și Călin Popescu Tariceanu, *hahaie* și Haralampy ca un tîmpit (scuze!), avînd pe chip o grimasă de Emil Constantinescu (invitat la Realitatea Tv, marți, 13 decembrie), în timp ce îl solă pe domnul Președinte să spună dacă fusese sau nu colaborator al Securității în perioada *inversiana*. Căci, Doamne, multe nopți n-am dormit nici noi din cauza asta, iar „siluetizarea” nevastei lui Haralampy are același motiv, numai că ea e o moldoveanca discretă, și frumoasă. Ca să nu mai spun că fața domnului fost președinte exprima atîta durere și compasiune pentru nesomnul nostru și al întregii națiuni, indiferent de etnie, încît cu greu am oprit-o pe soacra lui Haralampy să dea telefon la Realitatea Tv și să-i spună că ne înscriem cu toții în viitoarea sa formațiune politică, pentru a-l jumuli pe Traian Basescu de procentele din sondaje.

Revenim după cîteva momente de publicitate... (Care durează, de obicei, pînă cînd uităm la ce emisiune tv privim...)

Așadar, toate canalele de televiziune sînt în clocot: majoritatea transmit în direct aceleași știri de senzație și imagini din anii trecuți și din tot cursul anului, doar cu bălbaieii ceva mai proaspete; camioane cu brazii furati intra în orașe pe străzi lăturalnice; *hahaha* prin școli s-au terminat nede... bine că a venit vacanța, să-și mai mușchii școlarii-batauși!; se comercializează porcine tranșate la colțul străzii; cad pe mîna poliției comercianți și consumatori de droguri, proxeneți *and strumpete* (!) și se execută arestări spectaculoase și eliberări pe șest; infractori intrați în WC pentru necesități intime și dați apoi în urmărire generală, pentru că... Fără detalii, ca să trăim bine, nu?

Nînge fain, trăim clipe superbe și avem datorica civică să ne bucurăm. Cerul începe să fie brăzdat de artificii de probă, iar dacă închizi ochii și îți lași imaginația în voia ei, poți confunda Etno Tv cu un iarmaroc în care tocmai au dat buzna pieile roșii, un trib de papuași nervoși și un cortegiu de bocitoare; Celelate televiziuni ne aduc în continuare noutăți senzaționale, iar Elena Udrea este avocata lui Traian Basescu...

Publicitate!

Gata, am pus de-un cvorum și am hotărât: vom petrece Revelionul împreună, respectiv, Haralampy cu nevasta-sa Claustrina și fiul lor, Pătruț-Schwartzenegeer, nevasta-mea Coryntina cu fiul nostru (niciodată n-am fost sigur de asta!) Ion-Jerome-Brown, în calitate de viitor reprezentant al axei basesciene București-Londra-Washington, anunțată în acest an la televiziune, și subsemnatul. De asemenea, ca invitați de onoare, vor mai fi prezenți: soacra lui Haralampy însoțită de gemetele din cauza sciaticii, un televizor la care se vede pe diagonală Domnul Prim-ministru Tariceanu

cronica tv

Sorcova. Veselă?

Îmbrățișându-se cu Cristian Boureanu, iar Domnul președinte Basescu cu Elena Udrea, plus cocosul proaspăt jumulit cu cleștele-patent.

Detaliu-rețetă de sarbatori: „cocosul octogenar”, de care pomeneam în „Cronica” precedentă, a fost pus la fiert începînd cu data de 24 decembrie, ora 11.30, fiindcă, după cum ne-a spus soția unui veteran de război (bucatareașă de campanie), respectiva aratură, semănînd cu un avion în miniatura calcinat, trebuie fiarta cel puțin 7 zile și 8 ore la foc mare și dens (!?!). Mențiune specială: în fiertura se adaugă două linguri zdravene de hidrat de sodiu cristalizat... După fierbere se va prăji cam 3 ore în ulei clocotind, apoi vietatea se va depune pe un platou de oțel vidia și va fi tranșată cu ajutorul unei „Drujbe” și al unei panze de bomfaier. Partea finală a operațiunii va consta în trecerea bucaților tranșate prin mașina de tocat, dar cu mare grijă, pentru ca acesteia sa nu i se slărme sîta și cuțitul... A, am uitat: rețeta a notat-o doamna veterană de la un post de televiziune ale cărui imagini le vedea la un radio „Selena”, sovietic, după cum ne-a spus cu mîndrie...

Noroc ca Haralampy a cumparat un purcelandru de ocazie și jucaș ce nu s-a pomenit. Soacra-sa, mare iubitoare de asemenea patrupede, i-a zis:

- Ia lasa-l *pi dănsu' olecută la mîni din brațesii* l-l-a dat și, bineînțeles, a scăpat din brațesii

asa a început... cînd cel puțin un sfert din locatarii abandonat meciul de hochei S.C. Miercurea Ciuc - Steaua, transmis de Tv Sport, unindu-și forțele pentru a-l prinde. Urmarind palpitantul cros, care a ținut cam 2 ore, respectiv pînă a dat peste porcina o Dacia Logan tranșându-l în bucați numai potrivite pentru racituri, sarmale, friptura și ciorba de perișoare, am fost din ce în ce mai convins ca macar unul dintre stramosii sai a fost rugbit într-una din primele 5 echipe ale lumii. Eram gata să-l adunăm cu o grebla cînd s-a auzit o voce autoritară:

- Stați, nu va atingeți! Sunt medic veterinar și trebuie să-l caut de *pesta și trichinela*...

Porcina avea și una, și alta, plus niște simptome de animal turbat și de-aceea alerga înnebunită...

- Lasă, a zis Haralampy, ca aștia-s virusi în stare de incipientă - merge la racituri pentru mama-soacra, că ei îi plac...

Asta e psihosociolog? Criminal!

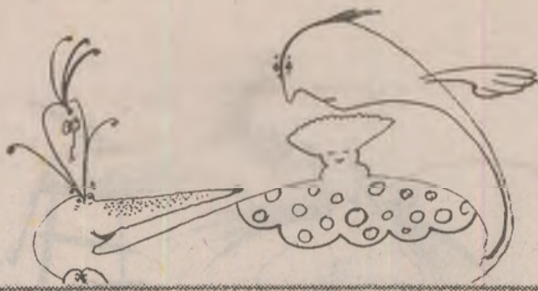
Televizorul e blocat deja pe imaginea îmbrățișării afectuoase dintre domni Traian Basescu, Emil Constantinescu și Mugur Ciuvica, toți cu jîmbe de fericiere în colțul gurii...

Închiderea emisiunii. Echipa de emisie a „Cronicii Tv”, compusa din Claustrina, Patruț-Schwartzenegeer, Haralampy, soacra-sa, Coryntina, Ion-Jerome-Brown și subsemnatul și soacra lui Haralampy, ureaza cititorilor sai un sincer: LA MULȚI ANI, cu sanatate și...

- Să trăiți, bine!, zice Haralampy.

- Doamne ferește-ne!, se aude vocea disperată a scheletului Claustrinei. Încă un an?...

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

Spécial Roumanie

ochiul magic

După Rusia, Algeria, India, Bulgaria și Cehia, a venit rândul anul acesta României să fie protagonistă manifestărilor organizate de *Centrul Național al Cărții* din Franța sub titulatura *Les belles étrangères*. Între 14 și 26 noiembrie, zece scriitori din țara noastră (Gabriela Adameșteanu, Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu, Gheorghe Crăciun, Letiția Ilea, Dan Lungu, Ion Mureșan, Marta Petreu, Simona Popescu și Vlad Zografi) s-au întâlnit cu cititori din Aix-en-Provence, La Rochelle, Le Havre, Le Mans, Lille, Lyon, Marseille, Montpellier, Saint-Nazaire și Paris. Le-au fost traduse câteva cărți (*Dimineața pierdută*, *Orbitor*, *Oedip la Delphi*, *Poeme fără rușine*), altele vor urma. Toate acestea se știu, într-o anumită măsură. Mediatizarea, în România, a evenimentului a fost modestă. Mai multă atenție i-a acordat presa culturală franceză. Cum interesul nostru este să ne facem cunoscută peste hotare literatura, o revistă a revistelor franceze care a consacrat comentarii inițiativei din 2005 a *Centrului Național al Cărții* ne poate servi de barometru. Sintem în posesia a trei publicații importante (toate din Paris, n-avem idee dacă în celelalte orașe unde s-au aflat ambasadorii literaturii noastre au existat ecouri de presă) care acordă evenimentului un spațiu oarecare: *Lire*, cu un consistent dosar *Spécial Roumanie* în numărul pe noiembrie, *Le Magazine littéraire* (tot în numărul pe noiembrie) și *Le Monde* (o pagină în numărul de vineri 18 noiembrie, așadar din primele zile ale *Frumoaselor străine*).

Le Monde recenzează câteva din titlurile românești traduse recent în Franța, dintre care două aparțin unor invitați ai *Centrului Național al Cărții*: Edgar Reichmann comentează *L'Oeil en feu* (*Orbitor II, Corpul*) de Mircea Cărtărescu, în versiunea franceză a lui Alain Paruit de la Denoël, iar Raphaëlle Rérolle romanul *Une matinée perdue* (*Dimineața pierdută*) al Gabrielei Adameșteanu în versiunea franceză a aceluiași eminent Paruit de la Gallimard. Ambele comentarii sînt competente și foarte favorabile unor cărți care au avut un mare succes de critică și la noi. Alte trei note sumare se referă la cărți ale Aurei Cornu, Neagu Djuvara și Andrei Pleșu (aceasta din urmă, *Despre ingeri*, adică, deloc, pe placul cuiva care semnează cu inițialele A.L.L. o recenzie stupidă). În fine, o reeditare a lui Petru Dumitriu, romanul publicat la Seuil în 1969, *L'homme aux yeux gris*, constituie pentru Edgar Reichmann un pretext de a menționa, cu ocazia creată de *Les belles étrangères*, opera românească și franceză a scriitorului care și-a trăit în străinătate a doua jumătate a vieții. Prezentarea e utilă chiar dacă ar fi unele observații de făcut pe marginea „portretului lucid al doborârilor de altădată”, români, se înțelege, pe care îl drează Petru Dumitriu.

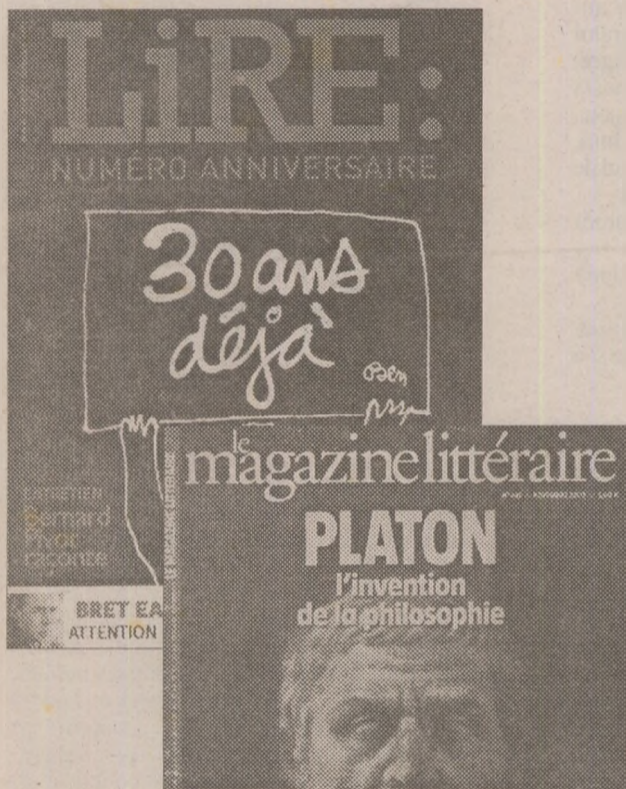
Despre *Les belles étrangères* scriu Dominique Rabourdin și Sandrine Fillipetti în *Le Magazine littéraire*. Informația celui dintîi este însă deficitară. Că Eliade, Ionescu ori Cioran „au rămas interziși în țara lor pînă la sfîrșitul regimului comunist”, iată o noutate pentru noi, care credeam a le fi citit, cu incepere din anii '60, operele publicate în Franța și (fiind vorba de Eliade) în SUA. Nici „splendida” Casă a Scriitorilor din București n-a devenit „astăzi un restaurant”. N-am știut nici că „recitalurile”

cu public au făcut din Ana Blandiana o celebritate a '80. Poate poemele din revista *Amfiteatru* ori vî de versuri pentru copii oprit de cenzură cu puțin înainte de revoluție. Dincolo de astfel de imprecizii, Rabourdin pare satisfăcut de nivelul puținelor opere literare române care-i sînt cunoscute. Ca, de altfel, și Sandrine Fillipetti. Din păcate, nu ne spune nici unul ce impact au întâlnirile scriitorilor noștri cu publicul francez. Probabil n-au socotit că merită osteneala să le urmărească în discuții cum se spune în jargon mediatic.

Nici *Lire* nu ne spune mai multe despre aceste întâlniri deși le publică programul integral, din care aflăm, de exemplu, că la *Cité Internationale* din Paris ar fi prezent, alături de Gabriela Adameșteanu, și E. Schlattner, ca un al unsprezecelea scriitor, e drept de germană, din România. Editorialul lui François Fillon îi previne pe cititori în legătură cu clișeele de care „im francez” este dolidora cînd vine vorba despre România: „cețurile Carpaților” ori „neverosimilele extravaganțe vampirești” (referință la *Dracula*, desigur). Alex Fillon a fost la București și la Cluj, înainte de plecarea în Franța și s-a documentat atent asupra invitațiilor dar și asupra literaturii române actuale. *Literele române*, o literatură care se trezește este un reportaj din eventualul cititor francez își poate face o idee destul de bună despre ce se întîmplă în literatura noastră. Cititorul puțin cunoscută este ea în Franța, cultura prin care, deodată sute de ani în urmă, am redescoperit Occidentul. Europa, adică, se poate vedea și din cele câteva de scriitori români din generațiile mai vechi care André Clavel, Iulia Badea-Guérîté, Lili Brădăreanu, Alexandre Fillon au auzit: Panait Istrati, Gherasim Luca, M. Sebastian și, firește, Eliade, Cioran și Ionescu. Numele furnizate de *Lire*, este și al lui Norman Manea mult mai bine știut în SUA, tradus în franceză în unele din *Le thé de Proust* și *Le Bonheur oblique* și asta la începutul anilor '90. Recenziile la cărțile ale invitaților sînt onorabile. Fără falsă politețe, colo revistei *Lire* le prezintă atractive și destul de exacte loc cu necesare considerații despre autorii înșiși.

Una peste alta, ecurile critice la prezența în Franța a celor zece, la cărțile lor și, în general, la literatura noastră sînt foarte favorabile, deschizătoare, poate, în unele perspective, de care I.C.R. și alte instituții vor și profita în viitor. *Les belles étrangères* trebuie conștientizat ca o piatră de temelie. E păcat că nici unul dintre comentarii francezi (și, s-ar părea, nici unul dintre scriitorii români chestionați, de pildă, de Fillon) nu pare să fie interesat asupra tradiției pe care o au întâlnirile de tot felul de literaturile noastre, începînd din zorii secolului al XVIII-lea, cînd româna literară s-a format pe baza francezului, trecînd prin reforma romantică și apoi prin cea simfonice a poeziei spre a culmina în deceniile interbelice dacă amîntiți în trecut, Tzara și Fundoianu, care au condus cea mai puternică mișcare literară din prima parte a secolului XX, au exploatat această tradiție, ca să nu pomenesc de toată marea noastră critică din acea perioadă, inspirată de cea franceză. Cred că accentul pe care îl pune francofilia noastră ar fi fost util în reînnoirea oficială a raporturilor literare dintre România și Franța. Ar fi fost bine dacă *Lire* (care ne-a luat cel mai în serios) se gîndea să ceară și punctul de vedere al unor critici români despre toate acestea.

Cronicar

Număr special de Sărbători. Următorul număr va apărea pe 11 ianuarie 2006.

România literară - Abonamente la redacție pentru anul 2006

Talon de abonare începînd cu .....

- abonament trei luni (13 numere) - 26 lei (260.000 lei vechi)
- abonament șase luni (26 numere) - 52 lei (520.000 lei vechi)
- abonament un an (52 numere) - 104 lei (1.040.000 lei vechi)

Nume ..... Prenume .....
 str. .... nr. .... bl. .... sc. .... et. .... ap. ....
 sector. .... localitate. .... cod poștal. .... județ. ....
 telefon .....

Trimiteți prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa: Fundația România literară, dir. adm. Corneliu Ionescu, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sînt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an sau prin virament în conturile specificate în pag. 2, caz în care trimiteți prin poștă o copie a ordinului de plată și adresa dumneavoastră completată.

48 pagini - 4 lei

La redacție: 3 lei

